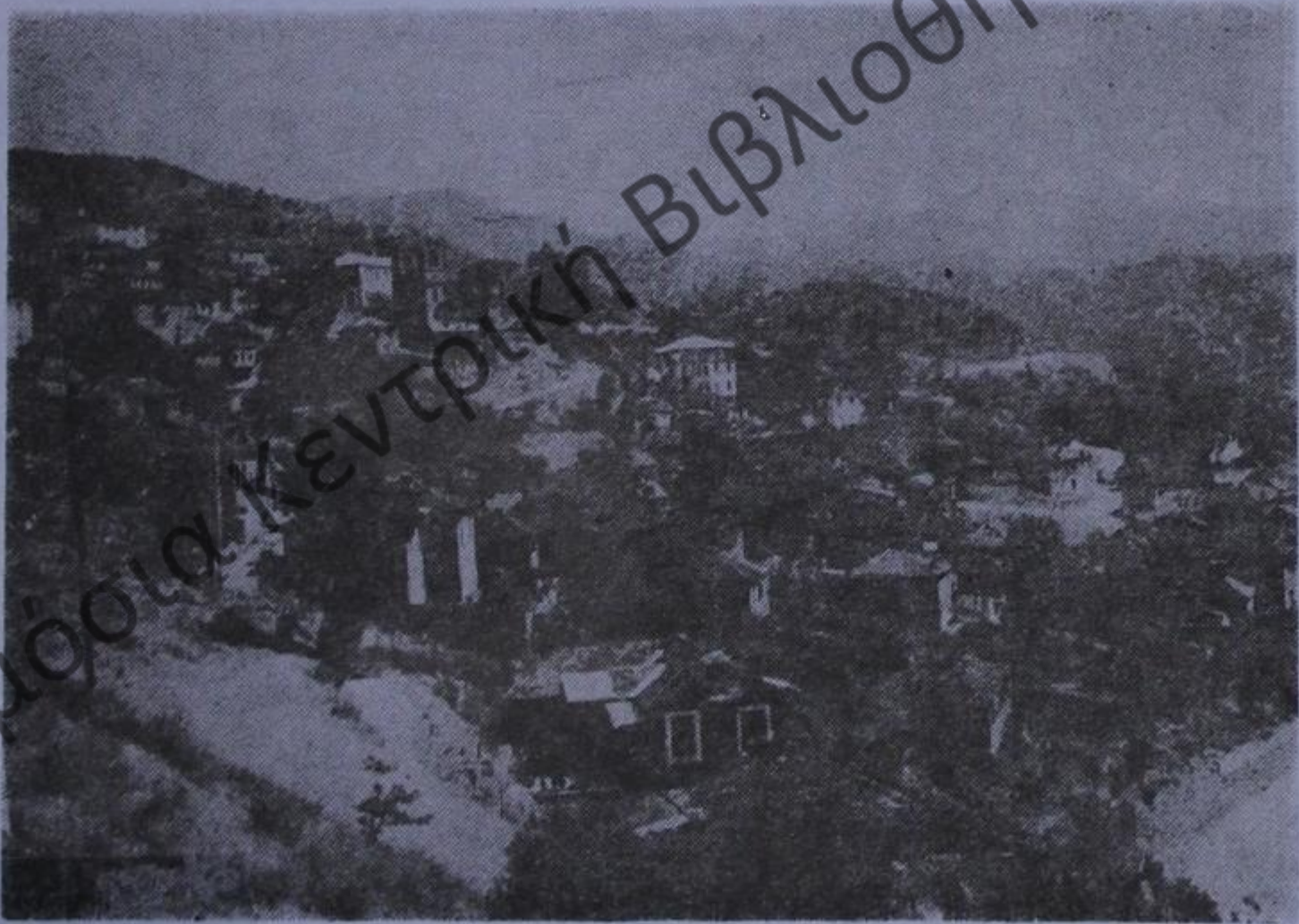

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Χωριανιὰ ανέυδοτα καὶ ἱστορίες

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ 1989

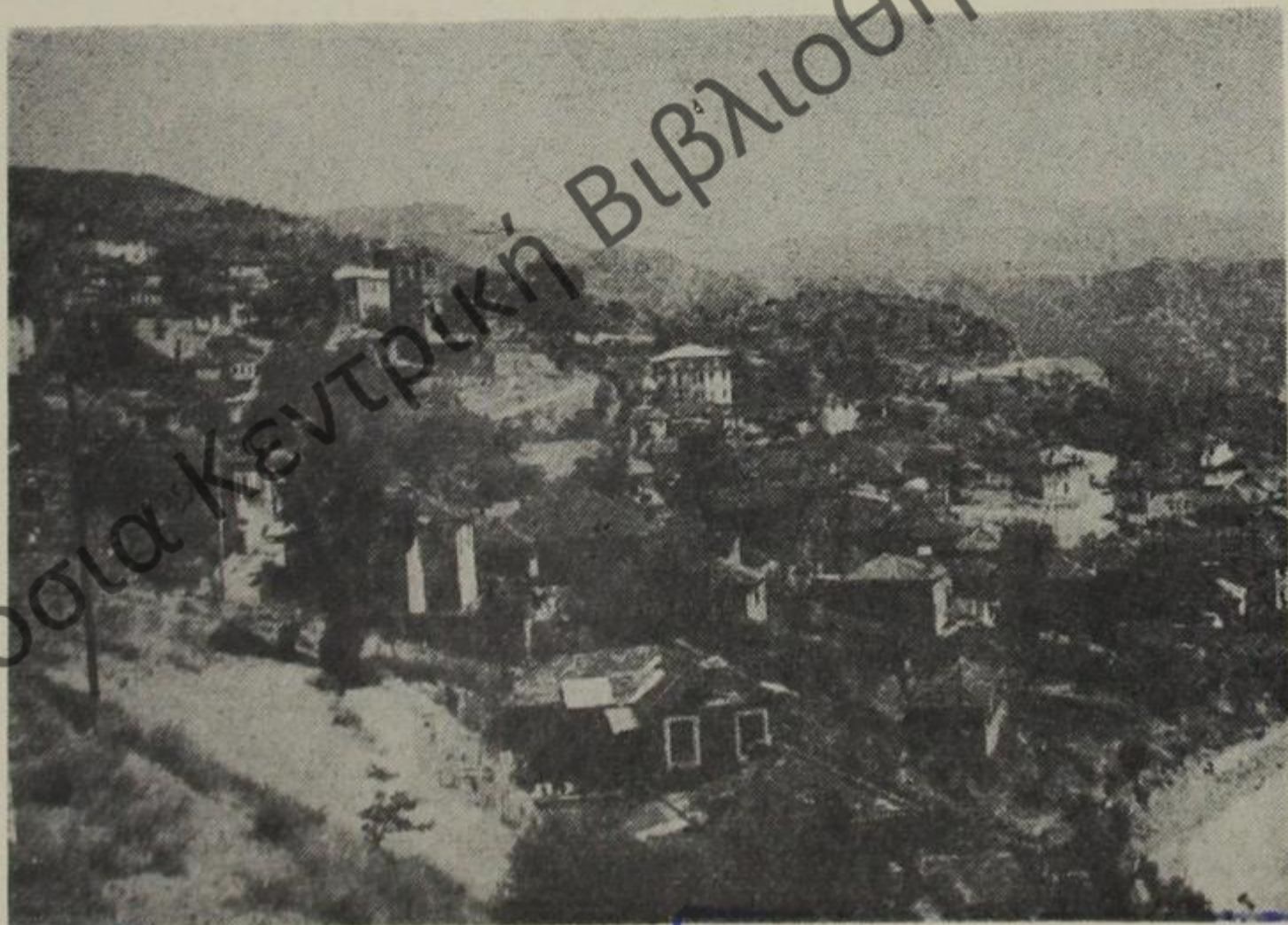

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Χωριανιὰ ανέυδοτα καὶ ἱστορίες

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΟΝΤΣΑΣ

№ ΒΙΒΛΙΟΥ 55763

ΠΡΟΒ. 219/2014

398.094 953 ΝΑ

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ 1989

κω. εγχ: 7053

«Μία ἀπὸ τὰς λεπτοτέρας ψυχικὰς καὶ
διανοητικὰς εὐγενείας ἑνὸς λαοῦ, εἶναι ὁ τό-
πος του, τὸ ἐνδιαφέρον του, ἡ στοργή του
πρὸς τὴν πατρίαν ἱστορίαν».

Δ. Χατζῆς - Πελερέν

δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ — ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ἱστορικὰ καὶ λαογραφικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τῆ ζωῆ καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς Πυρσόγιανης, γιὰτὶ δὲν βρέθηκε κανένα γραπτὸ κείμενο — ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ συμφωνητικὰ πὺ ἀναφέρονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σὲ διορισμοὺς ἐκ μέρους τῆς Κοινότητος, ἐπιτρόπων κεντρικῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ, προκοσύμφωνα καὶ χωριστικὰ ἔγγραφα— ὡστόσο, δὲν θεωροῦμε ἄσκοπη μιὰ προσπάθεια, νὰ περισώσουμε ὅ,τι μνημὲς ὑπάρχουν ἀκόμα στοὺς γεροντότερους τοῦ χωριοῦ, τόσο ἀπὸ δικές τους ἐμπειρίες ὅσο καὶ ἀπ' ὅσα ἔχουν ἀκούσει νὰ διηγοῦνται οἱ πιὸ παλιοί.

Ἄπὸ τὰ μέχρι τώρα γνωστὰ κείμενα πὺ γράφθηκαν γιὰ τὴν Πυρσόγιανη, σὲ περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδες, τὰ πιὸ ἀξιόλογα εἶναι τοῦ ἀείμνηστου παιδαγωγοῦ Εὐριπίδη Σούρα στα «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ», στὸ «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» καὶ ἀλλοῦ, οἱ ἀξιόλογες ἐκδόσεις τοῦ Πέτρου Φρόντζου, δικηγόρου, «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιανη ἐπὶ Τουρκοκρατίας», καὶ τοῦ Βασιλείου Βετσοπούλου «Ὁ Πυρσογιαννίτικος γάμος». Τὸ περιοδικὸ «Ἀρμολοῖ» πὺ ἐκδόθηκε μόνο σὲ 10 τεύχη καὶ διέκοψε τὴν ἐκδοσὴ του καὶ ἡ «Ἀρμαθιὰ ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν Πυρσόγιανη - 1983» τοῦ κ. Νίκου Τσίπα.

Τὸ πιὸ παλιὸ βιβλιαράκι «Πατριδογνωσία» πὺ εἶχε ἐκδόσει ὁ δάσκαλος Νικ. Παγώνης, πὺ ὑπηρετοῦσε στὸ Πεκλάρι τῆς Κόνιτσας, ἔχει ἐξαφανισθεῖ ἀπὸ κάθε βιβλιοθήκη καὶ δὲν ὑπάρχει.

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα - κείμενα, ὅσο προσεγμένα καὶ ἐπιμελημένα κι ἂν εἶναι, καλύπτουν μόνο ἓνα μικρὸ μέρος ἀπ' τὴ ζωῆ, τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς παραδόσεις, ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ.

Ἄπὸ τὸ χωριὸ στὶς πόλεις, ὄχι μόνο νὰ σταματή-

σουν νὰ τηροῦνται τὰ ἔθιμα (γάμοι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πανηγύρια, γιορτάσια, παιδικὲς ἐκδηλώσεις, τὰ «κόλιντα μέλιντα», τὰ ἀξιώματα «ἄξιον ἄξιον» τοῦ Λαζάρου, ἢ «Πιρπιρούνα» κ.ἄ.) ἀλλὰ νὰ ξεχαστοῦν τελείως.

Τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, οἱ μύθοι, τὰ παραμύθια, οἱ παροιμίες τοῦ χωριοῦ, οἱ εὐχές, οἱ κατάρες, τὰ μοιρολόγια, τὰ τραγούδια, εἶναι ἀνάγκη νὰ διασωθοῦν.

Ἄκόμα νὰ καταγραφοῦν τὰ χωρατὰ καὶ τὰ ἀστεῖα, πὺν συγκεκριμένοι εὐφυνεῖς τύποι τοῦ χωριοῦ σκάρωναν γιὰ νὰ ποικίλουν τὴ ζωὴ ἀνάμεσα στοὺς χωριανοὺς καὶ νὰ δώσουν ἕναν εὐθυμο τόνο στὶς συντροφίες.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτὰ καὶ τὶς συνήθειες, πὺν ἔδιναν νόημα στὴ ζωὴ τῆς Πυρσόγιαννης, ὅσα ἔχω ἤδη συγκεντρώσει, τόσο ἀπὸ δικές μου ἐμπειρίες, ὅσο καὶ ἀπὸ διηγήσεις παλαιότερων μου πὺν ἔζησαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐπιθυμῶ νὰ φέρω στὸ φῶς, μὲ τούτῃ τὴ λιτὴ ἔκδοση, χωρὶς συγγραφικὲς φιλοδοξίες, διακατεχόμενος ἀπὸ τὴν ἀνησυχία τῆς ἐξαφάνισής τους μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Ἄρκετὰ ἀπὸ τὰ περιλαμβανόμενα στὴν παροῦσα ἔκδοση ἔχω δημοσιεύσει κατὰ καιροὺς στὰ περιοδικὰ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», «Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο», «Ἄρμολοῖ», «Κόνιτσα» καὶ στὶς ἑφημερίδες «Πρωῖνὸς Λόγος» καὶ «Ἐρευνα».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ἡ Πυρσόγιανη, ἓνα ἀπὸ τὰ κεφαλοχώρια τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου, μὲ τὸν ποταμὸ Σαραντάπορο νὰ τῆς περιβρέχει τὰ πόδια καὶ νὰ τῆ στεφανώνουν πυκινὰ δάση ὄξυᾶς, πεύκου καὶ ἔλατου ἀπὸ τ' ἄλλα μέρη, εἶναι ἄγνωστο πότε χτίστηκε καὶ πότε κατοικήθηκε.

Ἱστορικές πηγές, τεκμηριωμένες καὶ ἀδιαμφισβήτητες, δὲν ὑπάρχουν. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι, ἀρχικὰ ὑπῆρχαν μικροὶ μαχαλάδες στὶς θέσεις Ζιέληθο, στὴν Παναγία, στοὺς Χαλκιάδες καὶ τὸν Ἄη - Ἀπόστολο, ποὺ ἀργότερα συνενώθηκαν στὴ σημερινὴ θέση ποὺ βρίσκεται τὸ χωριό, μὲ πάνω ἀπὸ δυὸ χιλιάδες κατοίκους.

Στὸ συμπέρασμα αὐτὸ καταλήγουν, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἔχνη ἐρειπίων στὶς θέσεις αὐτές, ἀπὸ τοίχους σπιτιῶν καὶ πεζούλια στὰ χωράφια, ποὺ μαρτυροῦν ὅτι κατοικοῦσαν, τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια, ἄνθρωποι ποὺ καλλιεργοῦσαν χωράφια καὶ ἀμπέλια, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνταν καὶ μέχρι τὶς μέρες μας. Τελικὰ ἐγκαταλείφθηκαν καὶ αὐτὰ καὶ ἐγένεον δάσος μετὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο (1940—1941), μὲ τὸν ὁμαδικὸ ταξιδεμὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ πρὸς τὶς πόλεις.

Κανένα ἄλλο ἐπίσημο γραπτὸ ντοκουμέντο δὲν ἐπιβεβαιώνει τὰ παραπάνω. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ μία ἄλλη ἄποψη: Ὅτι τὰ κτίσματα αὐτά, πιθανὸν νὰ ἦταν βοηθητικὰ καλύβια, ἀποθήκες ἢ σταῦλοι γιὰ ἐποχιακὴ ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν οἰκογενειῶν ποὺ κατοικοῦσαν στὴ σημερινὴ θέση τῆς Πυρσόγιανης καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

Γραπτὰ κείμενα ποὺ δημοσιεύτηκαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ διάφορους ἐρευνητὲς καὶ ἱστορικοὺς, σὲ βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδες, δὲν ἀναφέρονται στὴν περιοχὴ τῆς κοιλάδας τοῦ Σαραντάπορου ποταμοῦ καὶ στὰ χωριά της πρὸ τοῦ 1700, ἴσως

γιατί δὲν παρουσίαζαν κάποιο ἐνδιαφέρον, λόγω τοῦ ἄγονου, ἀπρόσιτου καὶ ἀπομακρυσμένου τῆς περιοχῆς.

Οἱ ἰδιὰ μέσου τῶν αἰώνων διάφορες κατακτητικὲς ἐπιδρομὲς τῶν Βενετσιάνων, τῶν Σλαύων, τῶν Τουρκαλβανῶν κ.ἄ. στὴν περιοχή αὐτή, δὲν ἐπέσυραν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατακτητῶν. Ὅμως, εἶναι ἐρευνητέο, πῶς κατοικήθηκε αὐτὴ ἡ περιοχή μὲ τὰ χωριά της, ποιοὶ πρωτοεγκαταστάθηκαν στὴν Πυρσόγιανη καὶ στ' ἄλλα χωριά γύρω της, ἀπὸ ποῦ ἦρθαν, ἀπὸ ποιὲς δηλαδὴ περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος καὶ κάτω ἀπὸ ποιὲς συνθήκες.

Ἐνα στοιχεῖο ποὺ δυσκολεύει περισσότερο τὴν προσπάθεια ἔρευνας τῆς πατρογονικῆς ρίζας τῆς Πυρσόγιανης καὶ ἀπαιτεῖ προσηκτικὴ καὶ ἐπίμονη σὲ βάθος μελέτη τῆς ἱστορίας, γιὰ ἀνεύρεση τῶν στοιχείων ἐκείνων ποὺ ἐπιθεβαιώνουν τὴν ἑλληνικότητα τῆς περιοχῆς, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πολλὰ τοπωνύμια τοῦ χωριοῦ εἶναι Σλαβικὰ (Κροῦσα, Τζιαρνοβότα, Σελλός, Τσιούκα, Μπροζέλικο, Σιάνιστα, Βαρακάλος, Ζέληθο κ.ἄ.). Αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὅμως ὅτι ὁ τόπος αὐτὸς πρωτοκατοικήθηκε ἀπὸ Σλάβους, ἀφοῦ μπορεῖ νὰ εἶχαν κατοικήσει ἐκεῖ ὄρεσιῖτοι Ἕλληνες γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Μποροῦμε νὰ υποθέσουμε ὡστόσο, ὅτι ἡ περιοχή κατοικήθηκε ἀπὸ ἄτομα καὶ οἰκογένειες σλαβικῆς καταγωγῆς ποὺ μετὰ ἀπὸ διάφορες ἐπιδρομὲς ἐγκαταστάθηκαν καὶ παρέμειναν ἐνὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα στὴν περιοχή τῆς Πυρσόγιανης.

Μιὰ τέτοια περίοδος, παρουσίας δηλαδὴ Σέρβων στὴν Ἠπειρο, ἀναφέρεται τὸ 1346 ὡς τὸ 1384.

Τὸ 1340, ὁ ἡγεμόνας τῆς Σερβίας Στέφανος Δουσάν αὐτοανακηρύχτηκε αὐτοκράτορας τῆς Σερβίας καὶ Ρωμανίας, Δεσπότης τῆς Ἄρτας καὶ κόμης τῆς Βλαχίας.

Τοποθέτησε κυβερνήτη τὸ Σέρβο ἄρχοντα μεγάλης στρατηγικῆς ἰκανότητος Πρελοῦμπο στὴ Θεσσαλία, ὁ ὁποῖος ἐξουσίαζε καὶ τὰ Ἰωάννινα, καθὼς καὶ τὶς γύρω Ἠπειρωτικὲς περιοχὲς, ὅπου ἐγκατέστησε εὐάριθμους Σέρβους.

Μετὰ τὴν Πρελοῦμπο (1346—1350) μὲ ἔδρα τὰ Ἰωάννινα, ἔρχεται ὁ Συμεὼν Οὐρέσης (1351—1367) μὲ ἔδρα τὴν Ἄρτα

και ο γιος του Πρελούμπου Θωμάς (1367—1384) με έδρα πάλι τα Ίωάννινα. (Ίστορία των Ίωαννίνων, Β. Κρασίτη, 1988).

Ο Θωμάς μάλιστα υποχρέωσε τις χήρες των Έλλήνων κατοίκων των Ίωαννίνων που πέθαιναν την εποχή εκείνη από πανούκλα, να παντρευτούν Σέρβους που είχαν μείνει κοντά του. "Έδωκε δέ σ' αυτούς τις ιδιοκτησίες που είχαν οι χήρες και υποχρεωτικά τα σέρβικα όνόματά τους στα έλληνικά τιμάρια.

Είναι ένδεχόμενο συνεπώς, κατά την περίοδο αυτή, ένας αριθμός εποίκων σλαβοφώνων κατοίκων της Δυτικής Μακεδονίας, να μετοίκησε οικιαγενειακώς, προς τις όρεινες περιοχές της Πίνδου, μεταξύ των οποίων και η κοιλάδα του Σάρανταπορου που ήταν άκατοίκητες ή άραιοκατοικημένες και να άσκούσε το επάγγελμα του γεωργού ή του κτηνοτρόφου.

Έτσι, εγκαταστάθηκαν κατά μικρές ομάδες οικογενειών και έχτισαν τους πρώτους μικροοικισμούς σε τόπους που επέλεξαν οι ίδιοι κοντά σε υδάτινες πηγές, δίνοντας στη γλώσσα τους τοπωνύμια σλαβικά στη γύρω περιοχή, όπου σώζονται και μέχρι σήμερα (Ζέληθο, Κροῦσα, Γκάλινα, Σελλο κ.ά.).

Η ζωή τους τα πρώτα χρόνια από την εγκατάστασή τους εκεί, δεν ήταν και τόσο ευχάριστη, γιατί μαστίζονταν από διάφορες επιδρομές Τουρκαλβανών και κάθε είδους άτάκτων και ληστών.

Αργότερα, με τους αλληπάλληλους κατακτητικούς πολέμους Βενετών και Τούρκων και τις διαμάχες των φατριών μεταξύ Τούρκων και Άλβανοτούρκων στα παράλια του Ίονιου και την Ήπειρωτική ένδοχώρα, πολλοί κάτοικοι, κυρίως των παράλιων περιοχών, φοβούμενοι αντίποινα, λόγω συμμετοχής τους στους αντίπαλους στρατούς, ή από το φόβο εξισλαμισμού τους από τους Τούρκους, κατέφυγαν κι αυτοί στα απρόσιτα όρεινά της Πίνδου και του Γράμμου με τις οικογένειές τους και συγκατοίκησαν, ένα διάστημα, με τους Σέρβους, στους ίδιους οικισμούς, αφού είχαν άλλωστε και την ίδια θρησκεία.

Σιγά - σιγά, με την πάροδο των χρόνων, ο έποικος ελληνικός πληθυσμός αύξηθηκε σε αριθμό, που ανάγκασε τους Σέρβους να επανέλθουν στις εστίες τους, χωρίς ν' αφήσουν άλλα

ίχνη από τὸ πέρασμά τους στὸν τόπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σλαβικὰ τοπωνύμια.

Οἱ δύο ἐθνόπητες, Ἕλληνες καὶ Σέρβοι, ἂν καὶ εἶχαν τὴν ἴδια θρησκεία (ὀρθόδοξοι χριστιανοί), ἐν τούτοις δὲν κατόρθωσαν νὰ ἀφομοιωθοῦν καὶ νὰ προσαρμοστοῦν στὸ ἴδιο περιβάλλον καὶ νὰ συμβιώσουν.

Στὴν ἐναλλαγὴ καὶ ἀναγκαστάταξη αὐτῆ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μικροουκιισμῶν τῆς Πυρσόγιασινης καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς περιοχῆς στὴ λεϊκάνη τοῦ Σαραιντάπορου, συνετέλεσε κατὰ πολὺ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα Τουρκοκρατία στὴν Ἡπειρὸ, μετὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐκτοτε ἀσκήθησαν πιέσεις ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὸν χριστιανικὸ πληθυσμὸ γιὰ ἐξισλαμισμὸ (παιδομάζωμα κ.ἄ.) τοῦ τὸν ἀνάγκασε νὰ καταφύγει στὰ βουνὰ γιὰ νὰ σωθεῖ.

Ὅπως ἀναφέρει καὶ ἡ παράδοση, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν μαχαιλάδων ἦταν ὅλοι καταδιωκόμενοι ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῶν Ἡπειρωτικῶν παράλιων, τῆ Μακεδονία καὶ τῆ Θεσσαλία, ποὺ ζητοῦσαν καταφύγιο γιὰ τὶς οἰκογένειές τους στὰ ἀπροσπέλαστα διασώδη καὶ ἄγωνα βουνὰ τοῦ Γράμμου καὶ τῆς Πίνδου.

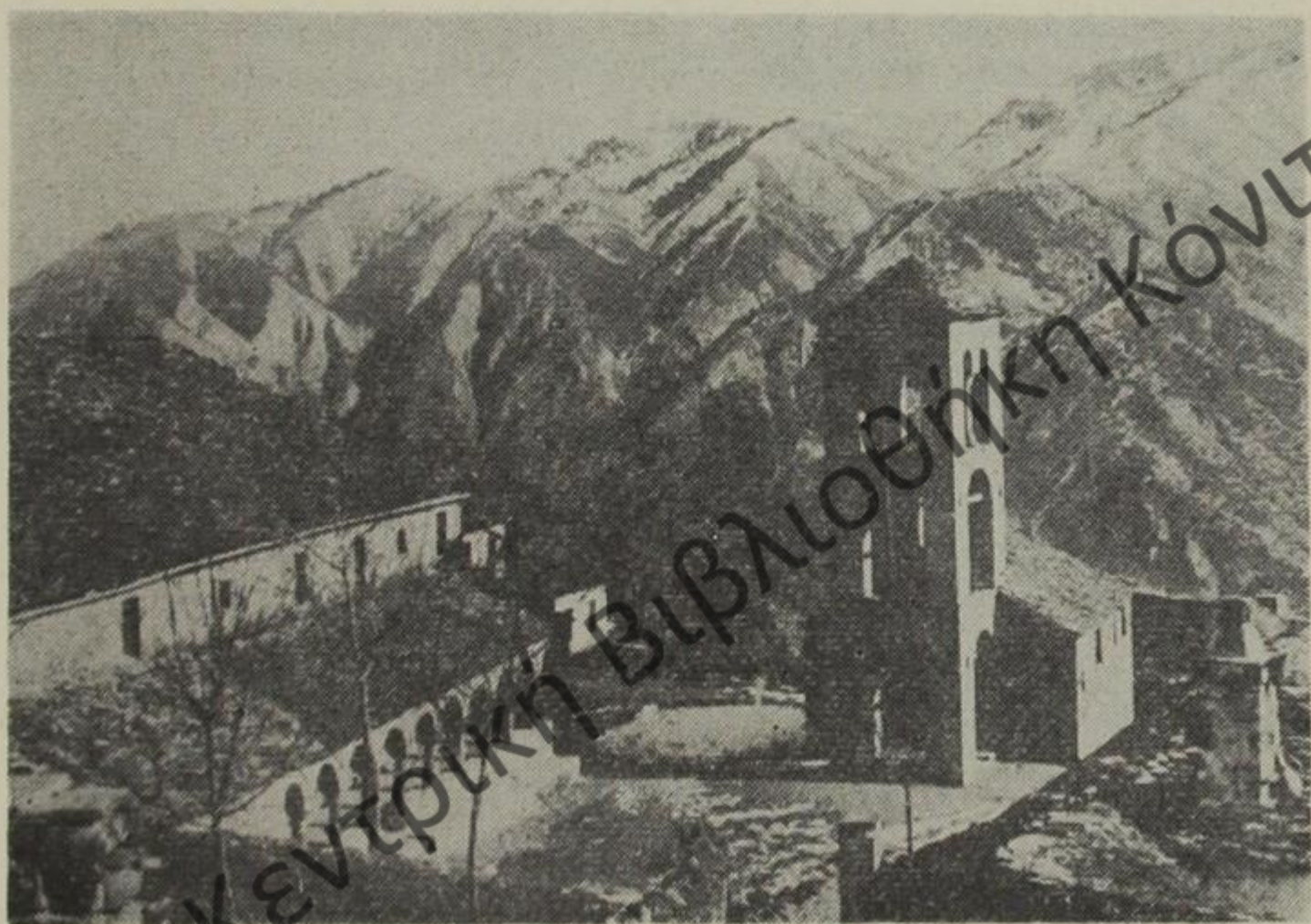
Ὅλοι τοὺς ἦταν Ἕλληνες καὶ χριστιανοὶ ποὺ διώκονταν ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐπιδρομεῖς καὶ κατακτητὲς καὶ γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸν ἐξισλαμισμὸ τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἢ γιὰ διάφορους ἄλλους λόγους, ἀναγκάζονταν νὰ ἐκπατριστοῦν γιὰ νὰ σώσουν τὰ κεφάλια τους καὶ τὶς οἰκογένειές τους.

Μιὰ τέτοια περίοδος, κατὰ τὴν ὁποία παρατηρήθηκε φυγὴ τῶν κατοίκων ἀπὸ τὰ Ἡπειρωτικὰ παράλια στὰ βουνὰ, εἶναι ἡ περίοδος τοῦ Βενετοτουρκικοῦ πολέμου (1684—1699).

Ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ πρώτη παλιά ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου στὴν Πυρσόγιασινη εἶχε χτιστεῖ τὸ 1712 καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος ἀνακαινίστηκε τὸ 1772 χωρὶς νὰ εἶναι γνωστὸ πότε θεμελιώθηκε ἡ παλιά ἐκκλησία, μπορεῖ βέβαια νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ σημερινὴ Πυρσόγιασινη, στὴ θέση ποὺ βρίσκεται, κατοικοῦνταν καὶ πρὸ τοῦ 1600—1650.

Ὁ Πέτρος Φρόντζος, στὸ βιβλίο του «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιασινη ἐπὶ Τουρκοκρατίας» (ἐκδοσὴ 1980), στὶς σελίδες 15,

16, 17 αναφέρει ότι: «Ἡ περιοχή τῆς Δυτικῆς Πίνδου, ποῦ βρίσκεται ἡ Πυρσόγιανη, ὑποτάχθηκε στοὺς Τούρκους ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κόνιτσας, ποῦ ἔγινε τὸ 1430 καὶ πρὸ τῆς παράδοσης τῶν Ἰωαννίνων ποῦ ἔγινε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1431 στὸν Σινὰν πασᾶ».

Ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πυρσόγιανης

Τότε, γράφει ὁ Π.Φ., ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἱστορικοί, «Ἀντιπροσωπεῖες ὄλων τῶν γύρω ὄρεινῶν συνοικισμῶν τῆς λεκάνης τοῦ Σαραντάπορου (παραπόταμου τοῦ Ἄωου) Βορειοανατολικά τῆς Κόνιτσας, κατέβηκαν ἐπὶ τὴν Κόνιτσα καὶ δήλωσαν ὑποταγὴ στοὺς Τούρκους». Ἀπὸ μέρους τῶν συνοικισμῶν τῆς Πυρσόγιανης (κατὰ τὸν Π.Φ.), προῖστατο ὁ ἀρχηγὸς τῆς σημερινῆς οἰκογένειας τῶν Σεριφέων, ποῦ σ' αὐτὸν δόθηκε ὁ τίτλος τοῦ Σεριφή ἀπὸ τοὺς Τούρκους (ποῦ σημαίνει πιστὸς) ὡς πιστοῦ πλέον ὑπήκουου τοῦ Σουλτάνου.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Π.Φ. σφάλλει ὅταν, συνδυάζοντας τὸ ἐπίθετο Σεριφης, ποῦ σήμερα διατηροῦν μερικὲς οἰκογένειες ἐπὶ τὴν Πυρσόγιανη, μὲ τίτλο ποῦ δόθηκε δῆθεν ἀπὸ τὸν Σινὰν

παισᾶ σὲ προεστῶ τῆς οἰκογένειας αὐτῆς γιὰ δῆθεν δήλωση ὑποταγῆς τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ στοὺς Τούρκους γιὰ νὰ στηρίξει τὴν ἄποψη ὅτι ἡ Πυρσόγυιαννη προϋπήρχε τοῦ Σινᾶν παισᾶ τὸ 1430.

Ἡ ἄποψη αὐτὴ δὲν ἐπιβεβαιώνεται καὶ δὲν θειμελιώνεται καὶ ἀπὸ κάποια ἄλλα στοιχεῖα. Τουναντίον, ἀμφισβητεῖται. Ἄν λάβουμε δὲ ὑπόψη ὅτι ἡ ἄραβικὴ λέξη Σερίφης σημαίνει: διάσημος, ἱερός, ὡς τίτλος εὐγενῶν Μουσουλμάνων, ἀναγόντων τὸ γένος αὐτῶν στὸν Μωάμεθ ΙΗ΄. Τίτλος τῶν Σουλτάνων τοῦ Μαρόκου, τῶν τῆς Μέκκας Διοικητῶν καὶ ἀνωτάτων τῆς Τουρκίας Ὑπαλλήλων (ΠΑΠΥΡΟΣ, ἐγκυκλοπαιδικὸ καὶ γλωσσικὸ λεξικόν), μπορούμε νὰ συμπεράνουμε ὅτι ὁ τιμητικὸς αὐτὸς τίτλος δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀπονεμηθεῖ στὸ ἄτομο αὐτό, ἔναντι τῆς ὑποταγῆς τοῦ στοὺς Τούρκους, προσιφορὰ ἄλλωστε ποὺ ἦταν ἐκ τῶν πραγμάτων ὑποχρεωτικὴ γιὰ τοὺς ὑπόδουλους κατοίκους.

Ὁ Στέφανος Σερίφης, γόνος τῆς αὐτῆς οἰκογένειας θυμᾶται ὅτι τοῦ ἔλεγαν οἱ πρόγονοί του πῶς τὸ ἐπώνυμο Σερίφης τὸ πῆραν ἀπὸ μιὰ νύφη ποὺ παντρεύτηκε στοὺς Σεριφαίους καὶ κατὰγονταν ἀπὸ τὴ Μόλιστα καὶ εἶχε ἐπώνυμο Σερίφη. Τὸ ἐπώνυμο αὐτὸ ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ ὑπάρχει στὴ Μόλιστα.

Τίθεται ἀκόμα ὑπὸ ἀμφισβήτηση καὶ τὸ ὅτι ἡ Πυρσόγυιαννη κατοικοῦνταν καὶ πρὸ τῆς Τουρκοκρατίας (1430) (κατὰ τὸν Π.Φ.) ὅπου αὐτὴν ἐπάνω συνοικία ζοῦσαν δύο πατριαρχικὲς οἰκογένειες τῶν Σουρλαίων καὶ οἱ πρόγονοι τῶν Σεριφαίων. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἔρευνα γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ καὶ ἱστορικά.

Δυστυχῶς, μέχρι τώρα, καμμία ἱστορικὴ πηγὴ ἢ κάποιο γραφτὸ κείμενο - ἔγγραφο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κάποιο συμβόλαιον, κάποια διαθήκη, δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ συνδέει τὸ ἀπώτερο παρελθὸν μὲ τὸ σήμερον.

Μόνον ἡ παράδοση, ἡ ζῶσα αὐτὴ προφορικὴ ἱστορία ποὺ μεταδίδεται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ ἀντιπλεῖ ἀκόμα στ' αὐτιά μας, σὰν θρόισμα νοσταλγικόν, τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος, ποὺ χάνεται στὸ θάθος τοῦ χρόνου, εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὶς ρίζες τῆς γενιᾶς μας. Αὐτὸ προσπαθοῦμε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό, μὲ τίς ἀσθενεῖς μας δυνάμεις καὶ ὅσο μᾶς

έπιτρέπει ή μνήμη, χωρίς νά διεκδικουίμε τὸ ἀλάθητο καί τὸ ιστορικὸ ἀπόλυτο, δεχόμενοι κιάθε συμπλήρωση ή διόρθωση τῶν ἀπόψεών μας.

Στὴν προσπάθειά μας αὐτὴ πιστεύουμε ὅτι μιὰ πιθανὴ ιστορικὴ πηγὴ γιὰ τοὺς τόπους προέλευσης τῶν οἰκογενειῶν ποὺ πρωτοεγκαταστάθηκαν στὴν Πυρσόγιασινη ποὺ μπορεῖ καί πρέπει νά ἐρευνηθεῖ, εἶναι τὰ οἰκογενειακὰ γιορτάσια ποὺ τὰ μετέφεραν ἀπὸ τὸν τόπο τους, τὸ χωριό τους, στὸ νέο τους χωριό, καθὼς καί τὰ ἔθιμά τους.

Ἀκόμα καί σήμερα ἐξαικολουθοῦν στὸ χωριό νά γιορτάζουν (πανηγυρίζουν) ἄλλες οἰκογένειες τὸν ἅγιο Μηνᾶ, ἄλλες τοὺς Παξιάρχες, τὸν ἅγιο Σπυρίδωνα, τοὺς ἁγίους Αναργύρους κ.ἄ., ἀνάλογα μὲ τὸν προστάτη ἅγιο ποὺ εἶχαν στὸ χωριό τους.

Αὐτὸ εἶναι ἓνα θετικὸ στοιχεῖο ποὺ μπορεῖ νά δώσει κάποια ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, ἀπὸ ποῖες περιοχὲς προέρχονται οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Πυρσόγιασινης καταδιωκόμενοι γιὰ διάφορους λόγους, ὅπως προαναφέραμε, καί δημιούργησαν τὸ νέο χωριό τους.

Ὅσον ἀφορᾶ γιὰ τὴν οἰκογένεια τῶν Σουρλαίων, ποὺ ὁ Πέτρος Φρόντζος ἀναφέρει στὸ βιβλίο του ὅτι εἶναι ἀπὸ τὶς πρῶτες οἰκογένειες ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὸ χωριό, δὲν παραθέτει στοιχεῖα γι' αὐτὴ οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ Εὐριπ. Σούρλας ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ (ποιοί ἦταν οἱ Σουρλαῖοι μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασά). Ἀπὸ ὅσα εἶναι γνωστὰ καί ἀπὸ γραπτὲς μαρτυρίες ἀλλὰ καί τὴν προφορικὴ παράδοση καί διηγήσεις τῶν παππούδων καί πατεράδων μας ἡ οἰκογένεια τῶν Σουρλαίων ἀναδείχθηκε μετὰ τὸ ἔτος 1820.

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἐπιστρατεύοντας τὶς προσωπικὲς μου μνήμες, ἀπὸ γεγονότα καί μαρτυρίες τῶν παππούδων μου, ὅπως αὐτὲς τυπώθηκαν βαθειὰ ἐδῶ καί ὀγδόντα χρόνια στὴν παιδική μου συνείδηση —κι ἀπατελοῦν μέρος τῆς παράδοσης σὰν παρειακαταθήκη τῶν προγόνων μας— γιὰ τὴ συμβολὴ στὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας θὰ ἐξιστορίσω ὅπως τὰ ἀκουσα τότε.

Μὲ ἀφορμὴ τὰ πλούτη ποὺ εἶχαν ἀποχτήσῃ οἱ Σουρλαῖοι ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασά, ἔλεγαν στὸ χωριό τὸ ἐξῆς χαρακτηρι-

στικό, πού καί σήμερα συζητιέται: «Όταν θά σωθοῦν τὰ χαλίκια τῆς Κράπας, θά σωθοῦν καί οἱ λίρες τῶν Σουρλαίων». (Ἡ Κράπα εἶναι μιὰ ἀτέλειωτη χαλίκιαριὰ πάνω ἀπό τὸ χωριό).

“Ὅπως θυμᾶμαι, ὅλοι οἱ παλιοὶ γέροντες ἔλεγαν ὅτι οἱ λίρες αὐτές, ἦταν τρία φορτώματα ζώου, πού τις ἄφησαν οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἀλή πασᾶ στό σπίτι τοῦ Σούρλα γιά νά εἶναι κοντά στό στρατό του, πού πολέμουσε στά Μπιτώλια τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου. Ἄγνωστο πῶς ἔμειναν ἐκεῖ καί τις πήραν οἱ Σουρλαῖοι.

Γιά τις σχέσεις τῶν Σουρλαίων μέ τὸν Ἀλή πασᾶ ἔχω ἀκουστά ἀπό τότε πῶς ἔταν ὁ Ἀλῆς ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ζήτησε ἀπό κάθε χωριό ἓνα παληκάρι γιά τὴν προσωπική του φρουρά. Ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη οἱ τότε μουχτάρηδες, γιά νά μὴ στείλουν χωριανό, ἔστειλαν τὸ γελαδάρη τοῦ χωριοῦ. Ὅταν αὐτὸς παρουσιάστηκε στὸν Ἀλή μέ τοὺς ἄλλους καί τοὺς κατέγραφε, τοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἡ μεγάλη μύτη πού εἶχε καί τὸν ρώτησε:

— Ἀπὸ ποῦ εἶσαι ἐσύ ὄρε Σουρλομύτη;

Ἀπὸ τότε, δῆθεν, πήρε τὸ ὄνομα Σούρλας.

Ἄν αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ τότε μπορούμε νά ὑποστηρίξουμε ὅτι οἱ Σουρλαῖοι δὲν εἶναι ἀπὸ τις παλιότερες καί μεγαλύτερες οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ γραμματικὸς τοῦ Ἀλή ἦταν ὁ Κώστας Πτούμαρης, ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη. Σὺν κοντοχωριανοὶ μέ τὸν Κώστα Γραμματικὸ ὁ Σούρλας προώθησε τις σχέσεις του μέ τὸν Ἀλή καί ἀπόχτησε τὴν ἐμπιστοσύνη του. Ἐτσι ἐξηγεῖται καί ἡ ἀποστολὴ γιά φύλαξη τῶν λιρῶν στό σπίτι τοῦ Σούρλα καί πολὺ πιθανὸν νά ἦταν καί ὁ ἴδιος πού τις μετέφερε. Ἡ χρηματοποστολὴ αὐτὴ ἔγινε τὸ 1819.

“Ὅταν ὁ Ἀλῆς προσπάθησε νά αὐτονομηθεῖ ἐναντι τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, εἶχε τὴν πληροφορία ὅτι αὐτὸς ἐτοιμάζονταν νά ἐκστρατεύσει ἐναντίον του καί ἔλαβε ἀνάλογα στρατιωτικὰ μέτρα μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καί ἡ ἀποστολὴ στρατευμάτων στά Μπιτώλια γιά νά ἀναχαιτίσουν τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα πού θά κινουῦνταν ἐναντίον του μέ

ἐπικεφαλῆς τὸν προσωπικὸ ἐχθρὸ τοῦ Ἀλῆ, τὸν Ἰσμαήλ Πασόμπεη ποὺ θάδιζαν πρὸς Ἰωάννινα.

Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί ὁ Ἀλῆς ἔστειλε χρηματάποστολὴ μὲ τρία φορτώματα λίρες στὴν Πυρσόγιανη στὸ σπίτι τοῦ ἔμπιστοῦ του Σούρλα, ὥστε νὰ ἐξυπηρετεῖται ὁ στρατός του γιὰ τὰ διάφορα ἐξοδὰ του.

Οἱ λίρες αὐτὲς ἔμειναν στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα γιατί ὁ Πασόμπεης μὲ τὰ στρατεύματά του, ἀκολουθώντας ἄλλο δρόμο, μῆκε στὰ Ἰωάννινα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1820 ἐνῶ ὁ Ἀλῆς ἦταν ὀχυρωμένος ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο μέσα στὸ κάστρο τῆς πόλης. (Β. Κρασίτη: Ἱστορία τῶν Ἰωαννίνων, σελ. 116).

Ὁ Πέτρος Φρόντζος στὸ βιβλίο του «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιανη ἐπὶ Τουρκοκρατίας» γράφει:

Οἱ οἰκογένειες Σούρλα, ποὺ κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασα εὐνοήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπόχτησαν ἀρκετὴ περιουσία, δὲν ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χειροτεχνίας καὶ σοβαρὰ μὲ τὸ ἐμπόριο, ἀλλὰ ἔκοιμαν ἀγορὲς ἀγροκτημάτων (τσιφλικιῶν) καὶ βελτίωσαν τὰ εἰσοδήματά τους ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία καὶ μὲ τὰ εἰσπραττόμενα γεώμορα. Δὲν μᾶς λέει ὅμως: Γιατί αὐτὴ ἡ εὐνοία; Γιὰ ποιά προσφορά; Οὔτε ἀναφέρει διόλου πῶς βρέθηκαν οἱ λίρες σ' αὐτούς.

Λιθανάγλυφη ἐπιγραφή ποὺ σώζεται στὸ Μοναστήρι τῆς Ζέρμας καὶ ποὺ ἀνακαινίστηκε τὸ ἔτος 1801 φέρει σὰν δωρητὲς τὸν Κώστα Σούρλα ἐκ ΚΟΜ(Η) Σ ΠΡΙΣΟΓΙΑΝ(ΗΣ) καὶ τὸ Γιώργο Παπαϊωάννου Βουρμπιανίτη. Ἄρα εἶχαν χρήματα πρὸ τοῦ 1800. Ὡστόσο δὲν μπορεῖ νὰ παραγνωρισθεῖ τὸ ὅτι καὶ πρὸ τοῦ 1919, ἀπὸ τὰ εἰσπραττόμενα γεώμορα ποὺ χάρις στὴν εὐνοία τοῦ Ἀλῆ πασα εἶχαν ἀποκτήσει, μπορούσαν νὰ κάνουν δωρεὲς σὲ Μοναστήρια ὅπως τῆς Ζέρμας, μὲ μικροποσὰ γιὰ τὴν ἀνακαινίση.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητο ὅτι χάρις στὶς λίρες ποὺ ἀπόχτησε ὁ Σούρλας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅπως προαναφέραμε, ἔχτισε στὴν Πυρσόγιανη σπίτια, παλάτια δικά του καὶ τῶν ἀδελφῶν του, ἀπόχτησαν τσιφλίκια στὸ Βεράτι καὶ ἄλλοῦ καὶ σπούδασαν ἀπὸ τοὺς πρώτους στὸ χωριὸ τὰ παιδιὰ

τους, στα έλληνικά και ξένα πανεπιστήμια από το 1830 και ύστερα.

Δέν είναι γνωστό το όνομα του Σούρλα που υπηρέτησε στον Άλη πασιά, αλλά όπως προκύπτει από συσχετισμό όρισμένων συμβάντων και ενεργειών που στη συνέχεια θα αναφερθούν, λέγονταν Γιάννης Σούρλας.

Δέν είναι γνωστό επίσης ποιά είναι ή ρίζα των Σουρλαίων δεδομένου ότι στη Θεσσαλία και σήμερα υπάρχουν πολλές οικογένειες Σούρλα πολύ εύκατάστατες, ένα μέλος των οποίων, ο γιατρός Γ. Σούρλας, είναι σήμερα βουλευτής στο Έλληνικό Κοινοβούλιο. Αν ληφθεί τουτό υπόψη σε συνδυασμό και με το γεγονός ότι από τις οικογένειες αυτές της Θεσσαλίας άρκειτοί είναι κτηνοτρόφοι και γεωργοκτηματίες, ενισχύεται και ή άποψη ότι ο γελαδάρης (ή όπως οδήποτε βοσκός) που οί προεστοί του χωριού σαν ξένος που ήταν στο χωριό, προερχόμενος από τη Θεσσαλία, τον έστειλαν στον Άλη πασά, για να άποτελέσει την προσωπική του φρουρά, αντί να στείλουν ένα χωριανικό παιδί.

Όπως προκύπτει από όρισμένα έγγραφα που διασώθηκαν και από πληροφορίες που μεταδόθηκαν από στόμα σε στόμα μέχρι σήμερα, ή ενεργός δραστηριότητα στα κοινά του χωριού των Σουρλαίων άρχίζει από το έτος 1820 και μετέπειτα.

Από την οικογένεια αυτή βγήκαν οί πρώτοι έπιστήμονες του χωριού που μέχρι τότε ή άγραμματοσύνη ήταν καθολική.

Μεταξύ των έπιστημόνων περιλαμβάνεται ο Ζήσης Σούρλας, γιατρός, που γεννήθηκε το 1839, ο Δημήτριος Σούρλας, νομικός, που γεννήθηκε το 1846 και δικηγοροῦσε στο Βεράτι, ο Κωνσταντής που γεννήθηκε το 1856, νομικός, που εξέλέγει το 1909 βουλευτής στην Τουρκική Βουλή και πολλοί άλλοι έπιστήμονες αξιόλογοι που κατέλαβαν εξέχουσες κυβερνητικές θέσεις μετά την άπελευθέρωση από τους Τούρκους.

Εξέχουσες επίσης προσωπικότητες από την ίδια οικογένεια των Σουρλαίων αναδείχθηκαν μετά το 1913: ο Σπύρος Σούρλας, βουλευτής Ίωαννίνων (1936), ο Κίμων Σούρλας, καθηγητής της Νομικής του Πανεπιστημίου Άθηνών και ο

σοφός παιδαγωγός Εὐριπίδης Σούρλας πού με δημοσιεύματά του σέ περιοδικά καί ἑφημερίδες ἄφησε ἄρκετά ἱστορικά καί λαογραφικά στοιχεῖα γιά τήν Πυρσόγιανη καί τήν περιοχή.

“Ὅπως προκύπτει ἀπό ἔγγραφα πού βρέθηκαν καί ἀπό μαρτυρίες, ὁ προπάππος τῶν παραπάνω Σουρλαίων Γιάννης Σούρλας, ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στή διοίκηση τοῦ χωριοῦ ἀπό τὸ 1825 καί ὕστερα, με τή συμμετοχή του στὰ κοινά, σάν προεστὸς τοῦ χωριοῦ καί μέλος τοῦ Συμβουλίου τῶν «πέντε κύκλων» πού ἀσκούσε ἄτυπη ἐξουσία ἔναντι τῶν Τούρκων στὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας.

“Ἄνθρωπος ἄρκετά εὐφυῆς καί προσαρμοσμένος στὶς συνήθειες καί τὶς ἀπαιτήσεις τῶν πασιάδων καί μπέηδων, τοὺς ὁποίους κολάκευε ἀρκούντως ὥστε ἐξασφάλιζε γιά τὸν ἑαυτό του καί τὸ χωριὸ εἰδική μεταχείριση, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ διάφορα «μπουργιουρντι» πού ἐκδίδονταν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς, ὅπως τὰ παρακάτω:

20 Ἰουνίου 1835 Ραβίτης τοῦ Σελιχιὰρ

Δίδω τὸ ταβίλι μου Γιάννη Σούρλα, Πυρσόγιανη διὰ μέ-
καμε χρεια καὶ τὸν δανείσθηκα πέντε χιλιάδες (5000) γρόσια.
Μια μέρα ἔχω νὰ τοῦ τὰ δίδω σὴν ἴδια μονάδα ὅπου μοῦ τὰ
μείρησε κατὰ τὴ φωνήρα πὸ ἴδιου Γιάννη καὶ ὑγίαινε.

1828, ὁ Βεζύρ - Μεχμέτ - Ρεσῆ - Πασάς:

«Δίδω τὸ μπουργιουρντι σὸν χαῖρ - νουαζή μου Γιάννη....
Τώρα ἔχει τὴν ἄδειαν διὰ νὰ καθήσει εἰς τὸ σπίτι του καὶ νὰ
καθησυχάσει κοπάζοντας μόνον τὴ δουλειά του, χωρὶς νὰ τὸν
ἀνακατέψει κανέναν οὔτε εἰς ὑποθέσεις τοῦ Νιουβλειοῦ οὔτε
τῆς χώρας πὸ Πυρσόγιανης».

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Γιάννης Σούρλας εἶναι τῆς αὐτῆς ἡλι-
κίας με τὸν Κώστα Γραμματικὸ ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη, πὸ χρη-
μάτισε γραμματικὸς τοῦ Ἄλῆ πασιᾶ μέχρι τὴν ἐξόντωσή του
τὸ 1820, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία βρέθηκαν τὰ τρία φορτώματα
χρυσῆς λίρες στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα σὴν Πυρσόγιανη, ἐνι-
σχύει ἔτσι περισσότερο τὴν ἀποψη ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος πὸ ὑπη-
ρέτησε ὡς σωματοφύλακας καὶ ἔμπιστος τοῦ Ἄλῆ, σταλμένος
ἀπὸ τοὺς Δημογέροντες τοῦ χωριοῦ, ὅπως ἀναφέραμε παρα-
πάνω.

Ἐκεῖ ἀπέκτησε τὶς γνώσεις καὶ τὶς γνωριμίες ποὺ τὸν ὠφέλησαν ἀργότερα στὴν ἀσκηση τῶν καθηκόντων του, ὡς προεστοῦ τοῦ χωριοῦ.

Ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ οἱ ἀσχολίες τους

Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναῖκες ποὺ κατοικοῦσαν στὸ χωριὸ ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια — ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση — ἦταν Ἕλληνες χριστιανοί, ἀπλοὶ καὶ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι.

Ξωμάχοι τῆς γῆς, σιγά - σιγά, οἱ ἄνδρες ἐξελίχθησαν σὲ μαστόρους τῆς πέτρας ποὺ ἦταν ἀφθονή, αὐτοδίδακτοι, πειραματιζόμενοι στὴν ἀρχὴ στὴν κατασκευὴ ξερότοιχων πεζουλιῶν στὰ χωράφια γιὰ τὴν προιστασία τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὶς νεροφαγιές καὶ τὴν ἰσοπέδωση, καθὼς καὶ τὸ χτίσιμο καλυβιῶν γιὰ τὴν ἐγκιατάσταση καὶ διαμονὴ τῶν οἰκογενειῶν τους.

Τὴν τέχνη αὐτὴ τῆς μαστορικῆς, οἱ ἄνδρες τὴν ἀσκοῦσαν ἐποχιακὰ στὰ κοντινὰ χωριὰ τοῦ Ζαγορίου ἢ τῆς Κολώνιας ὡς τὴν Πρεμετὴ καὶ ὅταν δὲν εἶχαν δουλειὰ καλλιεργοῦσαν τὰ χωράφια τους.

Οἱ ἀγροτικὲς καλλιέργειες, σ' ἕνα τόπο ἄγρονο καὶ ξερικὸ δὲν ἀπέδιδαν εἰσόδημα ἀπὸ δημητριακὰ, ἐνισχύονταν ὅμως ἀνάλογα καὶ ἀπὸ τὴν οἰκόσιτη κτηνοτροφία ποὺ τοὺς ἐξασφάλιζε τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ βούτυρο καὶ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἐπιβιώσουν κάπως φτωχικά.

Κάθε οἰκογένεια, ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν της, ἐπολάμβανε καὶ τὸ οἰκογενειακὸ εἰσόδημα ἀπὸ τὰ χωράφια ποὺ καλλιεργοῦσε ἢ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ λίγα γιδοπρόβατα ἢ ἀγελάδες ποὺ διατηροῦσε.

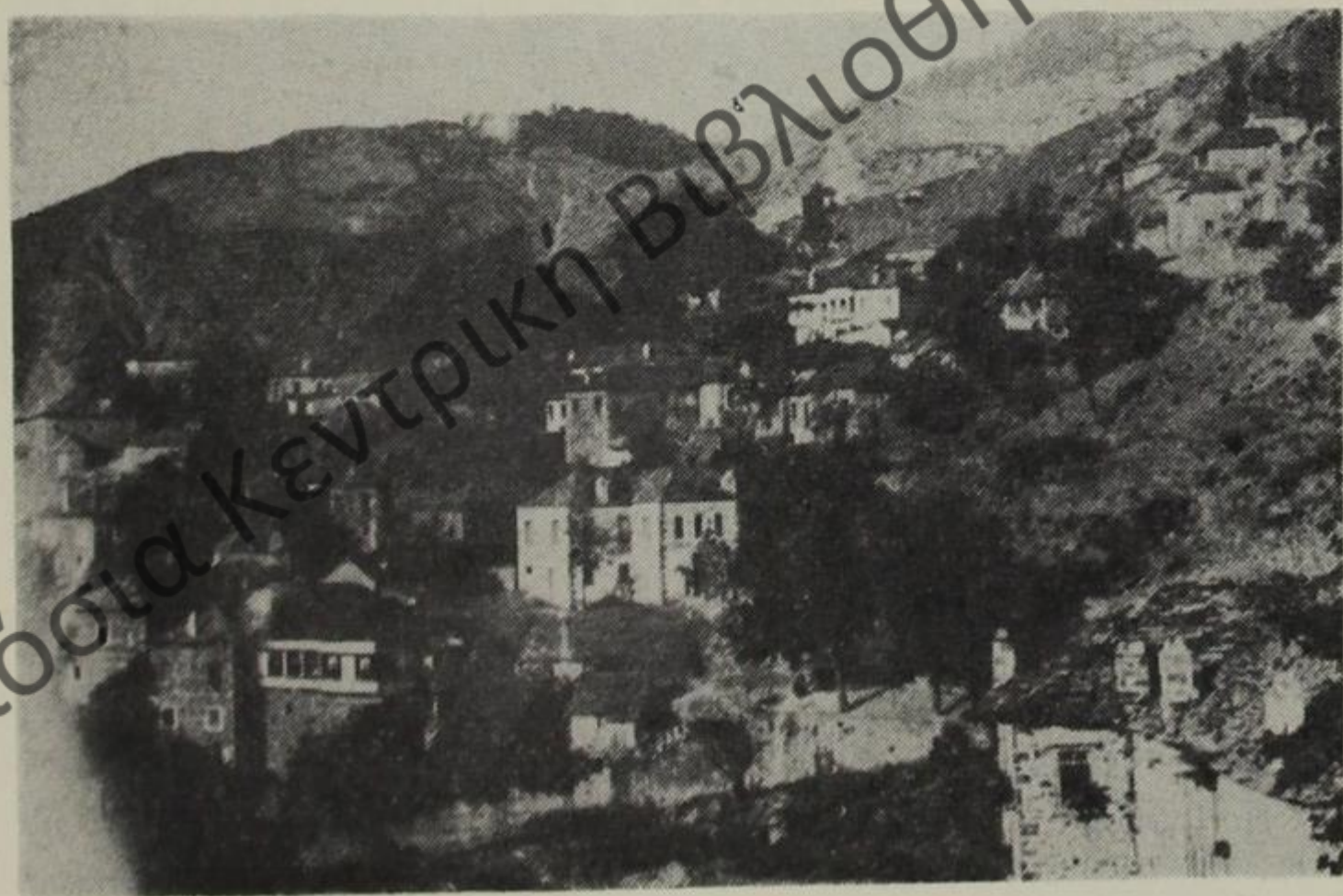
Ὁ τρόπος αὐτὸς ζωῆς ἐπέβαλε τὴν ἀνάγκη δημιουργίας πολυμελῶν οἰκογενειῶν ὥστε νὰ καλύπτουν κάθε τομέα δουλειᾶς. Ἄλλοι στὰ χωράφια, ἄλλοι στὰ μεγάλα ζῶα καὶ στὰ σφαχτὰ καὶ ἄλλοι στὸ σπίτι γιὰ κουμάντο στὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ τοὺς γερόντους. Ὁ καταμερισμὸς δουλειᾶς σὲ κάθε μέλος τῆς οἰκογένειας γίνονταν ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία καὶ τὴ σωματικὴ διάπλαση.

Ἀργότερα, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1700—1800 ἐπεξέτειναν τὴν

άγροτική τους απασχόληση στην αμπελοκαλλιέργεια και ενίσχυσαν ακόμα περισσότερο τὸ εισόδημά τους.

Ἡ Πυρσόγιανη ἦταν τὸ πρῶτο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν αμπελοκαλλιέργεια καὶ παρήγαγε τὸ φημισμένο Πυρσογιαννίτικο κρασί καὶ τὸ ρακὶ (τσίπουρο).

Ἡ ποιότητα τοῦ κρασιοῦ ἀπὸ τὰ γλυκὰ σταφύλια τῆς Πυρσόγιανης ὀφείλονταν στὸ ὅτι τὰ ἀμπέλια εἶναι προσανατολισμένα ἐπὶ τὴν μεσημβρία καὶ ὅλη τὴν ἡμέρα τὰ «λούζει» ὁ ἥλιος καὶ τὰ ὠριμάζει, γεγονός που δὲν συμβαίνει σὲ ἄλλο χωριὸ τῆς περιοχῆς, ὅπως στὴ Βούρμπιανη, Καστάνισση, Μόλισσα κ.ἄ.

Ἐπιτομή τοῦ χωριοῦ μὲ τὸν ἅγιο Χριστόφορο ἀπὸ βῆθος

Τὰ ἀμπέλια αὐτά, ὡς ἀναφέραμε καὶ πρὶν ἀνω, καλλιεργοῦνταν συστηματικὰ μέχρι τὸ 1940 ποὺ ἐγκαταλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους μὲ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἐναντίον τῆς χώρας μας, ἀφοῦ στὸ μεταξύ εἶχαν προαβληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς φυλλοξήρας. Ἦδη οἱ ἀμπε-

λῶνες τῆς Πυρσόγιαννης μεταβλήθησαν σὲ δάσος ἀπὸ θάμνους, ἔρως καὶ πεύκα πὺ κατέβησαν μέχρι τὸ ποτάμι.

Παράλληλα μὲ τὴν ἀγροτικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἀπασχόληση τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν γενικὰ στὶς γεωργοκτηνοτροφικὲς ἐργασίες, οἱ ἄνδρες προσανατολίστηκαν ἐπαγγελματικὰ καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς μαστορικῆς τέχνης, πὺ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου εἶχαν ἐξοικειωθεῖ καὶ τὴν εἶχαν ἐκμάθει μὲ τὴ δική τους αἴσθησι καὶ ἐπιμέλεια σὲ τρόπο ὥστε τουλάχιστον στὰ γύρω χωριὰ νὰ μποροῦν νὰ χτίζουν ἐκτὸς ἀπὸ πεζούλια καὶ μάντρες, λιθάχτιστα σπίτια.

Κάνοντας οἱ πρῶτοι μαστόροι Πυρσογιαννίτες κοντινὰ ταξίδια στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Τουρκοκρατούμενης χώρας, στὶς περιοχὲς τοῦ Ζαγορίου, τῆς Κολώνιας μέχρι τὴν Πρεμετὴ, στὴν Τσαμουριά μέχρι τὸ Φανάρι καὶ ἄλλοῦ, καθὼς καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ἀργότερα, τελειοποίησαν τὴν τέχνη καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἔμφυτη πνευματικὴ τους ἱκανότητα καὶ εὐφυΐα, μερικοὶ προώδευσαν καὶ ἐξελίχτηκαν σὲ πρωτομάστορες καὶ ἀρχηγοὺς τῶν μετέπειτα φημισμένων μπουλουκιῶν, πὺ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐκτενέστερα σὲ ἄλλο κεφάλαιο τοῦ παρόντος.

Οἱ ἄνδρες τοῦ χωριοῦ χωρίζονταν σὲ δυὸ τάξεις: Ἀπὸ τοὺς «μπακατίσιους», ὅπως χαρακτηρίζονταν ἐκεῖνοι πὺ παρεμείναν μόνιμα στὸ χωριὸ καὶ ἀπὸ τοὺς «ταξιδεμένους», αὐτοὺς πὺ συχνὰ ταξιδεύονταν.

Ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἦταν οἱ μουχτάρηδες τοῦ χωριοῦ, οἱ ταξιλντάρηδες πὺ εἴσπρατταν τοὺς φόρους, οἱ κανταρτζήδες πὺ νοίκιαζαν τὸ καντάρι τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἀποικοπάρηδες πὺ καθόριζαν τὶς τιμὲς τῶν σιτηρῶν ἢ τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων πὺ ἔφερναν οἱ Βλάχοι στὸ χωριό, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐπίτροποι, οἱ ψαλτάδες, οἱ καντηλανάφτες, οἱ ἀγροφύλακες, οἱ κλητῆρες, οἱ τσοπαναραῖοι καὶ οἱ γελαδάρηδες πὺ ἐξυπηρετοῦσαν μὲ τὶς ὑπηρεσίες τους τὸ χωριό, ἄλλοι μὲ πληρωμὴ καὶ ἄλλοι δωρεάν.

Ἐπίσης στὴν τάξη αὐτὴ τῶν «μπακατίσιων» περιλαμβάνονται καὶ οἱ μπακάληδες, οἱ καφετζήδες, οἱ τσαρουχάδες, οἱ τσαγκάρηδες, οἱ μπαλωματῆδες, οἱ ραφτάδες, οἱ μυλωνάδες,

οὐ χασμάπηδες, οὐ κερατζήδες, οὐ τενεκτσήδες κ.ἄ. ποὺ ἀσκούσαν σὸν ἐπάγγελμα τὴν ιδιότητα αὐτή.

Οἱ «μπακατίσιοι» διοικοῦσαν τὸ χωριὸ καὶ ὑπέγραφαν ὅποιαδήποτε πράξη ἢ ἀπόφαση καὶ γιὰ λογαριασμὸ τῶν ταξιδεμένων οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνταν καὶ ἐπενέβαιναν στὰ χωριανικὰ ἰσάτιμα μὲ τοὺς «μπακατίσιους» ὅταν γύριζαν ἀπὸ τὰ ταξίδια στὸ χωριό. Οἱ γυναῖκες δὲν ἀσχολοῦνταν μὲ τὰ χωριανικὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιτρόπισσες (κελάρισσες) ποὺ ἐπέβλεπαν τὰ κελιά τῶν ἐκκλησιῶν, συγκέντρωναν τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ θακούφικα ἀμπέλια καὶ ἔρριχναν τὸ μούστο στὶς καροῦτες καὶ τὴν καθαριότητα τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤὴΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ ΚΑΙ ΤὴΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιανη ὅπως καὶ στὰ ἄλλα χωριά τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τὰ πρῶτα χρόνια ἦταν ὑποτυπώδης ἕως ἀγνωστή καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη τῶν κατοίκων σχεδὸν καθολική. Αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσε τοὺς Τούρκους στὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐπικυριαρχίας τους καὶ στὴν ἐπαρχία αὐτή, ὅπως καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἡπειρο.

Τὰ πρῶτα σχολεῖα ποὺ ἰδρύθηκαν καὶ λειτούργησαν στὴν ἐπαρχία, συντηροῦνταν μὲ δαπάνες τῶν κοινοτήτων γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν δασκάλων ποὺ προσλάμβαναν ἢ ἀπὸ ἔσοδα τῆς ἐκκλησίας ἢ μοναστηριῶν ἢ καὶ Φιλεκπαιδευτικῶν Ἀδελφοτήτων, ὅπου ὑπῆρχαν.

Ὁ Πέτρος Φρόντζος στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Ἡ παιδεία στὴν Πυρσόγιανη ἐπὶ Τουρκοκρατίας», ἔκδ. 1980, ἀναφέρει:

«Τὸ Σχολεῖο τῆς Πυρσόγιανης ἀναπτύχθηκε γρηγορότερα ἀπὸ τ' ἄλλα σχολεῖα τῆς λεκάνης τοῦ Σαρανταπόρου. Ἡ ἀνέγερση τοῦ κτηρίου εἶχε τελειώσει πρὶν ἀπὸ τὸ 1870 καὶ μὲ τὴν πρόσληψη τῶν ἀπαραίτητων δασκάλων λειτούργησε ἀπὸ τότε ὡς Σχολαρχεῖο». (Τὸ τελευταῖο δὲν ἐπιβεβαιώνεται).

Σαφὴ εἰκόνα τῆς κατάστασης στὴν περιφέρεια τῆς Ἱερᾶς

Μητροπόλεως Βιελλάς και Κονίτσης, από άποψη σχολείων και αριθμοῦ μαθητῶν και δασκάλων κάθε κοινότητας, μάς δίνει ἡ «Ἐπετηρίς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑπειρωτικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου», ποῦ ἐκδόθηκε τὸ 1875.

Τὸ ἐν λόγῳ περιοδικὸ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Συλλόγου ἀναφέρεται σὲ ἔκθεση τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς ἐν Ἑπιείρῳ Ἑλληνικῆς παιδείας, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ Γ. Χασιώτη τὴν 19ην Μαΐου 1874 και ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Καὶ δεῦτερον μετὰ παρέλευσιν ἔτους, ἐκτυλίσσειαι ἐν ἡμῖν ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἑπιείρῳ σχολείων, ἦν οἱ φιλόμουσοι ἀρχιερεῖς και πινες ἐπιτροπαι ἔσπευσαν διὰ πολυπληθῶν ἐκθέσεων νὰ ὑποδείξωσιν, ὅλοι δὲ μετὰ παιρῶν ἐνδιαφέροντος ἀναμένειε ἵνα ἀκούσῃε ποῖον τὸ παιδευτικὸν σημεῖον, ἐν ᾧ διατελεῖ οὔσα ἡ προσφιλῆς ἡμῶν παιρῖς, ἂν ἐξηκριβώθησαν αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς, αἱ εἰς τὰ σχολεῖα ἀναφερόμεναι και ἂν διὰ τῶν ἀριθμῶν τούτων προσγενῆσαι ἡμῖν παρήγορος θυμηδία περὶ τῆς παχείας βελτιώσεως τῆς τύχης αὐτῆς καλ. καλ.».

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ἔκθεση αὐτὴ συντάχτηκε ὕστερα ἀπὸ πληροφορίες και ἐκθέσεις τῶν κατὰ τόπους Μητροπολιτῶν και εἶναι ἀδιαμφιστήτητες.

Στὴ συνέχεια ἡ ἔκθεση, ἀναφερόμενη στὴν ἐπαρχία Βιελλάς και Κονίτσης, γράφει:

«Πρὸς τὴν ἐπαρχίαν παύτην διευθυνόμενοι, μὴ ζητήσωμεν νὰ εὔρωμεν ἐν τῷ αὐτῷ λεκανοπεδίῳ περικείμενα τὰ 122 χωρῖα, ἐξ ὧν αὕτη ἀποτελεῖται, μηδὲ περιλαμβανόμενα ἐν ἰδιαπέροις πάντα τμήμασι, διότι εἰσὶ τμήματα τὸ πλεῖστον ἐιτέρων εἰς διαφόρους περιοχὰς ὑποκείμενα. Τὰ ἐρεῖπια δὲ τῆς Φωινκῆς και τῆς ἄλλης σημεῖα δηλοῦσιν ἡμῖν ὅτι εὔρισκόμεθα περὶ τὸν Δύγκον και τὴν ὄρεινὴν και παρῶδη Παραναίαν».

Συνεχίζουσα ἡ ἔκθεση ὡς πρὸς τὸ Τμῆμα Κονίτσης, γράφει:

«Καὶ πρῶτον τὸ τῆς Κονίτσης ἄς λάβομεν τμήμα καῖπερ τῶν ἄλλων τεσσάρων ἐπιπροσθούτων πῶς. Τὸ τμήμα τοῦτο ἀποτελούμενον ἐκ χωρίων 39, οἰκογενειῶν δὲ 3.717 ἔχει 8 μὲν

χωρία, ἦτοι Λίφικον, Φιόκο, Μωλίσανη, Βράνισα, Κουσσούφλιανη, Γουρίσα, Ἀλποχώρι καὶ Ἀμάρι, ἐξ 129 οἰκογενειῶν, σιερούμενα ὅλως σχολείου. 14 δὲ ἦτοι ἡ Μπράγια, Ἀρμάποδο, Κεράσοδο, Κάντισικον, Ζύρμα, Βισέμιζοκον, Λισκάσι, Σέλισι, Ἰσοβορον, Πλάβαλη, Ζέλισια, Κρουπύνισια, Πικλάρι καὶ Καθάσιλα ἐξ 954 οἰκογενειῶν ἔχουσι κοινὰ Σχολεῖα εἰς ἃ φοιτῶσι 249 μαθηταί, δαπανῶνται δὲ 12.900 γρόσια. Ὀκτώ, ἦτοι Γρίεπανη, Ζούρκα, Σλάσιανα, Νιέμισικον, Τούρναβον, Βούρπιανη, Κασιάνιανη καὶ Σιράτσιανη, ἐκ 1299 οἰκογενειῶν, ἔχουσι ἀλληλοδιδασκικὰ σχολεῖα, εἰς ἃ φοιτῶσι 215 μαθηταί, δαπανῶνται δὲ 17.200 γρόσια. Τούτων, τὰ τρία τελευταῖα πολυάνθρωπα ὄντα, ἔδει νὰ ἔχουσι καὶ ἐλληνικὰ σχολεῖα, ἢ τουλάχιστον μικρά. Ἐξ δὲ χωρία 994 οἰκογενειῶν, ἦτοι, Πάδες, Παλαιασέλι, Σιαρίσα, Πιλκάσις, Χιονιάδες καὶ Πεσόγιανη, ἔχουσι μικρὰ σχολεῖα, εἰς ἃ φοιτῶσι 254 μαθηταί, δαπανῶνται δὲ 14.400 γρόσια. Ἑλληνικὰ δὲ σχολεῖα ἔχουσι μετὰ ἀλληλοδιδασκικῶν δύο μόνον χωρία, ἦτοι ἡ Μόλισια ἐξ οἰκογενειῶν 247 καὶ ἡ Κόνισα ἐξ οἰκογενειῶν 343.

Καὶ ἡ μὲν Μόλισια τρεῖς συνοικίας ἔχουσα, διατηρεῖ τρία ἀλληλοδιδασκικὰ καὶ περὶ τὸ μέσον νεωσιὶ ἐγεσθὲν Σχολεῖον Ἑλληνικόν, εἰς ἃ φοιτῶσι 95 μαθηταί, δαπανῶνται δὲ 9.000 γρόσια».

Στῆ συνέχεια ἡ ἔκθεσι προβαίνει σὲ λεπτομερῆ περιγραφὴ τῆς ὑφιστάμενης κατάστασις ἀπὸ ἄποψη σχολείων στὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τοῦ Μητροπολίτη.

1) Γ ρ ι ζ μ π ά ν η. Κατοικεῖται ὑπὸ 154 οἰκογενειῶν, ἔχει σχολεῖον κοινὸν εἰς ὃ φοιτοῦν μαθηταὶ 17. Ὁ δάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρόσια 1.200 ἐκ τῶν κτηματικῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐκκλησίας.

2) Μ ό λ ι σ ι α. Κατοικεῖται ὑπὸ 247 οἰκογενειῶν. Κέκμηται τρία ἀλληλοδιδασκικὰ σχολεῖα καὶ ἓν κεντρικόν, εἰς ἃ φοιτῶσι μαθηταὶ 95. Οἱ τρεῖς ἀλληλοδιδάσκει καὶ ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος λαμβάνουν μισθὸν 9.000 γρ.

3) Σ π α ρ ί π ζ ι α ν η. Κατοικεῖται ὑπὸ 107 οἰκογενειῶν,

ὑπάρχει σχολεῖον ἀλληλοδιδασκικόν εἰς ὃ φοιτῶσι μαθηταὶ 27. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.500 ἐκ τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας.

4) Κεράσοβον. Κατοικεῖται ὑπὸ 192 οἰκογενειῶν, ὑπάρχει σχολεῖον κοινὸν εἰς ὃ φοιτῶσι μαθηταὶ 36. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 700 δι' ἐπιτάσεων συνεισφορῶν.

5) Φούρκα. Κατοικεῖται ὑπὸ 116 οἰκογενειῶν, ἔχει σχολεῖον ἀλληλοδιδασκικόν εἰς ὃ φοιτῶσι μαθηταὶ 15. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 3.500 ἐκ φόρου ἐπὶ τῶν ἐγχωρίων βοσκημάτων κατὰ κεφαλήν, συνεισφέραντος καὶ τοῦ παρακειμένου μοναστηρίου τῆς Κλαδόρμης.

6) Κάντισικον. Κατοικεῖται ὑπὸ 125 οἰκογενειῶν, ἔχει σχολεῖον κοινὸν εἰς ὃ φοιτῶσι μαθηταὶ 28. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.400 ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

7) Ζέρμα. ἔχει 45 οἰκογενείας, σχολεῖον ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας, μαθηταὶ 31. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 900 διὰ συνεισφορῶν.

8) Βίσαντικον. ἔχει 28 οἰκογενείας, σχολεῖον κοινόν, μαθητῶν 9. Διδάσκαλος ὁ ἱερεὺς λαμβάνων μισθὸν γρ. 600 ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

9) Σλάπανα. ἔχει 69 οἰκογένειες, σχολεῖον κοινόν, μαθητῶν 17. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1200 ἐκ τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας.

10) Δούψικον. 24 οἰκογενείας* σχολεῖον δὲν ὑπάρχει.

11) Φιπόκο. 7 οἰκογενείας* σχολεῖον δὲν ὑπάρχει.

12) Νπένπισικον. 93 οἰκογενείας, σχολεῖον ἀλληλοδιδασκικόν, μαθηταὶ 29. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 2.300 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

13) Πιλκάταις. 70 οἰκογενείας, σχολεῖον Ἑλληνοαλληλοδιδασκικόν, μαθηταὶ 13. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 2.500 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

14) Τούρναβον. 91 οἰκογενείας, σχολεῖον ἀλληλοδιδασκικόν, αθηταὶ 22. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.800 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

15) Χιονιάδες. 58 οἰκογενείας, σχολεῖον Ἑλληνοαλ-

ληλοδιδασκευκόν, μαθηταὶ 28. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 3.000 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

16) Δισκάτσι. Οἰκογενείας 63, σχολεῖον ἀλληλοδιδασκευκόν, μαθηταὶ 15. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.500 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

17) Βούρμπιανη. Οἰκογενείας 362, σχολεῖον ἀλληλοδιδασκευκόν, μαθηταὶ 53. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 2.700, ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

18) Σέλπισι. Οἰκογενείας 50, σχολεῖον κοινόν, μαθηταὶ 15. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 900 ἐκ συνεισφορῶν τῶν κατοίκων.

19) Πυρσόγιανη. Οἰκογενείας 360, σχολεῖον Ἑλληνοαλληλοδιδασκευκόν, μαθηταὶ 57. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 2.700 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

20) Μπλίτζιανη. Οἰκογενείας 43, σχολεῖον δὲν ὑπάρχει.

21) Καστιάνιανη. Οἰκογενείας 212, σχολεῖον ἀλληλοδιδασκευκόν, μαθηταὶ 28. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 2.500, τὸ μὲν ἐκ κατατεθειμένων κεφαλαίων, ἐχόντων τὴν πρώτην αὐτῶν ἀρχὴν εἰς τὸν Ἅγιον Κοσμᾶν, τὸ δὲ καὶ ἐκ προσόδων τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας.

22) Τροάτσιανη. Οἰκογενείας 202, σχολεῖον ἀλληλοδιδασκευκόν, μαθηταὶ 34. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.800 ἐκ τοῦ παρακειμένου Μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς Κοινότητος.

23) Ἴσθορον. Οἰκογενείας 157, σχολεῖον κοινόν, μαθηταὶ 13. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.200 ἐκ τῶν κοινῶν εἰσοδημάτων τῆς χώρας.

24) Πλάβαλη. Οἰκογενείας 55, σχολεῖον κοινόν, μαθηταὶ 13. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 900 ἐκ τοῦ τόκου μικροῦ κεφαλαίου.

25) Ζέλισια. Οἰκογενείας 26, σχολεῖον ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας, μαθηταὶ 8. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει γρ. 700 ἐκ συνεισφορᾶς τῶν κατοίκων.

26) Βράνισια. Οἰκογενείας 26, σχολεῖον δὲν ὑπάρχει.

27) Κροπίνισια. Οἰκογενείας 56, σχολεῖον κοινόν,

μαθηταὶ 17. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.200 ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικάνορος.

28) Πικλάρι. Οἰκογενείας 102, σχολεῖον κοινόν, μαθηταὶ 28. Ὁ διδάσκαλος λαμβάνει μισθὸν γρ. 1.500 ἀπὸ τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας.

29) Καθάσιλα. Οἰκογενείας 32, σχολεῖον κοινόν, μαθηταὶ 15. Διδάσκαλος ὁ ἱερεὺς λαμβάνων μισθὸν γρ. 700 ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας.

Στὴν Πυρσόγιαννη, πολὺ πρὶν ἀνεγερθεῖ τὸ πρῶτο σχολεῖο ποὺ ἄρχισε τὸ 1845 καὶ τελείωσε τὸ 1870, τὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ ἔκαναν μάθημα στὸ χαγιάτι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Τὸ Σχολεῖο διατηρήθηκε μέχρι τὸ 1914 ὅποτε κατεστράφη ἀπὸ πυρκαϊὰ ποὺ ἀπὸ ἀμέλεια ἔβαλαν Ἕλληνες ἀντάρτες ποὺ ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἠπειρο στὰ σπίτια τους καὶ διαινικιτέρευσαν τὴ νύχτα στὸ Σχολεῖο.

Οἱ Πυρσογιαννίτες δάσκαλοι ποὺ δίδαξαν στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ 1845 ποὺ ὑπάρχουν στοιχεῖα μέχρι τὸ 1920 εἶναι: Ἰωάννης Πύρσος, Πέτρος Τσίπας, Χαράλαμπος Σούρλας, Ἰωάννης Παπαδημητρίου, Νικόλαος Σούρλας, Γούσιας Σούρλας, Γεώργιος Ν. Σούρλας, Ἀχιλλέας Δούκας, Γεώργιος Ἰατρίδης, Μάνθος Παπαδημητρίου καὶ Φίλιππος Παπαλαμπριδής.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ δάσκαλοι ποὺ ὑπηρέτησαν στὸ χωριὸ ἐκτὸς ἀπὸ μάθημα ποὺ ἔκαναν στὰ παιδιὰ στὸ Σχολεῖο, σὲ καμμιά ἄλλη ἐξωσχολικὴ πρωτοβουλία δὲν ἀπασχολήθηκαν ὥστε νὰ ἀφήσουν κάποιο χαρακτηριστικὸ κοινωνικὸ ἢ πολιτιστικὸ ἔργο στὸ χωριὸ ποὺ νὰ συνδέει τὸ ὄνομά τους ἰδιαίτερα μὲ αὐτό. Δὲν κατέγραψαν οὔτε ἓνα ἱστορικὸ γεγονὸς τῆς ἐποχῆς τους, πολὺ περισσότερο δὲν ἄφησαν οὔτε ἓνα λαογραφικὸ ἢ παραδοσιακὸ στοιχεῖο ποὺ νὰ πλουτίζει τὶς γνώσεις ἱστορικῶν τοῦ μέλλοντος ποὺ θὰ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς.

Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ δάσκαλος Νικόλαος Παγώνης ποὺ ὑπηρετοῦσε στὸ Πικλάρι καὶ ἐξέδωκε ἓνα φυλλάδιον 30—40 σελίδων μὲ θέμα «πατριδογνωσία». Τὸ βιβλιαράκι αὐτό, ποὺ τὸ εἶχα διαβάσει μικρὸς, δὲν ὑπάρχει σὲ καμμιά βιβλιοθήκη.

Μετά τὸ κιάψιμο τοῦ Σχολείου τὸ 1914 ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες, ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω, τὰ παιδιὰ ἔκαναν μάθημα σὲ σπίτια ποὺ χρησιμοποιοῦνταν ὡς σχολεῖα.

Τὰ σπίτια ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ σχολεῖα μέχρι τὸ 1928 περίπου ποὺ χτίστηκε τὸ σημερινὸ κτίριο τοῦ Σχολείου εἶναι τὸ Παγουνεῦκο τὸ μεγάλο στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ πρὸς τὸν Ἅγιο Μηνᾶ, τῆς Λιωνίδενας Μπέτσια καὶ τοῦ Μήτρου Γκάσιου (τῆς Τζιάλλως).

Σ' αὐτὰ φοίτησα καὶ ὁ ἴδιος καὶ ἔβγαλα τὸ δημοτικόν. Μετὰ ἀπὸ κειῖ πήγαμε στὴ Βούρμπιανη στὸ Σχολαρχεῖο, ἐγώ, ὁ Σπῦρος Πικουντής, τὰ ἀδέρφια Σπῦρος καὶ Θωμᾶς Γκάσιος καὶ ὁ Μίχος Τσερώνης. Τὸ Σχολαρχεῖο ἀρχίζε μετὰ τὴν ἕκτη τάξη τοῦ δημοτικοῦ καὶ ἡ φοίτηση ἦταν τριετής.

Δέον νὰ σημειωθεῖ ὅτι μέχρι τὸ 1920 ἡ φοίτηση στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο δὲν ἦταν ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκιολοθοῦσαν τὰ μπουλούκια τῶν μαστόρων στὰ ταξίδια καὶ μάθαιναν τὴν τέχνη. Τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ μὲ τὰ κορίτσια, ποὺ οἱ οἰκογένειές τους τὰ χρησιμοποιοῦσαν στὶς ἀγροτικὲς ἐργασίες καὶ νὰ θόσκουν τὰ κατσίκια.

*Πῶς γλύτωσε τὸ χωριὸ τὸ κιάψιμο ἀπὸ τοὺς Τούρκους
(1873)*

Ἡ Πυρσόγιανη, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα χωριὰ τῆς ἐπαρχίας, διέτρεξε κινδύνους καταστροφῆς ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅσο καὶ ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀποπίνναξη τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ τὸ 1913 καὶ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο τοῦ 1940—41. Τοὺς κινδύνους αὐτοὺς τοὺς ἀπέφυγε εἴτε ἀπὸ σύμπτωση, γιατί δὲν ἔδωσε ἀφορμὴ, εἴτε γιατί βρέθηκαν πρόσωπα σοβαρὰ τοῦ χωριοῦ ποὺ ἔπαιξαν κάποιον σημαντικὸ ρόλο στὴν κατάλληλη στιγμή τοῦ κινδύνου.

Οἱ παλιότεροι ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πίστευαν καὶ πιστεύουν ὅτι τὸ χωριὸ τὸ φύλαξαν τὰ ἐξωκκλήσια καὶ τὰ εἰκονίσματα ποὺ τὸ περιβάλλουν σὰν ἄγγελοι φύλακες. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι σημαντικὸ γιὰ τὴν ἱστο-

ρία τῆς Πυρσόγιαννης καὶ χαρακτηρίζει τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν κατοίκων ποὺ ἦταν ἀναπτυγμένο, ἀφοῦ στὴν περίμετρο τοῦ χωριοῦ, σὲ κάθε ράχη, σὲ κάθε διάραχο, εἶναι χτισμένο κι ἓνα ξωκκλήσι ἀφιερωμένο σὲ κάποιο ἅγιο.

Ἀπὸ τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ χωριοῦ πρὸς Βορρᾶ εἶναι χτισμένα τὰ ξωκκλήσια τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Χαλκιάδων (παλιὸς οἰκισμὸς, πρὶν χτιστεῖ ἡ Πυρσόγιανη, ποὺ σήμερα δὲν ὑπάρχει), τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, τῆς Ἀναλήψεως, τῆς ἁγίας Τριάδος, τοῦ προφήτη Ἡλία, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους, τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τέλος στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ χωριοῦ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἐνῶ στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ δεσπόζει ὁ ερिकाλλῆς ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ὁ βασιλικὸς ρυθμὸς κριθεὶς διατηρητέος ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἐπίσης, στοὺς δρόμους ποὺ ὀδηγοῦν στὴν Πυρσόγιανη καὶ τὰ σταυροδρόμια, εἶναι χτισμένα μὲ πέτρα εἰκονίσματα ποὺ τὰ καντήλια τους ἦταν πάντα ἀναμμένα.

Δίκαια οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πίστευαν ὅτι τὸ χωριὸ τὸ προστάτευαν οἱ ἅγιοι, ποὺ τὴν κρίσιμη στιγμή φώτιζαν ἄνθρωπο τοῦ χωριοῦ νὰ ἐνεργήσῃ κατάλληλα καὶ ἀποτελεσματικὰ νὰ τὸ σώσῃ ἀπὸ κάθε κίνδυνο.

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κινδύνους ποὺ πέρασε ἡ Πυρσόγιανη, ὅπως ἀναφέρει ἡ ζωντανὴ παράδοση ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἀπὸ τοὺς παλιότερους μέχρι σήμερα, εἶναι ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ ἔτος 1873. Τότε, ἓνα τάγμα ἀσφαλείας τουρκικὸ σταλμένο ἀπὸ τὰ Γιάννενα ἦρθε στὴν Πυρσόγιανη μὲ διαταγὴ νὰ τὴν κάψῃ, γιατί, ὅπως μοῦ διηγοῦνταν καὶ ὁ πατέρας μου (1867—1960) ληστὲς εἶχαν σκοτώσει τρεῖς Τούρκους ζαπτιέδες ποὺ ἦταν στὸ καρρακόλι (φυλάκιο) τοῦ χωριοῦ.

Ὅπως μὲ εἶχε βεβαιώσει καὶ ὁ ἀείμνηστος Κώστας Φρόντζος, Πυρσογιαννίτης, Πρόεδρος τότε τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, σὲ συνομιλία ποὺ εἶχαμε στὸ γραφεῖο του στὴν Ε.Η.Μ., ποὺ τὴ μαγνητοφώνησα καὶ τὴν κρατῶ, μιὰ συμμορία ληστῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ ἐπικεφαλῆς κάποιον Στράτο ἀπὸ τὴ Βούρμπιανη, χωρὶς κανένα λόγο, γιατί ἔτσι τὸ θέλη-

σαν, μπήκιαν στὸ χωριό, πήρασαν τοὺς τρεῖς Τούρκους ζαπτιέδες καὶ πίσω ἀπὸ τὰ Σιουρλέϊκα σπίτια τοὺς σκότωσαν.

Τὸ γεγονός αὐτὸ θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὡς ἐπανάσταση τῶν κατοίκων κατὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἔστειλαν τὸ τάγμα νὰ καταστείλει τὴν ἐπανάσταση, νὰ κάψει τὸ χωριὸ σὲ ἀντίποινα καὶ νὰ ἐπιβάλλει τὴν τάξη. Ὁ διοικητὴς τοῦ τουρκικοῦ αὐτοῦ τάγματος λέγοντας Μοιραλάης.

Μόλις μαθεύτηκε στὸ χωριὸ ὅτι ξεκίνησαν τουρκικὰ στρατεύματα νὰ κάψουν τὴν Πυρσόγιανη, ὁ τότε γιατρός Ζήσης Σιούρλας, ποὺ ἤξερε καλὰ τὰ τουρκικά, ἀφοῦ εἶχε σπουδάσει στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀνέλαβε ὁ ἴδιος τὴν εὐθύνη νὰ σώσει τὸ χωριό.

Συνέστησε στοὺς χωριανοὺς νὰ βγοῦν ὅλοι, μικροὶ - μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, στὰ ἀμπέλια καὶ τὰ χωράφια πρὸς τὸν ἀη - Γιάννη, ἀπ' ὅπου θὰ περνοῦσαν οἱ Τούρκοι γιὰ ν' ἄρθουν στὸ χωριό, καὶ νὰ σκάβουν καὶ νὰ κλαδεύουν συνέχεια, χωρὶς νὰ γυρίζουν μάτια νὰ κοιτάξουν τοὺς Τούρκους. Νὰ ἀδιαφοροῦν. Νὰ δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν ξέρουν τίποτε γιὰ τὸ χαλασμὸ τῶν ζαπτιέδων κι ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀφοῦ αὐτοὶ δὲν φταῖνε γιὰ τὸ σκοτωμὸ.

Ἔτσι κι ἔγινε. Ὁ κόσμος βγήκε στὰ ἀμπέλια ἐνῶ ὁ γιατρός βγήκε στὸν ἅγιο Μηνᾶ καὶ περίμενε μὲ τρεῖς - τέσσερις ἄλλους γερόντους. Μόλις οἱ πρῶτοι Τούρκοι στρατιῶτες ξαναβάντεψαν στὸ εἰκόνισμα τοῦ ἀη - Γιάννη, μὲ κάποιον φόβο ὅτι θὰ συναντοῦσαν ἀντίσταση, εἶδαν μὲ ἐκπληξη τὸν κόσμο ὅλο στὰ χωράφια καὶ τὰ ἀμπέλια νὰ ἐργάζονται ἀμέριμνοι χωρὶς νὰ τοὺς δίνουν σημασία. Ἀπόρησαν.

Ὅταν ἔφτασαν στὸν ἅγιο Μηνᾶ στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ τοὺς ὑποδέχτηκε ὁ γιατρός Σιούρλας, ὁ ὁποῖος μὲ εὐγένεια καλωσόρισε τὸν ταγματάρχη Μοιραλάη, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε ὅτι ἔχει ἐντολὴ νὰ κάψει τὸ χωριὸ ποὺ ἐπαναστάτησε καὶ σκότωσε τοὺς Τούρκους ζαπτιέδες τοῦ φυλάκιου.

Ὁ Γιατρός τὸν διαβεβαίωσε ὅτι τὸ χωριὸ δὲν φταίει σὲ τίποτε. Οἱ χωριανοὶ μὲ τοὺς ζαπτιέδες ἦταν ἀγαπημένοι γιατί ἦταν καλὰ παιδιὰ ἀλλὰ ἦρθαν ἄγνωστοι κλέφτες τὴ νύχτα καὶ

τούς σκότωσαν χωρίς νὰ ξέρει κανέννας χωριανός. Τὸ ἔμαθαν τὴν ἄλλη μέρα, τοὺς πήρασαν καὶ τοὺς ἔθαψαν.

Στὴ συζήτηση μὲ τὸ Μοιραλάη ὁ γιατρός τοῦ εἶπε ὅτι εἶναι φίλος τοῦ προϊσταμένου του Τούρκου συνταγματάρχη, εἶχαν σπουδάσει μαζί στὸ Παινεπιατήμιο τῆς Κωνσταντινούπολης, ὁ ἓνας γιατρός κι ὁ ἄλλος μηχανολόγος - μηχανικός. Εἶχαν γνωριστῆ στὴν Κορυτσᾶ ὅταν ὑπηρετοῦσαν ἐκεῖ καὶ οἱ δύο. Ὁ γιατρός κατὰφερε μὲ τὸν τρόπο αὐτό, μέχρις ἓνα σημεῖο νὰ διώξει τὴν καχυποψία καὶ τὸ πείσμα τοῦ Μοιραλάη, ὁ ὁποῖος θέλοντας νὰ βρεῖ ἀφορμὴ νὰ ἐνοχοποιήσῃ τὰ χωριὰ καὶ τοὺς χωριανούς, ἀξίωσε ἀπὸ τὸν γιατρό νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στοὺς τάφους τῶν Τούρκων ὅπου ζήτησε νὰ παίξουν πάνω στὰ μνήματα τάβλι!!!

Τὴν ὥρα ποὺ ἔπαιζαν τὸ τάβλι οἱ δύο τους, ὁ Μοιραλάης πέταγε ἀπὸ σπόντα παραπλανητικὰ ἐρωτήσεις στὸν γιατρό, νὰ ἀποισπᾷσῃ καμμιά ἐνοχοποιητικὴ ἀπάντηση. Ὅταν ἀπελπίστηκε ἀπὸ τὶς εὐστοχες ἀπαντήσεις τοῦ γιατροῦ, ἀπογοητευμένος καὶ μὲ κάποια συγκρατημένη πικρία, τοῦ εἶπε:

— Γιατρέ, εἶσαι σὲν τὸ χέλι ποὺ τὸ πιάνεις ἀπὸ ἐδῶ καὶ σοῦ γλισπράει ἀπὸ κεῖ. Δὲν βρίσκω κανένα φταίξιμο δικό σας. Δὲν φταῖ τὸ χωριό σας οὔτε οἱ χωριανοί.

Ἐπὶ τὸ χωριὸ γλύτωσε τὸ χαλασμό του χάρις στὸν γιατρό Ζήση Σούρλα, τὸ 1873, γιὰ νὰ ξανακινδυνέψῃ καὶ πάλι μὲ τὴν ἀπελευθέρωσή του ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1913, ὅταν οἱ κάτοικοι τὸ ἐγκατέλειψαν καὶ πήγαν νὰ κρυφτοῦν τὰ γυναικόπαιδα στὴ Σέλτση, ἀπὸ φόβο μήπως οἱ Τούρκοι μὲ τὴν ὑποχώρησή τους ἀπὸ τὴν Κόνιτσα πρὸς Ἐρσέκα — Κορυτσᾶ κάψουν τὸ χωριὸ καὶ σκοτώσουν κόσμον.

Ὁ φόβος αὐτὸς καὶ ἡ φυγὴ τῶν γυναικόπαιδων πρὸς τὴ Σέλτση ἦταν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δικαιολογημένος γιὰ τοὺς παρακάτω λόγους:

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Κόνιτσας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἔγινε τὸ 1913 ἀπὸ 21-2-1913 μέχρι 27-2-1913 καὶ κατελήφθη ἀπὸ ἀντάρτες.

Τὶς παραμοιρῆς τῆς ἀπελευθέρωσις οἱ Τούρκοι ἄφησαν ἐλεύθερους ἀπὸ τὶς φυλακὰς ὀρισμένους κρατούμενους χριστιαν-

νοὺς νὰ γυρίσουν στὰ σπίτια τους. Τοὺς κρατούμενους αὐτούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ μερικοὶ Πυρσόγιαννίτες ποὺ τοὺς εἶχαν συλλιάθει τὴν ἡμέρα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (30 Ἰανουαρίου 1913) ὅταν ἀπόσπασμα τζιανταρμάδων πῆγε στὴν Πυρσόγιανη νὰ ἀφοπλίσει ὅσους εἶχε πληροφορίες ἀπὸ τὸν χουσιμεκιάρη Σούλιο ποὺ ἦταν στὸ χωριό, ὅτι εἶχαν ὅπλα καὶ ὑπῆρχε ἐνδεχόμενον νὰ τοὺς χτυπήσουν ὅταν τὰ στρατεύματά τους θὰ ὑποχωροῦσαν.

Στὴν Πυρσόγιανη συνέλαβαν τότε τὸν Ἀντώνη Ματαρᾶ, τὸν Κώτσιο Κοπανᾶκο, Λάμπρο Φλίντρη καὶ πολλοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς βασάνισαν γιὰ νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα.

Μάλιστα, ὅταν συνέλαβαν τὸν Κοπανᾶκο καὶ αὐτὸς ἀρνοῦνταν ὅτι ἔχει ὄπλο καὶ τὸν ἔδερναν, αὐτὸς τοὺς ἔλεγε: «Βάρα ἀγά». Στὰ τούρκικα «θάρ ἀγά» θὰ πεῖ «ἔχω ἀγά». Ὁ Τοῦρκος τοῦ ἔλεγε: Φέρτο, ποῦ τὸ ἔχεις. Δὲν ἔχω, ἀπαντοῦσε ὁ Κοπανᾶκος. Ἔτσι συνεχίζονταν ὁ ξυλοδαρμὸς του μὲ τὸ «θάρ ἀγά», ποὺ ἔμεινε ἱστορικό.

Δὲν κατώρθωσαν ὅμως οἱ Τοῦρκοι νὰ ἀποσπάσουν οὔτε ἓνα ὄπλο ἀπ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν καὶ γι' αὐτὸ τοὺς πήραν φυλακὴ στὴν Κόνιτσα καὶ τοὺς ἀποφυλάκισαν, ὅπως ἀναφέραμε παραπάνω.

Στὸ μεταξὺ εἶχε διαδοθεῖ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐτοιμάζονταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Κόνιτσα καὶ νὰ φύγουν καὶ οἱ ἀντάρτες θὰ ἔρχονταν νὰ τὴν καταλάβουν.

Οἱ νέοι τῆς Πυρσόγιανης συνεινοήθησαν μὲ τοὺς ἀντάρτες ποὺ γύριζαν στὴν περιοχὴ, νὰ συναντηθοῦν στὸν ἅγιο Μηνᾶ τῆς Σπράτσιανης ποὺ εἶναι στὸ ὕψωμα ποὺ δεσπόζει τῆς χαριάδρας τοῦ Σαραντάπορου στὴ θέση «Ντέρτι» ἀπ' ὅπου θὰ περνοῦσαν ὑποχωροῦντες οἱ Τοῦρκοι, νὰ τοὺς χτυπήσουν, ὥστε νὰ μὴ περάσουν ἀπὸ τὰ χωριά καὶ τὰ κάψουν ἢ τὰ λεηλατήσουν.

Ξεκίνησαν καμμιά εἰκοσαριά νέοι τῆς Πυρσόγιανης μὲ τίς εὐχὲς καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ τῶν γονιῶν τους καὶ ὄλων τῶν χωριανῶν ποὺ τοὺς ξεπροβόδισαν στὸν ἅγιο Μηνᾶ στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ καὶ τραγουδώντας πήγαιναν ξέγνοιαστοὶ νὰ συναντηθοῦν μὲ τοὺς ἀντάρτες. Τόσος ἦταν ὁ ἐνθουσιασμὸς στὸν

ἅγιο Μηνᾶ ὥστε ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ, ὁ παπα - Κώστας, φώναξε ἀπευθυνόμενος στίς συγκεντρωμένες γυναῖκες τὸ περίφημο: «Καὶ σεῖς γυναῖκες μὲ τίς ρόκες».

Κατὰ κακὴ τους τύχη ὅμως, οἱ ἀντάρτες δὲν πῆγαν στὸν ἅγιο Μηνᾶ τῆς Σιπράτσιανης ποὺ εἶχαν συνεννόησι νὰ συναντηθοῦν εἴτε γιατί τῆ θέσι αὐτῆ τὴν εἶχαν πιάσει οἱ Τούρκοι εἴτε γιὰ ἄλλο λόγο. Τὸ χειρότερο ὅμως ἦταν ὅτι δὲν εἰδοποίησαν τοὺς νέους ἐθελοντὲς ὅτι ἡ συνάντησι αὐτῆ ματαιώνεται ἢ τροποποιεῖται.

Ἔτσι ἀμέριμνοι οἱ Πυρσογιαννῖτες νέοι μὲ τὰ ντουφέκια χιαστί, χωρὶς νὰ ὑποψιάζονται τὸν κίνδυνο ποὺ τοὺς ἀπειλοῦσε, δέχτηκαν ξαφνικὰ τὰ ὁμαδικὰ πυρὰ τῶν Τούρκων ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχαν στήσει ἐνέδρα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σκοτωθοῦν ἐπὶ τόπου τέσσερα παλληκάρια καὶ νὰ κινδυνέψουν σοβαρὰ οἱ ὑπόλοιποι.

Θυμᾶμαι ποὺ φιλόβρεχε ὅταν ἀκούστηκαν οἱ πυροβολισμοὶ στὸν ἅγιο Μηνᾶ ποὺ εἴμασταν ὅλοι μαζεμένοι. Ἄργα τὸ ἀπόγευμα μᾶς ἔφεραν τὸ θλιβερὸ μῆνυμα στὸ χωριὸ οἱ διασωθέντες ποὺ ἔρχονταν ἕνας - ἕνας.

Οἱ τέσσερις ποὺ σκοτώθηκαν μεταφέρθηκαν στὸ χωριὸ καὶ τάφηκαν στὸ νεκροταφεῖο τοῦ ἁγίου Νικολάου. Τὰ ὀνόματά τους: Βέτσας Νικόλαος τοῦ Χαραλάμπους, Δούκας Σπυρίδων τοῦ Ἀντωνίου, Σηολόμπης Ἀνδρέας τοῦ Νικολάου καὶ Κουρλὸς Κωνσταντῖνος τοῦ Ἰωάννου. Ἐπίσης στὸ ἴδιο ἐπείσοδιο σκοτώθηκε κι ἕνας Βουρμπιανίτης.

Ἔτσι ἀρχίζει μιὰ αἱματηρὴ περίοδος γιὰ τὴν Πυρσόγιαννη ἀπὸ τὸ 1913 μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὕστερα ἀπὸ δουλεία τετρακοσίων χρόνων, γιὰ νὰ συνεχιστεῖ σποὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνες, τὴ Μικρὰ Ἀσία, τὴ Βόρειο Ἠπειρο, τοὺς ἐμφύλιους καὶ τὴν Κύπρο μέχρι σήμερα μὲ δεκάδες ἀκόμα νεκροὺς γιὰ τὴ διατήρησι τῆς ἐλευθερίας.

Πράγματι, τὰ θύματα τῶν πολέμων στὴν Πυρσόγιαννη ὑπερβαίνουν τὰ ἐξήντα, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων θὰ ἀναφέρομε στὴ συνέχεια, εὐλαβούμενοι τῆς θυσίας τους.

Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος 1940

Μιὰ ἄλλη ἐποχὴ ποὺ ὁ κίνδυνος ποὺ ἀντιμετώπισε τὸ χωριὸ ἦταν μεγάλος καὶ ἄμεσος, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὁ Ἑλληνοϊταλικὸς πόλεμος 1940—41 μὲ τὴν ἐπίθεση τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τὰ ἀλβανικὰ σύνορα, μὲ σκοπὸ νὰ καταλάβουν τὴ χώρα μας.

Τὰ ἰταλικά στρατεύματα, μὲ ἰσχυρὲς δυνάμεις, ἀφοῦ ἐπετέθησαν καὶ ἐξουδετέρωσαν τὰ φυλάκιά μας στὰ σύνορα τὰ χαράματα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 κινήθηκαν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς περιοχῆς μέσω τοῦ Σαραντάπορου πρὸς Φούρκα χωρὶς σχεδὸν ἀντίσταση, ἀφοῦ οἱ ἑλληνικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις εἶχαν ἀποσυρθεῖ στὴ γραμμὴ ἀμύνης ποὺ εἶχε καθορισθεῖ.

Εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἐπιστράτευση εἴκοσι περίπου ἡλικιῶν καὶ ὅπως ἦταν ἐπόμενο οἱ ἄνδρες τοῦ χωριοῦ μέχρι σαράντα ἐτῶν εἶχαν ντυθεῖ τὸ χακὶ καὶ εἶχαν προωθηθεῖ στὸ μέτωπο. Στὸ χωριὸ εἶχαν μείνει οἱ γυναῖκες καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ τοὺς γερόντους ἐνῶ ἄλλοι ἄνδρες, ποὺ δὲν εἶχαν ἐπιστρατευθεῖ, βρισκόνταν στὰ ταξίδια τους.

Οἱ προθέσεις τῶν Ἰταλῶν δὲν ἦταν γνωστὲς ὡς πρὸς τὴ συμπεριφορὰ τῶν στρατιωτῶν τους ὅταν καταλάμβαναν τὰ χωριά καὶ περνοῦσαν ἢ στάθμευαν σ' αὐτά. Ὁ φόβος τῶν κατοίκων, ὅσοι εἶχαν μείνει στὰ χωριά (πολλοὶ εἶχαν φύγει μὲ τὸ στρατὸ μας ποὺ ὑποχωροῦσε), ἦταν μεγάλος καὶ δικαιολογημένος.

Ἄμεση ἀπειλὴ γιὰ τὸ χωριὸ καὶ τὶς οἰκογένειες ἦταν οἱ ἀεροπορικοὶ βομβαρδισμοὶ καὶ οἱ βόμβες τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ὀλμων, μερικὰ βλήματα τῶν ὁποίων ἔπεσαν στὰ ἀμπέλια, χωρὶς νὰ προκαλέσουν ζημιὲς στὸ χωριό.

Ἄν καὶ οἱ Ἰταλοὶ πέρασαν μέσα ἀπὸ τὸ χωριὸ δυὸ φορές μέσα σὲ δέκα μέρες, τὴ μιὰ τὴν πρώτη μέρα τῆς εἰσβολῆς καὶ τὴν ἄλλη κατὰ τὴν ὑποχώρησή τους καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὸ στρατὸ μας πέρα ἀπὸ τὰ σύνορά μας πρὸς τὴν Ἀλβανία ἀπ' ὅπου μᾶς ἐπιτέθηκαν, ἐν τούτοις δὲν προέβησαν σὲ καμμία βιαιότητα ἢ ἐκδικητικὴ ἐνέργεια, λεηλασία ἢ ἐμπρησμό κτλ.

Τὸ χωριὸ τὸ φύλαξαν καὶ πάλι οἱ ἐκκλησίες καὶ τὰ εἰκο-
νίσματα ποὺ τὸ περιβάλλουν ὡς φύλακες ἄγγελοι, ὅπως πι-
στεύουν στὸ χωριὸ καὶ ὅπως ἀναφέραμε πιὸ πάνω στὸ ἴδιο
κεφάλαιο. Ὁ κόσμος ἀνενόχλητος παρέμεινε κλεισμένος στὰ
σπίτια καὶ παρακολουθοῦσε τὴν ἔκβαση τοῦ πολέμου.

Ὁ κίνδυνος εἶχε παρέλθει καὶ ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς κα-
τεδίωκε τοὺς Ἴταλοὺς στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀλβανίας μὲ πι-
θανὴ συντριβὴ τους. Ἡ Ἰταλία ἔχασε τὸ γόητρό της ἐναντι
τῆς συμμάχου της Γερμανίας ἢ ὁποῖα ἔσπευσε σὲ βοήθειά της
μὲ ἰσχυρὲς μηχανοκίνητες στρατιωτικὲς δυνάμεις πρὸς ἐπιτέ-
θησαν ἀπὸ τὴ Βουλγαρία καὶ Σερβία καὶ πλευροκόπησαν τὰ
ἐλληνικὰ στρατεύματα ποὺ μάχονταν στὸ ἀλβανικὸ μέτωπο κα-
ταδιώκοντας τοὺς Ἴταλοὺς πρὸς τὴ θάλασσα, μὲ συνέπεια νὰ
ὑποχωρήσουν στὰ σύνορα καὶ νὰ ὑπογράψουν μὲ τοὺς Γερμα-
νοὺς ἀνακωχή.

Ἐδῶ ἀρχίζει ἓνα νέο κεφάλαιο ἐχθρικῆς κατοχῆς μὲ ὅ-
λες τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ συνεπάγεται ἡ χώρα γενικὰ καὶ ἰδιαί-
τερα ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀγνωνων περιοχῶν ἀπὸ στερήσεις τρο-
φίμων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν λόγω ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ
καὶ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου. Τὴν πείνα καὶ τὶς στερήσεις ἀντι-
μετώπισε σὲ μεγάλη ἔκταση καὶ ἡ Πυρσόγιανη ὅπως καὶ τ'
ἄλλα χωριὰ τῆς ἐπαρχίας μέχρι τὴν ἀπελευθέρωση τὸ 1944.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτή, μιὰ καὶ ἀναφερθήκαμε γιὰ τὴν
πείνα τῆς Γερμανοῖταλικῆς κατοχῆς, κρίνουμε σκόπιμο νὰ ση-
μειώσουμε καὶ μιὰ ἄλλη περίοδο κατὰ τὴν ὁποῖα τὸ χωριὸ
μας ὑπέστη τὰ ἴδια δεινὰ ἐνὸς πολέμου μεταξὺ τῆς Ἀντάντ
(συμμαχίας Γαλλίας — Ἰταλίας κλπ.) μὲ τοὺς Γερμανοὺς τὸ
1917.

Καὶ τὸ μὲν διάστημα 1941—1944 τὸ χωριὸ μας ὅπως καὶ
ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἦταν ὑπὸ ἐχθρικὴ κατοχὴ τῶν Γερμανῶν καὶ
Ἰταλῶν καὶ ὅλη ἡ παραγωγὴ τῆς χώρας διετίθετο γιὰ συν-
τήρηση τῶν στρατευμάτων κατοχῆς ποὺ βρίσκονταν μακριὰ ἀ-
πὸ τὰ κέντρα ἐφοδιασμοῦ τους, ἐνῶ ὁ λαὸς εἶχε περιέλθει σὲ
πρωτοφανεῖς συνθήκες στέρησης καὶ πείνας σὲ βαθμὸ σὶς
πάλεις οἱ ἄνθρωποι νὰ πεθαίνουν στὸ δρόμο.

Τὸ 1917, στὸν ἄλλο παγκόσμιον πόλεμον κατὰ τῆς Γερμα-

νίας, είχαν έλθει στην 'Ελλάδα συμμαχικά στρατεύματα 'Αγγλογάλων και 'Ιταλῶν με τούς όποιους ή 'Ελλάδα ήταν σύμμαχος. Στην Πυρσόγιαννη είχε εγκατασταθει ένα σύνταγμα Σεινεγαλέζων σε σπίτια που είχαν επιτάξει. Στο Παγουνέϊκο το μεγάλο, της Λιωνίδαινας Μπέτσα, της Τζιάλλως, του Καρακώστα, στο 'Αριστείδη Μπαλιτά κ.ά. στον κάτω μαχαλά, ενώ το ίδιο ήταν και στον πάνω μαχαλά.

Κατά το διάστημα που ήταν τα συμμαχικά στρατεύματα στην 'Ελλάδα, τα γερμανικά υποβρύχια είχαν αποκλείσει τα λιμάνια της 'Ελλάδας και έτσι παρουσιάστηκε και τότε μεγάλη έλλειψη τροφίμων και άλλων αγαθῶν που έρχονταν από το έξωτερικό. Η πείνα και τότε είχε φτάσει στο κατακόρυφο και μόνον μισή όκα άλεύρι σε κάθε άτομο το μήνα έδινε ο 'Ερυθρός Σταυρός.

Πολλοί άνδρες από το χωριό τότε πήγαν στην Κολώνια στο χωριό Σελενίτσα που έκαναν οι Σύμμαχοι ένα άεροδρόμιο και δούλευαν εκεί όπου έκτός από το μεροκάματο τούς έδιναν και μια κουραμάννα ψωμί κάθε δυό μέρες. Γι' αυτό πολλοί έπαιρναν και τις οικογένειές τους εκεί να δουλέψουν όσοι μπορούσαν.

Θυμάμαι ήμουν οχτώ χρονῶν που με πήρε κι έμένα ο άδελφός μου Νίκος, που είχε πάει εκεί με τη Βικτωρία, όπως έκαναν κι άλλοι, για να ψωμοζήσουμε. Αυτοί δούλευαν στο άεροδρόμιο κι έμεις τα μικρά φυλάγαμε τα αντίσκηνα στον καταυλισμό. Παίρναμε όμως μια κουραμάννα ψωμί δυο όκαδες κι έμεις τα παιδιά. Στο χωριό ο κόσμος στερούνταν άπελπιστικά από τρόφιμα και όλα τα περίμεναν από τον 'Ερυθρό Σταυρό.

Κατά το διάστημα της παραμονής τῶν Γάλλων στο χωριό, είχαν εγκαταστήσει νοσοκομείο στο σπίτι της Τζιάλλως όπου νοσηλεύονταν πολλοί άρρωστοι από διάφορες άρρώστιες πολλοί από τούς όποιους πέθαναν και τούς έθαψαν στην 'Ανάληψη. Οι τάφοι αυτοί βρίσκονται και σήμερα κάτω από τα δέντρα στην άρχή της πλαγιάς που βλέπει προς τον άγιο Μηνά. Τα όστα δέν έχουν μετακομιστει. Ο άριθμός τῶν τάφων όπως θυμάμαι είναι γύρω στους είκασι.

Στὸ σπίτι τοῦ Ἀριστείδη Μπαλτᾶ εἶχαν ἐγκαταστημένο τὸν ἀσύρματο («Μαρκώνιο» ὅπως τὸν ἔλεγαν τότε) μὲ μιὰ πανύψηλη κερέα τοποθετημένη στὴ ράχη στὶς καλύβες ποὺ ἐπικοινωνοῦσαν κατ' εὐθείαν μὲ τὸ Παρίσι. Ἐλεγαν μάλιστα ὅτι ὁ «Μαρκώνιος» τῆς Πυρσίγιανης ἦταν ὁ μοναδικὸς στὴν Ἑλλάδα ποὺ εἶχαν οἱ Γάλλοι γιὰ ἐπικοινωνία μὲ τὴ Γαλλία.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς τῶν Σενεγαλέζων στὸ χωριὸ ἔγινε ἄθελα κι ἓνα αἱματηρὸ ἐπεισόδιο ποὺ στοίχισε τὴ ζωὴ ἑνὸς παλληκαριοῦ ποὺ εἶχε καφενεῖο σποῦ Γιάννη Πύρσου τὸ μαγαζὶ ἀπὸ πάνω, τὸ καφενεῖο «Πρίγκιψ Ἀλέξανδρος». Ὁ δεκαοχτάχρονος Μιχάλης Βάτσικας ποὺ εἶχε τὸ καφενεῖο κάθονταν στὸ πεζούλι τοῦ μαγαζιοῦ τοῦ Νικόλα Ντούκα παρέα μὲ Γάλλους στρατιῶτες, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποῖους χωρὶς νὰ προσέξει ὅτι τὸ ὄπλο ἦταν ὀπλισμένο, ἀφηρημένος πίεσε τὴ σκανδάλη μὲ ἀποτέλεσμα ἡ σφαῖρα νὰ βρεῖ τὸν ἄτυχο νέο στὸ στήθος καὶ νὰ τὸν ἀφήσει στὸν τόπο.

Θυμᾶμαι πὼς ἓνας Γάλλος γιατρός, ποὺ ἤξερε σχετικὰ καλὰ τὰ ἑλληνικά, ἔδωσε ἀλεύρι καὶ γάλα στὴ Βασίλαινα Μαρτσέκη νὰ τοῦ φτιάξει μιὰ πίττα, μὲ τὴν παράκληση νὰ τὴν ψήσει καλά. Ἡ θειὰ Βασίλαινα τοῦ εἶπε: «Θὰ τὴν ψήσω ἐγὼ μὲ τὸν ἥλιο». «Ὅχι μὲ τὸν ἥλιο», ἔλεγε ὁ γιατρός, «θέλω στὴ φωτιά». Τράμαξε ὁ Γάλλος νὰ καταλάβει τί ἐννοοῦσε ἡ θειὰ Βασίλαινα.

Αὐτὲς εἶναι μερικὲς δικές μου ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν μου χρόνων τὶς ὁποῖες καὶ παραθέτω ὅπως τὶς ἔζησα. Δὲν παραλείπω καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι στὸ Σχολεῖο μᾶς εἶχαν μάθει καὶ τραγουδοῦσαμε τὸ Γαλλικὸ Ἐθνικὸ Ὑμνο, «Ἀλλὸν ζανφὰν ντε λα πατρί, λε ζοῦρ ντε κλούαρ κτλ.».

Ὅταν ἀποχώρησαν οἱ Γάλλοι ἀπὸ τὸ χωριό, ἦρθαν γιὰ ἓνα διάστημα Ἴταλοὶ ποὺ κι αὐτοὶ μᾶς ἔμαθαν τὸν δικό τους ἔθνικὸ ὕμνο καὶ τὸν τραγουδοῦσαμε στὸ Σχολεῖο: «Φρατέλοι ντι Ἰτάλια, ντιτάλια σε ντέστα, ντελέμο ντι τσίπιο, σε τσίντα λα τέστα».

Αὕτὴ εἶναι συνοπτικὰ ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς πείνας τὸ 1917. Τὸ ἱστορικὸ τῆς Κατοχῆς 1941—44 θὰ τὸ συνδέσω μὲ ἄλλο κεφάλαιο.

**ΠΩΣ ΔΙΟΙΚΟΥΝΤΑΝ ΤΟ ΧΩΡΙΟ
ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΜΑΣ**

Ἄπ' ὅ,τι γνωρίζουμε ἀπὸ διηγήσεις τῶν παλαιότερων μας καὶ ἀπὸ γραπτὰ ποὺ σώζονται, τὰ χωριά τῆς περιφέρειᾶς μας μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Πυρσόγιανη, διοικοῦνταν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀπὸ τοὺς μουχτάρηδες ποὺ διορίζονταν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ διοίκηση, κατὰ ἕμμεσο τρόπο, ὥστε νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντά τους καὶ τοὺς προεστούς δημογέροντες. Ἐπίσης μεγάλη συμβολὴ στὰ κοινὰ τοῦ χωριοῦ ἀσκούσαν οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων ποὺ εἶχαν καὶ τὸ βάρος τῶν δαπανῶν λειτουργίας τῶν σχολείων.

Γνωστοὶ χωριανοὶ ποὺ διετέλεσαν κατὰ καιροὺς σὲ διάφορα διοικητικὰ ἢ ἄλλα αξιώματα τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας καὶ μετὰ καθὼς καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα, εἶναι οἱ παρακάτω:

Μουχτάρηδες: Κύρκας Σερίφης, Τάκης Σούρλας, Πέτρος Τσίπας. Οἱ παραπάνω ἔρριχναν τὸ δευτέρι τῶν φόρων ποὺ θὰ πλήρωναν οἱ χωριανοὶ στοὺς Τούρκους.

Πρόεδροι τῆς Κοινότητος: Κύρκας Σερίφης, Πέτρος Τσίπας, Γρηγόρης Σούρλας, Μήτρος Παγούνης (Μπάσιος), Πέτρος Καραγκιόζης, Θωμᾶς Παπακώστας, Ἀλέξης Μαρτσέικης, Νικόλας Γαλλάνης, Διονύσης Παρόνης, Λάζαρος Γιαντσιούλης, Ἀνδρέας Χρυσάφης.

Ἐπίτροποι: Γιάννης Νίτσιος, Κώστα Γκουνητῆς, Μήτρο Σγολάμπης, Τόλης Τσιτσιράγκας, Πέτρος Καραγκιόζης, Μήτρος Θεοδώρου, Ζήκος Στέκιος.

Ἀγροφύλακες: Γιάννης Γκόψης, Τσαούσης, Γιάννης Κουρλός, Μήτσος Τσέμπας, Περολύγγος, Κώτσιο Κινῆς, Μήτσος Κουρλός, Τάκης Μαζιώτης.

Ψαλτάδες: Νικόλας Ντούκας, Γιάννης Ντούκας, Μή-

τρος Παγούνης, Ἀντρέας Χρυσάφης, Ἀντώνης Ζάτσης, Γιώργος Ντούκας.

Μπαικάληδες : Κύρκας Σεριφής, Γιώργος Πούρτσιος, Μήτηρος Πούρτσιος, Τόλης Πούρτσιος, Μάνθος Πούρτσιος, Ἀντώνης Πούρτσιος, Γιάννης Μπατσκοαλής, Κύρκας Παπαλάμπρος, Μήτηρο Γκάσιος, Πέτρος Σιάντρας, Κώτσιο Σιάντρας, Ἀντώνης Ματαράς, Γιάννης Πετσίνης, Μιχάλης Γκάσιος, Σωτήρης Βλάχος, Νικόλα Ντούκας (πωλοῦσε τὰ κεριά τῆς ἐκκλησίας).

Καφετζήδες : Ἀντρέας Ἀδάμος, Ἀντρέας Τσουβάλης, Κυριάκος Παπαγεωργίου, Γιώργος Βάτσικας, Ἀντρέας Παπανικολάου, Νικόλας Μαρτσέκης, Νώντας Σούρλας, Σπύρος Παπαλάμπρος (καφεζοχαροπλαστεῖο), Βασίλης Σούρλας, Γούλας Μπατσκοαλής.

Τσαρουχάδες : Γιάννης Πύρρος, Ἀντώνης Ζάτσης (Ἀλεξίου), Γρηγόρης Κακαγιώτης, Πάσιος Σούρλας.

Κουντουρτζήδες (τσαγκάρηδες) : Λουκάς Πετσίνης, Τόλης Τσιάνης, Νίκος Σεριφής, Νίκος Γκάσιος.

Ραφτάδες σεγκουινῶν : Παπαγιώργης Οἰκονόμου, Μήτηρος Παγούνης, Κώτσιο Παγούνης, Τέλης Παγούνης.

Φραγκοραφτάδες : Μίχος Ματαράς, Νίκος Μπαζιούκας, Τάκης Ἀλεξίου, Νικόλας Βρυζώνης (ἀπὸ τὴ Σταρίτσιανη).

Σαμαράδες : Πέτρος Καραγκιόζης.

Τενεκτσῆδες : Νικόλαος Τράντας (Βουρμπιανίτης), ὁ κουτσός.

Χασάπηδες : Μήτηρο Γκάσιος (μπαικάλικο καὶ χασάπικο), Γιάννης Βατσκοαλής (μπαικάλικο καὶ χασάπικο), Νώντας Σούρλας (καφενεῖο καὶ χασάπικο), Τόλης Πάσχος (μόνο χασάπικο).

Κερατζήδες : Τόλης Μπάτσικας, Μένο Μπάτσικας, Μίχο Πούρτσιος, Τόλη Πούρτσιος, Ἀντρέας Κιόχος, Τάκης Γκάσιος, Βασίλης Βλάχος, Στέφος Λίντας.

Μυλωνάδες : Μήτηρος Σγολάμπης, Νικόλας Τζιαμπολώλης, Γιώργος Ράγιος, Τόλης Παπαγιώργης, Μήτσος Τσέμ-

πας, Ρίζος Μπέτσας, Βασίλης Στύλος και επί κατοχής 1941—45 ο Τόλης Σγολόμπης και ο Βασίλης Γκάσιος (Μακρής).

Βαρελάδες : Παρότι η Πυρσόγιαννη είχε πολλά ἀμπέλια και χρησιμοποιούσε πολλά βαένια και καρούτες για τὸ μοῦστο, δὲν εἶχε τέτοιους τεχνίτες. Ἐρχονταν βαρελάδες Σωπικιώτες ἀπὸ τὴν Ἀλβανία, ἀπὸ τὴ Σωπική. Γιὰ λίγο διάστημα ἐργάστηκε βαρελάς ὁ Λάμπρος Χατζῆς τοῦ Ἀποστόλη, ποὺ εἶχε μάθει τὴν τέχνη στὴν Κόνιτσα.

Ἵδρόμυλοι καὶ ἀργαλειοὶ

Ἄν μποροῦσε κανένας νὰ χαρακτηρίσει τοὺς Ἵδρόμυλους καὶ τοὺς ἀργαλειοὺς βιομηχανίες, τότε ἡ Πυρσόγιαννη μέχρι τὸ 1940—45 ἦταν τὸ περισσότερο ἀνεπτυγμένο χωριὸ τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης.

Ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα κατὰ καιροὺς καὶ μέχρι τὸν πόλεμο 1940, ἡ Πυρσόγιαννη διατηροῦσε περίπου δέκα Ἵδρόμυλους καὶ δεκάδες ἀργαλειοὺς σὲ κάθε σχεδὸν σπίτι ποὺ ὕφαιναν τὰ μάλλινα ρούχα καὶ κλινοστρωμένες, φλοκάτες, βελόντζες, σαῖσματα ἀπὸ τραγόμαλλο, κάπες, δίμιτα καὶ ἄλλα.

Οἱ μύλοι λειτουργοῦσαν ἄλλοι τὸ χειμῶνα κοντὰ στὸ χωριὸ μὲ νερὸ ἀπὸ τοὺς πλησιέστερους χεῖμαρρους (λάκους) καὶ ἄλλοι τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιά στέρευαν οἱ λάκοι, δούλευαν οἱ καλοκαιρινοὶ ποὺ ἦταν στὰ ποτάμια Σαραντάπορο καὶ Βουρμπιανίτικο.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μύλους αὐτοῦς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἄλεσμα τῶν σιτηρῶν ποὺ εἶχαν σὰν κύριο ἔργο, ἐπεξεργάζονταν καὶ τὰ μάλλινα ὑφάσματα τῶν ἀργαλειῶν στὰ μαντάνια καὶ τὴ δριστέλα, χρησιμοποιώντας τὸ ἴδιο νερὸ, ποὺ εἶχε χωριστὴ κἀνάλη ἀπὸ ἐκεῖνη ποὺ κινουῖσε τὴ φτερωτὴ τῆς μολόπετρας.

Σήμερα ὄχι μόνο δὲν βρίσκεται κανένας μύλος σὲ λειτουργία, ἀλλὰ κοντεύουν νὰ ἐξαφανιστοῦν καὶ τὰ ἐλάχιστα ἴχνη ποὺ ὑπάρχουν.

Γιὰ τὴν ἱστορία καὶ μόνον ἀναφέρω ὅτι στὴν Πυρσόγιαννη λειτούργησαν κατὰ καιροὺς οἱ ἐξῆς Ἵδρόμυλοι. Καλοκαιριατικοὶ μύλοι ποὺ ἔπαιρναν νερὸ ἀπὸ τὸ Βουρμπιανίτικο πο-

Προετοιμασίες τοῦ ἀργαλειοῦ. Τὸ ὑφάδι σιγὴν τυλίχτρα.

τάμι ήταν στο Βαιρακάλο ο Σουρλιέικος απέναντι από το Σελτσιώτικο μύλο κι ο Σγολομπάδικος στους μύλους που είχε και δριστέλα. Αυτοί, που έπαιρναν νερό από το Σαραντάπορο ήταν ο Παπαλαμπρέικος στο εικόνισμα το μικρό από κάτω, κοντά στο Μπροζέλικο (τώρα δέν φαίνεται ούτε σημάδι) και ο Τζιαμπολωλιέικος, κάτω από το εικόνισμα το μεγάλο, στον Κρεπιανίνο, κοντά στο Ζάνα το χωράφι.

Χειμωνιάτικοι μύλοι ήταν ο μύλος της Σιάνιστας του Παπαγιώργη, ο μύλος του Τζούμα που ήταν ιδιοκτησία Πουρτσιάδικη, ο Χατζέικος μύλος στη Γκάλινα, καθώς κι ο μύλος του Μήτρου Σγολόμπε επίσης στη Γκάλινα.

Και οι τέσσερις αυτοί μύλοι κινούνταν με το ίδιο νερό που έπεφτε διαδοχικά από τὸν ἕνα στὸν ἄλλο. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ τελευταῖος μύλος τοῦ Μήτρου Σγολόμπε εἶχε δριστέλα.

Γνωστοὶ μυλωνάδες ποὺ ἐργάστηκαν σ' αὐτοὺς ἀναφέρονται παραπάνω.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ μύλοι εἶχαν ἀλέσματα μόνον ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη γιατί τὸ χωριὸ ἦταν μεγάλο καὶ μόνο σὲ ἐξαιρετικές περιπτώσεις ἔρχονταν ἀλέσματα ἀπὸ ἄλλα κοντινὰ χωριά, Βούρμπιανη, Ἀμάραντο, ὅταν οἱ μύλοι τους ἦταν χαλασμένοι ἢ ἔμεναν ἀπὸ νερό.

Τὰ γεννήματα ποὺ ἄλεθαν οἱ μύλοι τὰ προμηθεύονταν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ καραθάνια ποὺ ἔρχονταν καθημερινὰ τὸ καλοκαίρι ἀπὸ τὴ Μακεδονία καὶ Θεσσαλία μὲ ἀγωγιάτες ἀπὸ τὸ Πτεντισκὸ (Ἄετομηλίτσα).

Τέτοιοι ἀγωγιάτες ἦταν μεταξὺ τῶν ἄλλων οἱ γνωστότεροι Καράντζιος, Καρανίκας, Καρκαλέτσιος κ.ἄ.

Συνήθως στὴν Πυρσόγιαννη οἱ ἀγωγιάτες ἔφερναν μόνο σιτάρι καὶ ἐλάχιστο καλαμπάκι, γιατί ὁ κόσμος προτιμοῦσε μόνο τὸ σιτάρι. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἐπέκταση τῶν συγκατοικιών, τὰ καραθάνια ἐξαφανίστηκαν καὶ μαζί μ' αὐτὰ ἐξαφανίστηκαν καὶ οἱ ὑδράμυλοι ποὺ μὲ τοὺς ἀργαλειοὺς γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀποτελοῦσαν τὴ βιομηχανίαν γιὰ τὰ ἄγωνα καὶ ἀπομονωμένα χωριά μας. (Ἡπειρ. Ἔστια 1985, σελ. 205).

Θυμάμαι τότε ποὺ εἴμασταν παιδιὰ καὶ μᾶς ἔστελναν οἱ

γονεῖς μας νὰ περιμένουμε τοὺς Βλάχους μὲ τὸ καραβάνι στὸ εἰκόνισμα τὸ μεγάλο γιὰ νὰ καπαρώσουμε τὰ φορτώματα μὲ τὸ σιτάρι ποὺ χρειαζόμασταν γιὰ ἀμπάριασμα στὸ σπίτι.

Μόλις πλησίαζε τὸ καραβάνι, ἀρπάζαμε τὸ μουλάρι ἀπὸ τὸ καπίστρι καὶ κανταριάζαμε συνέχεια ἕνα κοντὰ τὸ ἄλλο τόσα ζῶα, ὅσα φορτώματα θέλαμε νὰ πάρουμε καὶ τὰ συνοδεύαμε τραβώντας τὸ καπίστρι μέχρι τὴν «Κόκκα καρυὰ» ὅπου οἱ Βλάχοι τὰ ξεφόρτωναν καὶ περίμεναν τὸν ἀποκοπάρη τοῦ χωριοῦ νὰ κόψει τὴν τιμὴ καὶ στὴ συνέχεια τὸν κανταρτζή ποὺ εἶχε νοικιασμένο τὸ καντάρι τῆς ἐκκλησίας νὰ ζυγίσει.

Στὸ διάστημα ποὺ τὰ σακκιά μὲ τὸ σιτάρι ἦταν ξεφορτωμένα στὴν πλατεία μέχρι νὰ ζυγιστοῦν, ἐκεῖνος ποὺ τὰ εἶχε καπαρώσει ἔβαζε στὸ καθένα ἀπὸ μιὰ μικρὴ πέτρα ἀπάνω, σὲ ἔνδειξη καπαρώματος, τὴν ὁποία ὅλοι σέβονταν. Δὲν μπορούσε κανένας νὰ πάρει στὸ σπίτι του τὸ καπαρωμένο σιτάρι ἂν ὁ ἀποκοπάρης δὲν συμφωνοῦσε μὲ τοὺς Βλάχους τὴν τιμὴ ποὺ θὰ τὸ πουλοῦσαν.

Ἡ ἀγορὰ τῆς Πυρσόγιαννης σὲ σιτηρὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ τοὺς Ντεντσικιῶτες ἀγωγιάτες ἦταν σημαντικὴ γιατί διέθεταν μεγάλες ποσότητες, ἐνῶ τὰ ἄλλα χωριά εἶχαν καὶ δική τους παραγωγή. Γι' αὐτὸ ἡ τιμὴ ποὺ θὰ καθορίζονταν στὴν Πυρσόγιαννη θὰ ἦταν ἡ ἴδια καὶ στ' ἄλλα χωριά.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γινόταν τὸ ἀμπάριασμα στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ καλοκαίρι γιὰ ὅλο τὸ χειμῶνα μέχρι τὸ Μάρτη - Ἀπρίλη. Ἦταν τὸ βασικότερο πρόβλημα κάθε οἰκογένειας νὰ ἐξασφαλίσει τὸ ψωμὶ τῆς χρονιάς, ὅπως ἔλεγαν, ὅτι ὁ καλὸς ὁ νοικακύρης, τὸ χειμῶνα χαίρεται.

Τὰ προικιά στὴν Πυρσόγιαννη

Τὸ πρόβλημα τῆς προίκας τῶν κοριτσιῶν ποὺ παντρεύονταν τὰ παλιὰ χρόνια στὴν Πυρσόγιαννη, ἀλλὰ καὶ στὰ ἄλλα χωριά τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης, ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρότερα γιὰ τοὺς γονιοὺς.

“Ὅταν μάλιστα στὴν οἰκογένεια δὲν ἦταν ἄντρας ποὺ νὰ ταξίδευε καὶ μὲ τίς οἰκονομίες του νὰ ἐνίσχυε κάπως τὴ φα-

μελιά του με ἐμβάσματα, ἢ θέση μιᾶς χήρας μάνας ἢ ἀπροστάτευτης κοπέλλας ἦταν πιὸ τραγική. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο κάθε κορίτσι ποὺ γεννιοῦνταν, ἔβαζε σὲ σκέψη τοὺς γονιούς του γιὰ τὰ προικιά του.

Πῶς θὰ τὰ καταφέρει νὰ ἐτοιμάσει τὸ σεντούκι καὶ τὸν ἀπαραίτητο γεῖκο μὲ τὰ ὑφαντὰ μάλλινα στρωσίδια, τὰ σαῖσματα, τὶς φλοκωτές θελέντζες, τὰ κιλίμια καὶ τὴν κλασικὴ τσέργα, ποὺ ἦταν τὰ βασικὰ εἶδη γιὰ τὸ καινούργιο νοικοκυριὸ τῆς νιόπαντρης κοπέλλας;

“Ὅταν ἄμως τὰ κορίτσια γεννιοῦνταν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, τὰ πράγματα ἦταν ἀκόμα δυσκολότερα. Ἡ δόλια μάνα, ποὺ τυραννιοῦνταν νὰ κρατᾷ στὸ κατώϊ της δυὸ - τρεῖς προβατίνες καὶ καμμιά γίδα, γιὰ τὸ λίγο γάλα καὶ τὸ βούτυρο, ἀλλὰ προπαντὸς τὸ μαλλί τους ποὺ τὸ μάζευε φλόκο - φλόκο, ἐτοίμαζε στὸν ἀργαλειὸ τὰ θλάρια (τόπια) τὸ δίμιτο καὶ τὸ φλακάτο καὶ ὑφαίνε τὰ ἄλλα μάλλινα στρωσίδια, μέχρι νὰ συμπληρωθεῖ ὁ γεῖκος.

“Ὅταν ἔρχονταν ἡ καλὴ ὥρα, μὲ τὸ καλὸ προξενεῖο καὶ γίνονταν οἱ ἀρραβῶνες, ἀλλάζοντας δαχτυλίδια, καλοῦνταν οἱ ραφτάδες τοῦ χωριοῦ στὸ σπίτι τῆς νύφης νὰ ράψουν τὰ νυφικὰ σεγκούνια καὶ νὰ κεντήσουν μὲ μεταξωτὲς κλωστὲς καὶ μεταξωτὰ γαϊτάνια, τὴν καλὴ νυφιάτικη φλοκάτα καὶ τὴν τσοπούνα μὲ τὰ πολλὰ λαγγιόλια.

Οἱ ραφτάδες καθισμένοι σταυροπόδι στὰ μπάσια τοῦ ὄντα, πάνω στὰ σαῖσματα ἀπὸ τραγάμαλλο, ἔκοβαν μὲ τὴν ψαλίδα τὰ θλάρια τοῦ δίμιτου ἢ τὸ φλακάτο στὰ μέτρα τῆς κοπέλλας, μὲ εὐχὲς γιὰ τὰ καλὰ σκολάσματα καὶ νὰ εἶναι τυχερά, ἐνῶ δέχονταν τὰ κερᾶσματα τῆς οἰκογένειας ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μέλλουσας νύφης.

Τὰ πλούσια τραπεζώματα τῶν ραφτάδων πρωῖ, μεσημέρι, βράδυ, ἦταν καθιερωμένα σὲ κάθε σπίτι ποὺ πήγαιναν νὰ ράψουν προικιά καὶ τὸ γεγονὸς ἔπαιρνε γιορταστικὸ καὶ χαρμόσυνο χαρακτήρα ἀνάμεσα στοὺς συγγενεῖς, γειτόνους καὶ φίλους τῆς οἰκογένειας, ποὺ ὁ καθένας συνέβαλε μὲ προσφορὲς στὸ τραπέζι (πεσκέσι), ἄλλος μὲ κρασιά, ἄλλος μὲ πίττες, τηγανίτες, ψητά, κοτόπουλα καὶ ἄλλα.

Καί οί ραφτάδες ἀπὸ τῆ μεριά τους φρόντιζαν καὶ ἔβαζαν ὅλη τὴν τέχνη τους νὰ κεντήσουν μὲ μεράκι τὰ μοχλιά τῆς φλοκάτας, μὲ μπρεσίμια καὶ γαϊτάνια μεταξωτά. Τῆ γαρνίριζαν στὶς μασχάλες καὶ στὸν ποδόγυρο μὲ ροῦχο (ἓνα εἶδος ὑφάσματος βελουῦδο κόκκινο κατιφέ), νὰ προστατεύει τὶς ἄκρες τῆς φλοκάτας ἀπὸ τὸ ξέφτισμα τοῦ ὑφαιδιῦ.

Τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον ἔδειχναν οἱ ραφτάδες καὶ στὴν τσιπούνα τὴν καλή, μὲ τὰ πολλὰ λαγγιόλια, πού τῆ στόλιζαν μὲ τὰ μπρατινὰ καὶ τὰ σειρήτια. Τέτοιοι ραφτάδες στὴν Πυρσόγιανη ἦταν ὁ Παπαγιώργης Οἰκονάμου, ὁ Κώτσιο Παγούνης, ὁ Μῆτρος Παγούνης (ὁ Μπάσιος) καὶ ὁ γιὸς του Τέλης.

Αὐτοὶ ἦταν καὶ οἱ τελευταῖοι ραφτάδες τοῦ εἴδους τους μέχρι τὸ 1940. Μὲ τὸ θάνατό τους ἔσβησε ἡ λαϊκὴ αὐτὴ τέχνη ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν πόλεμο καὶ τὴν κατοχὴ ἐξαφανίστηκαν καὶ τὰ ἔργα τους, πού ξεπουλήθηκαν γιὰ μιὰ μπουκιὰ ψωμί καὶ σκορπίστηκαν στὴ Μακεδονία καὶ Ἀλβανία.

“Ὅπου σώζεται καμμιά φλοκάτα ἢ τσιπούνα, φυλάγεται ἀπὸ τὴν οἰκογένεια γιὰ ἀντίκα. Σημειώνω ἐδῶ ὅτι καὶ ἡ γυναίκα μου Ἐλένη παραχώρησε τὴ νυφικὴ τῆς καλὴ φλοκάτα στὴν Ἑταιρεία Ἑθνερωτικῶν Μελετῶν κατὰ παράκληση τοῦ ἀείμνηστου Προέδρου τῆς Κων)νου Φρόντζου, διακεκριμένου τέκνου τῆς Πυρσόγιανης.

Ὁ πολιτισμὸς καὶ οἱ εὐρωπαϊκὲς μὸδες ντυσίματος ἐπέδρασαν καὶ στὰ χωριὰ αὐτὰ τῆς Κόνιτσας καὶ ἐξαφάνισαν τὶς γραφικὲς παραδοσιακὲς στοιλὲς τοῦ τόπου μας, ἂν καὶ τὰ πρῶτα σημάδια ὅτι θὰ συμβεῖ κάτι τέτοιο εἶχαν φανεῖ στὴν Πυρσόγιανη ἀπὸ τὸ 1924.

Τέσσερις - πέντε νέοι τότε στὸ χωριό, ὁ Κώτσιο Γαλάνης, ὁ Νίκος Μπαζιούκας, ὁ Βασίλης Χρυσάφης - Τζιάτζιος καὶ ὁ Γιώργος Βάτσικας (ἂν δὲν μὲ ἀπατάει ἡ μνήμη μου), πρωτοπόρησαν στὸ νὰ καταργηθεῖ ἡ φλοκάτα στὴν ἀρχὴ σὰν περιττὴ, δυσβάστακτη καὶ πολυέξοδη καὶ σὲ συνέχεια ὅλα τὰ σεγκούνια νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ παλτά.

Ἦταν καὶ οἱ τέσσερις νιόπαντροι. Ἀπ’ αὐτοὺς ὁ Νίκο Μπαζιούκας πού ἦταν φραγκοράφτης (ἔραβε φράγκικα ρούχα, παλτά, σακάκια, παντελόνια), ἔπεισε τοὺς ἄλλους καὶ ἔ-

ραψαν παλτά από κουβέρτες που είχαν φέρει από τη Μικρά Ἀσία στις γυναῖκες τους.

“Ορισαν μιὰ Κυριακὴ νὰ πᾶνε ὅλες μαζί στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ κάνουν τὴν πρώτη τους ἐμφάνιση στὸ χωριὸ μὲ παλτά, χωρὶς φλακάτες. Πῆγαν στὸν ἅγιο Νικόλαο πρωῖ - πρωῖ καὶ μπῆκαν στὸ γυναικωνίτη τῆς ἐκκλησιᾶς. “Ὅταν τελείωσε ἡ λειτουργία ὁμως καὶ γέμισε ἡ πλατεία ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία μὲ κόσμο, που εἶχαν τὴν περιέργεια νὰ δοῦν τίς νύφες μὲ τὰ παλτά, αὐτὲς ντρέπονταν νὰ βγοῦν στὸν κόσμο καὶ κλείστηκαν στὸ γυναικωνίτη. Τὶς ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία σχεδὸν μὲ τὸ ζόρι οἱ δικοὶ τους γιὰ νὰ δεχτοῦν ἀνάλογα τὰ κολακευτικὰ σχόλια ἀπὸ τοὺς νεότερους που συμφωνοῦσαν μὲ τὴν ἀντικατάσταση τῆς φλακάτας, ἐνῶ δὲν ἔλειψαν τὰ φαρμακερὰ κουτσομπολιὰ καὶ κατηγορίες ἀπὸ τίς γριές καὶ τοὺς γερόντους που ἔβλεπαν μὲ τὸ ξεκίνημα αὐτὸ τὸ... τέλος τοῦ κόσμου. “Ἄλλος κόσμος, ἄλλες ἐποχές. (Ἡπειρ. Ἑστία, Ἴαν. - Μάρτιος 1986).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΛΕΝΤΙΑ

Πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις στὸ χωριὸ μὲ τὴ σημερινή τους ἔννοια στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν ἄγνωστες καὶ δὲν γίνεται λόγος, ἂν ἐξαίρεσει κανεὶς τὰ ἀμαδικὰ γλέντια τίς Ἀπόκριες καὶ τὸ Πάσχα στὴν «Κιάκκα καρυά» μὲ λαϊκὰ ὄργανα, τοὺς γάμους καὶ τὰ πανηγύρια.

Τὶς ἀπόκριες μασκαρεύονταν οἱ ἄνδρες, συνήθως οἱ νέοι καὶ οἱ γλεντζέδες ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους καὶ ἔστηναν τὸ χορὸ στὴν πλατεία ἐνῶ οἱ γυναῖκες καθισμένες στὰ πεζούλια καὶ τίς φράχτες παρακολουθοῦσαν ἀπὸ μακριὰ τὸ χορὸ, οἱ δὲ κοπέλλες κρύβονταν πίσω ἀπὸ τίς γριές, τάχα νὰ μὴ τίς δοῦν τ' ἀγόρια που χόρευαν. “Ὅταν τὸ βράδυ τελείωνε ὁ χορὸς, ἡ ὀμάδα τῶν μασκαράδων συνέχιζε τὸ γλέντι στὰ σπίτια μέχρι τὰ ξημερώματα μὲ μεζέδες λουκάνικα καὶ παστουρμά καὶ μπόλικο κρασί.

Τὸ Πάσχα ὁ χορὸς γίνονταν στὶς πλατεῖες τῶν ἐκκλησιῶν ἀγίου Νικολάου καὶ ἀγίου Γεωργίου, μετὰ τὴ δεύτερη Ἀνάσταση. Τὸ χορὸ ἄνοιγαν οἱ παππάδες καὶ οἱ γεροντότεροι τοῦ χωριοῦ, τιμῆς ἕνεκεν καὶ ἀκολουθοῦσαν οἱ ἄλλοι πιασμένοι χέρι - χέρι. Στους χοροὺς αὐτοὺς συμμετεῖχαν καὶ οἱ γυναῖκες ἀλλὰ σὲ ξεχωριστὴ σειρὰ ἀπὸ τοὺς ἄνδρες.

Συνήθως οἱ πασχαλιάτικοι χοροὶ γίνονταν σὲ διπλὴ ἢ τριπλὴ σειρὰ, ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν χορευτῶν καὶ κρατοῦσε μέχρι τὸ βράδυ. Στους μεγάλους αὐτοὺς χορούς, ποὺ συγκέντρωναν τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ χωριοῦ, προσφέρονταν ἀπὸ τὴ γειτονιά ποὺ τύχαινε αὐτὴ τὴ μέρα νὰ γίνεταὶ ὁ χορὸς, μαστραπάδες καὶ λαῖνια μὲ κρασί σ' ὅλους καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἔμπαιναν ὅλοι στὸ κέφι.

Ἡ σειρὰ τοῦ κάθε χορευτῆ ποὺ θὰ ἔσερνε τὸ χορὸ τηροῦνταν μὲ εὐλάβεια, ὅπως ἦταν στὴ σειρὰ πιασμένοι ὁ καθένας, κατὰ συμπάθεια.

Οἱ ὀργανοπαῖχτες ἔπαιζαν ὄρθιοι στὸ μέσον τοῦ χοροῦ καὶ παρακολουθοῦσαν βῆμα πρὸς βῆμα τὸν πρῶτο τῆς σειρᾶς ποὺ ἔσερνε τὸ χορὸ, ὁ ὁποῖος καθόριζε καὶ τὸ τραγούδι ποὺ θὰ χόρευε ὅπως τσάμικο, πωγωνίσιο, συρτὸ κτλ.

“Ὅταν ἔσερνε τὸ χορὸ κανένας νιόπαντρος ἢ κάποιος ταξιθεμένος ποὺ γύρισε στὸ χωριό, τότε τὰ κεράσματα στους ὀργανοπαῖχτες πήγαιναν βροχή. Τὸ ἴδιο συνέβαινε κι ὅταν τύχαινε νὰ χορέψει καμμιά νεόνυμφη.

Οἱ ἀρραβωνιασμένες κοπέλλες δὲν ἔμπαιναν σὲ δημόσιο χορὸ γιατί δὲν ἔπρεπε νὰ τίς δοῦν οἱ ἀρραβωνιαστικοὶ οὔτε καὶ δικοὶ του συγγενεῖς. Τὸ εἶχαν σὲ ντροπὴ.

Γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς τὸ μέγεθος τῆς ντροπῆς ποὺ αἰσθάνονταν τὰ ἀρραβωνιασμένα κορίτσια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναφέρω ὅπως ἀκριβῶς μοῦ διηγήθηκε ἡ ἀείμνηστη μητέρα μου (1871—1945), ὅτι ὅταν ἀγνάντευε στὰ προσήλια τὰ μουλάρια τὰ Καραγκιοζεῖικα νὰ θάσκουν ἔστω καὶ μόνον τους χωρὶς συνοδὸ, δὲν πλησίαζε. Ντρέπονταν.

“Ὅμως καὶ τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ δὲν στεροῦνταν τὴν στοιχειώδη τουλάχιστον ψυχαγωγία. Κάθε Κυριακὴ μαζεύονταν ὅλα τὰ κορίτσια τῆς κάθε γειτονιάς κι ἔστηναν τὸ χορὸ

στο χοροστάσι τοῦ μαχαλά. Τὰ κορίτσια τοῦ κάτω μαχαλά μαζεύονταν στο σιάδι τῆς Γεράκως, τοῦ Στυλάδικου μαχαλά στο άλώνι τὸ Γιαντσουλέϊκο, τοῦ Περωνάδικου στὴ ράχη καὶ στῆς Τζιάλλως τὴν αὐλὴ καὶ τοῦ πάνω μαχαλά στὴ λόντζια τὴν Πετσινέϊκη.

Ἐκεῖ τὰ κορίτσια χωρίζονταν κατὰ ἡλικίες σὲ ομάδες. Ἄλλα πιάνονταν στο χορὸ τραγουδώντας μὲ τὸ στόμα, ἄλλα ἔπαιζαν τὴ σκλέντζα κι ἄλλα τὸ κρυφτό.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ κοινὰ γλέντια ποὺ γίνονταν στο χωριὸ στὶς πλατεῖες καὶ τὰ σιάδια κι ἔδιναν ἓνα γιορταστικὸ καὶ εὐθυμὸ τόνο στοὺς κουρασμένους ἀπὸ τὴ σκληρὴ βιοπάλη καὶ τὰ ταξίδια χωριανούς, ἦταν καὶ τὰ οἰκογενειακὰ τσιμπούσια καὶ συντροφιῆς τὰ βράδια στὰ σπίτια. Πότε στο ἓνα, πότε στο ἄλλο σπίτι, μαζεύονταν οἱ γείτονες, συγγενεῖς ἢ ὄχι, κοντὰ στο τζάκι ποὺ ροκάνιζε τὰ κούτσουρα καὶ τὰκανε κάρβουνα, ξαπλωμένοι στὰ μπάσια μὲ τὸ μαστραπὰ τὸ κρασί καὶ μεζέδες, ἀρχίζαν τὰ καλαμπούρια, γυναικίκες καὶ ἄνδρες.

Ὅταν δὲν χόρευαν ἢ δὲν εἶχαν κέφι γιὰ τραγούδια, μολογοῦσαν οἱ γερόντοι τὶς ἐμπειρίες τους ἀπὸ τὰ περασμένα τους, οἱ ταξιδιωτὲς ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες τῆς ξενιτιάς, ἄλλοι ἔλεγαν παραμύθια γιὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ τέλος ὅλοι μαζὶ ἔπαιζαν τὸ «κόλιαρε καὶ πάλιαρε σὲ ποιό κελὶ κοιμᾶσαι» ἢ τὴν ἰκολοκυθιά. Ἐτσι περνοῦσαν τὸ χειμῶνα τὴ βραδιά τους μέχρι τὰ μεσάνυχτα εὐχάριστα.

Αὐτὲς οἱ οἰκογενειακὲς συγκεντρώσεις καὶ τὰ κοινὰ χωριανικὰ γλέντια συνοδεύουν σὰν γλυκεῖες ἀναμνήσεις τοὺς ταξιδεμένους τοῦ χωριοῦ στὴν ξενιτιά τους καὶ πυροδοτοῦν τὴ νοσταλγία τους γιὰ τὸ γυρισμό.

Καὶ τ' ἀγόρια ὅπως τὰ κορίτσια στὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ εἶχαν τὸ μεράδι τους, τὰ ἐνδιαφέροντά τους. Ὅταν σταματοῦσαν τὰ σχολεῖα, κάθε μέρα ἀπὸ τὸ πρωῖ, μαζὶ μὲ τὰ κορίτσια τῆς γειτονιάς, πήγαιναν νὰ βοσκήσουν τ' ἄρνια καὶ τὰ κασίκια στὶς κοντινὲς βοσκὲς, στὰ χέρσα ἀνάμεσα στ' ἀμπέλια.

Τὸ βράδυ ποὺ γύριζαν ἔπαιζαν διάφορα παιδικὰ παιχνίδια στο σιάδι τῆς γειτονιάς ὡς τὴ νύχτα. Κυριότερο παιχνίδι στὰ χρόνια μας ἦταν «Οἱ Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες» (σημ.: Πάντα

οί "Έλληνες ἦταν νικητές), τὰ σκλαβιάκια, ἡ γκαμήλα καὶ ἡ ψηλὴ γκαμήλα, τὸ πιασιτό, ἡ λουμάδα (άμάδα), ὁ βῶλος, τὰ πούλια, τὸ τόπι, ἀνασιανάκι, τὰ φ'σέκια στὸ γκίλιντρο, οἱ γκουβίτσες, ἡ γκορτσιανίδα (τὸ σημερινὸ χόκεϋ), οἱ δεκάρες κ.ἄ. Τὰ παιχνίδια αὐτὰ ἦταν γιὰ τ' άγόρια. Τὰ κορίτσια εἶχαν ἄλλα παιχνίδια ὅπως ἡ σκλέντζα, τὸ κυνηγητό, τὸ κρυφτό, τὰ πεντάκια, ἡ μέλισσα, τὸ δαχτυλίδι πέρασε, τὰ κιόσια, τὸ μαντηλάκι κ.ἄ. Σ' αὐτὰ εἶχαν καὶ τὰ κοινὰ παιχνίδια ποὺ παίζονταν ἀπὸ άγόρια καὶ κορίτσια μαζί, ὅπως ἡ τριώτα, οἱ δυάρες, οἱ δεκάρες κ.ἄ. ποὺ παίζονταν πάνω στὴν πλάκα σὲ σχέδια φτιαγμένα μὲ κιμωλία ἢ κάρβουνο καὶ τὰ κιόσια (πεισοί).

"Άλλες άπασχολήσεις τῶν παιδιῶν τοῦ χωριοῦ, άγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, ποὺ μὲ άνυπομονησία παρίμεναν τὶς μέρες αὐτὲς νὰ χαροῦν, ἦταν οἱ ἔθιμοτυπικὲς ἐκδηλώσεις. Τὰ κόλιντα μέλιντα, ὁ Λάζαρος, τὰ άξιώματα καὶ ἡ πιρπιρούνα, ποὺ θ' άναπτύξουμε μὲ λεπτομέρεια σὲ ἄλλο κεφάλαιο.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ γιὰ μεγάλους καὶ μικροὺς μέχρι τὶς άρχὲς τοῦ αἰῶνα μας ὅποτε άρχισαν ταξίδια καὶ πέραν τοῦ Ἐπιαντικοῦ οἱ πρῶτοι μεταναστες ἀπὸ τὴν Πυρσόγιανη πρὸς τὴν Ἄμερική, άκολούθησε ἡ άπελευθέρωση ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος.

Ἡ Προοδευτικὴ Ἐνωσις πολιτιστικὸς πυρήνας

Τὰ πρῶτα βήματα γιὰ πολιτιστικὴ άνέλιξη τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν έξοδο ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ μακαριότητα καὶ πνευματικὴ άπομόνωση τῶν χωριανῶν σημειώθηκαν μὲ τὴν ἴδρυση τῆς Προοδευτικῆς Ἐνωσις Πυρσόγιανης.

Εἶχε τελειώσει ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος καὶ ἡ ἔκστρατεία τῆς Μικρᾶς Ἄσίας μὲ τὴ γνωστὴ καταστροφή. Οἱ ἔπιστρατευμένοι γύρισαν στὰ σπίτια τους καὶ οἱ Πυρσογιαννίτες μασπόροι άρχισαν τὰ συνηθισμένα ταξίδια τους στὸ ἔσωτερικὸ καὶ τὸ έξωτερικὸ. Τὸ χειμῶνα οἱ μασπόροι διέκοπταν τὸ ταξίδι καὶ μαζεῦονταν στὸ χωριὸ νὰ ξεχειμωνιάσουν. Παρέμεναν ἐκεῖ μέχρι τὶς Τυρινὲς Ἄπόκριες.

Μιά παρέα 5—6 νέων ήταν μαζεμένοι στο καφενείο του χωριού και συζητούσαν τις έντυπώσεις που είχαν αποκομίσει από τα ταξίδια τους. Δεν ήταν πιά νέοι της παλιάς εποχής, άγράμματοι και άξεστοι, αλλά ούτε και σπουδαγμένοι σε πανεπιστήμια. Είχαν τελειώσει οί περισσότεροι τὸ Σχολαρχεῖο καὶ εἶχαν ἀνεπτυγμένο τὸ αἴσθημα τῆς πατριδολατρίας, χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν Πυρσαγιαννιτῶν, καὶ τὴ φιλομάθεια.

Προβληματισμένοι ἀπὸ τὴν ἔλλειψη πνευματικῆς κίνησης στὸ χωριὸ καὶ τὴν ἀνυπαρξία πολιτιστικῆς δραστηριότητος μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια ἐλεύθερου βίου (ἀπὸ τὸ 1913 μέχρι τότε, 1926), ἔρριξαν τὴν ἰδέα νὰ ἰδρυθεῖ ἕνας ὀργανισμὸς, ἕνας σύλλογος ποὺ σκοπὸς του θὰ εἶναι ἡ σύσφιξη τῶν σχέσεων τῶν μελῶν του καὶ ἡ προοδευτικὴ ἀνέλιξη τοῦ χωριοῦ. Ἡ πρώτη ἰδέα ἦταν τοῦ ἀείμνηστου Παντελῆ Παπανικολάου καὶ τοῦ Δημοσθένη Γκόψη, τὴν ὁποία ἐπακρότησαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι. Καλλιεργήθηκε κατάλληλα σὰν ἰδέα καὶ σὰν σκοπὸς μετὰξὺ καὶ ἄλλων ταξιδεμένων νέων τοῦ χωριοῦ καὶ ἔγινε πράξη μετὴ συμμετοχὴ καὶ τῶν δασκάλων Γ. Ἰατρίδη καὶ Φ. Παπαλαμπρίδη.

Συντάχθηκε ὁ κατάλογος τῶν μελῶν κι ἔγινε ἡ πρώτη Γενικὴ Συνέλευση στὸ πατάρι τοῦ καφενείου Κυριάκου Παπαγεωργίου κατὰ τὴν ὁποία ἐξελέγη ἡ προσωρινὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ.

Στὸ μετὰξὺ εἶχαν ἔρθει καὶ οἱ πρῶτοι χωριανοὶ μετανάστες ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, Πέτρος Τσιάνης, Ἀντώνης Ντούμας, Γιώργος Μαρτσέκης, Νίκος Καραγκιόζης - Κάρσον κ.ἄ.

Τὸ πρῶτο δρασικέλισμα τοῦ Συλλόγου στὸν πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ χῶρο ἦταν τὸ ἀνέβασμα θεατρικοῦ ἔργου στὸ χωριὸ ἀπὸ χωριανούς ἐρασιτέχνες ἠθοποιούς, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ θὰ παρακολουθοῦσαν γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ ὅσοι δὲν ἦταν ταξιδεμένοι σὲ πόλεις χωριανοί.

Στὴν ἀρχὴ ὁ σκοπὸς τῆς θεατρικῆς παράστασης ἀπέβλεπε στὴν προβολὴ τῆς ἠθοποιίας ὡς κλάδου τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τὴ δημιουργία ντόπιων καλλιτεχνῶν καὶ παράλληλα στὴν προώθηση τυχόν εὐγενῶν ὀραματισμῶν καὶ φιλοδοξιῶν φυσι-

κῶν ταλέντων τοῦ χωριοῦ. Στὸ προσκλητήριο τοῦ νεοσύστατου Συλλόγου, τῆς ομάδας ποὺ θὰ ὑποδύονταν τοὺς ρόλους στὴ σκηνὴ, τῶν προσώπων τοῦ κοινωνικοῦ δράματος «Ἡ Γκόλφω», προσέτρεξαν οἱ παρακάτω χωριανοὶ μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ ἀείμνηστη Βικτωρία Καραγκιόζη ποὺ ὑποδύθηκε τὸ ρόλο τῆς Γκόλφως καὶ ὁ σύζυγός της Νικόλαος Καραγκιόζης - Κάρσον ποὺ εἶχε πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ ὑποδύθηκε τὸ ρόλο τοῦ Τάισου. Ἐπίσης ἔλαβαν μέρος ὁ Παντελῆς Παπανικολάου ὡς Κίτσος, ὁ δάσκαλος Γιώργος Ἰατρίδης ὡς Θανασούλας, ὁ Λάμπρος Γαλάνης ὡς Γιάννος, ὁ Λουκᾶς Πετσίνης ὡς Σπαυρούλα, ὁ Γιάννης Μαυρομάτης ὡς Γιωργούλας, μὲ ὑποβολεῖς τοὺς Γιώργο Γαλάνη, Γιώργο Δούκα καὶ Δημοσθένη Γκόψη. Σκηνικὰ εἶχε φιλοτεχνήσει ὁ Χρῆστος Μαρτσέκης. Ἡ θεατρικὴ αὐτὴ παράσταση δόθηκε στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, στὸ σπίτι τῆς Τζιάλλως.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς παράστασης ἦταν ἐντυπωσιακὴ καὶ ἄνοιξε νέους ὀρίζοντες δραστηριότητας τοῦ Συλλόγου πέρα ἀπὸ τὴ συνέχιση τῶν θεατρικῶν παραστάσεων μέχρι τὸ 1949 μὲ τὰ ἔργα «Ἐσμὲ», «Γκόλφω», «Στέλλα» κ.ἄ., ποὺ τὰ ἔπαιξαν ἐπίσης νέοι τοῦ χωριοῦ.

Ἡ παρουσία γυναίκας ὡς θεατρίνας στὴν πρώτη παράσταση στὴν κλειστὴ κοινωνία τῆς Πυρσόγιανης, ἔσπασε τὸ φράγμα τῆς σεμνοτυφίας ποὺ ἐπικρατοῦσε μὲ τὸν περιορισμὸ τῆς γυναίκας στὰ καθήκοντα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἔδωσε ὦθηση γιὰ παραπέρα ἐξελίξεις στὰ γράμματα καὶ τὰ ἐπαγγέλματα.

Ὁ Σύλλογος δὲν περιορίστηκε μόνο στὴν ὀργάνωση θεατρικῶν παραστάσεων ποὺ, ἐκτὸς τῶν συνδρομῶν τῶν μελῶν του, ἀπέφερε καὶ πολλὰ ἄλλα ἔσοδα ἀπὸ δωρεές. Ἐρριξε τὸ βάρος του στὴν ἐκτέλεση σημαντικῶν κοινωφελῶν ἔργων στὸ χωριὸ ποὺ θὰ διευκόλυνε τὴ λειτουργικότητα τῆς κοινότητας, μιᾶς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες τῆς ἐπαρχίας. Κοινοτικὸ κατάστημα, ταχυδρομεῖο, Ἀστυνομία, Ξενοδοχεῖο, Ἰατρεῖο κ.ἄ. εἶναι δημιουργήματα τοῦ Συλλόγου, τῆς «Προοδευτικῆς Ἐνώσης Πυρσόγιανης», μὲ κορυφαῖο πολιτιστικὸ ἐπίτευγμα τὴν ἴδρυση Λαϊκοῦ Μουσείου.

Ἀπὸ τὲς πρῶτες πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις τῆς «Προοδευτικῆς Ἐνώσεως». Ἡ Βικτωρία Καραγκιόζη τὴ χρονιά πού ὑποδύθηκε τὸ ρόλο τῆς «Γκόλφως» τὸ 1926.

Γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς «Π.Ε.» μὲ τὴ συμπλήρωση 60 χρόνων ἀπὸ τὴν ἵδρυσή της, ἐνημερώνει ἡ ἐφημερίδα τῶν Ἰωαννίνων «Πρωϊνὸς Λόγος» τῆς 1ης Ἀπριλίου 1986 μὲ ἄρθρο μου :

«Πανώρια μάνα, ὄλους μὲ χάρη
ἢ Ἐνωσή μας μᾶς καρτιερεῖ.
Ἄς τρέξουμε ὄλοι, μικροὶ - μεγάλοι
σιτὴν ἀγκαλιά της π' ἀνθοφορεῖ».

Οἱ σίχοι αὐτοὶ τοῦ ἀείμνηστου δάσκαλου Γιώργου Πατριδῆ, πὸν μελοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ ἦταν ὁ ὕμνος τοῦ Συλλόγου «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΠΥΡΡΟΣΟΓΙΑΝΝΗΣ» ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του τὸ ἔτος 1926 καὶ τὸ λάβαρο τοῦ Συλλόγου ἡ γαλανόλευκη σημαία μὲ τὸν προστάτη ἅγιο Γεώργιο τὸν ἐξ Ἰωαννίνων, τὸν νεομάρτυρα, εἶναι τὰ δύο σιουχεῖα πὸν ὀδήγησαν τὸ Σύλλογο σιτὴ δημιουργικὴ πορεία σιὰ ἐξήματα χρόνια τῆς ὑπάρξεώς του μέχρι σήμερα.

Λέμε δημιουργικὴ πορεία γιὰτὶ δὲν ἔπαψε οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστο νὰ προσφέρει τὶς καλὲς του ὑπηρεσίες σιὸ χωριὸ μὲ τὴν ἐκτέλεση διαφόρων κοινωφελῶν ἔργων, τὴν προσοσια καὶ βοήθεια σὲ ἐνδοθεῖς καὶ φτωχοὺς χωρὶς καμμιὰ διάκριση. Φατεινὸ δεῖγμα τῆς δραστηριότητος τοῦ Συλλόγου εἶναι τὰ ἔργα πὸν κοσμοῦν τὸ χωριὸ καὶ ἐξυπηρετοῦν τοὺς κατοίκους καὶ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες πὸν εἶναι ἐγκαταστημένες σ' αὐτὸ γιὰ τὴν ἀπρόσκοπη λειτουργία τους.

Ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα ἔργα, γιὰ ἓνα χωριὸ σὰν τὴν Πυρρόγιανη, εἶναι τὸ ξενοδοχεῖο μὲ δέκα κρεβάτια, αἶθουσα ἐστιατορίου καὶ καφενεῖου γιὰ τοὺς ξένους. Κίριο τῆς Ἀστυνομίας πὸν σιεγάζεται τὸ Ἀστυνομικὸ Τμῆμα, τὸ Ταχυδρομικὸ κατάστημα σιτὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, τὸ κίριο πὸν σιεγάζεται τὸ Ἀγροτικὸ Ἰατρεῖο μὲ δωμάτιο ἱατροῦ καὶ ἄλλους χώρους ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀσθενῶν, ὅπου προσετέθη καὶ ὄροφος μὲ δύο διαμερίσματα πρὸς ἐνοικίαση σὲ ὑπαλλήλους πὸν ὑπηρετοῦν σὲ δημόσιες ὑπηρεσίες σιὸ χωριὸ.

Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ ὁ Σύλλογος ἀπέκτησε σεβαστὸ εἰσόδημα

από ἐνοίκια καὶ τὴ δύναμότηα νὰ ἐπεκτείνει τὴ δραστηριότητά του καὶ σὲ ἄλλα μικρότερα ἔργα ὅπως πλατεῖες, δρόμους κ.ἄ. πὺ δείχνουν καθαρά τὴ νοικοκυρεμένη διαχείριση τοῦ Συλλόγου.

Ἀπὸ τὴν ἴδρυσή της ἡ «Π.Ε.» τὸ ἔτος 1926 ἐνέπνευσε τὴν ἐμπιστοσύνη σὲ ὅλους τοὺς Πυρσογιαννίτες, εἴτε ἔμεναν σὲ χωριό, εἴτε ἦσαν ταξιδεμένοι σὲ ἐσωτερικὸ ἢ ἐξωτερικὸ, καταβάλλοντας ἀνελλιπῶς τὶς εἰρήσεις συνδρομῆς τους.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐπίσης βήματά του ὁ Σύλλογος ἔσπρεψε τὸ ἐνδιαφέρον του, ἐκπὸς ἀπὸ τὴν παροχὴ οἰκονομικῶν ἐνισχύσεων τῶν ἀπόρων καὶ τὴν ἐκπέλευση κοινωφελῶν ἔργων, σὴν καλλιέργεια πολιτιστικοῦ πνεύματος μὲ τὴν ὁργάνωση καὶ παρουσίαση θεατρικῶν παραστάσεων μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

Μιὰ τέτοια παράσταση θεατρικὴ δόθηκε τὸ 1926 σὴν αἴθουσα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου μὲ τὸ ἔργο «Γκόλφω» μὲ πρωταγωνίστρια τὴν Πυρσογιαννίτισσα ἀείμνηστο Βικτωρία Καραγκιόζη - Κάρσον πὺ ὑποδύονταν τὴ «Γκόλφω», τὸ σύζυγό της Νικόλαο Καραγκιόζη - Κάρσον πὺ ὑποδύονταν τὸν Τάσο καθὼς καὶ ἄλλους Πυρσογιαννίτες.

Ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ ἀπόδοσις τῆς παράστασις αὐτῆς προκάλεσε τὸ ἔνθουσμα μίας πολιτιστικῆς ἀναγέννησις τοῦ χωριοῦ πὺ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἦσαν ἀδύνατοι νὰ φαντασιεῖ κανεὶς πὺς μιὰ γυναῖκα θὰ εἶχε τὴν τόλμη καὶ τὴν ἱκανότηα νὰ γίνει θεατρίνα καὶ νὰ παρουσιασεῖ σὴ σκηνὴ καὶ μάλιστα μὲ τέτοια ἐπιτυχία ὥστε νὰ γίνει ἀφορμὴ νὰ ἀποκατήσει ὁ Σύλλογος τὸν πρῶτο μεγάλο εὐεργέτη, τὸν ἀείμνηστο Ἀπώνιο Δούμα, προσφέροντας σὲ Σύλλογο δέκα χιλιάδες δραχμῆς, καταληφθεὶς ἀπὸ ἐνθουσιασμό.

Ἐκατοε ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ Δούμα καὶ ἄλλοι Πυρσογιαννίτες μέλη τοῦ Συλλόγου ὡς καὶ πολλοὶ ξένοι φίλοι τῆς Πυρσογιαννῆς καὶ τῆς «Π.Ε.» προσφέρουσις διάφορα χρηματικὰ ποσά.

Εἶναι συγκινητικὴ ἡ διαπίστωση ὅτι πράγματι ἡ ἐπίκλησις τοῦ ἕμνου τῆς Ἐνώσεως τῆς πανώριας μάνας «ὡς τρέξουμε ὅλοι σὴν ἀγκαλιὰ της π' ἀνθοφορεῖ» βρῆκε ἀπήχησις σὲς καρδιῆς τῶν Πυρσογιαννιτῶν.

Αὐτὰ ἔγραφε ὁ «Πρωῖνὸς Λόγος» καὶ εἶναι μιὰ ἀλήθεια. Ἐκ τῆς «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚῆς ΕΝΩΣΗΣ» ξεκινάει ἡ πολιτιστικὴ δράσις γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ ἀνάβασμα τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων τῆς Πυρσόγιανης ποῦ μέχρι τότε ἔβγαζε μόνον καλοὺς μαστάρους καὶ ἐλάχιστους γραμματισμένους ἐπιστήμονες. Ἐκ τῆς περιόδου σταῖς διδασκαλεῖαι καὶ τὰ πανεπιστήμια φοίτησαν πολλὰ Πυρσογιαννίτικα παιδιὰ.

Ὅπως θυμᾶμαι, τότε στὴν Ἀθήνα σπούδαζαν ὁ Νίκος Τσίπας, ὁ Χρῆστος Πετσίνης, ὁ Μιχάλης Δούμας, ὁ Στέφανος Παπαλαμπρίδης, ὁ Σπύρος Γκουνητής, ἐνῶ σταῖς διδασκαλεῖαι φοιτοῦσαν ὁ Χαρίλαος Παπαδόπουλος, ὁ Μίχος Στέκος, ὁ Τάκης Ἀδάμος, ὁ Θωμᾶς Γκάσιος κ.ἄ.

Ἐκ τῆς περιόδου σὲ ὅλα τὰ πανεπιστήμια τῆς χώρας σπούδασαν πάρα πολλὰ Πυρσογιαννίτικα παιδιὰ ποῦ σήμερα καυχόμαστε ὅτι κάθε οἰκογένεια ἔχει ἓνα καὶ δύο ἐπιστήμονες, μηχανικούς, γιατροὺς, δικηγόρους, καθηγητὲς κ.ἄ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΤΟ ΕΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΩΝ ΜΑΣΤΟΡΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Κάθε Πυρσογιαννίτικο μπουλούκι μαστόρων είχε την περιοχή του που ταξίδευε τακτικά κάθε χρόνο, μόλις έπαιρνε λίγο ή άνοιξη και συνήθως μετά τις πρώτες 'Απόκριες και την Καθαρή Δευτέρα μέχρι τον άη - Θόδωρο.

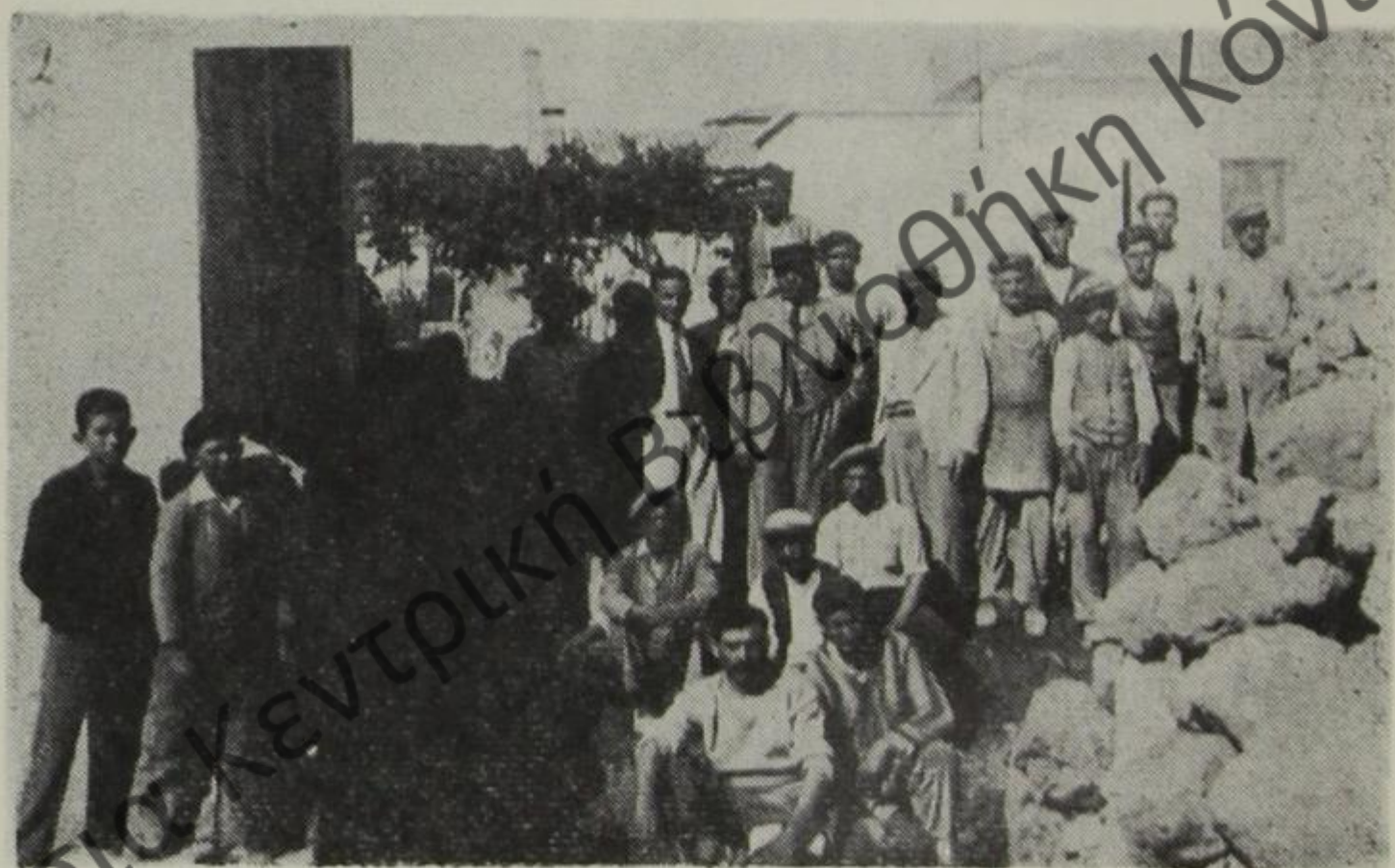
Ο 'Αριστείδης Μπαλτάς στα Πωγώνια, ο 'Αντώνης Ντούκας προς τη Λάβδανη, Κεράσοβο, ο Γιώργος Πετσίνης στην Πλεσίβιτσα, οι Καραγκιοζαίοι στην Παραμυθιά - Φανάρι κ.ο.κ.

Τα μπουλούκια (ομάδες) αποτελούνταν συνήθως από αδερφοξάδερφα του πρωτομάστορα που ήταν και άρχηγός της ομάδας και όταν δεν συμπλήρωναν και περίσσευε θέση, έπαιρναν κανένα άλλο πιό ξένο, πάντως χωριανό. Σπάνια έπαιρναν από άλλο χωριό εκτός κι αν τύχαινε κανένα παιδί για χουσιμεκιάρης, να κουβαλάει την πέτρα από το νταμάρι με τα ζώα και να τα θόσκει τη νύχτα έξω στα χέρσα χωράφια, να μη βοδεύεται ή παρέα να αγοράσει άχυρο να τα ταΐσει.

Η σύνθεση της παρέας ήταν σχεδόν ή ίδια σε όλα τα μπουλούκια και αποτελούνταν από τις κάτωθι ειδικότητες: Από έναν ή δυο πελεκάνους εκ των οποίων ο ένας ήταν ο πρωτομάστορας. Από δυο μαστόρους καλούς να χτίζουν απέξω τις προσόψεις του τοίχου, να σηκώνουν τις γωνιές, τα κεμέρια (θολόλιθους) και τα λαμπαδιά (γωνιές θυρών και παραθύρων), να άλφαδιάζουν τις κορνίζες και τη γριπίδα που συνήθως ήταν πελεκητά, με καλέμια ή με θελόνη και χτένια, ως επίσης να ξέρουν καλό άρμολοί (μύστρισμα). Από δυο ή περισσότερους κλειδοσάδες, δευτερότερους μαστόρους, να χτίζουν από το μέσα μέρος του τοίχου, που είναι άπλός, χωρίς εφαρμογή των άρμών και το μύστρισμα σκέτο, με το μυστρί και κάπου κάπου και μιιά σαρδέλα (γραμμή). Από έναν ή δυο νταμαρτζήδες, που στην ανάγκη να χρησιμεύουν σαν βοηθοί

χτίστες στα θεμέλια ή από τη μέσα μεριά του τοίχου, όταν οι πέτρες ήταν επί τόπου από κανένα χάλασμα. Τέλος, από ένα - δυο παιδιά ή και περισσότερα, για να κουβαλούν τη λάσπη με την κοπάννα (πηλοφόρι) στις σκαλωσιές και την πέτρα και τον άμμο από τα νταιμάρια με τα ζώα στην οικοδομή.

Οι μαστόροι της παρέας όλοι είχαν από ένα ζώο, μουλάρι ή γαϊδούρι, εκτός από τα παιδιά. Σε λίγες περιπτώσεις ήταν και μαστόροι άρκάτοι (δηλαδή χωρίς ζώο).

*Πυρρογιαννίτες μαστόροι στο Άργουσιόλι της Κεφαλλονιάς
σὲ ἐγκαίνια θεμελίων.*

Ὁ πρωτομάστορας καμμιά φορά εἶχε δυὸ ζῶα. Τὸ ἓνα τὸ χρησιμοποιοῦσε γιὰ μπινέκι, νὰ γυρίζει καθάλα στα χωριά νὰ ψάχνει γιὰ δουλειά, ὥστε νὰ ἔχουν ἔτοιμη μόλις τελειώσει ἡ πρώτη καὶ νὰ μὴ χασομεροῦν οἱ μαστόροι.

Μ' αὐτὴ τὴ σύνθεση περίπου προγραμματίζαν τὴν ἀναχώρησή τους ἀπὸ τὸ χωριό, μόλις τὸ ἐπέτρεπε ὁ καιρός.

Τὰ φτωχότερα μπουλούκια ξεκινοῦσαν τὴν Τετάρτη μετὰ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα. Τὴν Τρίτη δὲν ξεκινοῦσε κανένας. Τὸ εἶχαν γρουσουζιά. Τὰ πιὸ εὐπορα ἔφευγαν τὴν ἐπόμενη Δευ-

τέρα μετὰ τὸν ἄη - Θόδωρο. Στὸ σπίτι κάθε ὑποψήφιου ταξιδιώτη μάστορα εἶχε γίνει ἡ σχετικὴ προετοιμασία. Ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ ταξιδιώτη τὸ καλίγωμα τοῦ ζώου, γαϊδουριοῦ ἢ μουλαριοῦ καὶ τὸ γέμισμα τῆς στρωματιᾶς τοῦ σαμαριοῦ μὲ θριζάχερο, μὴ τυχὸν καὶ χτυποῦσε τὸ ζῶο καὶ τοῦ ἔκανε πληγές. Παράξεμε κι ἀτσάλωνε τὸ σφυρὶ τὸ δίμυτο, τὰ τσοκάνια, τὴ χτενιά καὶ τὰ καλέμια στὸ γύφτο καὶ συμπλήρωνε τὰ ἐργαλεῖα του.

Ἀπὸ τὴ μεριά ἐξάλλου τῆς οἰκογένειας τοῦ ταξιδιώτη ἐτοιμάζονταν τὰ φαγητὰ γιὰ τὸ πρωῖνὸ τραπέζι τοῦ ξεπροβοδίσματος. Ἡ φασολάδα καὶ ἡ ριζόπιττα γιὰ τοὺς μουσαφιρέους ποὺ θὰ πήγαιναν νὰ ξεπροβοδίσουν τοὺς ταξιδιώτες καὶ καμμιά τηγανιά αὐγά γιὰ τὸν ταξιδιώτη, ἐνῶ τὸ κρασί ἀπὸ τὸ μαστραπὰ δὲν ἔλλειπε ἀπὸ κανένα σπίτι ταξιδιώτη. Ἐπίσης ἦταν ἔτοιμο καὶ τὸ μπρέκι (πίττα πολυτελείας) ποὺ θὰ ἔβαζαν στὸ δισάκι ἢ τὸν τροβὰ τοῦ μουλαριοῦ, μαζί μὲ τὸ κλειδοπίνακο, μὲ αὐγά τηγανιτὰ ἢ τυρὶ γιὰ τὸ δρόμο. Στὰ περισσότερα σπίτια ποὺ εἶχαν ξεπροβοδίσματα περνοῦσαν οἱ παππάδες τοῦ χωριοῦ καὶ ἔβαζαν τὸ εὐλογητό, στὸ πρωῖνὸ ταξιδιώτικο τραπέζι.

“Ὅλοι οἱ συνδαιτημόνες εὐχόνταν στὸν ταξιδιώτη καλὴ ἀνοιξη καὶ καλὸ καλοκαίρι μὲ υἰεῖα καὶ νὰ γυρίσει μὲ τὸ καλὸ καζαντισμένος.

Στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ἀπὸ νωρὶς ἦταν ἔτοιμο τὸ ζῶο μὲ τὸν τροβὰ στὴ μούρη μὲ βρώμη ἢ κριθάρι, νὰ τρώει κι αὐτὸ γιὰ τὸ δρόμο τοῦ ταξιδιοῦ, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τὸ πρωῖ εἶχαν τοποθετηθεῖ οἱ ἀποσκευές τοῦ ταξιδιώτη ποὺ θὰ ἔπαιρνε μαζί του καὶ ἦταν ἔτοιμες νὰ φορτωθοῦν στὸ ζῶο.

Οἱ ἀποσκευές τοῦ μάστορα, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ντύσιμο, ἀποτελοῦνταν ἀπὸ δυὸ - τρεῖς ἀλλαξιὲς ἐσώρρουχα, ἓνα - δυὸ παντελόνια ρετσίνα ἢ μπουραζάνες μάλλινες, τρία - τέσσερα ζευγάρια πατούνες (κάλτσες μάλλινες πλεχτές) καὶ ἓνα σακάκι γιὰ τὴ δουλειά. Μιὰ φορεσιὰ κάπως καλύτερη γιὰ τὴν Κυριακὴ καὶ ἓνα παλτὸ ἢ σουρτοῦκο (ὑφαντὸ μάλλινο).

Τὰ παλιότερα χρόνια τὸ ντύσιμο τῶν μαστόρων ἦταν ἀπὸ μάλλινα: μπουραζάνες, γκαμπζέλες (εἶδος γιλέκου), τσιποῦ-

νες με λαγγιόλια γαϊτανωτές, καλτσούνες και τσαρούχια με φοῦντες ἢ με μύτη.

“Όλα αὐτὰ τὰ σκουτιά, ἦταν διπλωμένα καὶ θαλμένα με τάξη σὲ ἓνα ἢ δυὸ σακκιά, ἢ σὲ ἓνα εἰδικὸ δισάκι, ὑφασμένο ἐπίτηδες γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ καὶ χρησιμοποιοῦνταν ὡς εἶδος βαλίτσας.

Τὸ δισάκι δὲν εἶχαν τὴν τύχη νὰ τῶχουν οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς μαστόρους, ὅπως καὶ τὴν κόφα γιὰ κρασί καὶ τὸ κλειδοπίνακο, ποὺ θὰ ἦταν γεμᾶτο τηγανητὰ αὐγά καὶ τυρὶ ποὺ θὰ προσφέρονταν στὴν παρέα στὸ πρῶτο ταξιδιώτικὸ γεῦμα τὸ μεσημέρι ὅταν θὰ ἔφθαναν στὸ Κρυονέρι μετὰ ἀπὸ πορεία τεσσάρων - πέντε ὥρων.

Οἱ ἀποσκευές τοῦ ὕπνου ἦταν συνήθως ἓνα σάισμα τραγομαλλίσιο, μιὰ - δυὸ θελέντζες μάλλινες ἢ ἀκόμα καμμιά κάππα ἢ μπαρούτσα (φλοκάτη).

Μετὰ τὸ πρῶτὸ φαγοπέτι, δίνονταν τὸ σύνθημα τοῦ ξεκινήματος τῶν μπουλουκιῶν ὁμαδικά. Σὲ κάθε σπίτι ταξιδιώτη φόρτωναν τὸ ζῶο καὶ γιὰ νὰ ξεκινήσει ἔδιναν τὸ καπίστρι νὰ τὸ τραβήξει ἓνα παιδί ποὺ εἶχε μάνα καὶ πατέρα νὰ βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλύπορτα, ἐνῶ περιέβρεχαν τὰ καπούλια τοῦ ζώου με ἓνα ποτήρι κρασί με τὶς εὐχὲς τῶν παρισταμένων.

Τὰ παιδιά ποὺ πρωτοταξίδευαν με τὸ μπουλούκι τὰ κερνοῦσαν οἱ συγγενεῖς δίνοντάς τους διάφορα νομίσματα, γρόσια, μιντζίτια κ.ἄ., οἱ δὲ γυναῖκες τοὺς ἔδιναν κάχτες, κυδῶνια ἢ μῆλα γιὰ τὸ δρόμο. Ἐπίσης στὸ κατῶφλι τῆς ἐξώπορτας τοὺς ἔβαζαν ἓνα νόμισμα ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸ δρασκελίσει καὶ νὰ περάσει φεύγοντας. Αὐτὸ εἶχε τὴν ἔννοια ὅτι ὁ δρόμος του νὰ εἶναι στρωμένος με χρυσό.

“Όλοι μαζί ἔβγαιναν στὸν ἅγιο Μηνᾶ ὅπου γίνονταν ὁ γενικὸς ἀποχωρισμός. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς στὸν ἅγιο Μηνᾶ ἦσαν γιὰ ὅλους ἢ πιὸ συγκινητικὴ στιγμή καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὰ πρωτοτάξιδα παιδιά, τὶς χῆρες μάνες, τὶς νιόπαντρες νύφες καὶ τοὺς γέροντες γονιούς. Οἱ ταξιδιώτες ἔρριχναν τὸν ὄβολό τους στὸ εἰκονοστάσι, ἔκαναν τὸ σταυρό τους καὶ ἀσπάζονταν τὴν εἰκόνα καὶ στὴ συνέχεια χαιρετοῦσαν τοὺς χωριανούς,

συγγενεῖς καὶ φίλους, ποὺ ἦταν παραταγμένοι σὲ μιὰ ἀτέλειωτη σειρά.

Οἱ πλησιέστεροι, ἰδίως οἱ γυναῖκες, συνόδευσαν τοὺς ταξιδιώτες μέχρι τὸ Βαθύλακκο. Ἐκεῖ κάπου παράμερα οἱ νιόπαντρες στὰ βουβὰ ἐκλαίγαν γιὰ τὸν ἀποχωρισμὸ τους δίνοντας τὸ φιλὶ τοῦ ἀποχωρισμοῦ.

Ὅταν τὸ καραβάνι μὲ τοὺς μαστόρους σκαπετοῦσε τὴ σκάλα τῆ Σπρατσιανίτικη καὶ δὲν φαίνονταν πιά, οἱ γυναῖκες, ἀφοῦ σκούπιζαν τὰ δάκρυά τους, ἔκοβαν κλαδιὰ ἀπὸ κρανιές κι ἄλλες πρασινάδες ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τοῦ δρόμου, «πανώστρατα», καὶ γυρνοῦσαν στὸ χωριό, ὅπου, μπαίνοντας στὴν αὐλόπορτα τοῦ σπιτιοῦ ἔκαναν τὸ σταυρό τους καὶ τοποθετοῦσαν τὰ προβοδίσματα (τὶς κρανιές καὶ πρασινάδες) στὸ ἄνωφλι τῆς ἐξώπορτας μὲ εὐχὲς νὰ γυρίσουν οἱ ταξιδεμένοι τους μὲ τὸ καλὸ καὶ νὰ ἔχουν καλὸ καζάντιο.

(Ἡπειρ. Ἑστία, Μάϊος - Ιούνιος 1978, σελ. 431)

Τὸ Σαρανταήμερο μέχρι τὸ Πάσχα

Τὰ μπουλούκια τῶν μαστόρων τῆς Πυρσόγιανης, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, τὰ μαστοροχώρια, ξεκινοῦσαν γιὰ τὸ ταξίδι τους ὅπως εἶπαμε παραπάνω τὸ Μάρτη μετὰ τὶς Ἀπόκριες καὶ μόλις ὁ καιρὸς καλοσύνευε καὶ μύριζε ἡ ἀνοιξη.

Αὐτὸ τὸ σαρανταήμερο μέχρι τὸ Πάσχα, ἦταν γιὰ τοὺς μαστόρους τὸ πιὸ κρίσιμο, τὸ πιὸ σημαντικό, τὸ πιὸ ἀγωνιώδες.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἦταν οἱ μέρες τοῦ ταξιδιοῦ, ἡ ἀναζήτησις ἐργασίας γιὰ ὅσα μπουλούκια δὲν εἶχαν ἐξασφαλισμένη δουλειὰ ἀπὸ τὸ φθινόπωρο, καὶ πέρα ἀπ' αὐτὰ ἦταν καὶ ὁ καιρὸς ποὺ πολλές φορές δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐργαστοῦν, γιατί ἦταν βροχερός.

Γιὰ τὰ μπουλούκια ποὺ δὲν εἶχαν συμφωνημένη δουλειὰ, τὸ χασομέρι ὅσο νὰ τὴ βροῦν γυρίζοντας ἀπὸ τὸ ἓνα χωριὸ στὸ ἄλλο καὶ νὰ τὴ συμφωνήσουν, τοὺς ἔτρωγε πέντε - δέκα μέρες. Ἀφοῦ συμφωνοῦσαν στὰ παζάρια μὲ τὸ νοικοκύρη, ξεπέζευαν στὸ χωριό, ξεφόρτωναν τὰ ζῶα τους μὲ τὰ ροῦχα καὶ

τά εργαλεία στο Ἀμιλικὸ τῆς κοινότητας ποὺ παραχωροῦνταν δωρεάν γιὰ τοὺς μαστόρους. Ἀπὸ τὴν ἴδια κιόλας μέρα ἄρχιζε τὸ φαγητὸ τοῦ ἀφεντικικοῦ στοὺς μαστόρους ἐνῶ αὐτοὶ σκορποῦσαν ἀνάλογα μὲ τὴν εἰδικότητά τους ὁ καθένας στὴ δουλειά του.

Ὁ πρωτομάστορας μὲ ἓνα - δυὸ μαστόρους ἔβαζε τὰ σχέδια τοῦ σπιτιοῦ, ἀφοῦ τότε δὲν ὑπῆρχαν μηχανικοὶ οὔτε χρειάζονταν ἄδειες. Αὐτὴ τὴ φροντίδα τὴν ἔπαιρνε ὁ πρωτομάστορας, ποὺ χάραζε καὶ πασάλωνε τὰ θεμέλια τοῦ σπιτιοῦ ἢ τῆς καλύβας. Ἄλλος μάστορας διάλεγε ξύλα ἀπὸ τὴ στίβα τῶν

*Πυρρογιαινῆτες μαστόροι ἐργαζόμενοι στὸ δρόμο Ἀγορνίου
— Καρπενησίου στὴ θέση Φραγκόσκαλα (1928).*

καυσόξυλων νὰ φτιάξει στυλιάρια γιὰ τοὺς κασιμάδες, τὰ φτυάρια καὶ τὶς βαρειές, ἄλλοι ἄρχιζαν νὰ σκάβουν τὴ γούρνα νὰ σθήσουν τὴν ἀσβέστη, ἄλλοι πήγαιναν ν' ἀνοίξουν νταμάρι γιὰ ἀγκωνάρια καὶ πέτρα κι ἄλλοι ἄρχιζαν νὰ σκάβουν τὰ θεμέλια.

Ἀφοῦ κατανέμονταν ἔτσι ὁ καθένας στὴ δουλειά του, ἕνας ἀπ' ὅλους μαζί μὲ τὰ παιδιὰ, τὰ μαστορόπουλα, ἐτοίμαζαν

τά ζῶα. Ἐφτιαχναν τὰ μουλαροσάνιδα καὶ τὶς σκάλες γιὰ τὴ φόρτωση καὶ τὴ μεταφορὰ τῆς πέτρας.

Ἐπίσης ἐτοίμαζαν μὲ σκίζες ἢ παλιοσάνιδα τὶς κάσσες (εἰδικὴ τριγωνικὴ κατασκευὴ μὲ πινακίδες ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, εἶδος σέσουλας) γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς ἄμμου, καθὼς καὶ τοὺς καζιᾶκες, ἓνα εἶδος σάν φορεῖο μὲ χειρολαβὲς καὶ πλατῶ διαστάσεων 0,60 X 0,80 γιὰ τὴν προσέγγιση στὶς κοντινὲς ἀποστάσεις τῆς οἰκοδομῆς μὲ τὰ χέρια, ἰδίως στὰ θεμέλια, τῶν ὑλικῶν.

Ὅταν ἡ οἰκοδομὴ ἄρχιζε νὰ ψηλώνει, γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς λάσπης τὰ μαστορόπουλα χρησιμοποιοῦσαν τὸ πηλοφόρι (ικαπάννα) ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχαν τὰ ἴδια ἐτοιμάσει ἀπὸ σανίδια.

Ὅλες αὐτὲς οἱ φροντίδες ἦταν ἄμεσες γιὰ τὴν πρώτη μέρα, γιατί οἱ μαστόροι βιάζονταν ν' ἀρχίσουν τὴ δουλειὰ καὶ νὰ προχωρήσουν κάπως γιατί τὸ Πάσχα πλησίαζε κι ἔπρεπε νὰ ζητήσουν χρήματα ἀπὸ τὸ ἀφεντικὸ νὰ στείλουν στὶς οἰκογένειές τους στὸ χωριό, ποὺ ἤδη τὸ γέννημα (σιτάρι) καὶ τ' ἄλλα τρόφιμα εἶχαν σχεδὸν τελειώσει.

Μὲ τὴν ἑναρξὴ τῆς δουλειᾶς ἔκαναν ἓναν πρόχειρο προϋπολογισμό. Τί χρήματα θὰ τοὺς περίσσευαν —πρῶτα ὁ Θεὸς μέχρι τὸ Πάσχα— καὶ τί μπορούσε νὰ ὑπολογίσει ὁ καθένας νὰ στείλει στὸ σπίτι του.

Οἱ μαστόροι ποὺ εἶχαν οἰκογένειες μεγάλες καὶ χωριστὰ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν κορίτσια τῆς παντρεῖας, νοιάζονταν πρὸ πολλοῦ καὶ ἦταν ἀνήσυχτοι πῶς θὰ τὰ καταφέρουν νὰ καλύψουν τὶς ἄμεσες ἀνάγκες τους. Νοιάζονταν νὰ στείλουν τὸ Πάσχα μὲ τὰ πασχαλιάτικα προβοδίσματα καὶ πέντε - δέκα ὀκτάδες μαλλὶ γιὰ τὶς προῖκες τῶν κοριτσιῶν, λίγο τυρὶ καὶ λάδι. Μ' αὐτὲς τὶς ἀνησυχίες οἱ μαστόροι δούλευαν ἀπὸ νύχτα σὲ νύχτα ὄλες τὶς μέρες μέχρι τὸ Μεγαλοβδόμαδο, ὥστε νὰ πάρουν χρήματα ἀπὸ τ' ἀφεντικὰ ἑναντι τῆς ἐργασίας ποὺ θὰ εἶχαν κάνει μέχρι τότε ἢ καὶ λίγο περισσότερα, γιὰ νὰ βολέψουν τὶς οἰκογένειές τους.

Ὅσοι δὲν εἶχαν μεγάλες οἰκογένειες καὶ ἄμεσες ὑποχρεώσεις, ἄφηναν τὸ μερίδιό τους ἀπὸ τὰ μεροκάματα νὰ τὸ πά-

ρουν εκείνοι που είχαν μεγαλύτερη ανάγκη. Αυτοί θα έπαιρναν χρήματα αργότερα, τὸ καλοκαίρι.

Ἡ ἀλληλοβοήθεια ἀνάμεσα στους μαστόρους κάθε μπουλουκιού, διατηροῦνταν με εὐλάβεια, σὰν καθήκον καὶ ὑποχρέωση, ὁ ἓνας νὰ βοηθάει τὸν ἄλλο, γιατί ὅλοι μεταξύ τους ἦταν συγγεινολοί, ἀδερφοξάδερφα, γαμπροί, ἀνεψίδια, συμπεθέροι ὅλοι σὰν μιὰ οἰκογένεια. Σπάνια νὰ καυγάδιζε κανένας με ἀφορμὴ ἀδίκη μεταχείριση. Ἔτσι ὁ ἓνας φρόντιζε καὶ γιὰ τὸν ἄλλο.

Μὲ τίς φροντίδες αὐτές καὶ με τὴν καλὴ συνεργασία μεταξύ τους καὶ τὴν προσπάθεια νὰ φανοῦν στὸ χωριὸ ὅτι τὸ καζάντιο τους κατὰ τὸ σαρανταήμερο πῆγε εὐνοϊκὰ γιὰ τὸ μπουλούκι τους, ἐτοίμαζαν τὸν ἀπεσταλμένο που θὰ ἔστειναν στὸ χωριὸ νὰ μεταφέρει τὰ πασχαλιάτικα προβοδίσματα στις οἰκογένειές τους καὶ τὰ χρήματα, μαζί με τὰ γράμματα καὶ τὰ μηνύματα με εὐχές γιὰ καλὸ Πάσχα.

Ὁ ὑποψήφιος που θὰ πῆγαινα τὸ Πάσχα στὸ χωριὸ κατὰ προτίμηση δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν νιόπαντρο τῆς παρέας ἢ τὸν ἀρραβωνιασμένο. Ἐξ ἄλλου στὸ χωριὸ περίμεναν με ἀνυπαμονησία, ιδίως τὰ μικρὰ παιδιά, τὸν ἀπεσταλμένο, που ἀνάμεσα στ' ἄλλα χρειαζόμενα γιὰ τὸ σπίτι δὲν θὰ ἔλειπαν τὰ ζαχαρωτὰ καὶ οἱ τσαπέλες τὰ σῦκα.

Μεγάλη χαρὰ θὰ ἔπαιρνε ἡ νιόπαντρη ἢ ἡ ἀρραβωνιασμένη ἂν εἶχαν τὴν τύχη νὰ τοὺς στείλουν οἱ δικοί τους τσαρούχια με φοῦντες νὰ φορέσουν τὸ Πάσχα.

(Ἠπειρ. Ἐστία, Δεκέμ. 1978, σελ. 1004)

Ἀνέκδοτες ἱστορίες τῶν μαστόρων ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Οἱ παλιότεροι κι ἀπὸ μᾶς διηγοῦνται τὸ ἐξῆς ἔξυπνο κόλπο που σκάρωσαν σ' ἓναν Τοῦρκο μπέη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ μαστόροι τῆς Πυρσόγιαννης γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὴ σαδιστικὴ τσιγκουνιά του. Ὡς γνωστόν, ὅλα τὰ μπουλούκια τῶν μαστόρων μετὰ τὴν Καθαροδευτέρα καὶ ἀφοῦ μύριζε ἀνοιξη, ξεκι-

νοῦσαν γιὰ τὴν Τσαμουριά, τὸ Ζαγόρι καὶ τὸ Πωγώνι γιὰ ἀνεύρεση δουλειᾶς.

Ἄλλο μπουλούκι συμφωνοῦσε ἓνα σπίτι, ἄλλο μιὰ καλύβα, ἄλλο ἓνα ἀλώνι στὴν ἀρχή, ἔστω καὶ λίγο φτηνά, ἀρκεῖ νὰ ἐξασφάλιζαν τὸ φαγητό τους. Τὰ μπουλούκια ποὺ κατέβαιναν στὴν Τσαμουριά, ὅπου τὸ τούρκικο στοιχεῖο ἦταν ἀρκετὰ μεγάλο, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς χριστιανούς ποὺ εἶχαν διωχτεῖ πρὸς τὰ ὄρεινά ἀπὸ τοὺς Τούρκους, περνοῦσαν ἀπὸ τὴν Παραμυθιά. Ἀπὸ κεῖ ξεχύνονταν καὶ σ' ἄλλα τουρκοχώρια, ὅπως τὸ Καρβουνάρι, τὸ Μαργαρίτι, τὴ Γκρόπα, τὴ Σιούλεσι, τὴ Βάρφανα καὶ Ἡγουμενίτσα ποὺ ἦταν τότε ἀσήμαντο χωριουδάκι, καὶ ζητοῦσαν δουλειά.

Ἦξεραν ὅλοι ὅτι στὸ Καρβουνάρι ὁ Μουσταφᾶ μπέης εἶχε σκοπὸ νὰ χτίσει σπίτι, ἀλλὰ ἦταν τόσο τσιγκούνης, ποὺ δὲν ἔσφαζε δεκάρα. Γιὰ ὅλο τὸ σπίτι ποὺ ἠθέλε νὰ φτιάξει (τὸ ἠθέλε δέκα μέτρα μᾶκρος, δέκα μέτρα πλάτος μὲ πάτωμα), ἔδινε μόνον πενήντα λίρες, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ πληρώσει διακόσιες λίρες χρυσές τὸ λιγότερο.

Ὅλα τὰ μπουλούκια λοιπὸν κάθε χρόνο τὴν ἀνοιξη ποὺ κατέβαιναν γιὰ δουλειά, περνοῦσαν ἀπὸ τὸ Μουσταφᾶ μπέη καὶ τοῦ ζητοῦσαν τὴ δουλειά. Ὁ μπέης ἦταν ἀνένδοτος στὴν τιμὴ καὶ παρὰ τίς ἐκκλήσεις καὶ τίς ὑποσχέσεις τῶν μαστόρων ὅτι θὰ τοῦ κάνουν καλὴ δουλειά καὶ ὅτι τὸ λιγότερο θὰ πρέπει νὰ τοὺς δώσει 150—180 λίρες καὶ τὸ φαγητό, δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν βάλουν στὸ βρόχι. Τὸν ἄλλο χρόνο ξαναπερνοῦσαν χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ πάλι.

Ὡσπου μιὰ χρονιά, ἓνα μπουλούκι Πυρσογιααννίτικο καὶ γνωστό, ἀφοῦ ἔφερε ὅλη τὴν Τσαμουριά γύρα γιὰ δουλειά καὶ δὲν κόλλησε πουθενά, ἀντιμετώπιζε δὲ πρόβλημα διατροφῆς γιατί τόσο οἱ ταξιδιωτικὲς πίττες εἶχαν σωθεῖ, ὅσο καὶ τὰ λίγα χρήματα ποὺ εἶχε ὁ πρωτομάστορας.

Κάθησαν καὶ σκέφτηκαν τί νὰ κάνουν. Τοὺς λέει ὁ πρωτομάστορας τὴν κατάσταση, ποὺ δὲν ἦταν καλὴ. Γιὰ νὰ προλάβουμε τὸ χειρότερο, νὰ μείνουμε χωρὶς ψωμί, σκέφτηκα νὰ γυρίσουμε στὸ Καρβουνάρι. Νὰ συμφωνήσουμε τοῦ Μουσταφᾶ τὸ σπίτι ὅσο - ὅσο γιὰ νὰ καθήσει ἢ παρέα καί, δουλεύον-

τας ἔστω τζάμπα, θὰ ἔχουμε τὸ φαῖ μας ἐξασφαλισμένο καὶ ὁ πρωτομάστορας μὲ ἕναν ἄλλο τῆς παρέας νὰ ξαναγύριζαν τὰ χωριά ὅσο νὰ βροῦν μιὰ καλύτερη δουλειά.

Ἐμειναν ὅλοι σύμφωνοι καὶ γύρισαν στὸ μπέη ὅπου καὶ συμφώνησαν τὸ σπίτι μὲ 50 λίρες πού ἔδινε ὅλες - ὅλες καὶ φαγητό, καθὼς καὶ ἄχυρο γιὰ τὰ ζῶα, ὅταν δὲν θὰ ἐπέτρεπε ὁ καιρὸς νὰ βοσκήσουν τὴ νύχτα ἔξω. Φώναξε ὁ μπέης καὶ τὸ δάσκαλο τοῦ χωριοῦ νὰ κάνει τὸ συμφωνητικὸ καὶ νὰ τὸ ὑπογράψουν ὁ μπέης καὶ ὁ ἀρχιμάστορας.

Πράγματι ὁ δάσκαλος ἔβαλε ὅλη τὴ σοφία του, καὶ τίς γνώσεις του ἀπὸ τέτοια καὶ ἔκανε τὸ χαρτί, στὸ ὁποῖο μεταξὺ ἄλλων ἔγραφε:

«Οἱ μαστόροι ἀναλαμβάνουν μὲ 50 λίρες χρυσῆς καὶ φαῖ, νὰ χτίσουν ἕνα σπίτι τοῦ μπέη 10 X 10 μὲ πάτωμα (ὄροφο). Ἐπίσης ὑποχρεοῦνται νὰ φέρουν λίθους ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ ἄμμο ἀπὸ τὰ ρυάκια...».

Ἀφοῦ ἀντάλλαξαν εὐχῆς οἱ μαστόροι πρὸς τὸ μπέη, νὰ εἶναι τυχερὸ τὸ σπίτι καὶ νὰ ζήσει αὐτὸς μὲ τὴ φαμίλια του νὰ τὸ χαροῦν, καὶ ὁ μπέης πρὸς τοὺς μαστόρους, καλὰ κέρδη καὶ καλοξόδευτα τὰ χρήματα, ἄρχισαν τὴν ἴδια μέρα κιόλας νὰ σκάβουν τὰ θεμέλια καὶ ἄλλοι πῆγαν στὸ νταιμάρι γιὰ πέτρα καὶ ἀγκωνάρια. Τὴν ἄλλη μέρα ἔβαλαν τὸ θεμέλιο λίθο μὲ τὸ σφάξιμο τοῦ κατσικιοῦ, τὰ μπαξίδια κι ἄλλα δῶρα πού ἔφεραν οἱ καλεσμένοι καὶ τὸ χρυσὸ νόμισμα πού ἔπρεπε νὰ μπεῖ κάτω ἀπὸ τὸ πρῶτο ἀγκωνάρι καὶ τὸ ὁποῖο μὲ τρόπο ἔπαιρναν οἱ μαστόροι χωρὶς νὰ καταλάβει τὸ ἀφεντικό.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἔφυγε ὁ πρωτομάστορας γιὰ τὴν Παραμυθιά, νὰ κοιτάξει γιὰ ἄλλη καμιὰ δουλειά. Ἐκεῖ γνώρισε σ' ἕνα καφενεῖο τὸν κατὴ τῆς Παραμυθιάς (εἰρηνοδίκη), ἕνα καλὸ παιδί ἀπὸ τὴν Πρεμετὴ. Τοῦ εἶπε ὁ πρωτομάστορας τὴν περιπέτεια τῆς παρέας του καὶ ὅτι τώρα τοὺς ἄφησε νὰ δουλεύουν στὸ μπέη γιὰ κοιμμάτι ψωμί κι αὐτὸς γυρίζει νὰ βρεῖ καμιὰ δουλειά καλύτερη στὰ χωριά. Ὁ κατὴς λυπήθηκε πολὺ καὶ εἶπε στὸν πρωτομάστορα πὼς ἂν τὸν χρειαστεῖ σὲ ὅ,τιδήποτε, αὐτὸς θὰ τοὺς βοηθήσει.

Μόλις πῆρε τὴν ὑπόσχεση αὐτὴ τοῦ κατὴ ὁ πρωτομάστο-

ρας, γυρίζει πάλι στο Καρβουνάρι και δίνει έντολή στην παρέα, μόλις φύγει ο μπέης για τὸ τσιφλίκι στὸ Φανάρι, αὐτοὶ νὰ χτίσουν τὸν τοῖχο γύρω - γύρω, χωρὶς ν' ἀφήσουν οὔτε πόρτες οὔτε παράθυρα πουθενά.

Πράγματι, φεύγει ὁ μπέης καὶ γύρισε μετὰ ἀπὸ δέκα μέρες. Οἱ μαστόροι εἶχαν τελειώσει τὸ χτίσιμο τῶν θεμελίων μέχρι τὴ θάση τοῦ σπιτιοῦ καὶ συνέχιζαν πάνω ἀπὸ τὴ θάση τὸν τοῖχο γύρω - γύρω σὰν μάντρα, χωρὶς παράθυρα καὶ πόρτες πουθενά.

Βλέποντας ὁ μπέης τὸ καινούργιο σπίτι πάνω στὸ διάραχο παραξενεύτηκε. "Ὅταν πλησίασε, ἔγινε ἔξω φρενῶν. Πῶτησε τοὺς μαστόρους: «Ποῦθε θὰ μπαίνομε στὸ σπίτι ὄρε μαστόροι; Ποῦ εἶναι ἡ πόρτα; Ποῦ εἶναι τὰ παράθυρα;»

— Μπέη μου, εἶπαν αὐτοὶ ὀρμηνεμένοι ἀπὸ τὸν πρωτομάστορα, ἐμεῖς δὲν ἔχομε συμφωνία γιὰ πόρτες καὶ παράθυρα.

Ἔργο Πυρροογιαννεῶν μαστόρων σὴν Πόβλα Φιλισταίων

Ἡ συμφωνία μας εἶναι νὰ σοῦ φκιάσουμε ἕνα σπίτι 10 X 10 μὲ πάτωμα. Τόσο δὲν εἶναι; Οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα ἔχουν δουλειά. Νὰ φκιάσωμε τὰ ἀγκωνάρια πελεκητά, νὰ τὰ ζυγίσουμε μέσα - ἔξω μὲ τὸ ζύγι, ἐνῶ ἐσύ πληρώνεις μόνο τὸν τοῖχο πενήντα λίρες ποὺ δίνεις.

Ὁ Μουσταφᾶς ἄρχισε νὰ θρίζει τοὺς γκιαούρηδες καὶ νὰ τοὺς φοβερίζει ὅτι θὰ τοὺς πάει στὸν κατὴ στὴν Παραμυθιά ποὺ ἦταν μάλιστα καὶ φίλος του. Καβαλάει τὸ ἄλογο καὶ μιὰ καὶ δυὸ στὸν κατὴ στὴν Παραμυθιά.

«Κατὴ μου, θρῆκα τὸ μπελά μου μὲ κάτι γκιαούρηδες μαστόρους» τοῦ λέει. «Μοῦ χτίζουν ἕνα σπίτι χωρὶς πόρτες καὶ παράθυρα καὶ μοῦ λένε ὅτι δὲν ἔχουμε συμφωνία, ἐνῶ ἔχομε χαρτὶ ὑπογραμμένο, συμφωνητικό».

Ὁ κατὴς ἄρχισε τάχα νὰ θυμώνει ἐναντίον τῶν μαστόρων καὶ λέει στὸ μπέη: «Ὅπως μοῦ τὰ λές μπέη μου, ἔχεις μεγάλο δίκιο. Νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρεις τὸν πρωτομάστορα ποὺ συμφώνησες καὶ τὸ χαρτὶ ποὺ ὑπογράψατε καὶ θὰ δεῖς τί θὰ τοῦ κάνω».

Εὐχαριστημένος ὁ μπέης ἐπιστρέφει στὸ Καρβουνάρι, εἰδοποιεῖ τὸν πρωτομάστορα σὲ μιὰ ὥρα νὰ εἶναι στὸν κατὴ ποὺ τὸν θέλει. Παίρνει κι αὐτὸς τὸ συμφωνητικό καὶ ἀρέντα στὴν Παραμυθιά, στὸ φίλο του τὸν κατὴ.

Ὁ κατὴς, μπροστὰ στὸ μπέη, μόλις εἶδε τὸν πρωτομάστορα νὰ ἔρχεται πεζὸς καὶ καταϊδρωμένος, ἄρχισε νὰ φωνάζει πὼς δὲν κάνει ὅ,τι λέει ἢ συμφωνία τους μὲ τὸ μπέη καὶ ὅτι θὰ τοὺς στείλει φυλακὴ.

— Μπέη μου φέρε τὸ χαρτὶ σου καὶ σὺ μάστορα τὸ δικό σου. Παίρνει καὶ τὰ δυό, ρίχνει μιὰ ματιὰ στὸ ἕνα, μιὰ ματιὰ στὸ ἄλλο καὶ λέει στὸν μπέη:

— Τὸ σπίτι, μπέη μου, εἶναι 10 X 10, τὸ μέτρησες;

— Εἶναι, λέει ὁ μπέης.

— Ψηλό, μὲ πάτωμα, γίνεται;

— Ναί, ἀπαιτᾶ ἐκεῖνος.

— Φέρνουν πέτρα ἀπὸ τὰ βουνά;

— Ναί, λέει ὁ μπέης.

— Σᾶς δίνει μάστορα ὁ μπέης τὶς 50 λίρες;

— Ναι, λέει ὁ πρωτομάστορας.

— Ἀπὸ ὅ,τι βλέπω στὰ χαρτιὰ μπέη μου, λέει ὁ κατῆς, οἱ μαστόροι εἶναι ἐντάξει μὲ τὸ συμφωνητικό. Ἀλλὰ ἔχω μιὰ ἀπορία. Πρῶτη φορά ἀκούω νὰ γίνεται σπίτι χωρὶς πόρτες καὶ παράθυρα. Θέλω νὰ μοῦ ἐξηγήσει ὁ μάστορας πῶς γίνεται.

— Κατῆ μου, λέει παραπονιάρικα ὁ μάστορας, ἐμεῖς δεχτήκαμε τὴ συμφωνία μὲ τὸ μπέη γιὰ πενήντα λίρες νὰ τοῦ χτίσουμε τὸ σπίτι σκέτο. Τὰ παράθυρα καὶ οἱ πόρτες ἔχουν ἄλλη τιμὴ, γιατί χρειάζονται ἀγκωνάρια πελεκητά, θυροστόμια, παραγκώνια, ζυγίσματα μέσα κι ἔξω. Αὐτὸς προτίμησε τὸ φτηνό. Μᾶς ἔδωσε μόνο πενήντα λίρες. Αὐτὸ πληρώνει, αὐτὸ τοῦ κάνουμε.

— Ἔχετε δίκιο, λέει ὁ κατῆς. Ἐσὺ μπέη μου ἔχεις ἄδικο. Τώρα, ὅπως ἔγινε ἡ δουλειά, πόσες λίρες θέλετε νὰ μὴ μείνει τὸ σπίτι τοῦ μπέη χωρὶς πόρτες καὶ παράθυρα καὶ γελάει ὁ κόσμος;

— Κατῆ μου, γιὰ χατήρι σου καὶ γιὰ χατήρι τοῦ μπέη, ποὺ τὸν ἐκτιμοῦμε πολὺ γιατί εἶναι καλὸς ἄνθρωπος καὶ κουβαρντᾶς, νὰ μᾶς δώσει ἀκόμα 200 λίρες κι ἐμεῖς θὰ τοῦ κάνουμε μιὰ δουλειὰ ποὺ θὰ τὴ βλέπει ἀπὸ μακρὰ καὶ θὰ τὴ χαίρεται.

Ὁ μπέης σφίχτηκε ἀπὸ δῶ, σφίχτηκε ἀπὸ κεῖ, τελικὰ ἀναγκάστηκε νὰ δώσει τίς 200 λίρες ἀκόμη, μιὰ καὶ ὁ πρωτομάστορας εἶπε μπροστὰ στὸν κατῆ ὅτι εἶναι κουβαρντᾶς, ἀλλὰ μέσα του τὸ φύσαγε καὶ δὲν κρύωνε.

Δὲν τοῦ ἄρεσε στὴν ἀρχὴ ποὺ τοῦ ζήτησαν 150—180 λίρες. Τὰ θεωροῦσε πολλὰ. Τώρα ἔδωσε 250 λίρες κι ἔμεινε καὶ εὐχαριστημένος.

(Ἀρμολοί, τεῦχος 3, Μάϊος 1977, σελ. 39)

Προλήψεις καὶ τεχνάσματα τῶν μαστόρων

Οἱ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τὰ παλιότερα χρόνια ἦταν ἔντονες στὴ συνείδηση τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων ποὺ κατέφευγαν σὲ ξόρκια νὰ ἀποφύγουν κάποιο ἐνδεχόμενο δυσάρεστο γεγονός, γι' αὐτὸ συχνὰ ἐπικαλοῦνται σὰν δικαιολογία

καὶ ἀπέδιδαν τὴν παράλειψη τῶν ἐξορκισμῶν σὲ κάποιον συμβᾶν ἢ ἀτύχημά τους.

Τὸ μάτιασμα θεωροῦνταν ἓνα κακὸ ποὺ ἦταν ἀπόρροια τῆς ζήλειας καὶ τῆς κακογλωσσιᾶς. «Πῆρε ἀπὸ μάτι κι ἔσκασε», «Τὸ μάτι σπάει τὴν πέτρα», ἔλεγαν. Γιὰ νὰ μὴ τοὺς πιάνει τὸ μάτι ἔβαζαν σκόρδο ἢ κρεμοῦσαν στὸ καινούργιο σπίτι ἓνα πέταλο γιὰ ἄμυνα.

Ἄπὸ τὶς προλήψεις αὐτὲς δὲν ἦταν ἀπαλλαγμένοι καὶ οἱ μαστόροι Πυρσογιαννίτες ποὺ ἔχτιζαν σπίτια στὰ χωριά.

Ἀναφέρομαι σὲ μιὰ πραγματικὴ ἱστορία, ὅπως μοῦ εἶπη διηγήθηκε τὸ τότε μαστοροπαίδι Τάκης Παπακώστας καὶ συνέβηκε σὲ μπουλούκι ἀπὸ μαστόρους Πυρσογιαννίτες.

«Ὁ μαστρογιάννης Σχόρεμας (Παπαρούκος) μὲ τὴν παρέα του ἔχτιζαν στὸ Κουρεμάδι, ἓνα χωριὸ τῆς Μουργκάνας τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν, τὸ σπίτι τοῦ ἄρχοντα τότε τοῦ χωριοῦ Ἄναγνώστου. Ὅταν τὸ ἔργο τελειώσε, ὁ ἄρχοντας σπιτονοικοκύρης ἐτοίμαζε τὸ ζιαφέτι (ἀποχαιρετιστήριον τραπέζι) ποὺ θὰ γίνονταν τὸ βράδυ, καλώντας τοὺς μαστόρους νὰ φᾶνε καὶ νὰ κάνουν τὸν τελικὸ λογαριασμό, νὰ πάρουν τὰ «κράνια» (λέξη κουδαρίτικη ποὺ σημαίνει χρήματα).

Ὁ Τάκης Παπακώστας, μαστορόπουλο τότε στὸ μπουλούκι, τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας μέρας ἔτυχε νὰ περάσει ἀπὸ τὸ καινούργιο σπίτι ποὺ μόλις εἶχε τελειώσει καὶ δὲν εἶχε ἀκόμα παραδοθεῖ στὸ νοικοκύρη, εἶδε τὸ πρέκι (ὑπέρθυρο) στὴν πόρτα τῆς κυρίας εἰσόδου, σπασμένο στὴ μέση. Εἶχε σπάσει ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ τοίχου ποὺ ἦταν ἀπὸ πάνω του. Τὸ πρέκι τῆς πόρτας, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πρέκια τῶν παραθύρων ἦταν πέτρινα μονοκόμματα. Τὸ βάρος τους καὶ οἱ διαστάσεις ἦταν ἀνάλογα μὲ τὸ πόσο βάρος σήκωνε ὁ γαῖδαρος ἢ τὸ μουλάρι τῶν μαστόρων ποὺ τὰ κουβαλοῦσαν ἀπὸ τὸ νταιμάρι.

Μόλις εἶδε τὸ μαστορόπουλο τὸ πρέκι σπασμένο, τάχασε. Τρέχει στὸ Ἀμιλικὸ ποὺ ἦταν οἱ μαστόροι καὶ περίμεναν νὰ ἔρθει ἡ ὥρα νὰ πᾶνε στὸ ζιαφέτι καὶ τοὺς τὸ λέει. Ὅλοι ἀνησύχησαν κι ἔπεσαν σὲ σκέψη. Πῶς θ' ἀντικρῦσουν τὸ νοικοκύρη τὸ βράδυ καὶ πῶς θὰ πάρουν τὰ χρήματά τους ὅταν τὸ σπίτι πρὶν καλὰ - καλὰ τελειώσει σπᾶνε τὰ πρέκια;

“Υστερα ἀπὸ πολλὴ σκέψη ξεκινάει ὁ Μαστρογιάννης γιὰ τὸ παλιὸ σπίτι ποὺ ἔμενε ἀκόμα ὁ Ἄναγνώστου καὶ ἀφοῦ καλησπέρισε κάθησε δίπλα στὸ ἀφεντικὸ τυλιγμένος στὸ ταλαγάνι του. Ἄφεντικό, τοῦ λέει, σὲ ζηλεύουν καὶ σὲ φθονοῦν στὸ χωριὸ οἱ χωριανοὶ σου γιὰτὶ εἶσαι καλὸς νοικοκύρης. Ἡ ζήλεια φέρνει κακὸ. Γι’ αὐτὸ στὸ καινούργιο σπίτι νὰ κρεμάσεις ἓνα σκόρδο, νὰ μὴ πάρει ἀπὸ μάτι. Τὸ μάτι σκίζει τὴν πέτρα, ὅπως πιστεύει ὅλος ὁ κόσμος. Καὶ τώρα ἀμέσως μάλιστα, νὰ πάμε μαζί, γρήγορα.

“Ὅταν ὅμως πῆγαν νὰ κρεμάσουν τὸ σκόρδο στὴν πόρτα, εἶδαν τὸ πρέκι σπασμένο στὰ δύο. Ὁ Μαστρογιάννης ἔδειξε κάπως εὐχαριστημένος καὶ ἀνακουφισμένος, γιὰ λογαριασμὸ τάχα τοῦ ἀφεντικοῦ, ποὺ τὸ κακὸ δὲ χτύπησε τὴν οἰκογένειά του ἀλλὰ τὸ πρέκι τῆς πόρτας ποὺ ξαναγίνεται.

— Εἶδες ἀφεντικό, τί κάνει τὸ μάτι ποὺ ἔλεγα; Σκίζει τὴν πέτρα. Εὐτυχῶς ποὺ τόσο νᾶναι τὸ κακὸ.

Κι ὁ ἄρχοντας Ἄναγνώστου ἔμεινε εὐχαριστημένος ποὺ τὸ φθονερὸ καὶ ζηλιάρικο μάτι τῶν χωριανῶν του δὲν χτύπησε στὴ φαμίλια του ἀλλὰ στὶς ἄψυχες πέτρες τοῦ καινούργιου σπιτιοῦ του.

“Ἐτσι ἔγινε τὸ βράδυ στὸ σπίτι τοῦ ἄρχοντα τὸ φαγοπότι τῶν μαστόρων στὸ ζιαφέτι. Ἐγινε ὁ λογαριασμὸς καὶ πήραν τὰ ὑπόλοιπα «κράνια» σὲ ἐξόφληση.

“ Ἄλλο περιστατικὸ

Σὲ μιὰ ἄλλη παρέα μαστόρων ἀπὸ τὴν Πυρσόγισση καταγράφουν στὸ ἐνεργητικὸ της τὸ ἐξῆς ἐντεχνο καὶ ἐξυπνο περιστατικὸ. Μονάχα ποὺ δὲν κράτησα στὴ μνήμη μου ποιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ παρέα. “Ἄν θυμᾶμαι καλὰ πρέπει νὰ ἦταν Κακαγιωταῖοι.

Κάπου στὸ Τσάμικο ἔμπλεξαν μὲ ἓναν Τοῦρκο κακοπληρωτὴ ποὺ ὅταν τελείωσε τὸ χτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ δὲν ἤθελε νὰ τοὺς πληρώσει τὸν κόπο τους. Μάταια οἱ μαστόροι τὸν παρακαλοῦσαν νὰ τοὺς πληρώσει. Αὐτὸς ἦταν ἀνένδοτος. Ἄφοῦ μὲ

τὸ καλὸ ὁ Τοῦρκος δὲν ἔπαιρνε χαμπάρι, οἱ μαστόροι ἄρχισαν νὰ τὸν καταριοῦνται.

Σκέφτηκαν τί τρόπο νὰ βροῦν νὰ πάρουν τὰ λεφτά τους. Τοὺς ἦρθε μιὰ ιδέα κι ἀμέσως βάλθηκαν νὰ τὴν κάνουν πράξη. Πήραν μιὰ ζωντανὴ χελώνα καὶ τὴν ἔκλεισαν σὲ μιὰ σκαλότρυπα τοῦ σπιτιοῦ. (Εἶναι μιὰ ὑποδοχὴ στὸν τοῖχο ποὺ περνοῦν τὰ διαζύγια τῆς σκαλωσιᾶς). Σὲ λίγο ἡ χελώνα ἄρχισε νὰ σκούζει: «ἦου, ἦου». Φωνάζουν τὸ ἀφεντικὸ καὶ τοῦ λένε:

— "Ἐλα ν' ἀκούσεις τὸ αἷμα μας ποὺ χύσαμε ἐδῶ στὸ σπίτι σου ποὺ φωνάζει καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσει ἡσυχους σ' ὅλη σας τὴ ζωὴ ἂν δὲν μᾶς πληρώσεις.

"Ὅταν ἄκουσε τὰ «ἦου, ἦου» ὁ Τοῦρκος ἔμεινε. Ποῦ νὰ φανταστεῖ ὁ φουκαρὰς τὸ τέχνασμα τῶν μαστόρων. Πίστεψε πὼς πραγματικὰ εἶναι τὸ αἷμα κι ὁ ιδρώτας τῶν μαστόρων καὶ δὲν θὰ βρίσκει ἡσυχία αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του. Φοβήθηκε κι ἔδωσε τὰ χρήματα στοὺς μαστόρους.

Τέτοιες ἱστορίες οἱ παλιοὶ μαστόροι στὴν Πυρσόγιαννη εἶχαν πολλὲς καὶ τίς διηγούνταν. Λίγες ἀπ' αὐτὲς σώζονται μιὰ καὶ τώρα μπουλουκία μαστόρων δὲν ὑπάρχουν.

Τὰ κουδαρίτικα (μαστορίτικα)

Τὰ κουδαρίτικα δὲν εἶναι γλῶσσα οὔτε γλωσσικὸς ἰδιωματισμὸς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, ἀλλὰ ἐπαγγελματικὸ συνθηματικὸ γλωσσάριο ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ μαστόροι τῶν μπουλουκιῶν καὶ συνεννοοῦνταν ἀποκλειστικὰ μεταξύ τους ὅταν τύχαινε νὰ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ ἄλλους ἄσχετους πρὸς τὴν τάξη τους ἢ ἀκόμα καὶ γιὰ τίς σχέσεις τους μὲ τὰ ἀφεντικά, ὅπως ἔλεγαν τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν σπιτιῶν ποὺ ἔχτιζαν καὶ τὴν οἰκογένειά τους, χωρὶς νὰ γίνονται ἀντιληπτοί.

Πάρα πολλὲς φορές οἱ μαστόροι μιλοῦσαν τὰ κουδαρίτικα μεταξύ τους γιὰ νὰ εἰρωνευτοῦν ἢ νὰ κουτσομπολέψουν κανέναν, εἴτε αὐτὸς ἦταν τὸ ἀφεντικὸ, εἴτε ἄλλος, γιὰ νὰ διασκεδάσουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν κούρασή τους ἀπὸ τὴν πολὺωρη σκληρὴ δουλειά τους.

Ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐξαφάνιση τῶν μπουλουκιῶν ἐξαφανίζε-

ται καὶ τὸ γλωσσάριο αὐτό, γιὰ τὴν ἱστορία παραθέτω παρακάτω μερικές περικοπές ἀπὸ συνομιλίες μαστορίτικες στὰ κουδαρίτικα:

1) Ὁ ντούκανος σταμεύει ὅλη τὴ ντένα στὴ ράμπω. Δὲν ξεσέρεται, γιαιλίζει τοὺς κουδαρέους ἂν φοραδίζουν ὄρματη πραχάλα.

(Ὁ μεγάλος κάθεται ὅλη τὴ μέρα στὸ ἔργο καὶ δὲ φεύγει. Βλέπει τοὺς μαστόρους ἂν κάνουν καλὴ δουλειά).

2) Νὰ σαβανώσομε τοὺς κούλιους, γιαιτὶ θὰ μᾶς γραπώσουν οἱ μανάδες καὶ θὰ μᾶς τοὺς ράξουν.

(Νὰ κρύψουμε τὰ χρήματα, γιαιτὶ θὰ μᾶς πιάσουν οἱ κλέφτες καὶ θὰ μᾶς τὰ πάρουν).

3) Τί τζιοκάλω φορεῖ; Ξεσύρθηκε ἡ τζιοκάλω γιὰ μάνεμα;

(Τί ὥρα εἶναι; Ἦρθε ἡ ὥρα γιὰ φαγητό;).

4) Βουζιῶστε γιαιτὶ ξεσέρεται ὁ ντούκανος Μπαρός.

(Σωπᾶστε γιαιτὶ ἔρχεται τὸ μεγάλο ἀφεντικό).

5) Ξόφλιασα τ' μπαροῦ νὰ μᾶς ράξ τὰ κράνια νὰ ξεκόψομε.

(Εἶπα στὸ ἀφεντικό νὰ μᾶς δώσει τὰ χρήματα νὰ φύγομε).

6) Καλοέρεψε. Νὰ ξεσερθοῦμε στὸ κούφιο νὰ μανέψουμε τὴ ζιούπαινα μὲ τὸ γκαβὸ καὶ τὰ στερνάκια καὶ νὰ γκινέψομε.

(Νύχτωσε. Νὰ πᾶμε στὸ κονάκι (σπίτι) νὰ φᾶμε τὴν πίττα μὲ τὸ τυρὶ καὶ τὰ αὐγά καὶ νὰ κοιμηθοῦμε).

7) Ὁ Μπαρός στὸ βελιόγκικο μᾶς ἔραξε καὶ ζιούπαινα μὲ τσιριγῶτι.

(Ὁ νοικοκύρης στὸ σαββατιάτικο τραπέζι μᾶς ἔδωκε πίττα μὲ κρέας).

8) Ὁ Μπαρός εἶναι λαγουδεμένος μὲ ὄρματη μπαρέσιω, ἀλλὰ δὲ φορεῖ λαγούλια, μόνο ἓνα ἀγγίδι φορεῖ.

(Ὁ νοικοκύρης (τὸ ἀφεντικό) εἶναι παντρεμένος μὲ ὁμορφὴ κυρὰ ἀλλὰ δὲν ἔχει παιδιὰ (ἀγόρια) μόνο μιὰ κοπέλλα ἔχει).

9) Πραχαλίζομε ντούκανο κούφιο τοῦ μπαροῦ γιαιτὶ φορεῖ κούλιους πολλούς, ἀλλὰ ἀπὸ μανούρα καὶ σουφλιέρο δὲ φοροῦμε ὄρματα.

(Φκιάνομε μεγάλο σπίτι τοῦ ἀφεντικοῦ γιαιτὶ ἔχει πολλὰ

χρήματα ἀλλὰ ἀπὸ πέτρα καὶ ἀγκωνάρια δὲν ἔχομε καλὰ).

10) Μᾶς γράπωσε ἡ χωζούρω καὶ ὁ ντουῦφος μὲ τὴν κάλω φοραδίζει, νὰ ξεσερθοῦμε στὸ Γκατζιά νὰ ράξομε τὰ κράνια καὶ νὰ καψαλίσωμε.

(Μᾶς ἔπιασε ἡ βροχὴ κι ὁ τοῖχος μὲ τὴ λάσπη ἄρχισε νὰ πέφτει, νὰ πᾶμε στὸ ἀφεντικὸ νὰ πάρουμε τὰ λεφτὰ καὶ νὰ τὸ σκάσοιμε).

11) Γιάλιστα τὸν καλόερο τρεῖς Ζέρβους μὲ μαγκούτια καὶ στάμευσαν στὸ κούφιο τοῦ Κσόσυβα καὶ ξόφλιαζαν μὲ μιὰ ντένσκα μαγώζιο.

(Εἶδα τὸ βράδυ τρεῖς Τούρκους μὲ ντουφέκια ποὺ κάθονταν στὸ σπίτι τοῦ παπαῦ καὶ κουβέντιαζαν μὲ μιὰ γυναῖκα γριά).

12) Ὁ κούδαρης ἔραξε ἀπὸ τὸ κούφιο τῆς στάρως (μαγώζιος) τὸ ντισέρι καὶ τὴ στερναρίζει ὅτι τὸ τζερίκωσαν οἱ μανάδες.

(Ὁ μάστορας πῆρε ἀπὸ τὸ σπίτι (κατώϊ) τῆς θάβως τὸ γαῖδούρι καὶ τῆς λέει ψέμματα ὅτι τὸ ἔκλεψαν οἱ κλέφτες).

Μ' ἓνα λόγο νὰ κουδαρίτικα περιστρέφονταν γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸ περιβάλλον τῆς δουλειᾶς τῶν μαστόρων καὶ τὶς σχέσεις τους μὲ τὰ ἀφεντικὰ καὶ τὶς οἰκογένειές τους.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν ποῦμε ὅτι καὶ μεταξύ τους οἱ μαστόροι σχολίαζαν κολακευτικά, σωματικά χαρίσματα ὀρισμένων γυναικῶν ἢ κοριτσιῶν ἢ ἀντίθετα εἰρωνεύονταν τὶς ἀσχημέρες γυναῖκες ἀνάλογα.

Ταξίδια μὲ τοὺς κερατζῆδες (ἀγωγιάτες)

Τὰ ταξίδια ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη καὶ τ' ἄλλα χωριὰ τῆς ἐπαρχίας πρὸς τὴν Ἡπειρο, τὴν Παλιά Ἑλλάδα καὶ τὴ Μακεδονία καὶ Θεσσαλία γίνονταν μὲ τοὺς κερατζῆδες. Οἱ κερατζῆδες ἦταν μιὰ τάξη ἐπαγγελματιῶν ποὺ ἀσκοῦσαν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ μεταφορέα ἐμπορευμάτων μὲ τὰ ζῶα ἀπὸ τὰ Γιάννενα, τὴ Μακεδονία ἢ Θεσσαλία στὰ χωριὰ τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε δημόσιος δρόμος ἀλλὰ βατὸς πεζόδρομος. Οἱ μεταφορὲς ἀπὸ τὴ Μακεδονία καὶ Θεσσαλία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

σιτηρῶν καὶ ἀλεύρων, γίνονταν μὲ τὰ καραβάνια τῶν Βλάχων ἀπὸ τὸ Ντέντσικο (Ἄετομηλίτσα).

Τὰ καραβάνια τὰ δικά μας, Πυρσογιαννίτικα, Βουρμπιανίτικα καὶ τ' ἄλλα τῆς περιοχῆς μας, ἔκαναν ταξίδια πρὸς τὴν Κόνιτσα καὶ τὰ Γιάννενα.

Οἱ κερατζῆδες μετέφεραν ἐπίσης καθάλα στὰ ζῶα τους καὶ τοὺς ταξιδιωτὲς ποὺ δὲν ἦταν σὲ μπουλούκια μαστόρων ποὺ εἶχαν ζῶα δικά τους, ἀλλὰ ταξίδευαν μεμονωμένοι σὲ μακρινὰ ταξίδια πέρα ἀπὸ τὴν Ἡπειρο στὴν Παλιὰ Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀμερική.

Κερατζῆδες ἦταν σχεδὸν ἀπὸ ὅλα τὰ χωριά τῆς λάγκας μας, Πυρσόγιαννη, Βούρμπιανη, Λισκάτσι (Ἀσημοχώρι), Τούρνοβο (Γοργοπόταμο) κ.ἄ. ποὺ ταξίδευαν καραβάνι μὲ τὰ ζῶα τους.

Κάθε κερατζῆς εἶχε τρία - τέσσερα μουλάρια ἢ ἄλογα

Ταξιδεύοντας μὲ τοὺς κερατζῆδες

κι ἔκανε καθημερινὰ δρομολόγια Πυρσόγιανη — Κόνιτσα — Γιάννενα ἐφόσον εἶχε ἀγώγι, νὰ μεταφέρει ἐμπορεύματα ἢ ἐπιβάτες. Ὅταν εἶχε ἐπιβάτη ταξιδιώτη ὁ κερατζῆς, τοῦ πήγαινε πρῶτῃ πρῶτῃ τὰ ζῶα στὸ σπίτι του, στὴν αὐλὴ καὶ ὅσο νὰ ἐτοιμαστῆ ὁ ταξιδιώτης γιὰ τὴν ἀναχώρηση ἔβαζε στὰ ζῶα το μούλαροτρόφι μὲ κριθάρι ἢ ταῖ νὰ τρῶνε, ἐνῶ κανόνιζε τὶς ἀποσκευές πού θὰ φόρτωνε σὲ κάθε ζῶο καὶ ἐτοίμαζε τὸ μπινέκι μὲ τὰ ζυγγιά πού θὰ καθαλίκευε ὁ ἐπιβάτης.

Ἦστερα ἀπὸ τὸ πρῶτὸν κολατσιὸ στὸ σπίτι τοῦ ὑποψήφιου ταξιδιώτη στὸ ὁποῖο μετεῖχαν συγγενεῖς καὶ φίλοι πού θὰ τὸν ξεπροβοδοῦσαν, ὅλοι μαζί ἔβγαιναν στὸν ὄβρο καὶ βοηθοῦσαν στὸ φόρτωμα τῶν ἀποσκευῶν στὰ μούλάρια καὶ ξεκινοῦσαν γιὰ τὸν ἅγιο Μηνᾶ ἢ πιὸ κάτω στὸ Βαθύλαικκο, πού θὰ γίνονταν ὁ ἀποχωρισμός.

Συνηθίζονταν στὸ ξεκίνημα νὰ δίνουν τὸ καπίστρι τοῦ ἀλόγου πού θὰ καθαλίκευε ὁ ταξιδιώτης νὰ τὸ τραβήξει ὅσο νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα ἕνα παιδί, ἐνῶ στὰ καπούλια τοῦ ἀλόγου οἱ ξεπροβοδιστάδες ἔχουναν ἕνα ποτήρι κρασί καὶ εὔχονταν ὅλοι «καλὸ ταξίδι».

Ἔτσι ὅλοι μαζί πήγαιναν μέχρι τὸν ἅγιο Μηνᾶ ὅπου οἱ περισσότεροι θὰ χαιρετοῦσαν τὸν ταξιδιώτη πού στὴ συνέχεια μέχρι τὸ Βαθύλαικκο θὰ τὸν συνόδευαν οἱ οἰκεῖοι του καὶ πλησιέστεροι συγγενεῖς, ὅπου καὶ θὰ γίνονταν ὁ τελικὸς ἀποχωρισμός.

Αἰμέσως ὁ κερατζῆς θὰ ἔφερνε κοντὰ σὲ μιὰ πέτρα ἢ σὲ κάποιον ὄχτο τὸ ἄλογο καὶ βοηθοῦσε τὸν ταξιδιώτη νὰ καθαλίκευε στὸ μπινέκι μὲ τὰ ζυγγιά καὶ τὴ φλοκωτὴ βελέντζα.

Ὅσο νὰ σκαπετίσει στὴ σικάλα τὴ Στρατσιανίτικη τὸ καρθάνι μὲ τὸν ταξιδιώτη οἱ ξεπροβοδιστάτες, γυναῖκες καὶ ἄντρες, χαιρετοῦσαν ἀνεμίζοντας τὰ μαντήλια καὶ ὁ ταξιδιώτης ἀνταπέδιδε τὸ χαιρετισμό.

Γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Βαθύλαικκο στὸ χωριὸ οἱ γυναῖκες ἔκοβαν κρανιές ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τοῦ δρόμου (πανήδρομα) καὶ τὶς ἔβαζαν στὸ ἀνώφλι τῆς αὐλόπορτας γιὰ γούρι.

Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ ὅταν ξεπροβοδοῦσαν τὰ μπουλούκια τῶν μαστόρων γιὰ τὰ ὁποῖα ἀναφερθήκαμε παραπάνω.

“Ας παρακολουθήσουμε τὴν πορεία τῶν κερατζήδων στὸ μακρινὸ καὶ ἐπίπονο ταξίδι τους μέχρι τὰ Γιάννενα, ποῦ ἦταν καὶ ἡ συνηθέστερη διαδρομὴ τους.

Τὸ ξεκίνημά τους ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ ὁ ἐρχομὸς τους σ’ αὐτὸ ἔπαιρνε ἐπισημότερο χαρακτήρα ἂν τύχαινε ὁ ἐπιβάτης νὰ εἶναι Ἀμερικάνος ἢ ἄλλος ταξιδεμένος στὰ μακρινὰ καὶ ἔλειπαν χρόνια ἀπὸ τὸ χωριό. Τότε καὶ τὸ ἀγῶγι τοῦ κερατζῆ συνοδεύονταν μὲ ἓνα καλὸ φιλοδώρημα.

Οἱ κερατζῆδες τοῦ χωριοῦ ξεκινοῦσαν ὅλοι μαζί τὴν ἴδια ὥρα καραβάνι καὶ στὸ δρόμο ἀντάμωναν μὲ τὰ καραβάνια τῶν ἄλλων χωριῶν καὶ πορεύονταν ὅλοι μαζί πρὸς τὸ κουραστικὸ ταξίδι καλαμπουρίζοντας ὅλο τὸ δρόμο μὲ διάφορα ἀστεῖα ὥστε νὰ ξεχνοῦν τὴν κούρασή τους.

Πρῶτος σταθμὸς τὸ μεσημέρι ἦταν στὸ Κρυονέρι ὅπου γευματίζαν μὲ φαγητὰ ποῦ εἶχαν οἱ ταξιδιώτες ἀπὸ τὸ σπίτι στὸ χωριό: αὐγὰ καὶ τυρὶ στὸ κλειδοπίνακο, πίττες καὶ καλὸ κρασί στὴν κόφα.

Ἐκεῖ στὴν πηγὴ, ποῦ ἀνάθλιζε δροσερὸ νερό, στρωματσάδα ἔπαιρναν τὸ μεσημεριανό τους φαγητό, παρέες - παρέες, ἐνῶ ἄλλοι ποῦ δὲν εἶχαν τὴν πολυτέλεια νὰ ἔχουν ἔτοιμα φαγητὰ ἀπὸ τὸ σπίτι, ἔμπαιναν στὸ χάνι ποῦ ἦταν ἐκεῖ δίπλα, μὲ χανιτζῆ τὸν Κινέζο ἀπὸ τὴ Μόλιστα.

Τὸ χάνι εἶχε ἔτοιμη τὴ φαισολάδα καὶ τὸν πατσὰ γιὰ τοὺς περαστικούς καὶ χορτάρια γιὰ τὰ ζῶα τῶν κερατζήδων.

Τὴν ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Πυρσόγιανη μέχρι τὸ Κρυονέρι τὰ καραβάνια τὴν κάλυπταν σὲ τρεῖς περίπου ὥρες. Συνεχίζοντας τὴν πορεία ἀπὸ τὸ Κρυονέρι, μετὰ τὸ φαγητό, ὕστερα ἀπὸ ἄλλες τρεῖς ὥρες ἔφταναν στὴν Κόνιτσα ὅπου μοιράζονταν στὰ χάνια τοῦ Χούσιου, τοῦ Ντόκου κ.ἄ.

Ἐδῶ χωρίζονταν οἱ κερατζῆδες σὲ κείνους ποῦ εἶχαν ἐπιβάτες νὰ μεταφέρουν στὰ Γιάννενα καὶ σ’ ἐκείνους ποῦ εὔρισκαν ἀγῶγι, ταξιδιώτη ἢ ἐμπορεύματα, συνήθως ἄλευρα καὶ ἄλλα εἶδη μπακαλικῆς καὶ θὰ γύριζαν στὸ χωριό.

Τὴν ἐπόμενη μέρα τὸ καραβάνι πρωτὶ - πρωτὶ ἀναχωροῦσε γιὰ τὰ Γιάννενα ἀκολουθώντας τὸν πεζόδρομο ἀπὸ Βοῖδομάτη καὶ στάθμευε γιὰ λίγο νὰ πάρει μιὰ ἀνάσα στὰ χάνια ποῦ

ἦταν στὸ δρόμο. Στὴν Κδειδωνιάουστα, στὸ Μεσοβούνι καὶ στὸ Γαΐδαρο, ἐνῶ στὴν Καλλιθέα θὰ γευμάτισαν στὸ ἐκεῖ χάνι πὺ εἶχε καὶ μαγειρεῖο.

Συνεχίζοντας περνοῦσαν ἀπὸ τὰ χάνια Νεγράδων, Πασιᾶ, Ἀσφάκας καὶ Λυκόστομου ὅσο νὰ φτάσουν στὰ Γιάννενα ἀργὰ τὸ βράδυ καὶ νὰ καταλύσουν στὰ χάνια τοῦ Ἀλέξη Τσίπα καὶ τοῦ Μπρόσγου, ὅπου εἶχαν σταύλους καὶ τροφή γιὰ τὰ ζῶα τους.

Τὰ χάνια στὰ Γιάννενα ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς σταύλους γιὰ τὰ ζῶα, διέθεταν καὶ δωμάτια μὲ κρεβάτια ἢ στρωματσάδα γιὰ τοὺς κερατζῆδες καὶ τοὺς ἐπιβάτες καθὼς καὶ μαγειρεῖο γιὰ φθηνὸ φαγητό.

Οἱ ταξιδιωτὲς ἀπὸ τὰ Γιάννενα συνέχισαν τὸ ταξίδι τους πρὸς τὴν Πρέβεζα μὲ τετράτροχα κάρρα συρόμενα ἀπὸ ἄλογα (ὅπως καὶ ἀπὸ Κόνιτσα — Γιάννινα μὲσω Μπουραζανίου) καὶ ἀργότερα, ὅταν πλέον εἶχαμε ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὰ πρῶτα φορτηγὰ αὐτοκίνητα πέρλες μὲ τὰ συμπαγῆ λάστιχα στοὺς τροχοὺς ἢ μὲ ἡμιφορτηγὰ πὺ ἔκαιναν ἕξη - ἑφτὰ ὠρες ὅσο νὰ φτάσουν στὴν Πρέβεζα.

Στὴν Πρέβεζα οἱ ταξιδιωτὲς διανυκτέρευαν καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὸ ἀπόγευμα ἐπιβιβάζονταν στὰ πλοῖα τῆς παράκτιας γραμμῆς Πρέβεζας — Πατρῶν — Πειραιᾶ, «Πέτρος», «Ἐλένη», «Τάσος» καὶ τὸ ἱστορικὸ καὶ περίφημο «Πύλλαρος» πὺ εἶχε τὸ σύνθημα σὲ ἐποχὴ συναγωνισμοῦ μὲ τ' ἄλλα πλοῖα: «Ὅλοι μὲ τὴν Πύλλαρο καὶ μιὰ μακαρονάδα τζάμπα». Ὅλα τὰ πλοῖα κινουῦνταν μὲ κάρβουνο.

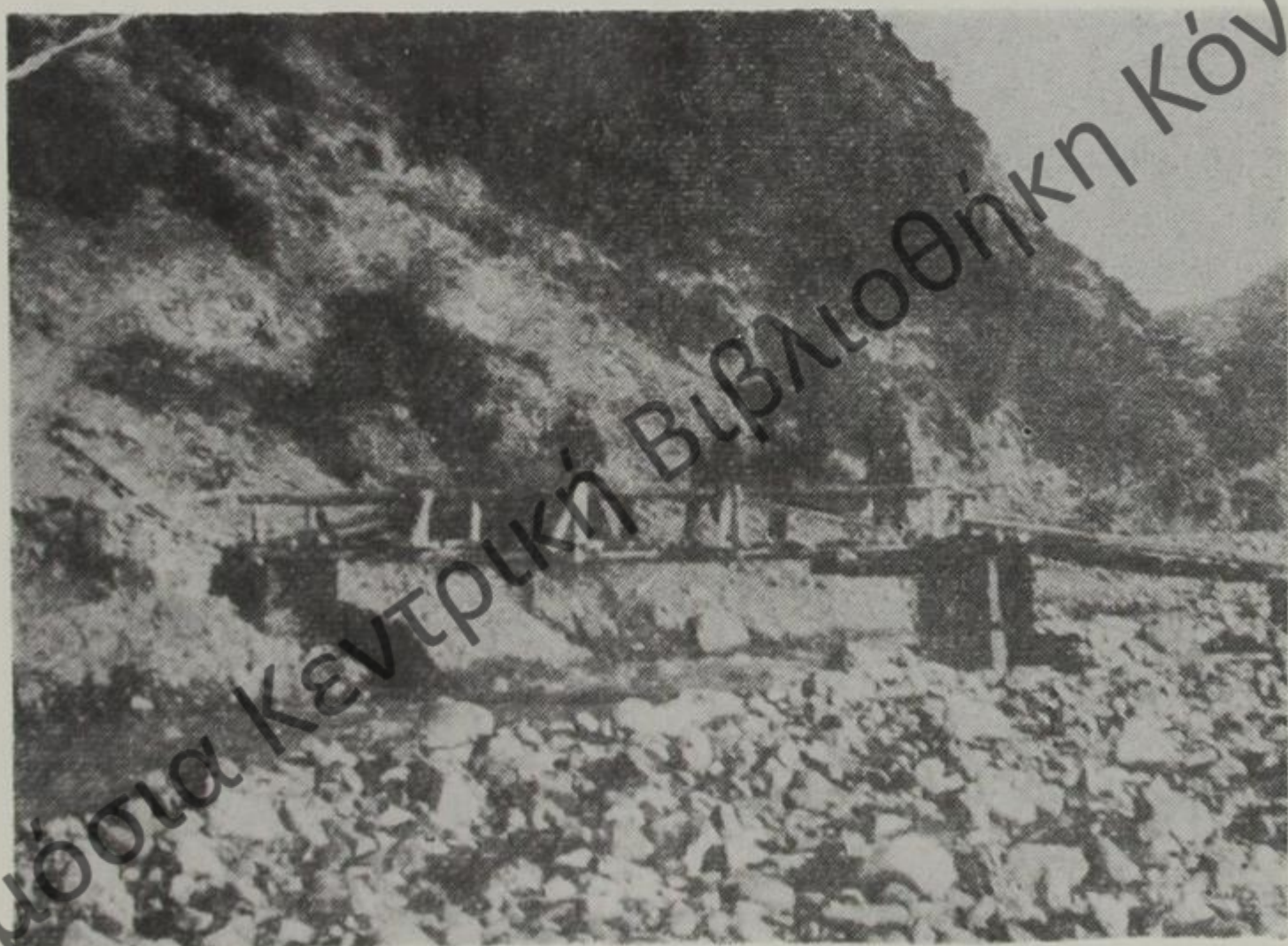
Τότε ἡ Πρέβεζα δὲν εἶχε στὸ λιμάνι προβλήτα καὶ τὰ πλοῖα ἀραζαν ἀνοιχτά, ἐνῶ ἡ προσέγγιση τῶν ἐπιβατῶν σ' αὐτὰ γιὰ ἐπιβίβαση γίνονταν μὲ βάρκες, ἐναντι ἰδιαίτερης ἀμοιβῆς τῶν βαρκάρηδων.

Ἐνας ὀνομαστὸς βαρκάρης στὴν Πρέβεζα ἦταν κάποιος ὀνόματι Πατίκος πὺ ἄφησε ἐποχὴ. Συμφωνοῦσε πρῶτα μὲ τοὺς ἐπιβάτες πρὶν νὰ μποῦν στὴ βάρκα του νὰ τοὺς πάει στὸ κάραβι, πὺ ἦταν ἡ ὥρα του νὰ ἀποπλεύσει καὶ σφύριζε προειδοποιητικά. Ὅταν ἔμπαιναν στὴ βάρκα καὶ ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὴν παραλία, τοὺς ἔφερνε γύρα - γύρα στὴ θάλασσα χω-

ρίς νὰ πλησιάζει στὸ πλοῖο, ποὺ ἦταν ἕτοιμο νὰ φύγει καὶ σφύριζε ἀδιάκοπα.

Στὶς διαμαρτυρίες τῶν ἐπιβατῶν καὶ τὴν ἀνησυχία τους μήπως χάσουν τὸ πλοῖο, ὁ Πατίκος τοὺς ἔκανε νέα παζάρια καὶ τοὺς ἔπαιρνε πολὺ περισσότερα χρήματα ἀπ' ὅ,τι στὴν ἀρχὴ εἶχαν συμφωνία.

Ἄν δὲν τὰ ἔδιναν, ἔχαναν τὸ πλοῖο. Ἔτσι ὁ Πατίκος ἔμεινε στὴν ἱστορία.

Πρόχειρα γεφύρια («περαμπιζάνες») στοὺς χειμάρρους καὶ τὰ ποτάμια ποὺ οἱ διαβάτες πλήρωναν στοὺς κατασκευαστὲς διόδους.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀφήνουμε τοὺς ταξιδιωτὲς νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τους μὲ τὰ πλοῖα, ὅσο νὰ φτάσουν στὸν προορισμὸ τους, γιὰ νὰ γυρίσουμε στοὺς κερατζήδες στὰ Γιάννενα συνοδεύοντάς τους μὲ τὶς ἀναμνήσεις μας κατὰ τὴν ἐπιστροφή τους στὸ χωριὸ καὶ μὲ ὅσα διηγούνταν οἱ ἴδιοι.

Ὅταν οἱ κερατζήδες ἐξασφάλιζαν στὰ Γιάννενα φορτία ἐμπορευμάτων γιὰ τὰ ζῶα τους, πολλὲς φορὲς καὶ ἐπιβάτες

ταξιδιωτές που γύριζαν από το ταξίδι στο χωριό, έπαιρναν το δρόμο της επιστροφής πάλι όλοι μαζί, καραθάνι.

Ή από νωρίς το πρωί φόρτωναν τὰ ζῶα τους και έβγαινων φάλαγγα από την πόλη με προορισμό το Μεσοβούνι που θα διανυκτέρευαν στο εκεί χάνι του Ξενοφώντα, όπως τον έλεγαν.

Ο Ξενοφώντας φαίνονταν καλός άνθρωπος, γλυκομίλητος και πάντα γελαστός. Έδειχνε μεγάλη προθυμία να ξεπηρετήσσει τους πελάτες του, ιδίως το χειμώνα με τὰ χιόνια και τις βροχές που έρχονταν στο χάνι βρεγμένοι μέχρι το κόκαλο και πουντιασμένοι από το κρύο, είτε αυτοί ήταν κερατζήδες, είτε μπουλούκι μαστόρων. Είχε πάντα ένα μεγάλο κούτσουρο από πλάτανο μουσκεμένο στη βροχή και σκεπασμένο με ένα - δυο δεμάτια τσάκνα (κλαδιά ξερά ή φρύγανα) και λίγα ξερά ξύλα για προσάναμα σε μια κόχη στην άκρη του σταύλου, που ήταν κατάλληλη για φωτιά.

Μόλις έφταναν στο χάνι οι κερατζήδες ή άλλοι πελάτες, φώναζαν:

— Ξενοφών! Ταϊ και χορτάρι στα μουλάρια και φωτιά να ζεσταθοῦμε γιατί παγώσαμε!

— Αμέσωως! άπαντούσε αυτός.

Άφου τακτοποιούσε πρώτα τὰ ζῶα, πήγαινε τρέχοντας ν' ανάψει τη φωτιά. Έβαζε το σπίρτο στα τσάκνα ν' ανάψουν και σε λίγο ή φλόγα έφτανε στο τσιατί του σταύλου.

Μόλις άναθάν τὰ τσάκνα και μαζεῦονταν οι βρεγμένοι και ξεπαγιασμένοι πελάτες γύρω από τη φωτιά να ζεσταθοῦν με την έλπίδα ότι όταν ανάψει το κούτσουρο θα έχουν όλη τη νύχτα κάρβουνα, ο Ξενοφώντας τους καληνύχτιζε και τους έλεγε: «Άν με χρειαστείτε τη νύχτα να με ξυπνήσετε να σηκωθῶ». Αμέσως έφευγε για ύπνο, άφου άμπάρωνε την πόρτα.

Ύστερα από λίγο τὰ τσάκνα και τὰ λίγα ξερά ξύλα καίγονταν χωρίς το βρεγμένο κούτσουρο να πάρει φωτιά. Οι πελάτες άρχιζαν να τουρτουρίζουν χωρίς φωτιά και έβαζαν τις φωνές να ξυπνήσει ο Ξενοφώντας. Αὐτός έκανε τον κουφό. Όταν το πρωί του έκαναν παράπονα ότι τους άφησε χωρίς φωτιά όλη τη νύχτα και ξεπάγιασαν, τους μάλωνε κιόλας, γιατί δεν τον ξύπνησαν να τους φέρει ξύλα.

— Ἐγὼ δὲν ἄκουσα γιατί ἔχω βαρὺ ὕπνο. Νὰ χτυπούσατε τὴν πόρτα!

Ὡστόσο, μόλις ἔφευγαν οἱ πελάτες ἀπὸ τὸ χάνι, ὁ Ξενοφώντας ἔπαιρνε τὸ κούτσουρο, ποὺ ἔμεινε ἱστορικὸ καὶ τὸ ξαναμούσκευε στὴ βροχή, γιὰ νὰ τὸ ξαναβάλει τὸ βράδυ πάλι στὴ φωτιά. Ἔτσι ὁ Ξενοφώντας μὲ ἓνα βρεγμένο κούτσουρο περνοῦσε ὀλόκληρο τὸ χειμῶνα, ὅπως ἔλεγαν οἱ κερατζῆδες.

δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ'

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΕΘΙΜΑ

Τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ

Τὰ Χριστούγεννα, ἡ Πρωτοχρονιά καὶ τὰ Θεοφάνεια εἶναι οἱ μεγαλύτερες γιορτὲς τῆς Χριστιανωσύνης μαζί μὲ τὸ Πάσχα. Στὴν Ἑλλάδα, σὲ κάθε περιοχὴ τῆς, γιορτάζονται οἱ μέρες αὐτὲς μὲ ξεχωριστὸ τρόπο, ποὺ ἀλλάζει στὶς λεπτομέρειες ἀπὸ νομὸ σὲ νομὸ, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό. Ἄλλα ἔθιμα στὴ Μακεδονία, ἄλλα στὴν Κρήτη, ἄλλα στὴν Ἠπειρο, ἄλλα στὴ Θεσσαλία καὶ Σπερεά, ἄλλα στὴν Πελοπόννησο καὶ στὰ νησιά.

Τὰ ἔθιμα αὐτά, ποὺ τείνουν νὰ εξαφανιστοῦν, ἂν δὲν ἐξαφανίστηκαν ὀριστικά, γιατί ἀλλάξαν οἱ ἐποχὲς καὶ ὁ τρόπος ζωῆς καὶ συμπεριφορᾶς τοῦ λαοῦ μας, ποὺ ἐγκατέλειψε τὸ χωριὸ καὶ μετακινήθηκε στὶς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ γιὰ καλύτερη ζωὴ ἢ στὰ μεγάλα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ πρὸς ἀναζήτησι καλυτέρας τύχης καὶ ἔχασε τὴν προσωπικότητά του καὶ τὶς ρίζες του.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτά τῶν χωριῶν τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας καὶ ἰδιαίτερα τῆς Πυρσόγιαννης, ποὺ ἤδη ἐξαφανίστηκε, εἶναι τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ, οἱ λογγίτες στὴν πλάκα, ὅπως τὶς ἔλεγαν, ποὺ στόλιζαν τὸ τραπέζι σὲ κάθε σπίτι καὶ συνηθίζονταν τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων.

Πολλοὶ θὰ διερωτηθοῦν τί εἶναι τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ καὶ γιατί ἡ λαϊκὴ πίστι καὶ λατρεία τοῦ νεογέννητου Χριστοῦ τὰ καθιέρωσε ἔθιμοτυπικὰ σύμβολα ἀπὸ αἰώνων καὶ ποὺ διατηρήθηκαν μέχρι τὰ μέσα τοῦ αἰῶνα ποὺ περνᾶμε.

Ἀπὸ ἀνέκαθεν στὰ χωριά, ὅταν γεννιοῦνταν ἓνα παιδί, οἱ συγγενεῖς τῆς λεχῶνας τῆς πρόσφεραν τηγανίτες γιὰ νὰ κατεβάσει γάλα γιὰ τὸ θηλασμὸ τοῦ βρέφους. Ἦταν μιὰ προσφορὰ ἀγάπης καὶ συμπαραστάσης στὴ λεχῶνα.

Στὴν περίπτωση ὅμως τῆς Θεομήτορος Παναγίας, ἐπειδὴ τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων δὲν ἔτρωγαν λάδι, γιὰ νὰ νήστευαν, ἀντὶ τῆς γνωστῆς τηγανίτας ποὺ γίνεται μὲ λάδι στὸ τηγάνι, καθιερώθηκε ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς λαγγίτας στὴν πλάκα μὲ καρύδια καὶ σιρόπι ἀπὸ ζάχαρη ἢ μέλι, ποὺ ἦταν νοστιμότερες καὶ τὶς ὀνόμαζαν «σπάργανα τοῦ Χριστοῦ» γιὰ νὰ τιμήσουν καὶ δοξάσουν τὴ θεία Μητέρα καὶ τὸν Σωτῆρα Χριστό.

Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἐπικράτησε στοὺς κατοίκους τῶν χριστιανικῶν χωριῶν, ποὺ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξεδήλωναν τὴν ἀγάπη, τὴν πίστη καὶ τὴ λατρεία τους στὸ θεῖο Βρέφος καὶ σὰν προσφορὰ στη λεχώνα μητέρα.

Τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ ἢ τηγανίτες στὴν πλάκα δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ φύλλα ἀπὸ νερουλὴ ζύμη ἀπὸ σταρένιο ἀλεύρι ποὺ ψήνονταν στὴν πλάκα ἀπὸ μαῦρο σχιστόλιθο, εἰδικὰ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ τοποθετημένη στὴν πυροστιὰ, πάνω στὴ φλόγα τῆς φωτιᾶς. Ἡ εἰδικὴ αὕτη πλάκα διαστάσεων 0,25 X 0,50 περίπου ἑκατοστὰ, ἦταν διαλεγμένη προσεκτικὰ, νὰ εἶναι γωματόπετρα, νὰ ἀντέχει στὴ φωτιὰ καὶ νὰ μὴ σπάει στὴ μεγάλη θερμοκρασία.

Ἡ πλάκα αὕτη ἦταν τὸ σκεῦος τοῦ μαγειριοῦ, τὸ ἐργαλεῖο ποὺ μεταχειρίζονταν οἱ νοικοκυρὲς γιὰ νὰ πλάσουν καὶ νὰ ψήσουν τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ διαδικασία ποὺ ἀκολουθοῦνταν ἦταν ἡ παρακάτω:

Τοποθετοῦσαν τὴν πλάκα στὴ πυροστιὰ πάνω στὴ δυνατὴ φωτιὰ. Ὅταν ἡ πλάκα ζεσταίνονταν σὲ βαθμὸ πυρακτώσεως, ἔχυναν μιὰ κουτάλα νερουλὴ ζύμη, χυλὸ ἀπὸ σταρένιο ἀλεύρι ποὺ εἶχαν ἔτοιμη σὲ μιὰ κατσαρόλα πάνω στὴν πλάκα καὶ τὴν ἄπλωναν μὲ τὸν ξύλινο στρογγυλὸ πλάστη ποὺ πλάθουν τὰ φύλλα τῆς πίττας σὲ ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς πλάκας. Μόλις ψήνονταν τὸ φύλλο καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς, τὸ τοποθετοῦσαν σὲ πιατέλα ἢ ταψὶ ἀπλωτὰ ἐνῶ τὸ πασπάλιζαν μὲ σπυρμιμένο στὴ τζούμα καρύδι καὶ συνέχιζαν νὰ βάζουν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ ἕνα φύλλο πάνω στὸ ἄλλο. Κατόπι ὅλα μαζὶ τὰ φύλλα τὰ ἔκοβαν μὲ τὸ μαχαίρι σὲ μικρὰ κομμάτια καὶ τὰ ράντιζαν ἢ μᾶλλον τὰ ἐμπότιζαν μὲ ζεστὸ ζαχαρωμένο νερὸ ἢ

μέλι. Αὐτὰ ἦταν τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ τραπέζι τῶν πιστῶν τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων, χωρὶς λάδι.

(Περιοδικὸ «Ἠπειρ. Ἑστία», Νοέμ. - Δεκ. 1986)

Ἡ πιρπιρούνα

Ἔνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἔθιμα καὶ προλήψεις ποὺ δέσποζε κι αὐτὸ στὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καὶ ἀποτελοῦσε παράδοση ἀκόμα καὶ στὰ δικά μας παιδικὰ χρόνια, ἦταν ἡ πιρπιρούνα. Ἦταν ἓνα ἔθιμο περισσότερο λατρευτικὸ καὶ συνδυάζονταν με γιορταστικὸ καὶ πανηγυρικὸ χαρακτήρα γιὰ τὰ κορίτσια κατὰ κύριο λόγο ἀλλὰ καὶ γιὰ τ' ἀγόρια τῆς κάθε γειτονιάς.

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ τὸ τηροῦσαν σὲ κάθε ἀνομβρία καὶ σὲ ἐποχὴ ξηρασίας ποὺ ἀπειλοῦσε τὴ λίγη ἀγροτικὴ καὶ κηπευτικὴ παραγωγὴ καὶ τὴν κτηνοτροφία, κι ἀκόμα τὸ στέρεμα τῶν πηγῶν. Προκαλοῦσε ἡ ξηρασία αὐτὴ μεγάλη ἀνησυχία καὶ ἀπογοήτευση σὲ ὅλο τὸν κόσμο τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ θεωροῦσαν σαν κατάρρα τοῦ Θεοῦ, γιὰ τιμωρία τους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν λιτάνευση τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας, ποὺ τὴ μετέφεραν ἀπὸ τὸ ξωκκλήσι στὸ χωριὸ μὲ εὐλάβεια, προπορευόμενου τοῦ παππᾶ καὶ τὶς καθιερωμένες θρησκευτικὲς δεήσεις νὰ ἐξευμενίσουν τὸ Θεὸ νὰ δώσει βροχὴ, ἦταν καὶ τὸ ἔθιμο τῆς πιρπιρούνας.

Σὲ κάθε γειτονιά τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια, ὡς τὰ μικρότερα ποὺ πήγαιναν στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο καὶ τ' ἀγόρια, σχεδίαζαν καὶ ὀργάνωναν τὴν ἱεροτελεστία, τρόπον τινά, τῆς πιρπιρούνας. "Ὅλα μαζί, κορίτσια κι ἀγόρια, ξεκινοῦσαν πρωτὶ - πρωτὶ ἀπὸ τὸ χωριὸ μὲ τραγούδια καὶ πήγαιναν σὲ ἓνα μπαῖρι (χέρσο) κοντὰ στὴ γειτονιά τους. "Ἄλλα στὴ ντόμισα τῆς πάνω γειτονιάς, ἄλλα στὴ Σιάνιστα τοῦ μεσιοῦ μαχαλᾶ καὶ ἄλλα στὸν Πρόκο.

Στόλιζαν μιὰ κοπέλλα, ποὺ δέχονταν νὰ στολιστεῖ, μὲ διάφορα κλαδιὰ καὶ πρασινάδες (συνήθως βούζιαλα) καὶ τὴ σκέπαζαν ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὸν ἀστράγαλο κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ μὴ διαπερνᾶει τὸ νερὸ ποὺ θὰ δέχονταν στὴ συνέχεια.

Τὰ κλαδιά καὶ τὰ χορτάρια, γιὰ νὰ σταματοῦν γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς κοπέλλας τὰ ἔδεναν μὲ χελιδρονιῆς γύρω - γύρω στὴ μέση τῆς. Ἔτσι στολισμένη ἢ πιρπιρούνα δέχονταν τοὺς πρώτους κουβάδες νερὸ στὸ κεφάλι τῆς γιὰ δοκιμὴ, πρὶν ξεκινήσουν τὴν περιφορὰ στὴ γειτονιά, ἐνῶ αὐτὴ χοροπηδοῦσε ρυθμικὰ ὥστε τὸ νερὸ νὰ μὴ προλαβαίνει νὰ διαπεράσει τὰ κλαδιά καὶ νὰ φθάσει στὸ σῶμα τῆς.

Μόλις τελείωνε τὸ ντύσιμο τῆς πιρπιρούνας, ἀρχίζε ἡ πορεία πρὸς τὸ χωριὸ τῆς κουστωδείας μὲ τὸ τραγούδι:

*Πιρπιρούνα φουντωτὴ — φουντωνὴ καμαρωτὴ
Πιρπιρούνα περπατᾷ — τὸ Θεὸ παρακαλᾷ.
Ρίξε Θε' μου μιὰ βροχίτσα — γιὰ τὰ σιάρια, τὰ κριθάκια
γιὰ τὰ σιάρια, τὰ κριθάκια — γιὰ τὰ μαχαλαμπόκια.*

Ἔτσι, μὲ τὸ τραγούδι - παράκληση αὐτὸ ἔφταναν στὴν πρώτη ἐξώπορτα τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ τῆς γειτονιάς, ὅπου ἡ οἰκοδέσποινα τοὺς περίμενε μὲ ἓνα μαστραπὰ ἢ γκιούμι γεμάτο νερὸ καὶ τὸ ἔρριχνε στὸ κεφάλι τῆς πιρπιρούνας ἐνῶ ἡ συνοδεία τῆς πιρπιρούνας συνέχιζαν νὰ τραγουδοῦν τὸ δίστιχο - εὐχή:

Ἡ γυὰ μὲ τὸ κανάκι κι ὁ Θεὸς μὲ τὸ καρδάρι.

Καὶ ἐπαναλάμβαναν «πιρπιρούνα φουντωτὴ, φουντωτὴ καμαρωτὴ» ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Ἡ κάθε νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ ποὺ περνοῦσε ἢ πιρπιρούνα πρόσφερε στὴ συνοδεία τῆς διάφορα τρόφιμα, ἀλεύρι, τυρί, βούτυρο, κρέας, παστουρμὰ καπνιστό, λουκάνικα καπνιστά, λάδι, αὐγά, φρούτα καὶ ὅ,τι ἄλλο φαγώσιμο εἶχε, ποὺ τὰ συγκέντρωναν οἱ κοπέλλες σὲ εἰδικὰ δοχεῖα ἢ τροβάδες.

Ὅταν τελείωνε ἡ περιφορὰ τῆς πιρπιρούνας ἀπ' ὅλα τὰ σπίτια τῆς γειτονιάς, ἡ ὁμάδα πήγαινε σὲ κάποιο σπίτι ἐνὸς ἀγοριοῦ ἢ μιᾶς κοπέλλας ποὺ εἶχε κατάλληλο χῶρο καὶ ταξινομοῦσαν τὰ τρόφιμα ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τους καὶ τὶς ποσότητες ποὺ εἶχαν συγκεντρώσει κι ἔκαναν στὸ μαγειριὸ διάφορα φαγητά, πίττες, τηγανίτες, κρέας στιφάδο κ.ἄ. γιὰ τὸ

μεσημεριανό τραπέζι όπου θα έτρωγαν όλα τα παιδιά, αγόρια και κορίτσια μαζί, είτε στο ίδιο σπίτι είτε στην έξοχη αν ο καιρός τὸ επέτρεπε, γιατί πολλές φορές έπιανε βροχή!

“Όπως διηγούνται, πάρα πολλές φορές συνέβαινε νὰ πιάσει δυνατὴ βροχὴ μόλις τελείωνε ἡ περιφορὰ τῆς πιρπιρούνας. Ἀπὸ ἰδίαν ἀντίληψη γιὰ ἄμεση βροχόπτωση δὲν μπορῶ νὰ ἐπιβεβαιώσω τὸ γεγονός, ἴσως γιὰτὶ δὲν μοῦ ἔτυχε κάτι τέτοιο, ἀλλὰ ἡ σύζυγός μου Ἐλένη ἐπιμένει μετὰ πεποιθήσεως καὶ ὀρκου ὅτι πολλές φορές εἶχε συμβεῖ νὰ βρέξει τὴν ἴδια μέρα μέχρι τὸ ἀπόγευμα καὶ μάλιστα καταρρακτωδῶς. Ἀναφέρεται δὲ σὲ συγκεκριμένες περιπτώσεις ποὺ ἔπιασε βροχὴ τὴν ὥρα ποὺ ἔτρωγαν τὰ φαγητὰ στὴν έξοχή, στὴν κρανιά καὶ στὸ πηγαδούλι στὸ μικρὸ εἰκόνισμα.

Τὸ ἴδιο, ἀναφέρει ἡ παράδοση, συμβαίνει καὶ μετὰ τὴ λιτανεὺση τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας σὲ σχετικὴ ἀνομβρία, ὅπως καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις θανατηφόρων ἐπιδημιῶν καὶ ἐμφάνιση σμηνῶν ἀκρίδας. Λέγεται μάλιστα στὸ χωριὸ γιὰ τὶς ἀκρίδες ὅτι παρατηρήθη μετὰ τὴ λιτανεία τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας, ἀμέσως τὰ σμήνη τῶν ἀκρίδων ἔπεφταν ὁμαδικὰ στὸ ποτάμι καὶ πνίγονταν.

Ὁ Λάζαρος

Ἀπὸ τὸ χάραμα τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ (ἀγόρια) μετὰ τὸ στολισμένο μετὰ ἀγριολούλουδα καλάθι, γύριζαν τὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦσαν τὸ τραγούδι τοῦ Λαζάρου:

*Ἦρθε ὁ Λάζαρος, ἦρθαν τὰ Βάγια
ἦρθε ὁ μέρμηγκας σὲ κορασίδα.
Κορασίδα μου σιαυροσιανθεῖτε
γιὰ ν' ἀκούσετε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ,
τὰ πάθη το Λαζάρου.*

Ἡ νοικοκυρὰ, μόλις ἔβλεπε τὰ παιδιά στὴν αὐλή της, ἀνοίγε τὴν πόρτα νὰ μποῦν μέσα καὶ τὰ κερνοῦσε ζαχαρωτά, μουσταλίδια, καρύδια, σῦκα τσαπέλα ἢ συκομαῖδες, σταφύλι

ικρεμάθα, ἐνῶ ἔβαζε στὸ καλάθι ἓνα ἢ δυὸ ἄσπρα αὐγὰ ἄβραστα μὲ τὴν εὐχή: «Καὶ τοῦ χρόνου».

Τὰ παιδιὰ γυρνοῦσαν σπίτι τὸ σπίτι καὶ θεωροῦνταν μεγάλη παράλειψη ἂν ξεχνοῦσαν καὶ δὲν περνοῦσαν ἀπὸ κάποιο σπίτι νὰ ποῦν τὸ Λάζαρο καὶ νὰ πάρουν τὸ αὐγὸ. Παρεξηγοῦνταν.

Ἐπειδὴ τὸ χωριὸ ἦταν μεγάλο, τὰ παιδιὰ τὸ χῶριζαν σὲ γειτονιές. Τὴν παραμονὴ τοῦ Λαζάρου μαζεῦονταν τὰ παιδιὰ κάθε γειτονιάς, ἔπαιρναν ἓνα καλάθι, κατὰ προτίμηση συρματένιο καὶ πήγαιναν τραγουδώντας νὰ τὸ στολίσουν μὲ ἀγριολούλουδα καὶ πρασινάδα στὴν ἐξοχή.

Ἡ κάθε ὀμάδα εἶχε τὴν τοποθεσίαν τὴ γειτονικὴ ποὺ πήγαινε νὰ στολίσει τὸ καλάθι. Τῆς κάτω γειτονιάς τὰ παιδιὰ πήγαιναν στὸ θακούφικο μπαῖρι στὸν Πρόκο. Τῆς πάνω γειτονιάς οἱ Σιουγκαράδες, στὴ Ντόμισσα, τοῦ Στυλάδικου μαχαλά, στὴ Σιάνισσα ἢ τὴν Ἀνάληψη καὶ τοῦ Λιντάδικου μαχαλά στὸ εἰκόνισμα τὸ μικρὸ ἢ στὰ μαντένια.

Μετὰ τὸ στόλισμα τοῦ καλάθιου, ποὺ γίνονταν μὲ τραγούδια, ἀσπεῖα καὶ παιχνίδια ἀπὸ τὰ παιδιὰ, γύριζαν στὸ χωριὸ ἀφήνοντας τὴ φύλαξη τοῦ καλάθιου στὸν ἀρχηγὸ τῆς ὀμάδας γιὰ ἀσφάλεια, μὴ τυχὸν καιμιὰ ἀντίπαλη ὀμάδα τοῦ χωριοῦ ἀπὸ ἄλλη γειτονιά τὸ ξαρματώσει ἀπὸ ζήλεια, ἂν τύχαινε νὰ ἦταν στολισμένο καλύτερα ἀπὸ τὸ δικό της.

Ἐπὶ τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου, ἀπὸ τὸ χάραμα ὅλα τὰ παιδιὰ ἦταν στὸ πόδι, ἀφοῦ ὅλη τὴ νύχτα σχεδὸν δὲν ἔκλειναν μάτι, μὲ τὴν ἀγωνία πότε νὰ ξημερώσει ν' ἀρχίσουν τὶς ἐπισκέψεις στὰ σπίτια νὰ τραγουδήσουν τὸ Λάζαρο καὶ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν παρέλειπαν ἐπίσης σὲ κάθε σπίτι ποὺ εἶχε ταξιδεμένο νὰ ποῦν τὸ τραγούδι:

«Ἐδῶ ἔχουν τὸν ἀφέντη μας, πολὺ μακρὰ σιὰ ξένα
Νὰ πάει καλά, νὰ ρθεῖ καλά, νὰ ρθεῖ καζαντισμένος
Νὰ φέρει κόκκινο ἄλογο μὲ τὴ χρυσὴ τὴ σέλα...» κλπ.

Ὅπου εἶχαν κορίτσι τῆς παντρειάς ἢ ἀγόρι, τραγουδοῦσαν:

«Ἐδῶ ἔχουν κόρη ὁμορφὴ - πάσχουν νὰ τὴν παντρεύουν.

*Τὴ θέλει ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ - τὴ θέλει ὁ γιὸς τοῦ Ρήγα.
Δὲ θέλει τὸ γιὸ τοῦ βασιλιᾶ - δὲ θέλει τὸ γιὸ τοῦ Ρήγα,
μόν' θέλει τ' ἀρχοντόπουλο - μὲ τὶς πολλὰς χιλιάδες» καλ.*

Συνήθως ὅμως, γιὰ νὰ καλοπιάσουν τὴ νοικοκυρά, τῆς ἔλεγαν τὸ:

«Κυρὰ καλή, κυρὰ χρυσή, κυρὰ καγκελοφρούδα» καλ.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ φιλοτιμοῦνταν ἡ κυρὰ κι ἔδινε στὰ παιδιὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ αὐγά καὶ διάφορα μουςταλίδια.

Τὰ σπίτια ποὺ ἦταν κάπως οἱ κυρὲς γενναιόδωρες καὶ τύχαινε νὰ εἶναι στὸ ὄριο τῶν γειτονιῶν, πολλὰς φορὲς γίνονταν ἀφορμὴ ἐπεισοδίων μεταξὺ τῶν ομάδων, γιατί τὰ διεκδικοῦσαν ὅλες. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσαι ἀπὸ τὴ μεριά τῆς κάθε ομάδας πηγαινῶν πρῶτοι στὰ σπίτια αὐτὰ πρῶτῃ - πρῶτῃ, νὰ μὴ προλάβουν οἱ ἄλλοι. Ὅταν ὅμως συναντιοῦνταν, τότε γίνονταν τὸ «σῶσε». Ἡ μιὰ ομάδα ἐπιτίθονταν κατὰ τῆς ἄλλης μαχητικὰ πλέον, μὲ ἀποτέλεσμα ἢ μιὰ ομάδα νὰ καταστρέφει τὸ καλάθι τῆς ἄλλης καὶ νὰ σπάσουν τὰ αὐγά ποὺ εἶχαν μαζέψει μέχρι ἐκείνη τὴ στιγμή.

Ὁ καυγᾶς αὐτὸς μεταξὺ τῶν ομάδων ἔπαιρνε ἐπικὸ χαρακτήρα καὶ ὁ δάσκαλος τοῦ Σχολείου εἶχε τὸ λόγο ὅταν τελίωσαν οἱ διακοπὲς τῶν γιορτῶν τοῦ Πάσχα καὶ ξανάρχιζαν τὰ μαθήματα, νὰ τιμωρήσει ἢ ὄχι τοὺς πρωταίτιους τοῦ καυγᾶ.

Ὅπως ὅμως ὑπῆρχαν στὸ χωριὸ ἀνάμεσα στὶς εὐκατάστατες ἢ φτωχότερες οἰκογένειες γενναιόδωρες νοικοκυρὲς, ὑπῆρχαν κάπου - κάπου καὶ νοικοκυρὲς τσιγκούνες, ποὺ δὲν ἀπαντοῦσαν στὰ χτυπήματα τῶν παιδιῶν. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ τὰ παιδιὰ τῆς ἔψαλαν τὸν «ἀναβαλλόμενον» μὲ τὸ τραγούδι:

«Κυρὰ κουφή, κυρὰ κουτσή, κυρὰ σκαφιδοκάνα» καλ.

Ἄν ἦταν ὁ νοικοκύρης ποὺ δὲν ἄνοιγε τὴν πόρτα, τοῦ ἔλεγαν τὸ προσβλητικὸ τραγούδι:

*«Σὲ σένα πρέπει ἀφάνη μου - τροβᾶς καὶ δοκανίκι,
νὰ σὲ τραβοῦνε τὰ σκυλιὰ - καὶ πέντε δέκα λύκοι» καλ.*

“Όταν τελείωναν τὶς ἐπισκέψεις τους σὲ ὅλα τὰ σπίτια τῆς γειτονιάς τους χωρὶς νὰ παραλείψουν κανένα, τὰ παιδιά πήγαιναν σ’ ἓνα σπίτι τῆς παρέας ποὺ εἶχε αὐλὴ καὶ ἐκεῖ μοίραζαν τὰ αὐγά καὶ τὰ τυχόν χρήματα ἢ ἄλλα δῶρα ποὺ μάζεψαν.

Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τῆς παιδικῆς αὐτῆς χαρᾶς ποὺ ἀπολάμβαναν τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴν Τουρκοκρατία μέχρι τὸν πόλεμο τοῦ 1940 τὰ παιδιά τῆς Πυρσόγιαννης. Γιατὶ ἀπὸ τότε κι ὕστερα καὶ τὸ μεγαλοχώρι αὐτὸ υπέκυψε στὴ μοίρα του, ὅπως τὰ περισσότερα χωριά τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, ἀφοῦ ἔμεινε χωρὶς μικρὰ παιδιά ἀλλὰ μόνο μὲ μελλοθάνατους γερόντους.

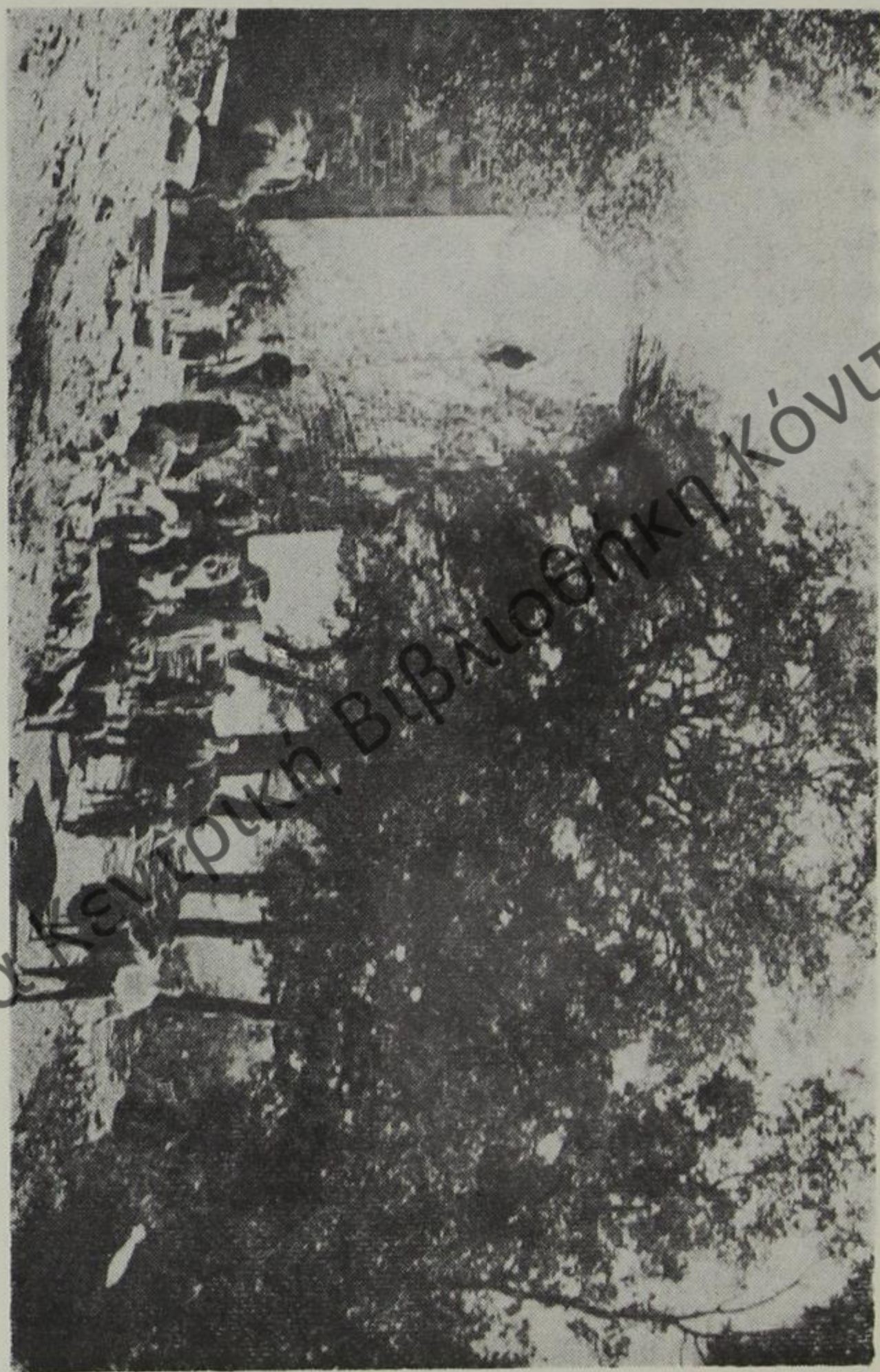
(«Ἡπειρ. Ἑστία», τεύχ. Αὐγ. - Σεπτ. 1987, σελ. 355)

Ὁ τρύγος στὸ χωριὸ

Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἡ Πυρσόγιαννη μέχρι τὸν πόλεμο τοῦ 1940, φημίζονταν σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κρασοχώρια τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἀμπελοκαλλιέργεια, ποὺ δὲν ἦταν βέβαια σημαντικὴ ἀλλὰ ἔδινε στὴν κάθε οἰκογένεια ἓνα μικρὸ εἰσόδημα ποὺ ἐνίσχυε τὸ ἐμψάσμα τοῦ ταξιδεμένου Πυρσογιαννίτη πρὸς αὐτή.

Τὸ σκάλισμα καὶ τὸ βλαστολόγημα ἦταν ἔργο τῶν γυναικῶν, γιατί οἱ ἄντρες ὅλο τὸ καλοκαίρι ταξίδευαν καὶ μόνο στὸν τρύγο ἔρχονταν μερικοὶ γιὰ δυὸ - τρεῖς μέρες νὰ βοηθήσουν. Οἱ γερόντοι ποὺ δὲν ταξίδευαν, κλάδευαν τὰ κλήματα κι ἔχτιζαν τὰ πεζούλια μὲ ξερολιθιές γιὰ νὰ σταματήσουν τὰ πλάγια ἀπὸ τὶς διαβρώσεις τοῦ χειμῶνα. Ἐτσι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξασφαλιζόνταν ἓνα ἀκόμα εἰσόδημα ἀπὸ τὸ κρασί καὶ τὸ ρακί.

Πολλὲς οἰκογένειες τρυγοῦσαν ποσότητες σταφυλιῶν ποὺ ξεπερνοῦσαν τὶς 4.000—5.000 ὀκάδες. Τὰ καλύτερα ἀμπέλια ἦταν στὰ χαμηλώματα πρὸς τὸ ποτάμι. Ἡ Μελισσόπετρα, ὁ Ντράζος, οἱ Ἄιμμοι καὶ τὰ Μπροζέλικα μέχρι τὴ Μότσιαλη. Ἀκολουθοῦσαν οἱ Κρούσες, ἡ Σιάνιστα, ἡ Ντόμισα, ἡ Χούμα

Εκδήλωση για τρέξιμο.

Επιστήμη Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

καὶ ἡ Τσιούκα. Τέλος, ὁ Σελλός, ἡ Γκάλινα καὶ ἡ Τζαρνοβότα ἦταν στὰ ψηλώματα ὅπου τὰ σταφύλια ὠρίμαζαν πιὸ ἄργα.

Οἱ ποικιλίες σταφυλιῶν ποὺ εὐδοκιμοῦσαν ἦταν ἡ θόσκα, τὸ σαββατιανό, τὸ μαυρούδι, τὸ γλυκοπίστρι, τὸ ντοβερνό, τὸ μοσχάτο κ.ἄ. Ἀνάλογα μὲ τὸν καιρὸ ἡ ὠρίμανση τῶν σταφυλιῶν ἄρχιζε στὰ χαμηλὰ στὶς ἀρχές Αὐγούστου. Στὶς 6 Αὐγούστου ἔφερναν στὴν ἐκκλησία τὰ πρῶτα ὠριμα σπυριά ἀπὸ σταφύλια, κατὰ τὸ ἔθιμο ποὺ ἐπικρατοῦσε, νὰ τὰ εὐλογήσει ὁ παππᾶς. Ἦταν κι αὐτὸ ἓνα παλιὸ ἔθιμο.

Διατηροῦνταν ἐπίσης τὸ ἔθιμο ὁ τρύγος νὰ γίνεται ὁμαδικὰ καὶ συγχρόνως ἀπὸ ὅλους τοὺς χωριανούς, καὶ σὲ ἡμερομηνία ποὺ θὰ καθόριζαν μὲ ἀπόφασή τους ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος καὶ τὸ κοινοτικὸ συμβούλιο.

Τὴν Κυριακὴ, πρώτη μέρα, τρυγοῦσαν τὰ βακούφικα ἀμπέλια τῆς ἐκκλησίας ὅλοι μαζὶ οἱ χωριανοὶ γυναῖκες καὶ ἄντρες ἐθελοντικὰ μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῶν ἐπιτρόπων καὶ ἐπιτροπισσῶν (κελάρισσες). Ὑστερα τὶς ἄλλες μέρες ἄρχιζαν νὰ τρυγοῦν τὰ χαμηλὰ ἀμπέλια ποὺ ὠρίμαζαν γρηγορότερα καὶ ὀρίζονταν συνήθως ἡ 8—10 Σεπτεμβρίου. Συνεχίζονταν ὁ τρύγος στὴ συνέχεια ἀνάλογα στὰ ψηλώματα. Τὴν ἔναρξη τοῦ τρύγου καὶ τὴ σειρά ποὺ θὰ ἀκολουθήσει τὴν ἀνήγγειλε ὁ τελάλης (κλητήρας τῆς κοινότητος) φωνάζοντας ἀπὸ τὸ δέντρο τοῦ ἀη - Γιώργη ἀφοῦ πρῶτα χτυποῦσε τὴν καμπάνα τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ ἀνάλογη προσοχή. «Ἀκοῦστε χωριανοί. Αὔριο θὰ τρυγήσουμε τοὺς Ἄμμους καὶ τὰ Μπροζέλικα». Τὸ ἴδιο γίνονταν καὶ γιὰ κάθε μέρα.

Πολλές φορές δὲν πειθαρχοῦσαν ὅλοι καὶ ἐπεκτείνονταν ὁ τρύγος καὶ πιὸ πάνω ἀπὸ τὶς καθορισμένες θέσεις. Αὐτὸ χαρακτηρίζονταν ἀταξία καὶ ἔφερνε σὲ δύσκολη θέση ὅσους εἶχαν ἀμπέλια καὶ ἐκεῖ ἐνῶ ἦταν ἀπασχολημένοι ἄλλοῦ καὶ δὲν προλάβαιναν νὰ τρυγοῦν παντοῦ.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸ Κοινοτικὸ Συμβούλιο ἔχανε τὸν ἔλεγχο καὶ ἐπικρατοῦσε ἀναρχία ποὺ προκαλοῦσαν γνωστοὶ ἐριστικοὶ μὲ συνέπεια νὰ σκιάζει τὴ χαρὰ τοῦ τρύγου ποὺ συνήθως ἔπαιρνε χαρακτήρα πανηγυριοῦ.

Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι μεταξύ τους ἀλληλοβοηθοῦνταν

στὸν τρύγο ὅταν αὐτὸς γίνονταν μὲ τάξη, ὅπως καθορίζονταν. Ἄλλοι μάζευαν τὰ σταφύλια στὸ καλάθι καὶ τὰ συγκέντρωναν σὲ σωροὺς πάνω σὲ κουβέρτες καὶ ἀντίσκηνα. Ἄλλοι τὰ στούμπιζαν στὸ καδὶ μὲ τὸ στοῦμπο ὥσπου νὰ διαλυθοῦν καὶ νὰ γίνουν μοῦστος, ἄλλοι βάζανε τὸ μοῦστο στὶς τρυγόκοζες ἀπὸ τραγόδερμα καὶ τὸν μετέφεραν μὲ τὰ ζῶα στὸ χωριὸ καὶ τὸν ἀδειάζαν στὸν κάδο.

Ὅσοι δὲν εἶχαν μεγάλη ποσότητα σταφυλιῶν δὲν ἐγκαταστοῦσαν στὸ ἀμπέλι καδὶ γιὰ στούμπισμα. Χρησιμοποιοῦσαν κοφίνες καὶ τὰ μετέφεραν στὸ σπίτι πάλι μὲ ζῶα, ὅπου τὰ συγκέντρωναν, τὰ στούμπιζαν καὶ τὰ ἔρριχναν κατευθείαν στὰ θαμένα.

Δὲν συνηθίζονταν νὰ πατοῦν τὰ σταφύλια μὲ τὰ πόδια ὅπως ἄλλοῦ. Εἶναι περιττὸ νὰ ποῦμε πῶς ὅταν τὰ πράγματα πηγαινῶν ὁμαλὰ καὶ ὁ τρύγος γίνονταν μὲ τάξη, οἱ μέρες αὐτὲς ἔμεναν ἀξέχαστες ἰδίως στοὺς ταξιδεμένους ποὺ ζοῦσαν χρόνια στὴν ξενιτιά μὲ ἐλπίδες, ὄνειρα καὶ ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τὸν τρύγο.

Τέτοια ἐντυπωσιακὰ γιορτάσια τοῦ τρύγου στὴν Πυρσόγιανη τὶς παλιὲς καλὲς ἐποχὲς γίνονταν στὰ μεγαλύτερα ἀμπέλια τοῦ χωριοῦ ὅπως τοῦ Τάκη Ἀποστόλου (Μπζῖλιου) καὶ τῶν Παγουγκιῶν στὴ Μελισσόπετρα καὶ στὸ Ντράζιο, τοῦ Κύρκα Σερίφη στὴν Κροῦσα, τοῦ γιατροῦ Περώνη στὸ Σελλό, στὰ Καραγκιοζέϊκα καὶ τοῦ Μήτρου Γκάσιου στὴ Τζαρνοβότα ποὺ διαρκοῦσαν τρεῖς μέρες, στὰ Νιτσέϊκα στὴν Τσιούκα κ.ά.

Ἐκεῖ στὰ Καραγκιοζέϊκα στὸν ἴσκιο τῆς κερασιάς ὅπως θυμάμαι, ἦταν ἀπὸ τὸ πρωῖ στρωμένο σὲ κουβέρτες τὸ τραπέζι μὲ τὶς πίττες, τὰ μπουρέκια, τὶς τηγανίτες, τὸ ψητὸ ἀπὸ βετούλι ἢ κότα, τὰ τηγανητὰ αὐγά μὲ γίδινο βούτυρο, τὸ τυρὶ καὶ ἡ κόφα μὲ τὸ κρασί. Δὲν ἔλειπαν τὰ τραγούδια ἀπὸ τὶς νιὲς κοπέλλες καὶ τὶς νιόπαντρες συνοδευόμενα μὲ διάφορα χαχανητὰ καὶ ἀστεῖα.

Νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι τὶς μέρες τοῦ τρύγου ἔρχονταν ἄνθρωποι ἀπὸ τ' ἄλλα χωριὰ φτωχοὶ καὶ περίμεναν στὶς εἰσόδους τοῦ χωριοῦ τοὺς τρυγητάδες ποὺ τοὺς ἔδιναν ἀρκετὰ σταφύλια.

Ὅταν τελείωνε ὁ τρύγος λύνονταν ἡ ἀπαγόρευση τῆς βο-

σκῆς τῶν ζώων στ' ἀμπέλια κι ἀφήνονταν αὐτὰ ἐλεύθερα νὰ βοσκήσουν σ' αὐτά. Αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ τέλος τοῦ τρύγου.

(«Ἠπειρ. Ἐιστία», Νοέμ. - Δεκ. 1986)

Τὸ Μεγαλοβδόμαδο καὶ τὸ Πάσχα

Ὅπως σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἔτσι καὶ στὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης τὸ Πάσχα θεωρεῖται καὶ γιορτάζεται σὰν κορυφαῖο γεγονός τῆς Χριστιανωσύνης. Στὴν Πυρσόγιαννη παίρνει ἰδιαίτερα γιορταστικὸ χαρακτήρα μὲ τὴν ἄφιξη τῶν ξενητεμένων της, ποὺ ζοῦν στὴν ξενιτιὰ μὲ τὴ φλόγα καὶ τὴ νοσταλγία τοῦ γυρισμοῦ, νὰ ζήσουν τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα διατηροῦνται.

Οἱ συνθῆκες καὶ ὁ τρόπος ζωῆς τείνουν νὰ ἐξαφανίσουν τὰ παλιὰ ἔθιμα ὅπως τὰ ἀναφέρει ἡ παράδοση, ἀντικαθιστώντας τα μὲ ξενόφερτα ἔθιμα ποὺ προσιδιάζουν στὶς ἐξελίξεις τῆς σημερινῆς λεγόμενης πολιτισμένης κοινωνίας. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ γιὰ νὰ διατηρήσουμε τὴν ἐπαφή μὲ τὶς ρίζες τῆς γενιᾶς μας, καταγράφω ὅσο μοῦ εἶναι δυνατὸν τὸν τρόπο ποὺ γιόρταζαν στὴν Πυρσόγιαννη τὰ παλιὰ χρόνια τὸ Μεγαλοβδόμαδο καὶ τὸ Πάσχα οἱ πρόγονοί μας.

Ἀρκετὲς μέρες πρὸ τοῦ Πάσχα ἡ κάθε νοικοκυρὰ σκούπιζε τὰ κατώγια ἀπὸ τὶς κοπριές τῶν ζώων, τοὺς τσάρκους τῶν κοτσικιών καὶ τοὺς ὄβορους (αὐλές) καὶ ἄσπριζε μὲ ἄσβεστη τοὺς τοίχους καὶ τὶς πέτρινες σκάλες καθὼς καὶ τὰ πεζούλια καὶ τὶς γλάστρες μὲ τὰ λουλούδια.

Τὰ πολὺ παλιότερα χρόνια ποὺ τὰ σπίτια ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ὄντα μὲ τὰ μπάσια ποὺ δέχονταν τὶς ἐπισκέψεις καὶ εἶχε πάτωμα μὲ σανίδια, εἶχαν τὴν ὄγνίστα καὶ τὸ μαγειριὸ ποὺ στὰ περισσότερα σπίτια ἦταν στρωμένα μὲ χῶμα πασαλειμένο μὲ βουνιά γιὰ νὰ μὴ βγαίνει σκόνη.

Στὴ γενικὴ καθαριότητα ποὺ ἀπασχολοῦσε τὴν κάθε νοικοκυρὰ περιλαμβάνονταν καὶ ἡ συντήρηση τοῦ δαπέδου τῆς ὄγνίστας καὶ τοῦ μαγειριοῦ μὲ κράμα νερουλῆς βουνιάς.

Ἀπὸ τοῦ Λαζάρου κι ὕστερα οἱ παππάδες τοῦ χωριοῦ δέχονταν ἀπὸ τὰ σπίτια αὐτὰ προορισμένα νὰ σταλοῦν στὴ Μη-

τρόπολη, στὸ Δεσπότη, ποὺ στὴ δεύτερη Ἀνάσταση θὰ μοίραζε στοὺς πιστοὺς βαμμένα κόκκινα ἀπὸ τὴ Μεγάλη Πέμπτη.

Ἐπίσης τὴ Μεγάλη Πέμπτη σὲ ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸ πρωῖ οἱ νοικοκυρὲς ἐτοίμαζαν τὰ κουλούρια γιὰ τὸ Πάσχα καὶ τὸ πασχαλόψωμο μὲ τὸ σταυρὸ κι ἓνα κόκκινο αὐγὸ στὴ μέση. Ἔβαφταν στὴν κατσαρόλα ἀνάλογο ἀριθμὸ αὐγῶν (μὲ μπακάμι (ἓνα εἶδος ξύλου, παρασχίδες τοῦ ὁποίου ὅταν ἔβραζαν ἔβγαζαν κόκκινο χρῶμα), νὰ προσφέρουν στοὺς ἐπισκέπτες τοῦ σπιτιοῦ κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ Πάσχα γιὰ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καθὼς κι ἓνα κουλούρι.

Ἐνα ἀπὸ τὰ κόκκινα αὐγὰ τῆς Μεγάλης Πέμπτης τὸ τοποθετοῦσαν στὸ εἰκόνισμα καὶ διατηροῦνταν χωρὶς νὰ χυλάσει ἀπὸ τὴν πολυκαιρία μέχρι τὴν ἐπόμενη Μεγάλη Πέμπτη ὅποτε τὸ ἔτρωγαν ἢ τὸ τοποθετοῦσαν σ' ἓνα πεζούλι στ' ἀμπέλι.

Τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ μετὰ τὴν ἀποκαθήλωση στόλιζαν τὸν ἐπιτάφιο μὲ ἄνθη ἀμυγδαλιάς καὶ τριαντάφυλλα οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια ἐνῶ τὰ μικρὰ παιδιὰ περνοῦσαν μπουσουλώντας κάτω ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο.

Τὴν Ἀνάσταση τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῖ ὅταν εἶχε πολὺ κόσμος μὲ τὸν ἐρχομὸ ταξιδεμένων χωριανῶν τὴν ἔκαναν πολλές φορές στὶς δυὸ ἐκκλησίαις τοῦ χωριοῦ, στὸν ἅγιο Γεώργιο καὶ στὸν ἅγιο Νικόλαο, καθὼς καὶ τὴ δεύτερη Ἀνάσταση.

Μετὰ τὴ δεύτερη Ἀνάσταση ποὺ γίνονταν τὶς πρώτες ἀπογευματινὲς ὥρες ἀνοίγε κοινὸς χορὸς ποὺ συνεχίζονταν μέχρι ἄργα τὴ νύχτα. Τὸ ἴδιο γίνονταν μετὰ τὸν ἑσπερινὸ σὲ κάθε ἐκκλησίαια τοῦ χωριοῦ καὶ τὴ λειτουργία τῆς ἄλλης ἡμέρας στὸν ἅγιο Ἀθανάσιο, στὴν Παναγία καὶ τὸν ἅγιο Μηνᾶ.

Ὅλοι οἱ χωριανοὶ ἔκαναν ἐπίσκεψη στὴ γειτονιά ποὺ ἦταν ἡ ἐκκλησίαια καὶ λειτουργοῦσε αὐτὴ τὴ μέρα, σὲ ὅλα τὰ σπίτια καὶ εὐχόνταν «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ «Χρόνια πολλά».

Συνηθίζονταν ἐπίσης καὶ ἐπισκέψεις στὰ σπίτια μὲ τὴ συνοδεία λαϊκῶν ὀργάνων, τὰ «βιολιά» ὅπως τὰ ἔλεγαν.

Στοὺς ἐπισκέπτες ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κέρασμα γλυκοῦ καὶ ποτοῦ προσέφεραν σὲ κάθε σπίτι κόκκινο αὐγὸ καὶ κουλούρι.

Τὸ πασχαλινὸ τραπέζι δὲν ἦταν πλούσιο ὅπως σ' ἄλλα χωριά ἴσως τῆς ἐπαρχίας ἢ σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας πὶ

πλούσιες. Λίγες οίκογένειες ἔκαναν Πάσχα μὲ κρέας νωπὸ ἢ κανένα κοτόπουλο. Οἱ περισσότερες τὴν ἔβγαζαν μὲ παστουρμά καὶ λουκάνικα ἀπὸ τὸ χειμῶνα, ἐκτὸς κι ἂν εἶχαν ταξιδιώτη πὺ κατ' ἀνάγκη θᾶσφαζαν κανένα κοτόπουλο ἢ κατσίκι.

Ὅμως τὰ γλέντια πὺ γίνονταν στὶς πλατεῖες ὅλη τὴν ἑβδομάδα τοῦ Πάσχα καὶ συνεχίζονταν στὰ σπίτια ὅλη τὴ νύχτα ὡς τὰ ξημερώματα μὲ τὰ βιολιά, ἄφηναν εὐχάριστες καὶ νοσταλγικὲς ἀναμνήσεις πὺ διατηροῦνταν χρόνια στὰ μακρινὰ καὶ πολύχρονα ταξίδια τῶν Πυρσογιαννιτῶν ὡς τὶς μέρες μας πὺ ἄλλαξαν πολλά.

δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ε'

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΕΣ ΙΕΡΕΙΣ (1800—1900)

“Όπως αναφέρει ή παράδοση και σημειώνει ό Π. Φρόντζος στο βιβλίο του «Ή παιδεία στην Πυρσόγιανη», οί ιερείς που πέρασαν από την Πυρσόγιανη από τό 1800 μέχρι τό 1900 είναι:

1) Παπαγιώργης Γκάσιος 2) Παπαλάμπρος Άθανασίου 3) Παπανικόλας Παράσχης 4) Παπαγιάννης Φρόντζος 5) Παπαλάμπρος Άθανασίου 6) Παπαγεράσης Τσάλης 7) Παπαδημήτρης Σερίφης 8) Παπαγιώργης Δούκας 9) Παπαδημήτρης Δούκας (Παπαμήτσης) 10) Παπαγιάννης Φρόντζος.

Έπίσης την περίοδο 1900—1950:

1) Παπαγιώργης Οικονόμου 2) Παπακώστας Πρωτόπαπας 3) Παπαδημήτρης Σχόρεμας (Παπαρούκος) Σύγγελος 4) Παπαλάμπρος Πάσχος Σακελλάριος 5) Παπαευάγγελος Οικονόμου 6) Παπαηλίας Παπακώστας 7) Παπαχρήστος Σχόρεμας. Ό Παπαντώνης Δημητριάδης διετέλεσε ιερέας στη Μητρόπολη Λειβαδιάς.

Σχετικά με ιερέα Παπανικόλα Παράσχη (1800—1900) κατά μία όμολογία - μαρτυρία απογόνου του που διαμένει στην Κοζάνη και τό επίθετό του είναι Μπάτζιος, εργάζεται σαν βοηθός λεωφορείου στο έκει ΚΤΕΛ, είναι δέ έγκαταστημένος οικογενειακώς στο χωριό Νάματα Κοζάνης (Πιπιλίτσα τό παλιό όνομα), αναφέρει ότι:

Ό προσπάππος του Παπανικόλας Παράσχης που κατάγονταν από την Πυρσόγιανη, σκοτώθηκε τό 1814 από τους Τούρκους, ή δέ οικογένειά του έκπατρίστηκε από τό φόβο έξόντωσής της. Μετά από χρόνια πήγαν κρυφά στην Πυρσόγιανη από την Πιπιλίτσα, ξέθαψαν τόν ιερέα και μαζί με τά όστά του πήραν και τόν πέτρινο σταυρό που γράφει: «παπανικόλας παράσχης» και ό όποιος σώζεται μέχρι σήμερα στο νεκροταφείο του χωριού Νάματα (Πιπιλίτσα) Κοζάνης. Την όμολογία

αυτή ἔδωσε ὁ Μπότζιος, ἀπόγονος τοῦ Παπανικόλα Παράσχη στὸν Πυρσογιαννίτη Σπύρο Βαλιτᾶ ὅταν ταξίδευε μὲ τὸ λεωφορεῖο ἀπὸ τὴν Κοζάνη μαζί του.

Ἡ διασπαύρωση τῆς πληροφορίας αὐτῆς δὲν κατέστη δυνατή, ἀλλὰ δὲν ἔχουμε λόγους νὰ τὴν ἀμφισβητήσουμε.

Οἱ πρῶτοι ἐπιστήμονες

Ἡ Πυρσόγιαννη δὲν ἦταν μόνο ἡ πηγή τῶν μαστόρων τῆς πέτρας καὶ πρώτη ἀπ' ὅλα τὰ χωριά τοῦ Σαραντάπορου ποὺ ἀνέδειξε τὴν τέχνη τῆς δόμησης τῆς πέτρας καὶ τὴν ἔκανε ἐπιστήμη. Οἱ Πυρσογιαννίτες μαστόροι, ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ποὺ ξεχύθηκαν ἀπὸ τὸ χωριὸ στὰ μακρινὰ ταξίδια, δὲν ὑστέρησαν σὲ φιλοδοξίες νὰ σπουδάσουν τὰ παιδιά τους καὶ νὰ τὰ μορφώσουν, ἐνῶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔστερουῦντο παιδείας.

Ἔτσι βλέπουμε τοὺς πρῶτους Πυρσογιαννίτες μαστόρους νὰ δίνουν τὸ παράδειγμα στὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους καὶ νὰ βγάζουν τοὺς πρῶτους ἐπιστήμονες ἀνώτατων σχολῶν. Αὐτοὶ οἱ γονεῖς, ποὺ ἀξίζουν κάθε τιμῆς, εἶναι: Ὁ Ἀπόστολος Σούρλας, ὁ Γεώργιος Σπύρου καὶ ὁ Γιαννούλης Περώνης. Ὁ πρῶτος σπούδασε τὰ τρία παιδιά του:

1) Τὸ Ζήση Σούρλα ποὺ σπούδασε γιατρός. Ἐγκαταστάθηκε στὴν Πυρσόγιαννη ὅπου ἀνέπτυξε καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα. 2) Τὸ Δημήτρη Σούρλα ποὺ σπούδασε νομικὰ καὶ ἄσκησε δικηγορία στὸ Βεράτι τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ 3) Τὸν Κωνσταντῆ Σούρλα ποὺ σπούδασε κι αὐτὸς νομικὰ καὶ ἐγκαταστάθηκε στὰ Γιάννενα ὅπου ἄσκησε δικηγορία καὶ τὸ 1908 ἐξελέγη βουλευτῆς στὴν τουρκικὴ Βουλὴ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ μειονότητα τῆς Ἡπείρου.

Ὁ δεύτερος, ὁ Γεώργιος Σπύρου, ποὺ ταξίδευε στὸ Μεσολόγγι, σπούδασε τὸ παιδί του Χαρίση Σπύρου (Κολοκύθας) γιατρὸ καὶ ἄσκησε τὴν ἰατρικὴ στὴν ἀρχὴ στὴν Ἐρσέκα τῆς Κολώνιας καὶ ἀργότερα ἐγκαταστάθηκε στὴν Πυρσόγιαννη.

Ὁ τρίτος, ὁ Γιαννούλης Περώνης, ποὺ ταξίδευε στὴν περιφέρεια Ἀργυροκάστρου καὶ στὰ Μπιτώλια, σπούδασε τὸ

παιδί του Νικόλαο Περώνη γιατρό στο Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἐγκαταστάθηκε στην Πυρσόγιανη καὶ ἄσκησε τὴν ἰατρικὴ καὶ ἓνα ἰδιάστημα συγχρόνως μὲ τὸν Χαρίση Σπύρου.

Τοὺς πρώτους παραπάνω ἐπιστήμονες ἀνωτάτων σχολῶν ἀκολουθοῦν κατὰ τὴν περίοδο 1850—1900 καὶ οἱ παρακάτω δώδεκα δάσκαλοι Πυρσογιαννίτες: 1) Γεώργιος (Γούσιας) Ζ. Σούρλας 2) Ζήσης Κ. Σούρλας 3) Ἰωάννης Δ. Παπαδημητρίου 4) Γεώργιος Ν. Σούρλας 5) Ἰωάννης Ἀπ. Πύρσος 6) Πέτρος Παίπας 7) Χαράλαμπος Κ. Σούρλας 8) Θεοδόσης Παγώνης 9) Νικόλαος Κ. Σούρλας 10) Ἰωάννης Κ. Βετσόπουλος 11) Νικόλαος Παγώνης καὶ 12) Ἀντώνιος Φρόντζος. (Βλ. Π. Φρ., ὁ.π.).

Ὅπως βλέπουμε, ἀπὸ τοὺς πέντε πρώτους ἐπιστήμονες οἱ τρεῖς εἶναι ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Σουρλαίων καὶ ἀπὸ τοὺς δώδεκα δασκάλους οἱ πέντε εἶναι ἐπίσης τῆς ἴδιας οἰκογένειας, γεγονός πὸ ἐνισχύει τὴν ἄποψη πὸ ἐκφράζεται σὲ ἄλλες σελίδες τοῦ παρόντος, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότητα τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ἐμφανίζεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅταν ἔμειναν στὸ σπίτι τοῦ Σούρλα τὰ τρία φορτώματα λίρες.

Δάσκαλοι Πυρσογιαννίτες ἀπὸ 1900—1960: 1) Γεώργιος Ἰατρίδης 2) Μάνθος Κ. Παπαδημητρίου, πρωτόπαπας, 3) Ἀχιλλέας Ν. Δούκας 4) Γεώργιος Β. Δούκας 5) Φίλιππος Κ. Παπαλαμπρίδης 6) Θεοφάνης Δούκας 7) Χαρίλαος Παπαδόπουλος 8) Τάκης Ἀδάμος 9) Μιχάλης Στέκος 10) Τάκης Παπαλαμπρίδης 11) Γιάννης Δημητριάδης 12) Κώστας Μαρτσέικης.

Ἡ ἄμιλλα γιὰ σπουδές

Γιὰ νὰ ἐκτιμήσει κανεὶς τὴ δίψα τῶν Πυρσογιαννιτῶν γιὰ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους, ἀφοῦ αὐτοὶ ἦταν ἀγράμματοι ἢ σχεδὸν ἀγράμματοι, ἄνθρωποι τοῦ μόχθου καὶ τῆς βιοπάλης, βασανισμένοι καὶ καταπονημένοι ἀπὸ τὰ συνεχῆ ταξίδια μὲ τὰ μπουλούκια μαστόροι, ἐπιβάλλεται νὰ συγκριθεῖ ἡ ἐπὶ Τουρκίας ἐποχὴ, τουλάχιστον μέχρι τὸ 1900 πὸ οἱ ἐπιστήμονες Πυρσο-

γιαρνίτες μετριοῦνταν στὰ δάχτυλα τῆς μιᾶς χειρὸς καὶ ἡ μετέπειτα ἐποχὴ, μέχρι σήμερα.

Παραθέτω μὲ ἱκανοποίηση καὶ καύχημα ὡς Πυρσογιαρνίτης τὸν παρακάτω πίνακα ποὺ φανερῶνει τὴν τάση τῶν ἀγράμματων αὐτῶν νοικοκυραίων, ποὺ μὲ στερήσεις κατόρθωσαν νὰ σπουδάσουν τὰ παιδιὰ τους ποὺ ἄπλωσαν στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ ὡς ἐπιστήμονες πλέον, γιὰ νὰ συμβάλουν στὸ πνεῦμα τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης.

Μεγάλῃ τιμῇ ἀνήκει στοὺς πατεράδες αὐτοὺς, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων θὰ προηγοῦνται στὸν πίνακα τῶν σπουδαγμένων τέκνων τους καὶ τὰ ὁποία παραδίδω στὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ:

Νικόλαος Ἰατρίδης	Ἄγγελος νομικός, Πάρεδρος Συμβουλίου Ἐπικρατείας
Ἰωάννης Τσίπας	Νικόλαος νομικός, Διευθυντὴς Ὑπουργ.
Δημήτριος Τσιτσιράγκας	1) Γεώργιος γιατρὸς 2) Ποῦλος νομικός
Γεραβέλης Σπῦρος	1) Χαράλαμπος πολ. μηχανικός 2) Ἑλένη ἀρχιτέκτων
Βετσόπουλος Βασίλειος	1) Ἑλένη γιατρὸς 2) Γεώργιος μηχανικός
Ἰωάννης Λώλης	1) Μαρία φιλόλογος 2) Ἀντωνία Ἀγγλικὴ Φιλολογία 3) Νικολέττα γιατρὸς
Βασίλειος Μαρτσέκης	Μιχαὴλ δικηγόρος
Νικόλαος Τσίπας	Γιάννης Ἀνωτ. Βιομηχανικὴ
Χαράλαμπος Γεραβέλης	1) Σπῦρος γεωπόνος 2) Σάββας μηχανολόγος 3) Μαρίλη ΑΣΟΕΕ
Κωστάκης Πύρσος	Χαράλαμπος γιατρὸς
Πασχάλης Μαρτσέκης	Ἰωάννης πολ. μηχανικός
Σαράντης Λώλης	Κατερίνα δασκάλα
Λουκάς Παπαλάμπρος	Νικόλαος φυσικός
Χρῆστος Πετσίνης	1) Κώστας γιατρὸς

Νώντας Χρυσάφης
Θωμάς Χρυσάφης
Περικλής Δούκας

Λεωνίδας Φρόντζος
Γεώργιος Φλίντρης

Γεώργιος Γκόρτσος
Περικλ. Παπαχαραλάμπους
Τάκης Ἀλεξίου

Ἀπόστολος Γκόρτσος

Γιάννης Μαυρομμάτης

Ἀπόστολος Κιόχος

Σπύρος Τζάφος
Ξενοφών Κοντοζήσης

Χαράλαμπος Φλίντρης

Παναγιώτης Φλίντρης

Μιχάλης Βαζούκης
Γεώργιος Παπαλαμπρίδης

Κώστας Παπαλαμπρίδης
Νικόλαος Ἐργολάβος

Ἐλευθέριος Βαζούκης

- 2) Ἄννα νομικὸς
- Ἴσμήνη νομικὸς
- Μιχαήλ Ἀνωτ. Ἐμπορικὴ
- 1) Νικόλαος χημικὸς μηχανικὸς
- 2) Εὐανθία δικηγόρος
- Σταματία δικηγόρος
- 1) Ἀθηνᾶ νομικὸς δικαστικὸς
- 2) Γιάννης οἰκονομολόγος
- Γιάννης πολιτ. μηχανικὸς
- Εὐγενία Ἀνωτ. Ἐμπορικὴ
- 1) Μαρία γεωπόνος
- 2) Εἰρήνη γεωπόνος
- 3) Σπύρος ὑπομηχανικὸς
- 1) Κώστας ἀρχιτέκτονας
- 2) Βασίλης καθηγ. μαθηματ.
- 3) Δημήτρα μηχανικὸς
- 1) Μάριος Γεωπονικὴ
- 2) Κώστας τοπογρ. μηχανικὸς
- 1) Πέτρος Ἀνωτ. Βιομηχανικὴ
- 2) Μιχάλης ὑπομηχανικὸς
- 3) Γιάννης πολ. μηχανικὸς
- Ἀγαθὴ Πάντειος Σχολὴ
- 1) Ἐλευθερία φαρμακοποιὸς
- 2) Θεοδώρα νομικὸς
- 1) Κώστας γεωλόγος
- 2) Δημοσθένης νομικὸς
- 1) Ἀντιγόνη φιλόλογος
- 2) Σπύρος μαθηματικὸς
- Ἀλεξάνδρα Πάντειος Σχολὴ
- 1) Στέφανος Σχολὴ Εὐελπίδων
- 2) Παναγιώτης Σχολὴ Εὐελπίδων
- Παναγιώτης Παιδ. Ἀκαδημία
- 1) Σπύρος φιλόλογος
- 2) Κούλα καθηγήτρια
- 3) Τάκης δάσκαλος
- Πελαγία δασκάλια

- Χρήστος Κοντοζήσης
- 1) Ἀθανασία δασκάλια
2) Πέτρος Σχ. Ἐμποροπλοιάρχων
Ἐλευθερία ὑπομηχανικός
- Ἡλίας Πετσίνης
- 1) Φαίδων γιατρός ἐνδοκρινολ.
2) Ἴων πολ. μηχανικός
- Κώστας Χαρσούλης
- Νικόλαος γιατρός
- Εὐάγγελος Γαλάνης
- 1) Ἄλκης πολ. μηχανικός
2) Δημήτριος πολ. μηχανικός
- Ἰωάννης Καραγιάννης
- 1) Δημήτριος γιατρός
2) Βασιλική Ἀνωτ. Βιομηχανική
Βασίλειος δικηγόρος
- Παῦλος Καραγιάννης
- Ἐλένη γεωπόνος
- Γιῶργος Παπαγεωργίου
- Ἀθηνᾶ πολ. ὑπομηχανικός
- Σωκράτης Πύρσος
- Ἐθνάσης πολ. μηχανικός
- Σωκράτης Μόσχος
- 1) Λεωνίδας πολ. ὑπομηχανικός
2) Γιολάντα δασκάλια
- Ἀνδρέας Παπαγεωργίου
- 1) Ἀθανάσιος μηχανολόγος μηχαν.
2) Βασιλική γεωπόνος
- Σπύρος Δόβας
- Ἡλίας καθηγ. μαθηματικὸς
- Νικόλαος Νοῦκος
- 1) Λεωνίδας δάσκαλος
2) Βασιλική δασκάλια
- Ἀντώνιος Πάσχος
- Δημήτριος καθηγ. μαθηματ.
- Θεοφάνης Παπαγεωργίου
- Ἄντωνιος πολ. μηχανικός
- Βασίλειος Γκάσιος
- Χρήστος γιατρός
- Βασίλειος Κοραβέσης
- 1) Ἐθνάσης νομικός
2) Κώστας μαθηματικός
- Σωτήριος Σερίφης
- 1) Φρόσω γιατρός
2) Πανὰ Οἰκ. Τμήμα Νομ)κῆς
- Λουκάς Βαλτᾶς
- Ἄδωνις Νομική καὶ Κοινων.
- Μιχάλης Χρυσάφης
- 1) Γεώργιος οἰκονομολόγος
2) Ἀμαλία δασκάλια
- Εὐριπίδης Σούρλας
- Ἄνδρας οἰκονομολόγος
- Ξενοφὼν Βαλτᾶς
- Βασιλική καθ. φιλόλογος
- Ἀριστοτέλης Πετσίνης
- 1) Ἰωάννης καθ. μαθηματικὸς
2) Ἐλένη βιολόγος
- Θεοφάνης Ἀλεξίου
- 1) Ἀπόστολος καθ. φιλόλογος
- Πέτρος Δούκας
- Βασίλειος Βετσόπουλος

- Θεοφάνης Βέπσης
- Στέφανος Βάτσικας
- Δημήτριος Περώνης
Ἀριστοτέλης Βάτσικας
- Δημήτριος Πανάγιος
Λάζαρος Περώνης
Ἰωάννης Περώνης
- Γεώργιος Παπανικολάου
Βασίλειος Παπανικολάου
Ἰωάννης Κουρλός
Ἐλευθέριος Φλίντρης
Μιχάλης Κιόχος
Κρίτων Γκουνητής
Ἐλευθέριος Σούρλας
Βασίλειος Παγώνης
Θωμᾶς Γκάσιος
Σπύρος Σούρλας
Σπύρος Γκουνητής
Χρήστος Φ. Παπανικολάου
Λάζαρος Γιαντσιούλης
Ἀχιλλέας Σιάντρας
Σπύρος Βαλτᾶς
- Ἀχιλλέας Τσουβάλης
- Γεώργιος Βατσκαλῆς
- Εὐριπίδης Βαλτᾶς
Χρήστος Μαρτσέκης
- 2) Δημοσθένης ΤΕΙ - Διοικ. Ἐπ.
3) Ἐλένη γυμνάστρια
1) Ἐλένη Οἶκον. Ἐπιστ.
2) Ἀπόστολος φυσικοθεραπευτῆς
1) Ἀγαμέμνων πολ. μηχανικὸς
2) Παναγιώτης ΚΑΤΕΕ
Εὐθύμιος ΤΕΙ
1) Νικόλαος κοινωνιολόγος
2) Ἀναστασία δασκάλα
Μαρίνα ΤΕΙ - Διοικ. Νοσοκ.
Δημήτριος φαρμακοποιὸς
1) Κούλα δικηγόρος
2) Ντίνα καθηγήτρια
3) Μαργαρίτα οἶκον. ἐπιστ.
Δημήτριος φαρμακοποιὸς
Δημητρούλα πολ. μηχανικὸς
Σωτήριος καθηγητῆς
Μαρίνα καθηγήτρια
Ἀγαθὴ ΤΕΙ
Δημήτριος μηχανολόγος - μηχαν.
Δημήτριος μηχανολόγος μηχαν.
Σπύρος φαρμακοποιὸς
Ἀφροδίτη νομικὸς
Ἐπαμεινώνδας οἶκον. ἐπιστ.
Αἰμίλιος πολ. μηχανικὸς
Βασίλειος ἠλεκτρομηχανικὸς
Ἀθηνᾶ δασκάλα
Νικόλαος καθηγητῆς
1) Γεώργιος μαθηματικὸς
2) Ἀπόστολος ναυπηγὸς
1) Χρήστος φαρμακοποιὸς
2) Κατερίνα καθηγήτρια
1) Μιχάλης οἶκον. ἐπιστ.
2) Ἀγλαΐα ΤΕΙ
Κώστας δάσκαλος
Κώστας δάσκαλος

Σπῦρος Μαρτσέκης	1) Μιχάλης δασολόγος
Κώστας Χ. Μαρτσέκης	2) Νικόλαος οίκονομολόγος
Βασίλειος Ζαραβέλας	Χρήστος ναμικὸς
Ἐλευθέριος Σιάντρας	Πέτρος Σχολή Εὐελπίδων
Παναγιώτης Τζάφος	Βασίλειος δάσκαλος
Ἄμαλία Παπαλαμπρίδη	Ἀνδρέας οίκονομολόγος
Βασίλειος Μαρτσέκης	Αἰκατερίνη ἀρχαιολόγος
Λουκάς Καραγκιόζης	Ἀλέξιος μηχανολόγος μηχαν.
	Ἀντώνιος μαθηματικὸς

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω ἀπόφοιτους ἀνωτάτων καὶ μέσων σχολῶν ποὺ ἀνέδειξε ἡ Πυρσόγιαννη μέχρι τῆ στιγμῆ ποὺ ἐκδόθηκε τὸ ἀνά χειῖρας βιβλίον, τὸ σύνολο σχεδὸν τῆς νεολαίας μας ἔτυχε γυμνασιακῆς καὶ λυκειακῆς ἐκπαίδευσης. Καὶ τοῦτο ὀφείλεται στὸ ὅτι μεταπολεμικὰ πολλὰς Πυρσόγιαννίτικες οἰκογένειες ἐγκαταστάθηκαν σὲ διάφορα ἀστικά κέντρα, Ἀθήνα, Λάρισα, Καρδίτσα, Ἀγρίνιο, Ἡγουμενίτσα, Ἰωάννινα, ὅπου τοὺς δόθηκε ἡ δυνατότητα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ νὰ μορφώσουν τὰ παιδιὰ τους.

Διακεκριμένοι Πυρσόγιαννίτες

Ἡ Πυρσόγιαννη —καὶ εἶναι πρὸς τιμὴ της— δὲν ἀνέδειξε σπυλῶς καὶ μόνο ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενους, ἀνθρώπους πρῶτων γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ προσωπικότητες ποὺ πέρασαν στὴν ἱστορία γιὰ τὴν ἐθνικὴ τους προσφορά, τὴν ὑπηρεσιακὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ πρὸς τὴν πατρίδα γενικῶς, ἀπὸ τὴ θέση ποὺ τάχτηκαν νὰ ὑπηρετήσουν καὶ πέραν αὐτῆς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σοφὸ καὶ σεβαστὸ παιδαγωγὸ Εὐριπίδην Σούρλα ποὺ μὲ τὴ συγγραφικὴ του προσφορά στὴν ἐκπαίδευση γενικῶς, ἄφησε καὶ σημαντικὸ λαογραφικὸ ὑλικό, ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη καὶ τὴν ἐπαρχία Κονίτσης, δημοσιευμένο σὲ Ἠπειρωτικὰ περιοδικὰ καὶ ἠφμερίδες, διεκρίθησαν κατὰ περιόδους στὰ κοινὰ καὶ οἱ παρακάτω ποὺ κατέλαβαν ἐξέχουσες θέσεις στὴν πολιτεία.

Ὁ Ἄγγελος Νικ. Ἰατρίδης, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

Ὁ Κίμων Σούρλας, Καθηγητὴς τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

Ὁ Κώστας Φρόντζος, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη Βουλευτὴς καὶ Δήμαρχος Ἰωαννίνων, ὡς καὶ ἰδρυτὴς καὶ ἐπὶ σειρά ἐτῶν Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν (Ε.Η.Μ.) μὲ ἀξιόλογον δράσιν, τὰ ἔργα τοῦ ὁποῖου στολίζουν τὴν Ἡπειρωτικὴν πρωτεύουσαν. (Ἑπαίθριον θέατρο, Μουσεῖον Λαϊκῆς Τέχνης, Βιβλιοθήκη, Αἴθουσα συναυλιῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, Γιορτὲς Δωδώνης κ.ἄ.).

Γιὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν του προσφορὰν ὁ Κ. Φρόντζος τιμήθη μετὰ πολλὰ παράσημα καὶ τίτλους, μετὰξὺ τῶν ὁποίων τοὺς χρυσοὺς σταυροὺς τοῦ Τάγματος τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος, τὸν πολεμικὸν σταυρὸν χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὰ μετάλλια Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως, Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, Πανηπειρωτικῆς Ὀμοσπονδίας, Ριζαρείου Σχολῆς, Ἡπειρωτικῆς Ἐταιρείας, Πολιτείας Καλλιφόρνιας Ἀμερικῆς καὶ τὸ ἀκόλουθον ὄφφικιον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ Βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἄριθμ. Πρωπ. 697

Τοὺς εὐσεβεῖα καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένους καὶ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως χρησίμους καὶ εὐεργετικοὺς ἑαυτοὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ καταδεικνύντας, ζήλω τε ἐνθέῳ περὶ τὰ κοινὰ ἀμφιπονουμένους, τιμᾶν οἶδε, χαίρουσα, ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, ὄφφικίων τε ἀπονομαῖς τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐκαίρως ἐνδείκνυσθαι εὐνοίαν.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοιοῦτοις ἀγαθοῖς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ζηλωτῆς τε φιλοτιμίας καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφοσιώσεως προτερήμασι κεκοσμημένος ἀποδέδεικται καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῖν κατὰ πνεῦμα υἱὸς Ἐπιμύσιαιος κ. Κωνσταντῖνος Φρόντζος, Δικηγόρος, κάποικος Ἰωαννίνων, φιλευσεβῶς καὶ φιλογενῶς πολυτίμους προσφέρων τῷ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμένικῳ Θρόνῳ, τῇ Ὀ-

μογενεία, τῆ προσφιλεῖ Γενετείῳ καὶ τῷ εὐσεβεῖ ἡμῶν Γένει ὑπηρεσίας, ἢ Μειριάτης ἡμῶν ἐπιβραβεῦσαι βουλομένη τὴν τοιαύτην ἀφοσίωσιν καὶ προσήλωσιν, καὶ ἰδίαν Πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν καὶ προαίρεσιν, ἔγνω ἀπονεῖμαι αὐτῷ τὸ ὄφφικιον τοῦ Ἄρχοντος Ἐξάρχου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς εἰς τὸ ὄφφικιον τοῦτο προχειρίσεως αὐτοῦ ἀνατεθείσης παρ' ἡμῶν τῷ Ἱεροτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἰωαννίνων κ. Σεραφεῖμ.

Ἐφ' ᾧ καὶ γράφομεν ἀποφαινόμεθα, ἵνα ὁ ἐξονομασθεὶς Ἐπιμολογιστὴς κ. Κωνσταντῖνος Φρόνιζος ὑπάρχη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ λέγηται Ἐπιμολογιστὴς Ἄρχων Ἐξαρχος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, πάσης τῆς προσηκούσης τῷ ὄφφικίῳ τούτῳ τιμῆς, πάντοτε καὶ παρὰ πάντων ἀπολαύων καὶ ἀξιούμενος.

Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν Εὐεργειήριον Γράμμα, δόντων μὲν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν ἡμῶν τῷ Ἐπιμολογιστῇ κ. Κωνσταντῖνῳ Φρόνιζῳ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αἰχθ' κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου (θ'),
Ἐπινεμήσεως Η'.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως
† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

Ὁ Σπύρος Σούρλας (Πίπης) ἀνεδείχθη Βουλευτὴς Ἰωαννίνων τὸ 1935—36.

Ὁ Μιχάλης Ζήσης ποὺ γεννήθηκε στὴν Παραμυθιά Θεσσαρωτίας ἀπὸ γονεῖς Πυρσογιαννίτες, διετέλεσε Διευθυντὴς Κοινωνικῆς Πρόνοιας στὴν Ἡγουμενίτσα, ὅπου μὲ τὴν ἐξωϋπηρεσιακὴ του δραστηριότητα, μέσω ξένων φιλανθρωπικῶν ἐργανώσεων, ὅπως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Ἑλβετικῆς Βοήθειας, ἀνήγειρε καὶ λειτουργεῖ Γηροκομεῖο 40 κλινῶν στὴν Ἡγουμενίτσα καθὼς καὶ συνοικία 50 οἰκιῶν ὅπου ἐγκαταστάθηκαν ἰσάριθμες φτωχὲς οἰκογένειες ὁμογενῶν ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.

Ὁ Νίκος Τσίπας ὑπῆρξε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου ἐπὶ σειρά ἐτῶν, ἐκλεκτὸς Πυρσογιαννίτης λόγιος μὲ σημαντικὴ λαογραφικὴ προσφορὰ πρὸς τὴ γενέθλια γῆ καὶ

πάντα πρόθυμος άρωγός και χρηματοδότης έργων στην Πυρσογιαννη.

Ο Γεώργιος Άποστ. Πύρσος, οίκονομολόγος, άνώτερος υπάλληλος τής Τράπεζας Ελλάδος, εξέδωσε δύο βιβλία: « Συμβολή στην Ιστορία τής Τραπεζικής Ελλάδος » διετέλεσε Διευθυντής του Πολιτικού Γραφείου του Στρατηγού Δαγκλή και Γεωργ. Καφαντάρη.

Ο Τάκης Αδάμος άνεδείχθη Βουλευτής στο Εύρωπαϊκό Κοινοβούλιο και άργότερα Πρόεδρος τής Έταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών.

Ο Μιχάλης Μαρτσέκης, Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, εξέδωσε Νομικά συγγράμματα, όπως: 1) « Εύρωπαϊκή και Ελλάς », Α' βραβείο από την Εύρωπαϊκή Λέσχη Ελλάδος, 2) « Συνθήκη συνδέσεως Ελλάδος — ΕΟΚ », 3) « Κώδικες Κοινοτικού Δικαίου », 4) « Συλλογικές Συμβάσεις Έργασίας » κ.ά. Επίσης, ως Πρόεδρος του Συλλόγου τών έν Αττική Πυρσογιαννιτών και τής Όμοσπονδίας Συλλόγων τής έπαρχίας Κονίτισης, συνέβαλε κατά πολύ στην όργάνωση Συνεδρίων για την ανάπτυξη τής έπαρχίας Κονίτισης.

Ο Κώστας Χαρσούλης, εξέδωσε λογοτεχνικά βιβλία και έγραψε αξιόλογα χρονογραφήματα που δημοσιεύτηκαν σε διάφορα περιοδικά και έφημερίδες στην Καβάλα όπου έκλέχτηκε Δήμαρχος.

Ο Χρήστος Σωτ. Σερίφης, γιατρός, έπελέγη Νομάρχης Πρεβέζης όπου και ύπηρετεί ήδη.

Πυρσογιαννίτες στην Άμερική

Η μετανάστευση τών Πυρσογιαννιτών στην Άμερική και την Άφρική άρχισε το 1900 και συνεχίστηκε κάπως έντοότερα μέχρι το 1925. Οι πρώτοι που ταξίδεψαν στην Άμερική ήταν ο Πέτρος Τσιάνης, ο Ανδρέας Αδάμος, ο Σπύρος Τσίπας, ο Γιάννης Τσίπας, ο Άλέξης Χρυσάφης, ο Αντώνης Ντούμας, ο Γρηγόρης Ντούμας, ο Νικόλας Μαρτσέκης, ο Κώτσιος Χρυσάφης, ο Λάμπρος Καραγκιόζης.

Άκολούθησαν μετά την άπελευθέρωση από τους Τούρκους

Στὸ μέσον ἀριστερὰ ὁ Κώστας Καραγκιόζης, πρόεδρος τῆς
Ἑλληνικῆς Ὀργανώσεως G.A.P.A
καὶ ἰδρυτὴς τῆς Φιλαρμονικῆς

τὸ 1913 νὰ ταξιδεύουν στὴν Ἀμερικὴ μέσω Πατρῶν μὲ τὸ ἀτμόπλοιο «Σαϊτούρνια» ποὺ τὸ ταξίδι στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανὸ διαρκοῦσε τριάντα μέρες ὥσπου νὰ φτάσει στὴ Νέα Ὑόρκη, ὁ Μήτσο Ντόβας, ὁ Νικόλας Παπαλάμπρος, ὁ Χρῆστος Πάτσης, ὁ Κώστας Καραγκιόζης, ὁ Γιάννης Τσιτσιράγκας, ὁ Βασίλης Καραγκιόζης, ὁ Φιλοποίμενας Ντούμας, ὁ Γιώργος Μαρτσέκης, ὁ Μήτσος Βέτσας, ὁ Ἀντώνης Ματαρᾶς, ὁ Τάκης Ματαρᾶς, ὁ Ἀντώνης Πύρσος, ὁ Θωμᾶς Περόνης, ὁ Νίκος Καραγκιόζης - Κάρσον, ὁ Θωμᾶς Πύρσος, ὁ Νίκος Μπαλτᾶς, ὁ Κώστας Πετσίνης, ὁ Νικόλας Πετσίνης, ὁ Γιώργος Παγώνης, ὁ Λουκᾶς Τσιάνης, ὁ Κώστας Παπαλαμπρίδης, ὁ Χαρίσης Ματαρᾶς κ.ἄ.

Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Κώστας Καραγκιόζης καὶ ὁ Νίκος Καραγκιόζης - Κάρσον πῆραν ἀπὸ τὸ χωριὸ τίς γυναῖκες τους στὴν Ἀμερικὴ πρῶτοι καὶ ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ ὅπου καὶ ἀπέκτησαν οἰκογένειες, διατηρῶντας τὴν ἐλληνικὴ οἰκογενειακὴ παράδοση καὶ τὴ γλῶσσα, καθὼς καὶ ὁ Γρηγ. Δούμας.

Νεώτεροι Πυρσογιαννίτες μετανάστες στὴν Ἀμερικὴ εἶναι: Οἱ ἀδελφοὶ Γιάννης καὶ Βαγγέλης Θωμᾶ Πύρσου, ὁ Κώστας Βέτσας, ὁ Μιχάλης Σχόρεμας, ὁ Τάκης Μαυροζήσης καὶ ὁ Λάμπρος, ὁ Στέφανος Βαλτᾶς καὶ ἡ ἀδελφὴ του Αὐγούλα, ὁ Γιώργος Προύβαλης, ὁ Γρηγόρης Περώνης, ὁ Στέφανος Χρυσάφης, ὁ Γαρουφαλίδης Γαλάνης, ἡ Ἑλένη Ζαραβέλα.

Τὸ Πυρσογιαννίτικο στοιχεῖο τῆς Ἀμερικῆς παρὰ τὰ χρόνια τοῦ ταξιδεμοῦ τους, διατηροῦν ἄσβεστη τὴ φλόγα τῆς πατρίδας καὶ τακτικὰ δίνουν τὸ παρῶν ὁσάκις τὸ χωριὸ ζητᾶ τὴ συνδρομὴ τους γιὰ ἔργα κοινωφελῆ, μὲ σημαντικὲς εἰσφορές.

Οἱ Πυρσογιαννίτες τῆς Ἀμερικῆς εἶχαν ιδρύσει ἀπὸ παλιὰ τὸ Σύλλογο «Ὁ Ἅγιος Μηνᾶς» ποὺ ἐνίσχυε πάντοτε οἰκονομικὰ τὸ χωριό.

Μεταξὺ τῶν Πυρσογιαννιτῶν ποὺ ἀνεμίχθησαν σὲ δραστηριότητες τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου τῆς Ἀμερικῆς ἦταν ὁ ἀείμνηστος Κώστας Καραγκιόζης ὁ ὁποῖος διετέλεσε Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀργανώσεως *GAPA* στὴν πολιτεία τοῦ Ὀχάιο καὶ συνέβαλε στὴ συγκράτηση ἀξιόλογης Φιλαρμονικῆς

δειγμα πού και στη μεγάλη αυτή χώρα οί Πυρσογιαννίτες μετανάστες δέν περιορίστηκαν μόνο στα βιοποριστικά επαγγέλματα και τή λάντζα τών έστιατορίων, ώς άνθρωποι άπλοι και χωρίς νά γνωρίζουν τή γλώσσα, αλλά άναδείχθηκαν σε κοινωνικούς και επιχειρηματικούς παράγοντες.

Ο Έλληνοαμερικανός Βουλευτής στο Άμερικανικό Κογκρέσο κ. Χρ. Σπύρου έρευνά από διετίας πού ήλθε στην Ελλάδα νά βρεΐ τις ρίζες τής οίκογένειάς του πού όπως ό ίδιος άναφέρει, ό προπάππος του κατάγονταν από τά Κονιτσοχώρια. Έξεταστέο τυγχάνει άν έχει κάποια σχέση με τήν οίκογένεια Σπύρου τής Πυρσόγιανης, προγόνων τής οίκογένειας Ίατρίδη.

Οί Πυρσογιαννίτες μετανάστες τής Άμερικής συνέβαλλαν κατά πολύ έκτός από τήν άπαγκίατρωση τών οίκογενειών τους από τόν οίκονομικό μαρασμό με τά έμβάσματά τους και στον πολιτιστικό τομέα, μεταφέροντας στο χωριό τά πρώτα τεχνικά και έπιστημονικά έπιτεύγματα, όπως τόν φωνόγραφο, πού τόσο έντυπώσιαζε τόν κόσμο τήν έποχή εκείνη.

Η οίκογένεια Κώσια Καραγκιόζη στο CLIVELANT του Όχάιο με τόν επίσης Πυρσογιαννίτη Χρηστο Πάση άριστέρα, γνωστό στην Ήπειρο, πού ανήγειρε δαπάναις του εις Ίωάννινα τόν Ίερό Ναό Αγίου Γεωργίου.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Σ Τ'

Τὸ ζάλωμα τῶν γυναικῶν

Οἱ γυναῖκες, ὅπως σὲ ὅλα τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας, ἔτσι καὶ στὴν Πυρσόγιαννη ποὺ οἱ ἄντρες ταξίδευαν μὲ τὰ μπουλούκια ἀπὸ τὸ Μάρτη μὲχρι τὸ Δεκέμβριο, τὴν περίοδο αὐτὴ εἶχαν τὴ φροντίδα τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ τὸν ἐφοδιασμό τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὰ ἀπαραίτητα τρόφιμα τόσο γιὰ τὰ μέλη τῆς φαμίλιας, ὅσο καὶ γιὰ τὰ ζῶα, τροφές γιὰ τὸ χειμῶνα, κλαδί καὶ χόρτο.

Ἡ ἐξασφάλιση τοῦ ψωμιοῦ (τὸ «ἀμπάρισμα», ὅπως τὸ ἔλεγαν) μὲχρι ποὺ νὰ βγεῖ ὁ χειμῶνας τὸ Μάρτη - Ἀπρίλη, ἦταν ὁ ἐφιάλτης τοῦ καλοκαιριοῦ γιὰ ὅλες τὶς νοικοκυρές.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρήματα ποὺ ἔστειλαν οἱ ἄντρες τους ἀπὸ τὸ ταξίδι, προσπαθοῦσαν νὰ ἐξοικονομήσουν ἀπὸ λίγο λίγο τὸ γέννημα ποὺ οἱ Βλάχοι κερρατζήδες ἀπὸ τὸ Ντέντσικο (Ἄετομηλίτσα) μὲ τὰ κερραθάνια τους ἔφερναν στὸ χωριὸ ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ Μακεδονία.

Θεωροῦνταν εὐπορη οἰκογένεια ὅποια ἐξασφάλιζε τὸ γέννημα τῆς χρονιάς ἀπὸ Μάρτη σὲ Μάρτη, τὸ ὁποῖο ὑπολόγιζαν δυὸ φορτώματα γιὰ κάθε ἄτομο τῆς οἰκογένειας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γέννημα, φρόντιζαν νὰ ἐξοικονομήσουν καὶ λίγο λάδι ποὺ τὸ ἔβαζαν στὸ φαγητὸ μὲ τὸ κουτάλι.

Τὰ ἄλλα τρόφιμα, ἀπὸ ζαρζαβατικά, πατάτες, φασόλια, φακές, κρεμύδια, πράσα, ντομάτες καὶ ἄλλα λαχανικά, τὰ ἐξασφάλιζε ἢ κάθε οἰκογένεια ἀπὸ τὶς ἐλάχιστης ἔκτασης ξερικὰ χωράφια ποὺ τὰ ἔσκαφταν (ὄργωναν) μὲ τὸ δικέλι οἱ γυναῖκες καὶ τοὺς μικροὺς κήπους ποὺ πότιζαν μὲ τὸ λίγο νερὸ ποὺ μάζευαν στάλα στάλα σὲ ὄβορους (στέρνες).

Τὸ τυρὶ, τὸ βούτυρο καὶ τὸ μαλλί, ὅλα λιγοστὰ κι αὐτά, ἦταν ἀπὸ πεντέξη - δέκα τὸ πολὺ γιδοπρόβατα ποὺ διατηροῦσε ἢ κάθε οἰκογένεια καθὼς καὶ τὸ κρέας ἀπὸ τὰ ἀρσενικὰ κατσίκια κι ἀρνιά ποὺ ἔσφαζαν.

Τὰ θηλυκὰ τὰ κρατοῦσαν γιὰ μάνες, σὲ ἀντικατάσταση τῶν γερασιμένων γιδιῶν ποὺ τὰ ἔσφαζαν τὸ φθινόπωρο καὶ τὸ κρέας τὸ ἔκαναν παστουρμὰ γιὰ τὸ χειμῶνα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κουμάντο τῆς κάθε γυναίκας νοικοκυρᾶς γιὰ τὸ σπιτικό, ὅταν μάλιστα στὸ σπίτι δὲν ἦταν ἄντρας ἀρχηγός, ἔστω γέροντας πατέρας ἢ πεθερὸς νὰ φροντίσει γιὰ τὰ τρόφιμα τῆς χρονιάς, ἢ φροντίδα τῆς γυναίκας δὲ σταματοῦσε ἂν δὲν ἐξασφάλιζε καὶ τὶς τροφές γιὰ τὰ ζῶα, τὰ γιδοπρόβατα, γαϊδούρι, ἀγελάδα, ποὺ κλείνονταν ὅλο τὸ χειμῶνα μὲ τὰ χιόνια στὸ κατώϊ, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ καυσόξυλα γιὰ τὴ φωτιά στὸ τζάκι καὶ τὸ φούρνο, καθὼς καὶ τὸ δαδί γιὰ τὸ φεγγίτη στὸν παραμάχο τοῦ τζακιοῦ.

Σὲ κάθε αὐλὴ στιβάζονταν τὰ καυσόξυλα, χωριστὰ τῆς ὄξυᾶς καὶ χωριστὰ τὰ δέντρινα καὶ τοῦ γράβου, ποὺ τὰ κουβαλοῦσαν οἱ γυναῖκες ὅλο τὸ καλοκαίρι ζαλικωμένες στὴν πλάτη τους ἢ στὰ ζῶα, ὅσες εἶχαν μουλᾶρι ἢ γαῖδαρο, ἀπὸ τοὺς λόγγους.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν γυναικῶν στοὺς λόγγους τῆς ὄξυᾶς στὴν Κρούσια, τὴ Μουκλίθα, τὸν Πετρίτη, τὶς Κουφάλες, τὸ Πταμπούρι καὶ τὴ Δέση γιὰ καυσόξυλα καὶ κλαδί ὄξυᾶς, ἐπαιρνε ἀμαδικὸ χαρακτήρα γιὰ τὴν κάθε γειτονιά τοῦ χωριοῦ.

Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ μεσάνυχτα, τὸ χάραμα καὶ προτοῦ ἀκόμα ἀνατεῖλει ὁ αὐγερινός, τὸ ἄστρο τῆς ἡμέρας, τὸ χωριὸ ἀναστατώνονταν ἀπὸ τὶς φωνές τῶν γυναικῶν, ποὺ ξυπνοῦσαν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. «Μαρίγια οὐ οὐ οὐ. Ἄστε μωρή, ἔφκαμαν!». «Γιὰ, γιὰ, τώρα ἔρχομαι. Καίτερᾶτε με λίγο μωρὲς ζαμαναριές, τί φεύγετε ὅσο νᾶρθω κι ἐγώ;». «Δὲ μ' ξεκινάει τὸ γαμάρ', νὰ τὸ φάει ὁ λύκος νὰ τὸ φάει». Οἱ ἄλλες κοντοστέκονταν ὅσο νᾶρθει καὶ ἡ Μαρίγια καὶ ὅλες μαζί καραβάνι, ἄλλες καθάλα σπὰ γαϊδούρια κι ἄλλες πεζές, ἀρχίζαν τὸ τραγούδι μόλις ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τὸ συνέχιζαν μέχρι νὰ φτάσουν μετὰ δυὸ ὥρες ἀνηφορικὴ πορεία στὸ λόγγο, στὸ Γκόλιο. Ἐκεῖ θὰ ἔκοβαν ξύλα ἀπὸ ὄξυές γιὰ τὴ φωτιά στὸ τζάκι τῆς ὀγνίστας ἢ τοῦ ὄντᾶ καὶ τοῦ φούρνου.

Μόλις ἔμπαιναν στὸ λόγγο μὲ τὶς πανύψηλες ὄξυές, οἱ γυναῖκες χωρίζονταν σὲ ομάδες δυὸ - δυὸ ὥστε νὰ μποροῦν νὰ

Πυροσογιαννίτισσα μάνα με τήν τοπική σιολή και τὸ μαρὸ σὶδὸ χέρι.

χειρίζονται τὴν τσεκούρα ἢ μιὰ μὲ τὸ δεξι χέρι καὶ ἡ ἄλλη μὲ τὸ ἀριστερό, ὅσο νὰ κοπεῖ ἡ ὀξυὰ καὶ πέσει μὲ τριγμούς καὶ πάταγο στὸ σιάδι. Ὑστερα τὴν ἔκοβαν μὲ τὸ τσεκούρι τρουπιὰ μήκους 0,80 ἑκατοστὰ περίπου καὶ τὰ ἔσκιζαν σὲ πολλές σιζιάρες ὅσο νὰ συμπληρωθεῖ τὸ φόρτωμα τοῦ ζώου καὶ τὸ ζαλίκι γιὰ τὶς ἴδιες.

Τὶς περισσότερες φορές τὸ ζαλίκι τῆς γυναίκας ἦταν δυὸ τρία δεμάτια κλαδιὰ ὀξυᾶς γιὰ τροφή τοῦ γαιδόρου ὅταν θὰ γύριζαν στὸ σπίτι.

Μόλις τελείωνε τὸ σκίσιμο τοῦ κορμοῦ τῆς ὀξυᾶς, ποὺ ἡ διάμετρος του ἔφτανε ὡς ἓνα μέτρο, ταίριαζαν τὶς μεριές τοῦ φορτώματος μὲ τὶς σκιζάρες νὰ εἶναι ἕτοιμες γιὰ φόρτωμα στὰ ζῶα τους ὅλες οἱ γυναῖκες, τότε δίνονταν τὸ σύνθημα τῆς φόρτωσης καὶ τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴν ἐπιστροφή στὸ χωριό. Ἄν τύχαινε καὶ κάποια γυναίκα δὲν εἶχε ἑτοιμάσει τὸ φορτίο καὶ χασομεροῦσε, τὴν περίμεναν ἢ τὴ βοηθοῦσαν. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν τὴν ἄφηναν μοναχὴ στὸ λόγγο.

Ἡ ἐπιστροφή στὸ χωριὸ γίνονταν καὶ πάλι ὁμαδικά. Καραβάνι. Μπροστὰ τὰ ζῶα φορτωμένα καὶ ἀκολουθοῦσαν οἱ γυναῖκες ἐπίσης φορτωμένες μὲ τὴν ὀξυὰ ἢ ξύλα ξερὰ γκουλνάρια, τραγουδώντας καὶ χαχανίζοντας σὰν νὰ γυρίζουν ἀπὸ πανηγύρι, ἢ καθε μιὰ μὲ τὸ ἄσπρο τσεμπέρι στὸ κεφάλι, κατηφόριζαν ἀπὸ τὸ βουνὸ πρὸς τὸ χωριό, ὅπου ἔφταναν κοντὰ στὸ μεσημέρι.

Προτοῦ πάρουν μιὰ ἀνάσα καὶ ξεϊδρώσουν, ὅσες ἦταν μοναχὲς νοικοκυρές, ἔπλαθαν τὰ φύλλα καὶ ἐτοίμαζαν τὸ ψήσιμο τῆς πίττας, ποὺ ἦταν τὸ καθιερωμένο καθημερινὸ φαγητό ἢ μέρα παρὰ μέρα, χτυποῦσαν τὸ γάλα ἀπὸ τὰ σφαχτά τους στὴ ντουμπολίτσα ποὺ ἔβγαζαν τὸ λίγο βούτυρο καὶ ἔτρωγε ἡ φαμίλια τὸ ξυνόγαλο μὲ τὴν πίττα.

Αὐτὸ ἦταν ἓνα μέρος μόνο τῆς ἐποχιακῆς ἀπασχόλησης τῆς Πυρσογιαννίτισσας γυναίκας, ποὺ ἀρχίζε ἀπὸ τὴν ἀνοιξη καθε χρόνο καὶ μόλις ἔλυωναν τὰ χιόνια ἀπὸ τὸ Γκόλιο. Ἀφοροῦσε τὸ κουβάλημα ἀπὸ τὴν ὀξυὰ, εἴτε ξύλα ἦταν αὐτὰ γιὰ τὴ φωτιά εἴτε κλαδιὰ ὀξυᾶς γιὰ τροφή τῶν ζώων τὸ χειμῶνα.

“Όταν έμπαινε τὸ καλοκαίρι γιὰ καλά, έπιαναν οἱ ζέστες καὶ λιγότευαν τὰ νερὰ ἀπὸ τὰ ποτάμια Σαραντάπορο, Βουρμπιανίτικο καὶ Πιστίλιαση, τότε άλλαζαν τὸ δρομολόγιο οἱ γυναῖκες. Ἀπὸ τὴν Ὁξυὰ καὶ τὴν Κρούσια τῆς Πυρσόγιανης γύριζαν πρὸς τὸ λόγγο τῆς Φετόκως, τῆς Μπίζγιανης καὶ στὸ Σιουμολάζαρο τὸ Λουσιότικο. Ἐπειδὴ τὰ δάση αὐτὰ εἶναι ἀπὸ θαλανιδιές καὶ τὰ δρύϊνα καυσόξυλα κάνουν καλὸ κάρβουνο καὶ προτιμοῦνται γιὰ φωτιὰ καθὼς καὶ τὸ σιοῦμο κλαδὶ τῆς θαλανιδιάς εἶναι κατάλληλο γιὰ τὰ γίδια, οἱ γυναῖκες έφοδιάζονταν ἔγκαιρα μὲ τεισκερὲ (ἄδεια) τῆς κοινότητος ποὺ ἀνήκε τὸ δάσος καὶ τοὺς έπιτρέπονταν ἡ ξύλευση ὅλο τὸ χρόνο. Τὸν τεισκερὲ αὐτὸν τὸν ἔδειχναν στὸν ἀγροφύλακα τοῦ χωριοῦ καὶ ἔκοθιν ἔλεύθερα ξύλα καὶ κλαδί. Ὅσες γυναῖκες δὲν εἶχαν τεισκερὲ, ὁ ἀγροφύλακας τὶς ἀμάχευε παίρνοντάς τους ὡς πειστήριο τῆς παράνομης ξύλευσης τὸ τσεκούρι, τὴν κασάρα καὶ τὴν τριχιά τῆς παραβάτισσας ἢ ἀκόμα καὶ τὴν ποδιά τῆς καὶ τὴν παρόπτεμπε νὰ δικαστεῖ στὸν πταιματοδίκη.

Ἔτσι τὸ γυναικεῖο παραβάνι καὶ πάλι, σὲ ὅλο τὸ μῆκος τοῦ Σαραντάπορου, ἀπὸ τοὺς Μύλους μὲχρι τὴ Φετόκο καὶ πέρα ἀπ’ αὐτὴ πρὸς τὴν Πιστίλιαση, ἦταν μιὰ ἀτέλειωτη καὶ φαντασμαγορικὴ φάλαγγα ποὺ ἔμοιαζε μὲ μυρμηγκιά, μὲ ιδιαίτερα χαρακτηριστικὰ κάθε φορὰ ποὺ άλλαζε τὸ φορτίο τῶν ζῶων. Ἄλλοτε ἦταν φορτωμένα μὲ δρῦς (δέντρινα κούτσουρα) καὶ ἄλλοτε κλαδὶ (κλῶνοι ἀπὸ θαλανιδιά καὶ τσέρο) σὲ δεμάτια. Στὴ δεύτερη περίπτωση τὰ ζῶα ἦταν φορτωμένα μὲ τὰ δεμάτια τὸ κλαδὶ μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ ἄφηναν νὰ φαίνεται μόνο τὸ κεφάλι καὶ ἡ οὐρὰ τοῦ ζώου. Ἐδινε ἀπὸ μακρὰ τὴν ἐντύπωση ἑνὸς κινούμενου ὄγκου.

Όταν επέστρεφαν στὸ χωριὸ φορτωμένα κλαδὶ καὶ ἦταν τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο ἔμοιαζαν σὰ νὰ ἦταν βραδυκίνητος συρμὸς τρένου μὲ πολλαὰ θαγόνια ἢ σαρανταποδαροῦσα.

Τὴ διαδρομὴ αὐτὴ πρὸς Φετόκο - Μπίζγιανη, ὅπως καὶ πρὸς τὴν Κρούσια στὸ Πυρσογιαννίτικο βουνό, οἱ γυναῖκες τὴν ἔκαναν μόνο τὸ πρωῖ μὲχρι τὸ μεσημέρι κάθε μέρα ὅλο τὸ καλοκαίρι. Τὸ ἀπόγευμα θὰ ἔκαναν ἄλλες δουλειές στὸ

σπίτι, στὸν κήπο, στὸ ἀμπέλι ἢ τὸ χωράφι. Ἡ πιὸ δύσκολη ὁμῶς καὶ κουραστικὴ δουλειὰ τῶν γυναικῶν ἦταν τὸ δαδί ποὺ ἔβαζαν στὸ φεγγίτη στὸ τζάκι νὰ φωτίζει τὸ δωμάτιο, ἀφοῦ ἡ λάμπα πετρελαίου χρησιμοποιοῦνταν μόνο τὶς γιορτές καὶ τὶς ἐπίσημες μέρες.

Ἀφοῦ συμπληρώνονταν οἱ στίβες ἀπὸ τὰ καυσόξυλα καὶ γέμιζε ἡ καλύβα μὲ τὰ ἀπαραίτητα δεμάτια κλαδὶ γιὰ τὰ ζῶα νὰ ξεχειμάσουν, οἱ γυναῖκες σκέφτονταν τὸ δαδί. Πῶς θὰ τὸ προμηθευθῶν ἀπὸ τὰ μακρυνὰ μεγάλα δάση τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τοῦ Ντέντσικου, τὶς αἰωνόβιες μπουρίκες μὲ τρὺς γερασμένους κορμούς καὶ τὶς σάπιες ρίζες. Τὸ δαδί δὲν ἦταν εὐκόλη δουλειὰ ὅπως τὰ ξύλα. Χρειάζονταν κάποια εἰδίκευση καὶ ἐμπειρία στὴν ἀνίχνευση τοῦ δάσους καὶ τὴ σχετικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς παλιᾶς καὶ γερασμένη μπουρίκας ποὺ οἱ ρίζες καὶ ἡ σάπια θάση τοῦ κορμοῦ τῆς (ὁ πάτος, ὅπως τὸν ἔλεγαν) θὰ εἶχε δαδί.

Ἡ τέχνη αὐτὴ ἦταν ἄγνωστη στὶς περισσότερες γυναῖκες ἰδίως τὶς νεώτερες. Γι' αὐτὸ οἱ ὀμάδες εἶχαν ἐπὶ κεφαλῆς μεγαλύτερες σὲ ἡλικία γυναῖκες πεπειραμένες, ποὺ ἤξεραν τὸ δάσος καὶ μπορούσαν μὲ τὴν πείρα τους νὰ ἐκτιμήσουν μὲ τὸ μάτι ἀπὸ μακρυνὰ ποῖα μπουρίκα ἔχει καλὸ καὶ ρετσινάτο δαδί.

Σημ.: Τὸ δαδί δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ξύλο πεύκου ποὺ τὸ ρετσίνι κατασταλάζει στὴ θάση τοῦ κορμοῦ. Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ πεύκου (μπουρίκας) τὸ σκίζουν σὲ μικρὰ κομμάτια παρασχίδες καὶ τὸ ἀνάβουν στὸ φεγγίτη καὶ φωτίζει.

Ὅμως ἡ ὀμαδικὴ ἐξόρμηση τῶν γυναικῶν γιὰ δαδί εἶχε καὶ τὸ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ὅτι λόγω τῆς ἀπόστασης ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ τῆς δυσκολίας νὰ βροῦνε τὸ δαδί νὰ συμπληρώσουν τὸ ζαλίκι τους, ἔπρεπε νὰ διανυκτερεύσουν ἓνα βράδυ στὸ ὑπαιθρο, στὸ λόγγο. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, οἱ ὀμάδες τῶν γυναικῶν ποὺ θὰ πήγαιναν γιὰ δαδί συγκροτοῦνταν μὲ κάποια ἐπιλογή ἀναμεταξύ τους καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι θὰ διανυκτέρευαν στὸ δάσος, ἀφοῦ δὲν προλάβαιναν νὰ ἐπιστρέψουν τὴν ἴδια μέρα στὸ χωριό.

Γιὰ τὴν ἐκστρατεία αὐτὴ γιὰ τὸ δαδί, ποὺ γίνονταν μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ξεκινούσαν βαθιὰ χα-

ράματα από τὸ χωριό, ὅπως καὶ τὶς ἄλλες φορές γιὰ καυσό-
ξυλα καὶ κλαδί, μὲ τραγούδια, πειράγματα καὶ ἀστεῖα ἢ μιὰ
μὲ τὴν ἄλλη, πεζοπορία, χωρὶς ζῶα αὐτὴ τὴ φορά, ἀρκάτισσες,
μὲ τὸν προβά τὸ ψωμί στὴν πλάτη καὶ τὴν τροχισμένη τσε-
κούρα.

Τὸ βράδυ ἀργά, ἀφοῦ ἡ ἐπιχείρηση ἀνίχνευσης τοῦ δά-
σους καὶ ἡ ἀνεύρεση τῆς μπουρίκας ποὺ εἶχε τὸ δαδί καὶ ἡ
ποιότητα ἦταν ἱκανοποιητικὴ γιὰ ὅλη τὴν παρέα, τότε ὅλες
μαζὶ στρατοπέδευαν σ' ἓνα ἀπάγγιο μέρος ποὺ νὰ μὴ τὸ πιά-
νει ἀέρας, νὰ διανυκτερεύσουν.

Εἶναι περιττὸ νὰ ἀναφερθεῖ τὸ τραγούδι καὶ τὸ καλα-
μπούρι ὅλη τὴ νύχτα μέχρι τὸ ξημέρωμα, ἀφοῦ καμμιά δὲν
ἐκλείνει μάτι, γιὰτὶ δὲν τὸ τολμοῦσε.

Ἀναπαραστάσεις γάμων, κηδειῶν, καυγάδων, δικαστη-
ρίων καὶ κάθε εἴδους σάτιρας στὸ ἀποκορύφωμά τους, ἀπο-
τελοῦσαν τὸ σουξὲ τῆς βραδυᾶς, ποὺ ἄφηνε τὶς καλλίτερες ἀ-
ναμνήσεις στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση ἔτυχα καὶ ὁ ἴδιος μικρὸς ἀκό-
μα στὸ Δημοτικὸ στὸ ντεντσιώτικο βουνὸ τὸ βράδυ, ποὺ μὲ
ἄρπαξε ἡ συχωρεμένη καὶ σεβάσμια γιὰ τότε Γιώργαινα
Χρυσάφη καὶ μὲ ἔστησε γαμπρὸ ἄρον - ἄρον καὶ μοῦ κόλλη-
σαν δῆλα τὴ νύφη. Τὸ τί ἔγινε, δὲν περιγράφεται.

Τὸ πρωῖ, παρὰ τὴν κούραση τῆς προηγούμενης μέρας καὶ
τὸ ξενύχτι, σὰ νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε, μὲ τὸ ζαλίκι τὸ σακί,
μὲ τὸ δαδί φορτωμένες στὴν πλάτη γύριζαν στὸ χωριὸ ὅλες
οἱ γυναῖκες εὐχαριστημένες ποὺ ἐξασφάλισαν κι αὐτὸ τὸ δύ-
σκολο φωτιστικὸ ἀγαθὸ ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν πολὺτιμο.

Ε ὕ χ ἐ 5

Σὲ κάθε ἐκδήλωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἀνάλογα μὲ
τὴν κάθε περίπτωση, οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ
ἐξέφραζαν μεταξύ τους τὰ καλὰ καὶ εὐγενῆ τους αἰσθήματα
μὲ εὐχὲς γιὰ ὑγεία, εὐτυχία, μακροήμερευση, ἐπιτυχία, προ-
κοπή, σεβασμὸ κ.λ.π.

Π.χ. πρὸς γονεῖς γιὰ τὸ νεογέννητο θηλυκὸ τέκνο: «Νὰ

ζήσ', νὰ εἶναι τυχερὸ καὶ μ' ἓνα παιδί» (ἀγόρι). Στὴ βάφτιση: «Νὰ τ' ἀξέν' τ' ὄνομα». Πρὸς νεόνυμφους: «Νὰ προκόψετε στεριωμένοι καὶ μὲ καλοὺς κληρονόμους». Στὸν κουμπάρο: «Καὶ μὲ λάδ' κουμπάρε». Στὶς παντρεμένες νέες καὶ νέους: «Νὰ χαίρεσαι τὸ στεφάν' σ'», «Καλὰ σχαρίκια ν' ἀκούσ'ς». «Ἡ γιώρα ἢ καλή». «Μὲ τ'ς ὑγεία σ'». «Καλῶς τὰ δέχτ'κες». «Νὰ τὸ χαρεῖτε μὲ γειά». «Καλῶς κάμετε». «Πολλὰ τ' ἔτ' τ'ς ἀφεντιά σ'» (ἐκδήλωση σεβασμοῦ πρὸς γερόντους). «Καλοξοδεμένο». «Καλορίζικο». «Νὰ καλοδεχτεῖτε».

Κ α τ ά ρ ε ς

Ὅπως μὲ τὶς εὐχὲς ἔδειχναν τὸ σεβασμὸ, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καλὴ καρδιά τους μεταξύ τους οἱ χωριανοί, τὸ ἴδιο, ἰδίως οἱ γυναῖκες, μὲ τὶς κατάρες στόλιζαν τὴν «κακιά» γειτόνισσα πού τοὺς ἔμπαινε στὴ μύτη.

«Μωρὲ χούμπωμα, μωρ' ξανάστραμα». «Μωρ' ἀῦσκιωτη, μωρ' ἀραχνάδα, μωρ' ζαμοναριά». «Μωρ' κούρβα, μωρ' καλόγριγια». «Δὲ σείζ' ἢ γῆ νὰ σὲ πιεῖ καὶ νὰ σὲ ρουφήξ'». «Ἄστραπη νὰ σὲ βαρέσ'». «Πύκκα νὰ σὲ βαρέσ'». «Σιντόρια νὰ σὲ μάσν'». «Γρέβια καὶ σιντόρια». «Τύφλα νὰ σὲ μάσ'». «Τύφλα νὰ σὲ βαρέσ'». «Ὀχιά νὰ σὲ φάει». «Κακὸ κατάραγο νὰ σὲ βαρέσ'». «Στρουγκάν νὰ σ' γέν'». «Στρουγκάν καὶ τσιμέρ'». «Κακιά πανούκλα νὰ σὲ φάει». «Στ' γκούβα νὰ σὲ θάλν'».

Σὲ ἐκδήλωση πολὺ μεγάλου μίσους καὶ σπανίως οἱ κατάρες πού ἐκπέμπονταν ἀφοροῦσαν ἀπώλεια ταξιδεμένου, ὅποιος κι ἂν ἦταν, ὅπως: «Κακὰ μαντάτα νὰ σῶρθν'» κλπ.

Μ ο ι ρ ο λ ό γ ι α

Ὁ πόνος τῆς χαρακαμμένης μάνας ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν Πυρσόγιασση, ὅπως καὶ στ' ἄλλα χωριά τῆς ἐπαρχίας, ἐκφράζονταν ὄχι μόνον μὲ δάκρυα, λυγμοὺς, γοερὲς κραυγὲς καὶ ὄδυρμούς. Ἐξωτερικεύονταν κατὰ παράδοση καὶ μὲ τὰ μοιρολόγια πού ἡ λαϊκὴ μοῦσα στιχουργοῦσε κατὰ περίπτωση καὶ ὡς εἶδος ἐπιτάφιου θρήνου μὲ κορυφαία τὴ φωνὴ

τῆς μάνας ἀπευθύνονταν στὸ νεκρὸ ποὺ κοίτονταν στὸν ὄντα τυλιγμένος μὲ τὸ νεκροσάβανο, τὰ νεκρολούλουδα καὶ τὸ βασίλικό. Τὸ παρακάτω μοιρολόϊ, ξέσπασμα πόνου στὸ ξεπροβόδισμα τοῦ παλληκαριοῦ στὸν κάτω κόσμο ἀπὸ τὴ μάνα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ στιχουργικὴ καὶ ποιητικὴ του σύνθεση ποὺ κυλοῦσε ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, εἶχε καὶ τὸ νόημα ὅτι ἡ φροντίδα τῆς μάνας γιὰ τὸ παιδί δὲ σταματοῦσε ὅσο ἦταν στὴ ζωὴ, ἀλλὰ τὸ ἀκολουθοῦσε μὲ τὴν καρδιά της καὶ τὴ φαντασία της ἀκόμα καὶ στὸν κάτω κόσμο, μὲ τὶς συμβουλές της:

- *Κεῖ πὸν θὰ πᾶς καρδούλα μου, σιὴ σκάλα πὸν θ' ἀνέβεις,*
- *Θὰ θγοῦν οἱ νιοί, θὰ θγοῦν οἱ νιές, θὰ θγοῦν τὰ παλληκάρια,*
- *Νὰ σὲ δεχτοῦν καὶ νὰ σὲ ἰδοῦν, νὰ πιάκων τ' ἄλογό σου.*
- *Κι ὁ μαῦρος καμαρώνοντας, θὰ σειέται θὰ λυγιέται.*
- *Κι ἂν σὲ ρωτήσουν γιόκα μου, κι ἂν θὰ σοῦ εἰποῦν παιδί μου*
- *«σὰν πὶ μαμπάτα ἔφερες, ἀπ' τὸν ἄπάνω κόσμο;»*
- *Πές τους οἱ μάνες θλίθονται γιὰ τὰ καρόπαιδά τους*
- *πὸν πάφαγε ἡ μαύρη γῆς καὶ τ' ἄραχνο τὸ χῶμα.*

Τὴν ἄλλη μέρα στὸν φρεσκοσκαμένο τάφο ἡ μαυροφορεμένη μάνα μὲ τὴ συνοδεία συγγενῶν, ποὺ βουβοὶ προσέρχονταν ν' ἀνάψουν ἓνα κερὶ καὶ τὸ καντήλι, ἔδινε τὸ στίγμα τῆς παρουσίας της μὲ τὸ παρακάτω μοιρολόϊ:

- *Καλημέρα λεβέντη μου, καλημέρα ἄκριτέ μου,*
- *ἄκριτέμ' τὸ πῶς ξημέρωσες αὐτοῦ σιὸν κάτω κόσμο.*
- *Ποιὸν εἶδες ποιὸν ἀπιάμωσες, ποιὸν εἶχες συμπροφιά σου.*
- *Τί νὰ σοῦ πῶ μανούλα μου, τί νὰ σοῦ μολσήσω,*
- *ἔδῶ συνδυὸ δὲν κἀθονται, συμπρεῖς δὲν κουβεντιάζουν*
- *ἔδῶ χαρὲς δὲν γέρονται κι οὐδὲ καὶ πᾶνηγύρια.*
- *Ἐδῶ εἶναι χάρος φοβερός, χάρος φαρμακωμένος.*
- *Παίρνει τοὺς νιοὺς ἀπ' τὸν τσιαμπᾶ, γερόντους ἀπ' τὸ χέρι,*
- *παίρνει πὲς νιές πὲς νιόνυφες, ἀπ' τὰ ξανθὰ μαλλιά τους,*
- *παίρνει καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ, σιὴ σέλλ' ἀραδιασμένα.*

Μὲ τὸν ἴδιο σπαραγμὸ καὶ τὴν πένθιμη μελωδία ποὺ ἐκ-

φράζει τὸ λαϊκὸ μοιρολόϊ συνοδεύονταν οἱ νεκροὶ τοῦ χωριοῦ γενικὰ. Ἰδιαίτερα ὅταν ὁ νέος ἢ νέα ἀνύπαντρη ἢ σύζυγος νιόπαντρος ἢ μὲ μικρὰ παιδιὰ ποὺ ἄφηνε ἀπροστάτευτα, ἢ θλίψη ἦταν ἀβάστακτη καὶ ὁ πόνος σκληρὸς καὶ δὲν ὑπῆρχε παρηγοριὰ στοὺς ζωντανοὺς καὶ τότε ὁ νεκρὸς συνοδεύονταν μὲ ἀνάλογο μοιρολόϊ ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῆ χήρα ἢ τῆ μάνα:

— Ὡρα καλὴ λεβέντη μου, ὦρα καλὴ ἄκριτέ μου,
— αἰποῦ σιὴ σιράια ποὺ περνᾷς, σὶ δρόμο ν' ὅπου πάνεις,
— σιάδια νὰ βρίσκεις ὀμπροσιά, σιαδάκια καὶ λειβάδια,
— χεριές - χεριές βασιλικό, νὰ βρίσκεις ὀμπροσιά σου,
— νὰ κόφεις νὰ μυρίζεσαι, νὰ σιρώνεις νὰ κοιμᾷσαι,
— κι ἐκεῖ σιὴν πόρτα ποὺ θὰ μπεῖς, σιὴ σκάλα ποὺ θ' ἀνέβεις,
— πάρε κερὶ σὰ χέριμα σου, φανάρι σιὴν ποδιά σου,
— νὰ ἰδεῖς τοὺς νιούς, νὰ ἰδεῖς τὶς νιές, νὰ ἰδεῖς τὰ παλληκάρια
— νὰ ἰδεῖς καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ, τὰ παραπονεμένα,
— ποὺ παίζουν τὸ χρυσόμηλο κι ἀλημονοῦν τὶς μάνες.

Ἄνάλογα μοιρολόγια ἦταν συνδεδεμένα μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἦθος τοῦ νεκροῦ, τὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον, τὶς ἐπαγγελματικὲς του ἢ ἄλλες ιδιότητες καὶ τὶς συνθήκες τοῦ θανάτου, ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος.

Δραματικὲς σκηνὲς ἀκολουθοῦσαν στὴν οἰκογένεια καὶ τοὺς συγγενεῖς ὅταν ἡ εἵδηση θανάτου ἀφοροῦσε ταξιδεμένον. Παρόμοια περίπτωση ζήσαμε στὸν πόλεμο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τοὺς Τούρκους ποὺ τὰ θλιβερὰ μηνύματα ἔρχονταν τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ ΠΕΣ ὅτι σκοτώθηκαν οἱ τάδε καὶ τάδε χωριανοὶ στρατιῶτες.

Ἱστορίες καὶ μολοήματα γιὰ γέλια

Οἱ παλιότεροι ἀπὸ τοὺς χωριανοὺς μαστόρους ποὺ ἔζησαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, μολογοῦν ἀκόμα περιστατικὰ ἀληθινὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν μαστόρων στὰ μπουλούκια καὶ τὴ συμπεριφορά τους πρὸς τὰ μαστορόπουλα στὰ κοντινὰ ταξίδια τους.

Ἡ κάθε Πυρσογιαρνίτισσα μάνα, μόλις τὸ παιδί της ἔ-

πιανε τὰ δέκα ἢ τὸ πολὺ δώδεκα χρόνια, τὸ ἔστειλε μὲ τοὺς μαστόρους νὰ μάθει τὴν τέχνη. Φρόντιζε ὅμως νὰ τὸ στείλει μὲ μπουλούκι ποὺ ἦταν δικὸς τῆς ἄνθρωπος ἢ εἶχε τὴν τύχη νὰ εἶναι δικὸς τῆς ὁ πρωτομάστορας.

Μιὰ χαριτωμένη ἱστορία ἀναφέρεται στὸν πρωτομάστορα Γιώργο Ντούμα καὶ στὴν ἀδερφή του τὴν παπαδιά τοῦ παπα - Γιώργη Οἰκονόμου. Ἡ παπα - Γιώργαινα ἐμπιστεύτηκε τὸ πρωτοτάξιδο παιδί τῆς τὸν Τόλη στὸν ἀδερφό τῆς τὸ Γιώργο Ντούμα, ποὺ ἦταν πρωτομάστορας καὶ ἀρχηγὸς τοῦ μπουλουκιοῦ, νὰ τὸ προσέχει στὸ ταξίδι σὰν δικό του παιδί.

Ὁ μαστρο - Γιώργος, ὅταν ἔφευγε μὲ τὸ μπουλούκι ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ τὸ ταξίδι, κατὰ τὸ ξεπροβάδημα στὸ Βαθύλακκο, μόλις ἡ ἀδερφή του ἀποχαιρέτησε τὸν Τόλη, ὕστερα ἀπὸ θερμὸ ἀγκάλιασμα, κλάματα καὶ φιλιὰ, τὸν σήκωσε στὰ χέρια καὶ τὸν ἔβαλε καθάλα στὰ μεσοσάμαρα τοῦ μουλαριοῦ.

Ἡ παπα - Γιώργαινα ἱκανοποιήθηκε κι ἔμεινε μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ παιδάκι τῆς κοντὰ στὸν ἀδερφό τῆς θὰ περάσει καλά. Ὁ ἀδερφός τῆς θὰ προσέχει τὸν Τόλη στὸ φαγητό, νὰ μὴ μείνει νηστικός, στὴν καθαριότητά του, νὰ τοῦ πλένει τὰ σκουτιά του τώρα στὴν ἀρχή, στὸν ὕπνο του νὰ τὸν σκεπάζει νὰ μὴ κρυώσει καὶ γενικὰ ἀπὸ κάθε ἄλλο κίνδυνο.

Τὸ μπουλούκι ἀπὸ τὸ Μάρτη ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ χωριό, πέρασε ὅλο τὸ καλοκαίρι στὸ ταξίδι. Ὅταν τὰ Χριστούγεννα νύρισέ στὸ χωριὸ ὁ Τόλης, ἦταν ἀγνώριστος. Λασπωμένος μέχρι τὸ λαιμὸ καὶ τὰ σκουτιά του κατακόκκινα ἀπὸ τὸ κοκκινόχρωμα τοῦ νταμαριοῦ. Ἡ παπαδιά βλέποντας αὐτὸ τὸ χάλι τοῦ Τόλη, στενοχωρέθηκε πολὺ κι ἔκανε παράπονα στὸν ἀδερφό τῆς.

— Δὲν τὸ κοίταξες μωρ' ἀδερφε ψίχα τὸ παιδί καὶ μοῦρθε μὲ τὰ σκουτιά κατακόκκινα ἀπὸ τὶς λάσπες στὸ νταμάρι.

— Τί λὲς ἀδερφή μου! τῆς λέει ὁ μαστρο - Γιώργης. "Ἰσια - ἴσια ποὺ τὸ κοίταζα καὶ τὸ εἶχα βάλει νὰ κερνάει τοὺς μαστόρους κρασί ἀπὸ τὴν ντραπουζάνα ὅταν τρώγαμε. Αὐτὸ ὅμως ἦταν ἀπρόσεχτο. Ὅταν ἔβαζε στὰ ποτήρια, βιάζονταν καὶ τῶχνε στὰ σκουτιά. Γι' αὐτὸ εἶναι τὰ πουκάμισα κόκκινα. Εἶναι ἀπὸ τὸ κρασί ποὺ ἦταν κόκκινο.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία μολογιέται ἀκόμα στὸ χωριὸ ἀπὸ τοὺς παλιοὺς μαστόρους, ὅπως καὶ ἡ παρακάτω:

Ὁ Μῆτρος Θόδωρος μάγειρας

Ὁ Μῆτρος ταξίδεψε κι αὐτὸς ἀπὸ μικρὸς ὅπως ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ μὲ τοὺς μαστόρους στὰ χωριὰ τῆς Πρεμετῆς. Στὸ μπουλούκι ἦταν δώδεκα μαστόροι καὶ μαστορόπουλα. Μιὰ μέρα ἔστειλαν στὸ κονάκι τὸ Μῆτρο νὰ μαγειρέψει ρύζι γιὰ τὸ μεσημέρι. Πῆγε κι ὁ Μῆτρος, ἔβαλε τὴ μεγάλη κατσαρόλα στὴ φωτιά, ἔρριξε μὲ τὸ κουτάλι δώδεκα κουτάλια λάδι, ὅπως τοῦ εἶπαν οἱ μαστόροι, ἔτριψε δυὸ - τρία κρεμύδια καὶ γέμισε τὴν κατσαρόλα μὲ νερό. Δὲν τοῦ εἶπαν ὅμως οἱ μαστόροι καὶ πόσο ρύζι νὰ ρίξει στὴν κατσαρόλα. Ὁ Μῆτρος ἔκανε μόνος του μιὰ ἐκτίμηση. Θεώρησε ὅτι μισὴ χούφτα ρύζι μὲ τὰ δυὸ χέρια εἶναι ἀρκετὸ μὲ λίγο ζουμι θὰ εἶναι ἴσια ἴσια ἓνα πιάτο γιὰ τὸν καθένα. Ἐρριξε κι αὐτὸς ἕξη χούφτες γεμάτες ρύζι στὴν κατσαρόλα. Ὅταν μὲ τὸ βράσιμο τὸ ρύζι ἄρχισε νὰ φουσκώνει, ἀφοῦ τὸ νερὸ ἔστιψε, ὁ Μῆτρος ἔρριχνε κι ἄλλο. Καὶ γιὰ νὰ μὴ χυθεῖ τὸ ρύζι ποὺ γέμισε τὴν κατσαρόλα, ἄρχισε στὴν ἀρχὴ μὲ τὸ κουτάλι νὰ τρώει, ἐνῶ αὐτὸ φούσκωνε ἀράδα. Ὁ Μῆτρος ἄρχισε ν' ἀνησυχεῖ. Παίρνει τὸ καπάκι τῆς κατσαρόλας καὶ τὸ γεμίζει καὶ στὴ συνέχεια γέμισε μισοβρασμένο ρύζι καὶ ὅ,τι πιάτο βρῆκε.

Ὅμως αὐτὸ τὸ ἀθεόφοβο ὄλο καὶ φούσκωνε. Ἐρριξε νερὸ κι ἄλλο μὰ αὐτὸ τῶπινε καὶ ξανάριχνε κι ἄλλο. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ κατσαρόλα γέμιζε κι ἄρχισε νὰ χύνεται τὸ ρύζι.

Ἀφοῦ γέμισε τὰ λίγα ἀγγεῖα ποὺ εἶχαν οἱ μαστόροι στὸ κονάκι καὶ μὴ ἔχοντας τί ἄλλο νὰ κάνει, ἀρπάζει μιὰ λινάτσα ποὺ ἦταν ἐκεῖ δίπλα, τὴ στρώνει στὸ πάτωμα κι ἄρχισε μὲ τὴν κουτάλα νὰ ξαλαφρώνει τὴν κατσαρόλα ἀπὸ τὸ περισσευούμενο ρύζι.

Ἔτσι ὅπως εἶχε τὸ καπάκι τῆς κατσαρόλας, τὰ πιάτα καὶ τὴ λινάτσα γεμάτα μὲ βραστὸ ρύζι ποὺ ἄχνιζε, τὸ δωμάτιο εἶχε ντουμανιάσει ἀπὸ τὸν ἀμπουρα (ἀτμό) κι ὁ Μῆτρος τὰ

εἶχε χαμένα, νὰ οἱ μαστόροι ποὺ σκόλασαν ἀπὸ τῆ δουλειὰ κι ἔρχονταν ἕνας ἕνας νὰ γιοματίσουν.

“Ὅταν ἀνοιξαν τὴν πόρτα, τί νὰ δοῦν! “Ἐνα Μῆτρο καταϊδρωμένο νὰ τὰ ἔχει χαμένα ἀπὸ τὸ φόβο του. Γέλασαν ὅλοι μὲ τὸ πάθημά του καὶ θεώρησαν ὅλοι ὅτι τὸ σφάλμα εἶναι δικό τους, ἀφοῦ τὸ παιδί γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἔστειλαν νὰ μαγειρέψει στὴν κατσαρόλα ἐνῶ αὐτὸ δὲν ἤξερε.

“Ὅμως αὐτὸ τὸ πάθημα τοῦ Μῆτρο Θόδωρου ἀπὸ στόμα σὲ στόμα διατηρήθηκε σὰν παροιμία ἀνάμεσα στοὺς χωρικούς ποὺ εἶναι πολλοὶ καὶ τὸ διηγοῦνται στὶς μέρες μας.

Τέτοια χουτζούμια ἔχουν πολλὰ οἱ μαστόροι ποὺ μολογοῦν.

Ποῦ θὰ πᾶς παιδάκι μου

Τότε ποὺ δὲν ἦταν δημόσιος δρόμος καὶ αὐτοκίνητα καὶ ὁ κόσμος πήγαινε μὲ τὰ πόδια ἢ μὲ τὰ μουλάρια ἀπὸ τὴν Πυρσόγισσινη στὰ Γιάννενα, ὁ Ἀποστόλης τῆς κυραθειᾶς Βασίλως ποὺ ὑπηρετοῦσε στρατιώτης στὸ Λοῦρο, μετὰ ἀπὸ τὸν πόλεμο στὸ Μπιζάνι, ἦρθε τὰ Χριστούγεννα στὸ χωριὸ μὲ σαρανταοκτάωρη ἄδεια γὰ ἰδεῖ τὴ μάνα του ποὺ ἦταν φιλόρρωστη.

Πέρασαν οἱ δυὸ μέρες καὶ τὴν ἐπόμενη θὰ ἔπρεπε νὰ φύγει γιὰ νὰ παρουσιαστεῖ στὴ μονάδα του.

Ἡ κυραθειὰ Βασίλω, ὅσο ἔβλεπε τὸν καιρὸ νὰ χαλάει καὶ τὸ χιόνι νὰ κατεβαίνει στὰ χαμηλώματα τοῦ χωριοῦ, ἦταν ὅλο στενοχώρια γιὰ τὸ μονάκριβο γιό της, πῶς νὰ φύγει ἀπὸ τὸ χωριὸ μ' αὐτὸν τὸν καιρό.

Δὲν τὴν ἔπιανε ὕπνος ὅλη τὴ νύχτα. “Ὅταν ξημέρωσε, σηκώθηκε καὶ βγῆκε στὸ παράθυρο νὰ ἰδεῖ τί καιρός εἶναι ἔξω. Ἡ στενοχώρια της ἦταν μεγάλη ἀπελπίστηκε ὅταν εἶδε ὅτι ὁ καιρὸς εἶχε ἐπιδεινωθεῖ καὶ ὁ ψυχρὸς ἀέρας ἔφερνε κι ἔμπαζε τὸ κοκκορόχιονο μὲ δύναμη ἀπὸ τὶς πλάκες τῆς σκεπῆς τοῦ ἰσπιτιοῦ καὶ τὶς ραφομάδες ἀπὸ τὰ παράθυρα μέσα στὸ δωμάτιο. Σικέφτονταν καὶ στενοχωροῦνταν, πῶς νὰ φύγει τὸ παιδί της, ὁ Ἀποστόλης της, μ' αὐτὸν τὸν καιρό;

Ξυπνάει μὲ ἀνησυχία τὸν Ἀποστόλη καὶ τοῦ λέει γιὰ τὸν καιρὸ ποὺ ὅσο πάει καὶ χειροτερεύει. Τὸν συμβουλεύει νὰ μὴ

φύγει μ' αὐτὸν τὸν παλιόκαιρο, γιατί θὰ χαθεῖ στὸ δρόμο.

Ὁ στρατιώτης ὅμως Ἀποστόλης ἦταν στρατιώτης καὶ τὸ καθήκον τοῦ ἐπέβαλε νὰ εἶναι στὴν ὥρα τοῦ στή μονάδα.

— Τί λές μάνα! τῆς λέει. Πῶς μπορῶ νὰ παραβιάσω τὴν ἄδειά μου; Θὰ φύγω ὅ,τι καιρὸς κι ἂν εἶναι.

— Ποῦ θὰ πᾶς παιδάκι μου; ἔλεγε κλαίγοντας ἡ γριά μάνα. Θὰ χαθεῖς στὸ δρόμο. Κι αὔριο μέρα εἶναι καὶ μπορεῖ νὰ καλοσυνέψει ὁ καιρὸς!

Ὁμως ὁ Ἀποστόλης ἦταν ἀνένδοτος. Σηκώθηκε, ἐτοίμασε τὸ σακκίδιό του μὲ λίγα τρόφιμα, καρύδια καὶ ξυνόμηλα, ἔδεσε σφιχτὰ τὰ κορδόνια ἀπὸ τ' ἄρβυλά του, σφιχτοκούμπωσε τὴ μαντύα του, σήκωσε τοὺς γιακάρδες καὶ βγῆκε στὴν πόρτα νὰ ξεκινήσει.

Ἡ κοημένη μάνα, ἡ κυραθειὰ Βασίλω ὅπως τὴν ἤξεραν στὸ χωριό, ἀκολούθησε τὸ στρατιώτη μονάκριβο γιὸς τῆς νὰ τὸν ξεπροβοδίσει κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ χωριοῦ, μέχρι τὸν ἅγιο Μηνᾶ, τὸν προστάτη τῶν ταξιδιωτῶν χωριανῶν ἢ καὶ παρακάτω, καὶ τουρτουρίζοντας ἀπὸ τὸ κρῦο καὶ τὸ ἀνεμοσούρι ἀπὸ τὸ κοκκορόχινο, ὅλα μουρμούριζε μονολογώντας:

— Ποῦ θὰ πᾶς παιδάκι μου, θὰ χαθεῖς μ' αὐτὸ τὸν καιρό.
"Αχ' ἡ μαύρη μου.

Ὁ Ἀποστόλης τῆς ὅμως, συνηθισμένος ἀπὸ κακοκαιρίες καὶ σκληραγωγημένος σὰ στρατιώτης ποῦ ἦταν, συνέστησε στὴ φιλάσθενη μάνα του νὰ γυρίσει στὸ σπίτι καὶ νὰ μὴ ἀνησυχεῖ γι' αὐτόν.

Γύρισε μάνα στὸ σπίτι, νὰ μὴ κρυώνεις καὶ σὺ ποῦ εἶσαι φιλάρρωστη, τῆς ἔλεγε. Τὴν ἀγκάλιασε, τῆς φίλησε τὸ χέρι, πῆρε τίς εὐχές τῆς καὶ τὰ δικά τῆς φιλιὰ καὶ κατηφόρισε στὸ καλντερίμι τοῦ σοκκακιοῦ ἀφήνοντάς τὴν στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ νὰ κλαίει.

Ἡ κυραθειὰ Βασίλω μὲ δακρυσμένα μάτια παρακολούθησε τὸν Ἀποστόλη τῆς ὅσο ποῦ χάθηκε στὴ στροφή τοῦ καλντεριμιοῦ, σκούπισε τὰ δάκρυά τῆς καὶ τουρτουρίζοντας ἀπὸ τὸ κρῦο ἔκλεισε τὴν ἐξώπορτα τῆς αὐλῆς, ἐνῶ συνέχιζε νὰ μονολογεῖ: — "Αχ, ποῦ θὰ πάει τὸ παιδάκι μου. Θὰ χαθεῖ σὰ χιόνια!

Μὲ τὴν εὐκαιρία γυρίζοντας, μπαίνει στὸ κατώϊ πού εἶχε τὰ γίδια καὶ τὰ κατσίκια, νὰ τοὺς ἀλλάξει τὸ κλαδί πού ἔφαγαν. Πῆρε μιὰ ἀγκαλιὰ τσάκνα ἀπὸ τὸ φαγωμένο κλαδί καὶ ἀνέβηκε στὴν ὄγνιστα, ὅπου τᾶρριξε ὅλα μαζί σπὸ τζάκι νὰ καοῦν. Ὅταν τὰ τσάκνα ἀναψαν καλὰ - καλὰ κι ἔδωσαν μὲ τὴ φλόγα τους τὴ ζεστασιά στὴν κυραθειὰ Βασίλω πού εἶχε κατσαρώσει στὴ θάτρα μὲ τὰ χέρια ἀπλωμένα ν' ἀγκαλιάζουν τὴ φλόγα τῆς φωτιᾶς, εἶπε μὲ ἀνακούφιση:

— Ἄ, χα, χα, χα, χα! Σάμπως μαλάκωσε ὁ καιρός! Θά πάει καλὰ τὸ παιδάκι μου!

Τὴν ἱστορία αὐτὴ τὴ λέγανε στὴν Πυρσόγιαννη ἀλλὰ δὲν παίρνω ὄρκο ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ ἔγινε ἐκεῖ ἢ σὲ κάποιο ἄλλο χειτονικὸ χωριὸ τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης. Τὰ δὲ πρόσωπα πού ἀναφέρω, δὲν εἶναι πραγματικά.

Καὶ μιὰ γκάφα δασκάλου

Προτοῦ ἀκόμα ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ χωριό, ὑπηρετοῦσε δάσκαλος ὁ Κωνσταντῖνος Γκράτζιος ἀπὸ τὸ Τσερβάρι Ζαγορίου, πατέρα τοῦ ἀπάστρατου στρατηγοῦ Γκράτζιου. Στὸ τέλος τῆς σχολικῆς περιόδου μετὰ τὶς ἐξετάσεις κάθε χρόνο γίνονταν ὅπως καὶ σήμερα σχολικὴ γιορτὴ στὴν οἴθουσα τοῦ σχολείου. Καλοῦνταν νὰ τὴν παρακολουθήσουν οἱ ἐπίσημοι τοῦ χωριοῦ μουχτάρηδες καὶ ἐπίτροποι σχολικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί, καθὼς καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν. Ἰδιαίτερα καλοῦνταν οἱ τουρκικὲς ἀρχές τοῦ χωριοῦ, ὁ τσαούσης καὶ οἱ τζιανταρμάδες στὸ καρακόλι (σταθμό). Αὐτὴ τὴ χρονιά τσαούσης ἦταν ὁ Κυρίμης πού οἱ παλιὸ τὸν θυμοῦνται καὶ τώρα.

Εἶχε τότε χειροτονηθεῖ Μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτισης ὁ Σπυρίδων Βλάχος, ἀργότερα Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἡπειρώτης ἀπὸ τὸ χωριὸ Ρουσιὰ Πωγωνίου, ὁ ὁποῖος εἶχε ἰδιαίτερη συμπάθεια στὴν Πυρσόγιαννη καὶ στὴ σχολικὴ αὐτὴ γιορτὴ παρίστατο κάθε χρόνο.

Ἔτσι καὶ τὴ χρονιά αὐτὴ καθισμένος μπροστὰ μπροστὰ, ἔχοντας δίπλα του τὸν Κυρίμ' τσαούς, παρακολουθοῦσε τὴ γιορτὴ πού συνεχίστηκε μετὰ τὴν προσφώνηση τοῦ δασκάλου,

σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα, ποὺ εἶχε συνταχθεῖ ἀπὸ τὸ δάσκαλο Γκράτζιο. Μετὰ ἀπὸ κάθε τραγούδι σχολικὸ, ἀκολουθοῦσαν ἀπαγγελίες καὶ ποιήματα ἀπὸ τοὺς μαθητές. Σὲ κάποια στιγμή, πρὸς γενικὴ κατάπληξη ὄλων, ἓνας μαθητὴς ἄρχισε νὰ ἀπαγγέλλει:

«ὦ λυγερὸν καὶ κοφτερὸν σπαθί μου
καὶ σὺ ντουφέκι ἐλαφρὸν πουλί μου,
ἔσεῖς τὸν Τοῦρκο σφάξετε,
τὸν τύραννο τινάξετε....» κλπ.

Ὁ δάσκαλος ἔμεινε ξερὸς γιατί τοῦ ξέφυγε στὸ πρόγραμμα τὸ ποίημα αὐτὸ γιατί δὲ λογάριαζε νὰ παραστῆ ὁ Τοῦρκος Κυρμ' τσαούς ὁ ὁποῖος στὸ ἄκουσμα τοῦ ποιήματος χαμήλωσε τὰ μάτια χαμογελῶντας, ἐνῶ ὁ Θεοπότης Σπυρίδων τὸν κοίταξε φιλικά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ζ'

Ὁ Γιάννης Ντούκας καὶ τὸ πάθημα τῆς Μαλέκως

Στὸ μπουλούκι τοῦ Μαστραντώνη, ποὺ ταξίδευε τακτικὰ στὸ Κάτω Πωγώνι, ἦταν τακτικὸ μέλος ὁ Μαστρογιάννης Ντούκας, ἓνας σεβαστὸς καὶ ἡσυχὸς ἀνθρωπάκος, σοβαρὸς, ἀγαθὸς καὶ γλυκομίλητος, ἀλλὰ καὶ καλὸς μάστορας. Γιῶστης τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, σὲ κάθε χωριὸ ποὺ ἐργάζονταν ἢ παρέα, ὁ Μαστρογιάννης ἔψελνε στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ καὶ μὲ τὴ σιγανὴ ἀλλὰ μελωδικὴ φωνή του συνάρπαζε τὸ ἐκκλησιασμά.

Ὅλοι οἱ χωριανοὶ εἶχαν μεγάλη ἐκτίμηση καὶ σεβασμὸ στὸ Μαστρογιάννη ποὺ μὲ τὶς τομποῦνες του καὶ τὶς γκαμπέλες ντυμένος φάνταζε κάτω ἀπὸ τὸ ταλαγάνι του σὰν μορφὴ ἀγία. Ἀνάμεσα σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χαρίσματα, ποὺ τὸν ἔκαναν συμπαθητικὸ στοὺς πολλοὺς, ἔκρυβε ὡστόσο κι ἓνα κουσούρι (ἐλάττωμα): Τὸ τζερίκωμα (κλέψιμο) τὸ ὁποῖο διάνθιζε μὲ διάφορες φάρσες πολὺ ἔξυπνες καὶ ποὺ πολλὰς φορές τὶς διηγούνταν ὁ ἴδιος.

Ἔβαζε στοίχημα ἀκόμα, ὅτι τὸν πρῶτο καρπὸ, εἴτε φρούτο, εἴτε λαχανικὸ ἦταν, θὰ ἔτρωγε πρῶτος αὐτός. Ὅτι μποροῦσε νὰ μπεῖ ἀκόμα καὶ μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου, στοὺς κήπους καὶ στὰ περιβόλια γιὰ τζερίκωμα, ἔστω κι ἂν αὐτὰ ἦταν μπροστὰ στὴν ἀγορά. Δὲν συγχωροῦσε σὲ ἄλλον κανένα νὰ πρωτοδοκιμάσει φρούτα ἢ ντομάτες, κολοκυθάκια καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶδος ζαρζαβατικὸ.

Ἔδινε ὅμως καὶ συμβουλὲς ὁ Μαστρογιάννης στοὺς δόκιμους τζερικωτῆδες γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τους ὅταν μπαίνουν στοὺς ξένους κήπους.

«Ὅταν μπεῖτε σ' ἓναν κήπο, ἔλεγε, ἢ σ' ἓνα ἀμπέλι νὰ κλέψετε, νὰ προσπαθεῖτε νὰ μὴ κάνετε ζημιὰ στὸ νοικοκύρη καὶ ἀρπάζετε ἓνα ἀπὸ δῶ καὶ ἓνα ἀπὸ κεῖ. Νὰ τὰ μαζεύετε ὅλα μὲ τὴ σειρά. Πράσσα, κρεμμύδια, σταφύλια κτλ.»

Οί μαστόροι καὶ τὰ μαστορόπουλα τὸ ἤξεραν αὐτὸ τὸ κουσούρι του, ποὺ δὲν τᾶκρυβε, γιατί ὅταν οἰκονομοῦσε κάτι, ἔφερνε καὶ στήν παρέα. Τὸ θεωροῦσαν κουσούρι (ἐλάττωμα, πάθος) καὶ τὸ ἀνέχονταν ἢ τὸ συγχωροῦσαν γιατί δὲν τὸ θεωροῦσαν κλοπή, ἀφοῦ γίνονταν μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου ποὺ ἄλλοι, ποιός λίγο, ποιός πολύ, ὅταν ἔβγαιναν τὰ φρούτα ἢ τὰ λαχανικὰ πήγαιναν καὶ στοὺς μαστόρους.

Μιά χρονιά τὸ μπουλούκι ἔπιασε δουλειὰ στήν Κάτω Λάβδανη, στή Βράστοθα. Στήν παρέα εἶχαν τὰ δυὸ μαστορόπουλα, τὸ Μῆτρο Κουρλὸ καὶ τὸ Βασίλη Στύλο, ποὺ κάθε βράδυ κοιμόντουσαν μὲ τὰ πράγματα (ζῶα) ἔξω στὰ χωράφια, νὰ βοσκήσουν καὶ τὸ πρωῖ φόρτωναν ἀγκωνάρια ἀπὸ τὸ νταμάρι κι ἔρχονταν στή δουλειά.

Ἦταν Μάης μήνας καὶ τὰ κεράσια ἄρχισαν νὰ πιστρίζουν (κοκκινίζουν) κάπου κάπου στὶς κερασιές, ἕνα δῶ κι ἕνα κεῖ. Ἐνα πρωῖ ὁ Μῆτρος μὲ τὸ Βασίλη καθὼς γύριζαν μὲ τὰ μουλάρια φορτωμένα, εἶδαν τὰ κόκκινα κεράσια σ' ἕναν κῆπο. Πηδᾶνε τὴ φράχτη καὶ σκαρφαλώνουν στήν κερασιά. Μ' ἕνα κλοῦτσο ἄρχισαν νὰ τραβοῦν τὰ κλωνάρια καὶ νὰ τὰ σπᾶνε, γιὰ νὰ φτάσουν ἕνα ἕνα τὰ κεράσια.

Κατὰ κακὴ τὸς τύχη, νὰ ἡ Μαλέκω ἡ νοικοκυρὰ τῆς κερασιᾶς ποὺ κατέβηκε πρωῖ πρωῖ ν' ἀμολήσει τὸν ὄβρο (ὕδατοδεξαμενὴ) καὶ νὰ ποτίσει τὸν κῆπο. Βλέπει στήν κερασιά τὰ παιδιὰ νὰ σπάζουν τὰ κλωνάρια. Ἄρχισε νὰ τοὺς φωνάζει νὰ κατεβοῦν ἀπὸ τὴν κερασιά μὲ διάφορες κατάρες. Τὰ παιδιὰ ἔκαναν πῶς δὲν ἄκουγαν. Ἡ γριά Μαλέκω ἄρχισε τότε νὰ πετροβολᾷ μὲ κοτρῶνες.

Ὅταν τὸ πετροβολητὸ ἔγινε ἐπικίνδυνο καὶ ἡ ὥρα ἄρχισε νὰ περνᾷ γιὰ τὰ παιδιὰ, ποὺ εἶχαν ἀφήσει στὸ δρόμο τὰ ζῶα φορτωμένα, εἶπαν στή γριά νὰ σταματήσει τὶς πέτρες γιατί ἀλλοιῶς θὰ τὴ ρίξουν μέσα στὸν ὄβρο.

Ἡ γριά Μαλέκω ἐξαγριώθηκε περισσότερο. Τότε δὲ χάνουν καιρό. Κατεβαίνουν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὴν κερασιά, βουτᾶνε τὴ Μαλέκω ἀπὸ τὸ συγκοῦνι καὶ μπλούμ! τὴ ρίχνουν στὸ νερό.

Ἡ καημένη ἡ γριά, μουσκεμένη μέχρι τὸ κόκκαλο καὶ ἀγαινακτισμένη λέγοντας συνέχεια κατάρες γιὰ τὰ παλιόπαιδα,

τρέχει στο χωριό στο 'Αμιλικό που κάθονταν οί μαστόροι και βρίσκει τὸ Μαστρογιάννη. Τοῦ ἐξιστορεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ παιδιά, ὁ Βασίλης μὲ τὸ Μῆτρο ἦταν πρῶτῃ πρῶτῃ στὴν κερασιά της στὸν κῆπο καὶ σὰ νὰ μὴ ἔφτανε πού ἔσπασαν τὰ κλωνάρια κι ἔκαναν τὴν κερασιά ρημαδιὸ γιὰ νὰ φτάσουν ἓνα ἓνα τὰ μισογινωμένα κεράσια, τὴν ἔρριξαν κιόλας μέσα στὸν γεμάτο ὄβρο καὶ τὴ μούσκεψαν.

— 'Ιδὲς σὲ τί χάλι μὲ κατάντησαν Μαστρογιάννη μου, τοῦ λέει ἡ Μαλέκω, πού ἔσταζε νερὸ ἀπὸ τὸ σεγκούνι της.

Ὁ Μαστρογιάννης ἀπορημένος δῆθεν, πῶς τὸ ἔκαναν αὐτὸ τὰ παιδιά, ἔδειχνε σὰ νὰ μὴ πιστεῦε στὰ ὅσα ἔλεγε ἡ θάβω. Τῆς ὑποσχέθηκε ὅμως ὅτι θὰ τὰ τιμωρήσει σκληρὰ μόλις ἔρθουν, ἂν εἶναι ἀλήθεια.

— Εἶναι ὅπως σοῦ τὰ λέω Μαστρογιάννη μου! ἐπέμενε ἡ Μαλέκω.

Στὸ μεταξὺ τὰ παιδιά μὲ τὰ ζῶα ξεμύτισαν στὴ μάντρα τοῦ 'Αμιλικοῦ. Μόλις βλέπει ὁ Μαστρογιάννης τὰ παιδιά, ἀφήνει τὴ γριά καὶ τρέχει καταπάνω τους. Ἀρπάζει πρῶτα τὸ Μῆτρο ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο λέγοντάς του σιγά: «'Ελα δὴ εὖρε παλιόπαιδο, ἔγιναν τὰ κεράσια καὶ δὲν μοῦ εἶπατε ἔμένα;» Πιάνει τὸ ἴδιο καὶ τὸ Βασίλη ἀπὸ τ' αὐτιά: «Τόσες μέρες ἔγιναν τὰ κεράσια καὶ νὰ μὴ μοῦ πεῖτε ἔμένα κερατάδες κι οἱ δύο; Μὴ τὸ ξανακάνετε αὐτὸ γιὰτὶ ἐσεῖς νὰ ξέρετε τί θὰ πάθετε».

Ἡ Μαλέκω βλέποντας τὸ Μαστρογιάννη ἔτσι ἀγριεμένο νὰ χτυπάει τὰ παιδιά, νόμισε ὅτι τὰ χτυπάει γιὰ τὸ πάθημά της. Ἰκανοποιήθηκε ἀπὸ τὴν τιμωρία πού τοὺς ἔκανε καὶ τὰ λυπήθηκε. Παρακάλεσε τὸ Μαστρογιάννη νὰ τὰ συγχωρήσει γιὰτὶ δὲν θὰ τὸ ξανακάνουν.

Ὁ Μαστρογιάννης μὲ τὴ σειρά του ἔκανε τὸ χατήρι τῆς θάβως καὶ συγχώρεσε τὰ παιδιά, ἀφοῦ κατόπι ζήτησε περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὶς κερασιές.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ ιστοριούλα ἀπὸ τὶς πολλές τῶν μαστόρων καὶ τὰ κτορθώματα τοῦ Μαστρογιάννη Ντούκα ἀπὸ τὰ πολλὰ πού εἶχε στὸ ἐνεργητικὸ του καὶ συζητοῦσαν σ' ὅλα τὰ μπουλούκια. Ὅταν καμμιά φορὰ γίνονταν κουβέντα μπροστὰ στὸ

Μαστρογιάννη για τὰ κατορθώματά του, αὐτὸς συμπλήρωνε μὲ λεπτομέρειες πὺ μέχρι τότε ἦταν ἄγνωστες, μὲ πολὺ χιούμορ, ὅλο τὸ ἱστορικό.

(«Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο» 1985 σελ. 209)

Ὁ Γιάννης Ντούκας καὶ τὸ μανάρι τοῦ Μπάσιου

Ὁ Γιάννης Ντούκας δὲν ἦταν ἀπλὰ ἓνας ἐρασιτέχνης τζε-ρικωτῆς (στὰ κουδαρίτικα μικροκλέφτης), ὅπως τὸν ἤξεραν ὅλοι στὸ χωριό, πὺ ἔκλεβε στοὺς κήπους ντομάτες, πράσσα, κρεμμύδια, λαχανικά καὶ φρούτα ἀπὸ τ' ἀμπέλια, μικρῆς ἀξίας θέβαια για φαῖ, ἀλλὰ ἦταν καὶ χωρατατζῆς, μὲ τὸν τρόπο πὺ τὰ ἔπαιρνε, προκάλουσε καὶ κάποια χιουμοριστικὴ ἀτμόσφαιρα στὸ ἤρεμο χωριό, ἀνάμεσα στοὺς γνωστούς του, πὺ μολογοῦσε τὰ κατορθώματά του καὶ τὰ γέλια, τὰ πειράγματα καὶ τὰ καλαμπούρια ἔπαιρναν κι ἔδιναν.

Μιὰ τέτοια ἱστορία ἔγινε τῆ χρονιά πὺ ετοίμαζαν τὰ προικιά τῆς ἀνεψιάς του Ἑλένης, θυγατέρας τοῦ ἀδερφοῦ του Νικόλα Ντούκα πὺ συζοῦσαν ὅλοι μαζί, μιὰ καὶ ὁ Γιάννης δὲν εἶχε παιδιὰ παρὰ μόνο τῆ γυναίκα του τὴν Καλὴ ὅπως τὴν ἔλεγαν. Τὴν ἀφηνοῦμαι ὅπως τὴν ἄκουσα.

Κιάλεσαν στὸ σπίτι τοὺς ραφτάδες, τὸν Κώτσιο Παγούνη καὶ τὸ Μῆτρο Παγούνη (Μπάσιο) νὰ ράψουν τὶς φλοκάτες καὶ τὶς τσιποῦνες πὺ συνηθίζονταν τότε στὸ χωριό. Ἦταν ἐποχὴ ἀμέσως μετὰ τὸν τρύγο τῶν ἀμπελιῶν καὶ τὰ ζῶα ἦταν ἐλεύθερα νὰ βοσκήσουν στ' ἀμπέλια, γιδοπρόβατα, γελάδια, ἄλογα κ.ἄ. Οἱ τσοπαναραῖοι τοῦ χωριοῦ χώριζαν τὰ στεῖρα ἀπὸ τὰ γαλάρια σὲ χωριστὰ κοπάδια καὶ διανυκτέρευαν ἔξω στ' ἀμπέλια. Εἶχε τὸ κάθε κοπάδι μὲ τὰ γαλάρια γιδοπρόβατα τῆ στρούγκα του πὺ ἄρμεγε τὸ γάλα καὶ τὸ ἔπηζε τυρὶ καὶ τὸ ἔπαιρναν μὲ τῆ σειρά καὶ ἀνάλογα μὲ τὰ κεφάλια σφαχτὰ πὺ εἶχε ὁ κάθε νοικοκύρης καὶ τὴν ποσότητα ἀπὸ τὸ τυρὶ τῆς ἡμέρας.

Γι' αὐτὸ ἡ κάθε οἰκογένεια πὺ εἶχε σειρά νὰ πάρει τὸ τυρὶ καὶ τῆ γκίζα, ἔκανε τὶς ἐτοιμασίες τῆς για φαγητὸ στὸ σπίτι, κοτόπουλο, αὐγά, πίττες, τηγανίτες καὶ ὅ,τι ἄλλο καλύ-

τερο εἶχε καθὼς καὶ τὶς κόφες μὲ τὸ κρασί καὶ τὸ ρακὶ καὶ πῆγαινε στὴ στρούγκα ἀπὸ νωρὶς τὸ πρωῖ νὰ βοηθήσει στὸ ἄρμεγμα καὶ νὰ στρώσουν τὸ πλούσιο τραπέζι στοὺς τσοπαναραίους. Ἀντίθετα στὰ στεῖρα, ποὺ ἦταν χωριστὰ κοπάδια, δὲν εἶχαν τὴν ἴδια τύχη οἱ τσοπάνηδες ποὺ τὰ φύλαγαν καὶ τὰ ξενουχτοῦσαν στ' ἀμπέλια, νὰ τοὺς φέρουν φαγητὰ οἱ νοικοκυραῖοι. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς στειριάρηδες ἦταν κι ὁ χωριανὸς Στέργιος Κουρλός, φίλος τοῦ Γιάννη Ντούκα.

Μιὰ μέρα οἱ ραφτάδες, καθὼς ἔραβαν στὸ μπάσι τοῦ ὄγτά, ὅπως συζητοῦσαν μὲ τὸ Γιάννη καὶ τὴν Καλή, ἔπεσαν σὲ κουβέντα γιὰ τὰ σφαχτὰ ποὺ τᾶρριξαν στ' ἀμπέλια ἐλεύθερα νὰ βοσκήσουν. Σὲ μιὰ στιγμή λέει ὁ Μῆτρος (Μπάσιος) :

— Χτὲς ἔρριξε καὶ ἡ Μῆτραϊνα ἡ δική μου τὸ ἀρνὶ ποὺ τῶχαμε μανάρι στὰ στεῖρα τοῦ Στέργιου καὶ ὅπως μᾶς εἶπε ὅλο βελιάζει καὶ δὲ θέλει νὰ κάτσει στὸ κοπάδι.

Ἄλλο ποὺ δὲν ἤθελε ὁ Γιάννης. Ὅταν τ' ἄκουσε, ἄρχισε ἀμέσως νὰ καταστρώνει τὰ σχέδιά του. Τὴν ἄλλη μέρα βρίσκει τὸ Στέργιο ποὺ ἦρθε στὸ χωριὸ νὰ πάρει ψωμί.

Μετὰ τὶς χαιρετούρες μὲ τὸ Στέργιο καὶ τὰ παράπονά του ποὺ εἶχε μέρα καὶ νύχτα μοναχός του στὴν ἐρημιὰ μὲ τὸ κοπάδι, τοῦ λέει ὁ Γιάννης δῆθεν μὲ σκεπτικισμό :

— Ἔτσι δὲν ἦρθα κι ἐγὼ βρὲ Στέργιο κανένα βράδυ νὰ σὲ κάνω παρέα στ' ἀμπέλια, τώρα ποὺ εἶναι ὠραῖα στὴν ἐξοχή, νὰ τὰ ποῦμε σὰν παλιόφιλοι ποὺ εἴμαστε.

Ὁ Στέργιος εὐχαριστήθηκε ἀπὸ τὶς καλὲς προθέσεις ποὺ εἶχε ὁ Γιάννης γι' αὐτὸν σὰν φίλο καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ πάει στὸ γρέκι ὅπως δῆποτε ἓνα βράδυ. Τὸν βεβαίωσε ὅτι θὰ περνοῦσαν καλά.

— Τὸ κοπάδι, λέει ὁ Στέργιος, θὰ εἶναι κάθε βράδυ στὸ Ντράζιο καὶ θὰ σὲ περιμένω νᾶρθεις.

Ὁ Γιάννης ἔκανε σὰν νὰ σκέφτονταν κι ὕστερα ἀπὸ λίγο τοῦ λέει ὅτι τὴν ἄλλη μέρα κιόλας θὰ προσπαθοῦσε νὰ πάει.

Πράγματι τὴν ἄλλη μέρα, προτοῦ ἀκόμα νὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος, ὁ Γιάννης κατηφόριζε στὸ Ντράζιο, ποὺ εἶχε καὶ δικά του ἀμπέλια καὶ ἀντάμωσε τὸ Στέργιο ποὺ τὸν περίμενε.

Εἶχε μαζέψει ἀρκετὰ ξύλα γιὰ τὴ φωτιά ποὺ θὰ ἔφεγγε

ὅλη νύχτα. Γύρω στή φωτιά καθισμένοι οἱ δυὸ φίλοι, ὁ Στέργιος μὲ τὸ μουσαφίρη του τὸ Γιάννη, κουτσοπίνοντας ρακὶ ἀπὸ τὸ μολυθένιο παγούρι μὲ τὸ φιρφιρὶ πὺ ἔφερε ὁ Γιάννης, ἔλεγαν διάφορες ἱστορίες ἀπὸ τὰ περασμένα τους. Δίπλα τους ἓνα ἄρνι πὺ δὲν ἔλεγε νὰ ξεμακρύνει ἀπὸ τὴ φωτιά, ὅλο βέλαζε κι ἔρχονταν γύρω σ' αὐτούς. Ὁ Γιάννης ἔκανε σὰ νὰ μὴ ἐνδιαφέρονταν νὰ μάθει τίνος εἶναι τὸ ἄρνι, ἀφοῦ ἤξερε ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἦταν τοῦ Μπάσιου, πὺ εἶχε κάνει συζήτηση στὸ σπίτι του τὴν προηγούμενη μέρα. Ὡστόσο γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ὅτι αὐτὸ εἶναι τοῦ Μπάσιου, ρώτησε τὸ Στέργιο:

— Γιατί βελάζει ὅλη τὴν ὥρα αὐτὸ τὸ ἄρνι;

Ὁ Στέργιος ἀνύποπτος τοῦ λέει ὅτι εἶναι μονάρι τοῦ Μπάσιου πὺ τὸρριξε προχτὲς στὸ κοπάδι ἢ Μήτρανα καὶ δὲν εἶναι μαθημένο μὲ τ' ἄλλα στεῖρα. Εἶναι μαθημένο μὲ ἀνθρώπους καὶ δὲν ξεκόβει ἀπὸ κοντὰ τους. Ὁ Γιάννης αὐτὸ ἤθελε νὰ μάθει.

Μόλις ξάπλωσαν νὰ κοιμηθοῦν, ὕστερα ἀπὸ πολύωρες συζητήσεις καὶ κουβέντες καὶ λίγο ἀπὸ τὸ ρακὶ πὺ ἤπιαν καὶ οἱ δυὸ, ὁ Στέργιος κουρασμένος ὅπως ἦταν ἄρχισε νὰ ροχαλίζει. Σηκώνεται ὁ Γιάννης σιγὰ σιγὰ, ἀρπάζει τὸ ἄρνι τοῦ Μπάσιου, ἀνηφορίζει ὡς διακόσια μέτρα πιὸ πάνω, τοῦ κόβει τὸ λαϊμό, τὸ βάζει σ' ἓνα τσουβάλι πὺ εἶχε μαζί του καὶ τὸ κρέμασε σ' ἓνα δέντρο, νὰ μὴ τὸ φᾶνε τὰ σκυλιὰ ἢ τ' ἀγρίμια καὶ γύρισε στὸ γιατάκι του καὶ ξάπλωσε σὰ νὰ μὴ συνέβηκε τίποτε, ἀφοῦ ἄλλωστε ὁ φίλος του ὁ Στέργιος ἐξακολουθοῦσε νὰ ροχαλίζει.

Προτοῦ ροδίσει τὸ γλυκοχάραμα ξυπνάει τὸ Στέργιο καὶ τοῦ λέει:

— Ἐπειδὴ ἀκόμα εἶναι νύχτα καὶ ἐγὼ πρέπει νὰ φύγω γιὰ τὸ χωριὸ πὺ ἔχω δουλειὰ πρωτὶ πρωτὶ, ἔλα νὰ μὲ ξεβγάλεις λίγο πιὸ πάνω στὸ δρόμο νὰ μὴ μὲ φᾶνε τὰ σκυλιὰ.

Παρ' ὅτι τὰ σκυλιὰ, ὅπως εἶπε ὁ Στέργιος, δὲν τρῶνε, δὲν ἐπιτίθενται σ' ἀνθρώπους, ὡστόσο τὸν ξεπροβόδισε λίγο πιὸ πάνω ἀπὸ τὴ θέση πὺ εἶχε κρεμάσει τὸ ἄρνι καὶ γύρισε στὸ γρέκι του. Ὁ Γιάννης γυρίζει κι αὐτὸς μὲ τρόπο, παίρνει

τὸ σακκὶ μὲ τὸ σφαγμένον ἄρνι στὴν πλάτη καὶ πρὶν καλὰ καλὰ ξημερώσει βρέθηκε στὸ χωριό, στὸ σπίτι του.

Ἐκεῖ στὸ κατώϊ ἀποτελείωσε τὸ γδάρσιμο τοῦ ἄρνιου καὶ ἡ Καλή, ἡ γυναῖκα του, ἔβαλε κιόλας τὴν τέντζερη στὴ φωτιά νὰ μαγειρέψει κρέας γιὰ τὸ μεσημεριανὸ φαγητὸ τῶν ραφτάδων. Ὅταν ἔτρωγαν οἱ ραφτάδες τὸ γιαχνιστὸ κρέας, δὲν πονηρεύτηκαν ὅτι ἦταν ἀπὸ τὸ ἄρνι τοῦ Μπάσιου.

Τὸ ἀπόγειμα ὅμως ἦρθε στὸ χωριὸ ὁ Στέργιος καὶ εἰδοποίησε τὴ Μήτραйна, τὴ γυναῖκα τοῦ Μπάσιου, ὅτι χάθηκε τὸ ἄρνι καὶ τὴ ρωτοῦσε μήπως γύρισε στὸ σπίτι, ἀφοῦ αὐτὸς ἔψαξε παντοῦ καὶ δὲν τὸ βρῆκε.

Ἄρχισαν νὰ τὸν ρωτοῦν ἀπὸ ποιὰ ὥρα χάθηκε καὶ δὲν ξαναφάνηκε. Ὅταν ἔμαθε ὁ Μῆτρος ὅτι ὁ Γιάννης Ντούκας ἦταν στὸ γρέκι τὸ βράδυ μὲ τὸ Στέργιο καὶ μάλιστα ὅτι τὸ ἄρνι ἔφερνε γύρω στὴ φωτιά καὶ βέλαζε, τὸν ἔφαγαν τὰ μαῦρα φίδια. Δὲν τοῦ ἔμενε καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔκλεψε ὁ Γιάννης καὶ μ' αὐτὸ τοὺς ταῖσε τὸ μεσημέρι κρέας.

Ὁ Στέργιος ὅμως ὅταν ἄκουσε αὐτοὺς τοὺς φόβους τοῦ Μῆτρου, ἄρνιούνταν ὅτι ὁ Γιάννης πῆρε τὸ ἄρνι, ἀφοῦ ὁ ἴδιος τὸν εἶχε ξεβγάλει ἀπὸ τὸ γρέκι τὸ πρωῖ πού ἔφευγε νὰ μὴν τὸν φᾶνε τὰ σκυλιά. Ἀδυνατοῦσε νὰ τὸ πιστέψει καὶ ἐπέμενε λέγοντας:

— Μὴν τὸν ἀδικεῖτε τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἀθῶος!

Τὴν ἄλλη μέρα πού πῆγαν οἱ ραφτάδες στὸ σπίτι τοῦ Γιάννη νὰ τελειώσουν τὰ προικιά, ἔστρωσε καὶ πάλι ἡ Καλή τὸ τραπέζι μὲ φαγητὸ κρέας.

Ὅταν ἄρχισαν νὰ τρῶνε, εἶπε ὁ Μπάσιος στὸ Γιάννη ὅτι χάθηκε τὸ ἄρνι του ἀπὸ τὸ κοπάδι. Καὶ μισοαστεῖα - μισοσοβαρὰ τοῦ λέει:

— Βρὲ διάβολε, μήπως τὸ πῆρες ἐσὺ καὶ μᾶς ταῖζεις μὲ τὸ δικό μου ἄρνι;

Τότε ὁ Γιάννης, πού δὲν μποροῦσε πιά νὰ κρύψει τὰ γέλια του εἶπε:

— Ἄμ' τί νόμιζες σκατομπάσιο, θᾶσφαζα δικό μου ἄρνι γιὰ νὰ σὲ ταῖσω; Ἐγὼ στᾶλεγα: Φάε σὰν ἀπὸ τὸ δικό σου! Δὲν τὸ καταλάβαινες;

Τὸ χουνέρι αὐτὸ τοῦ Μπάσιου ἔμεινε ἱστορικὸ καὶ τὸ διηγοῦνται ἀκόμα καὶ τώρα στὸ χωριό, ὕστερα ἀπὸ ἐξήντα χρόνια καὶ πλέον.

Τάκης Ἀλεξίου (Ζάτσης)

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἰδιόρρυθμους μπεκρήδες τῆς νεότερης ἱστορίας τῆς Πυρσόγιανης μὲ καταπληκτικὴ εὐφυΐα καὶ πολὺ χιοῦμορ, ποὺ τὸν ἔκανε πολὺ συμπαθῆ στὸ χωριό ἀνάμεσα στοὺς χωριανοὺς καὶ ἄφησε ἐποχὴ, εἶναι ὁ Τάκης Ἀλεξίου (Ζάτσης).

Ὁ Τάκης εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ γεννηθεῖ κουτσὸς καὶ τὸ ἓνα τοῦ πόδι ἦταν κοντότερο ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀπὸ μικρός, μόλις τέλειωσε τὸ δημοτικὸ σχολεῖο στὸ χωριό, ὁ πατέρας του, ποὺ δούλευε στὸ Πσιάμικο, τὸν ἔβαλε στὸ Φιλιάτισ' ἓνα ράφτη, τὸ Στρογγάρη, νὰ μάθει ράφτης. Τοῦ εἶχε πληρώσει μάλιστα τὰ ἔξοδα στὸ ράφτη γιὰ ἕξι μῆνες, ὅσο δηλαδὴ χρόνο χρειάζονταν νὰ μάθει τὴν τέχνη.

Ὁ Τάκης τὸρριξε στὸ σορολόπ καὶ δὲν πρόσεχε νὰ μάθει τέχνη. Εἶχε σχηματίσει τὴν πεποίθηση ὅτι ὁ ράφτης ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸν μάθει τὴν τέχνη σὲ ἕξι μῆνες ἀφοῦ ὁ πατέρας του τὸν εἶχε πληρωμένο, ἔτσι κι ἄλλοιῶς. Γιατί λοιπὸν νὰ φροντίσει αὐτός;

Στὴν Ἀθήνα

Ἀργότερα ὁ Τάκης βρέθηκε στὴν Ἀθήνα ὅπου στῆ στοὰ Ἀγίας Εἰρήνης, στὸ ραφεῖο τοῦ Κουρκουτσάκη, μπῆκε κάλφας καὶ ἐκεῖ ἔμαθε τὴν τέχνη. Στὰ χρόνια ποὺ ἔμεινε στὴν Ἀθήνα συγκατοικοῦσε μὲ τὸν ξάδερφό του τὸν Γιάννη Λώλη σὲ μιὰ μικρὴ σοφίτα σὲ ταράτσα στὴν ὁδὸ Σοφοκλέους μὲ στρογγυλὴ σκάλα σὰν σὲ τζαμί.

Ὁ Τάκης μὲ τὸ Λώλη κι ἐγὼ ἀποτελούσαμε μόνιμη τριάδα μεταξὺ τῶν ἐργένηδων. Ἄλλωστε εἴμασταν καὶ οἱ νεότεροι σὲ ἡλικία ἀπὸ τοὺς ἄλλους χωριανοὺς ποὺ ἦταν ἐγκατεστημένοι μόνιμα ἐκεῖ, τὸν Περικλῆ Δούκα, τὸ Νῶντα Χρυσά-

φη, τὸν Ἄντρέα Θεοδώρου κ.ἄ. Ἦταν ἐπίσης ἐργένηδες καὶ οἱ παλιοὶ μαστόροι, ὁ Λάμπρος Χατζόπουλος, ὁ Λουκάς Κοντοζήσης, ὁ Ἀλέξης Μπέτσας, ὁ Τόλης Παπαγιώργης καὶ ἄλλοι ποὺ ἐργάζονταν στὴν Ἀθήνα καὶ πηγαινοέρχονταν στὸ χωριό. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ εἶχαν γραφτεῖ στὸ Πανεπιστήμιο ὁ Χρῆστος Πετσίνης, ὁ Νίκος Τσίπας, ὁ Στέφανος Παπαλαμπρίδης, ὁ Σπῦρος Γκουντῆς καὶ ἄλλοι ποὺ δὲν τοὺς θυμᾶμαι.

Ὁ Τάκης τοὺς ρώτησε τί χρήματα ὑπολογίζει ὁ καθένας νὰ κερδίσει ὅταν θὰ πάρει τὸ πτυχίο ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο καὶ διοριστεῖ. Ὅταν τοῦ εἶπαν ὅτι στὴν ἀρχὴ θὰ παίρνουν 1.500 ἕως 2.000 δραχμὲς τὸ μῆνα, ὁ Τάκης τοὺς λέει:

— Τότε γιατί δὲν κάθεστε μόνιμα φοιτητὲς στὸ Πανεπιστήμιο, ἀφοῦ οἱ πατεράδες σας σᾶς στέλνουν τέσσερις καὶ πέντε χιλιάδες τὸ μῆνα; Εἶστε τρελοὶ νὰ πάρετε πτυχίο;

Ὁ Τάκης στὸ ραφεῖο τοῦ Κουρκουτσάκη ἔπαιρνε 175 δραχμὲς τὴν ἐβδομάδα. Κανόνιζε νὰ ξοδεύει 20 δραχμὲς τὴν ἡμέρα τὶς καθημερινὲς καὶ 50 δραχμὲς τὴν Κυριακὴ.

Ἐνα διάστημα τρώγαμε οἱ τρεῖς μας, ἐγὼ ὁ Λώλης κι ὁ Τάκης μὲ ἐβδομαδιαία πίστωση στὴν ταβέρνα τοῦ Πέππα δίπλα στὴν Ἁγία Κυριακὴ στὴν ὁδὸ Ἀθηνᾶς. Ὁ Τάκης μόλις ἔπαιρνε τὸ βδομαδιακό ἐξοφλοῦσε τὸν Πέππα μὲ τὶς 125 δραχμὲς καὶ εἶχε τὶς 50 γιὰ τὴν Κυριακὴ.

Ἐνα Σαββατόβραδο κάπου ἔμπλεξε μὲ παλιοπαρέα, ἔκανε τὸν κουβαρντὰ καὶ ξόδεψε τὸ βδομαδιακό. Τὸ βράδυ δὲν ἦρθε στοῦ Πέππα, οὔτε τὴν ἄλλη μέρα. Ὁ Πέππας, ἓνας συμπαθητικὸς καὶ καλοσυνάτος ταβερνιάρης, ποὺ τὸν εἶχε συνηθίσει μὲ τὰ καλαμπούρια καὶ τ' ἄστεϊά του, μᾶς ρώταγε συνέχεια τί ἔγινε ὁ Τάκης. — Μωρὲ τί ἔγινε ὁ Τάκης καὶ δὲ φάνηκε δυὸ μέρες τώρα; Καὶ πάλι ρωτοῦσε καὶ ξαναρωτοῦσε.

Ρωτᾶμε κι ἐμεῖς τὸν Τάκη μὲ τὴ σειρά μας γιατί δυὸ μέρες τώρα δὲν ἔρχεται νὰ φάει στὴν ταβέρνα κι ἐκεῖνος μᾶς ἀπαντᾷ:

— Ἐγὼ τὸ περασμένο Σάββατο δὲν πλήρωσα, ὅπως εἶκανα μέχρι τώρα, τὸ βερεσὲ τῆς ἐβδομάδος ποὺ χρωστοῦσα καὶ δὲν θέλω νὰ θάλω κι ἄλλο γιὰ τὴν ἄλλη βδομάδα στὸν Πέπ-

πα, ἐκτὸς κι ἂν μοῦ χαρίσει τῆς πρώτης βδομάδας καὶ στὸ ἐξῆς νὰ πληρώνω.

Μεταφέραμε τὴν πρόταση τοῦ Τάκη στὸν Πέππα, νὰ διαγράψει τὸ μέχρι τώρα χρέος του, ἂν θέλει νὰ ξανάρθει στὴν ταβέρνα του.

Ὁ Πέππας μὲ εὐχαρίστηση δέχτηκε τὴν πρόταση τοῦ Τάκη καὶ μὲ χαρὰ τὸν δέχτηκε τὸ ἴδιο βράδυ ποὺ ξανάρθε στὴν ταβέρνα καὶ τὸν διαβεβαίωσε κι ὁ ἴδιος προσωπικὰ γιὰ τὴν παραγραφή τοῦ χρέους. Ἀλλὰ καὶ πάλι ὁ Τάκης δὲν παράγγελνε φαγητὸ ἂν δὲν ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια του, ὅπως εἶπε, τὸ δεφτέρι καὶ μπροστά του νὰ τραβήξει ὁ Πέππας σταυρὸ καὶ νὰ γράψει ἐξωφλήθη. Τὸ τί ἔγινε τότε δὲν περιγράφεται. Νὰ κι ἔρχεται ὁ Πέππας μὲ τὸ δεφτέρι στὸ τραπέζι μας καὶ νὰ τραβάει γραμμὲς χιαστί καὶ σταυρωτὰ στὸ λογαριασμὸ τοῦ Τάκη κι ἀπὸ κάτω τὴν ἔνδειξη «ἐξωφλήθη». — Τώρα μάλιστα! λέει ὁ Τάκης. Ἔτσι ξανάρχισε νὰ τρώει μαζί μας στὴν ταβέρνα τοῦ Πέππα.

Ὁ Τάκης στὸ χωριὸ

Ὅταν ὁ Τάκης ἔμαθε τὴν τέχνη τοῦ ράφτη (φραγκοράφτη) ἄνοιξε ραφεῖο στὸ χωριό. Εἶχε συνηθίσει πλέον τὸ ποτὸ σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ μεθοῦσε μὲ τὸ πρῶτο ἢ τὸ δεύτερο ποτήρι. Ἔτσι δὲν τὸν εὔρισκες ποτὲ ξεμέθυστο ἀλλὰ πάντοτε γελαστό καὶ εὐδιάθετο.

Κάποιος πελάτης τοῦ πῆγε μιὰ μέρα ποὺ ἦταν στὸ τσοκίρ κέφι ὕφασμα νὰ τοῦ ράψει ἓνα παλτό. Ὁ Τάκης τοῦ πῆρε μέτρα στὸ σῶμα του ἀλλὰ ὅταν ὁ πελάτης πῆγε ὕστερα ἀπὸ μέρες νὰ πάρει τὸ παλτὸ βρῆκε ...σακκάκι.

Στὶς διαμαρτυρίες του ἅτι αὐτὸς εἶχε παραγγεῖλει παλτὸ κι ὄχι σακκάκι, ὁ Τάκης δικαιολογήθηκε ὅτι δὲν κατάλαβε ὅτι τοῦ παράγγειλε παλτό.

— Μωρὲ εὐλογημένε, τοῦ λέει. Καλά, ἐγὼ μπορεῖ νὰ ἦμουν μεθυσμένος καὶ δὲν κατάλαβα. Ἐσὺ δὲν ἔβλεπες ὅτι σοῦ ἔπαιρνα μέτρα γιὰ σακκάκι; Τί νὰ σοῦ κάνω ἐγὼ τώρα. Πάρε τὸ σακκάκι καὶ ἄλλη φορὰ φκιάνεις παλτό!

Κι ένα άλλο χαριτωμένο περιστατικό

“Όταν έχτισε στο χωριό ο πατέρας του Τάκη σπίτι καινούργιο στον κήπο, ήταν μιὰ άμυγδαλιά που τή λυπήθηκε και δέν τήν έκοψε, παρ’ ότι έτυχε νά πέφτει κοντά στην πόρτα του σπιτιού.

“Ένα βράδυ άργά όπως ήρθε ο Τάκης μεθυσμένος νά βρει τήν πόρτα, σκοντάφτει στην άμυγδαλιά και σπάει τὰ μούτρα του. Κατεβαίνει λοιπόν στο κατώι, άρπάζει τὸ τσεκούρι και αρχίζει γκάπ - γκούπ νά κόβει τήν άμυγδαλιά. Μόλις άκουσαν τὸ θόρυβο, μεσάνυχτα, πετάχτηκε από τὸ σπίτι ἡ οικογένεια, ἡ μάνα του, ἡ γυναίκα του και άλλοι γειτόνοι και του φώναζαν τί κάνει, γιατί κόβει τήν άμυγδαλιά τέτοια ώρα. ‘Ο Τάκης νευριασμένος λέει:

— Τήν άτιμη! Θα τήν κόψω! Έγώ κάθε μέρα που περνοῦσα και τήν έβλεπα μπροστά στην πόρτα, παραμεροῦσα και περνοῦσα νά μπῶ στο σπίτι. Μια φορά κι έγώ έρχομαι μεθυσμένος και με βλέπει, δέν έπρεπε κι αὐτὴ νά παραμερίσει νά μὴ φάω τὰ μούτρα μου!

‘Ο Τάκης εκτός από τὸ κουσούρι που εἶχε νά μεθάει, ήταν πολὺ ευχάριστος στις παρέες με τὰ φερσίματά του και τρομερὰ ετοιμολογος. “Όταν καιμιὰ φορά του έλεγαν τί λέει ἡ γυναίκα του που γυρίζει στο σπίτι τὸ βράδυ μεθυσμένος, απαντοῦσε:

— ‘Η γυναίκα μου δέν μπορεί νά πει τίποτε. Γιατί όταν πῆγα νά τήν άρραβωνιάσω πῆγα μεθυσμένος. Οὔτε μπορεί νά ισχυριστεῖ ότι άκουε τὸν κόσμο που έλεγαν ότι μεθάω αλλά δέν πιστευε. ‘Αφού με εἶδε με τὰ μάτια της ἡ ἴδια μεθυσμένο.

‘Η ταξιαρχία και τὸ χάλι του Τάκη

Τὸ πιὸ σπουδαῖο περιστατικό που έκανε τὸν Τάκη γνωστὸ και πολὺ πέρα από τήν Πυρσόγιαννη, εἶναι τὸ άδιέξοδο που έφερε τήν Ταξιαρχία στην Κόνιτσα τὸ 1947 με τὸν άνταρτοπόλεμο, όταν ἡ Κόνιτσα ήταν κέντρο ασφαλείας τῶν συμμοριοπλήκτων τῆς έπαρχίας. Οἱ κάτοικοι ὄλων τῶν χωριῶν τῆς

έπαρχίας έγκατέλειψαν τὰ χωριά και έγκαταστάθηκαν για λόγους ασφαλείας στην Κόνιτσα που είχε έδρα Ταξιαρχία στρατού.

Μεταξύ εκείνων που έγκατέλειψαν τὸ χωριὸ και έγκαταστάθηκαν στην Κόνιτσα ήταν και ὁ Τάκης με την οικογένειά του. Ἀπὸ την πρώτη μέρα, ὅπως έλεγε ὁ ἴδιος, τὸν έπιανε τὸ χάλι και μεθοῦσε ἀπὸ τὸ πρωί. Τὸ καθημερινὸ μεθύσι τοῦ Τάκη προβλημάτισε την Ταξιαρχία, ἡ ὁποία έδωκε διαταγή, που τοιχοκολλήθηκε σὲ ὅλα τὰ μαγαζιά, καφενεῖα και οὔζερí, νὰ μὴ προσφέρουν προσωπικά στὸν Τάκη ποτά, ρακί, κονιάκ, οὔζο, ἐπὶ ποινῇ κλεισίματος τοῦ καταστήματος στοὺς παραβάτες τῆς διαταγῆς. "Όταν βγήκε ὁ Τάκης πρωί πρωί στὸ καφενεῖο, ζήτησε ὅπως πάντα ἕνα ρακί διπλό, χαϊδεύοντας ὅπως συνήθιζε τὶς παλάμες τῶν χεριῶν του. Ὁ καφετζῆς τοῦ έδειχνε την τοικολλημένη διαταγή τῆς Ταξιαρχίας και τοῦ έλεγε: — Τάκη, μὴ με παίρνεις στὸ λαμπὸ σου και μοῦ κλείσουν τὸ μαγαζί. Δὲ σοῦ δίνω.

"Έφευγε ὁ Τάκης και πήγαινε στὸ ἄλλο καφενεῖο, ὅπου συναντοῦσε την ἴδια ἄρνηση, ὅπως και στὸ ἄλλο και στὸ ἄλλο.

"Όμως δὲν ἀπελπίστηκε, δὲν έχασε τὸ θάρρος του. Σοφίστηκε ἕνα κόλπο που ἀποδείχτηκε ἀποτελεσματικὸ και έφερε τὴ σκούφια γύρω τῶν ἀρμόδιων ὑπηρεσιῶν τῆς Ταξιαρχίας.

"Αφοῦ εἶδε κι ἀπόειδε ὅτι κανένα καφενεῖο δὲν τοῦ έδινε νὰ πιεῖ, γυρίζει στὸ πρῶτο και λέει στὸν καφετζῆ: — Μοῦ δίνετε νὰ πιῶ ἕνα ρακί και νὰ φύγω ἀπὸ την πίσω πόρτα νὰ μὴ με δεῖ κανένας ἢ θὰ κάνω τὸ μεθυσμένο έξω ἀπὸ τὸ μαγαζὶ και ἂν με ρωτήσουν που ήπια θὰ πῶ ἐδῶ μέσα; Ἐμένα θὰ πιστέψουν κι ὄχι ἔσένα κι ἔτσι θὰ σοῦ τὸ κλείσουν τὸ μαγαζί.

"Ο καφετζῆς ὑπέκυπτε. Τοῦ έδινε τὸ πρῶτο και τὸν ἔδιωχνε ἀπὸ την πίσω πόρτα για νὰ συνεχίσει τὸ ἴδιο κόλπο στὸ δεύτερο και τρίτο συνέχεια καφενεῖο, μέχρις ὅτου ὁ Τάκης πάλι μεθυσμένος στην ἀγορὰ τῆς Κόνιτσας, χωρὶς νὰ μπορεῖ ἢ Ταξιαρχία νὰ μάθει που τὰ πίνει.

"Έτσι τὸ ΧΑΛΙ τοῦ Τάκη ἄφησε στην Κόνιτσα ἐποχή. Τελικὰ ἢ Ταξιαρχία έγκατέλειψε την προσπάθεια νὰ κόψει τὸ ποτὸ στὸν Τάκη, ἀφοῦ ἄλλωστε τὸ ἔκανε για τὸ συμφέρον

του, αλλά μάταια, γιατί ήδη είχε συνηθίσει άθεράπευτα νά πίνει.

‘Ο Μαστροτζίμος και ό άγάς

‘Ο Μαστροτζίμος μέ τό μπουλούκι του έπιασε δουλειά σ’ έναν άγά στό Ντέλιβινο πού έχτιζε τό σπίτι στό διάραχο στην κορφή του χωριού. Τό σπίτι πού κάθονταν ή οικογένειά του ήταν άπό τό χωριό πρòς τά κάτω.

Είχαν συμφωνήσει οί μαστόροι μέ τόν άγά, τόσο τόν πήχυ τόν τοίχο, τόσο τό τσιατι μέ τά καρφιά (περόνια) και τά κεραμίδια του άγά και τό φαγητό τών μαστόρων τρείς φορές τή μέρα, πρωϊ, μεσημέρι, βράδυ.

Μόλις άρχισαν οί μαστόροι τό χτίσιμο, ό άγάς δέν ξεκολλούσε άπό πάνω άπό τό κεφάλι τους. ‘Από τό πρωϊ μέχρι τό βράδυ έκει. ‘Ο Μαστροτζίμος φούσκωνε, ξεφούσκωνε, πού ό άγάς παρακολουθούσε τήν κάθε του κίνηση. Σικέφτονταν μέ τί τρόπο θά άπαλλαγει άπό τήν έπιτήρησή του.

Τό πρωϊ λέει στον άγά: — ‘Αφεντικό, νò φέρεις κολατσιò στους μαστόρους. Φεύγει ό άγάς για τό σπίτι του κι όσο νά γυρίσει νά φέρει τό κολατσιò πέρασε μιὰ ώρα και παραπάνω.

Μόλις έφερε τό κολατσιò και κολάτσισαν οί μαστόροι, έτοιμάστηκαν νά ξαναρχίσουν δουλειά. ‘Ο Μαστροτζίμος φωνάζει πάλι τόν άγά. — ‘Αφεντικό, δέν έχοιμε περόνια για τίς σκιάλωσιές. Πετάξου νά παραγγείλεις στό γύφτο 10 περόνια και νά τά φέρεις. Ξαναφεύγει ό άγάς για περόνια κι όσο νά τά φκιάσει ό γύφτος και νά τά φέρει πέρασαν άλλες καναδυò ώρες. Δέν πρόλαθε ό άγάς νά πάρει μιὰ ανάσα και νέα παραγγελία ό Μαστροτζίμος για μεσημεριανò φαγητό. Τρέχει πάλι ό άγάς για τό σπίτι νά φέρει τό φαγητό για τούς μαστόρους.

Τήν ώρα πού έτρωγαν οί μαστόροι για μεσημέρι ό άγάς ξάπλωσε πεθαμένος στην κούραση και τόν πήρε ό ύπνος. Μόλις ξύπνησε του φωνάζει ό μάστορας ότι τά περόνια δέν έφτασαν και χρειάζονται άλλα τόσα. Ξανά ό άγάς στό γύφτο

για περόνια και ξανὰ νὰ φέρει ψωμί και φαγητὸ για τὸ βραδυνὸ δεῖπνο τῶν μαστόρων.

Ἄφοῦ ὁ Μαστροτζίμος εἶδε ὅτι ἔπιασε τὸ κόλπο του και ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἀγά, συνέχισε τὸ ἴδιο κάθε μέρα νὰ ζητάει πότε ψωμί για τοὺς μαστόρους και πότε περόνια ἀπὸ τὸν ἀγά, πὺ τὸν ξεθέωσε στὰ πόδια ὅλη μέρα, ὅσο πὺ ἀπελπίστηκε και ἔφυγε στὰ πρόβατα.

Ἄφησε ὅμως στὸ πόδι του νὰ φροντίζει τοὺς μαστόρους τὸν ἀδερφό του νὰ φέρνει φαγητὸ και ὅ,τι ἄλλο χρειάζονται, γιατί αὐτὸς κουράστηκε. Ὅταν τελειώσουν οἱ μαστόροι και φύγουν τότε θὰ γυρίσει.

Ἔτσι, χωρὶς τὸν ἀγά στὸ κεφάλι τους οἱ μαστόροι συνέχισαν και τελειώσαν τὸ χτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ και ἔφυγαν στὸ ἄλλο χωριὸ ὅπου εἶχαν συμφωνήσει ἄλλη δουλειά.

Μόλις ἔφυγαν οἱ μαστόροι, φωνάζει στὸν ἀγά ὁ ἀδερφός του:

— ὦ Σούλιο, ἄει κιτοῦ, τανὶ ἦκαν οὐσταλάρ.

(ὦ Σούλιο, ἔλα ἐδῶ τώρα, ἔφυγαν οἱ μαστόροι).

— Νούκου βὶ ὄρὲ γιό. Ἔστε Τζίμουα μπρέντα, κρεκὸν μπουκ ἐ δὲ περόν.

(Δὲν ἔρχομαι ὄρὲ ὄχι. Εἶναι ὁ Τζίμος μέσα, γυρεύει ψωμί και περόνια), ἦταν ἡ ἀπάντηση τοῦ ἀγά.

Τέτοιο φόβος εἶχε πάρει ὁ ἀγάς ἀπὸ τὸ Μαστροτζίμο. Τὴν ἱστορία αὐτή, ὅπως ἀκριβῶς τὴν περιέγραψα, τὴ μολογοῦσαν οἱ παλαιοὶ γερόντοι μαστόροι στὸ χωριό, ὅπως και τὸ παρακάτω πὺ ἔλεγαν στοὺς μαστόρους οἱ Τουρκαρβανίτες:

— Οὐσταλάρ κε πονόνε, μπουκ ἐ ντιάθ, σὰ τε ντόνε, πῶ παρὰ μὸς κρεκόνε.

(Οἱ μαστόροι πὺ δουλεύουν, ψωμί και τυρὶ ὅσο θέλουν. Ἄλλὰ λεφτὰ νὰ μὴ γυρεύουν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

'Εθνικοὶ ἀγῶνες καὶ ἐμφύλιοι

'Η προσφορὰ τῆς Πυρσόγιαννης σὲ αἷμα

'Η Πυρσόγιαννη, ξεχωριστὰ ὀπὸ ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας, πρόσφερε τὸ μεγαλύτερο ἀριθμὸ θυμάτων στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι τὸ 1941 καὶ τοὺς κοινωνικοὺς ἐμφυλιοπολεμικοὺς ἀπὸ τὸ 1943—1949.

Μὲ τὴ συναίσθηση τοῦ χρέους ἔναντι τῆς ἱστορίας τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς αἰώνιας μνήμης τῶν ὀπωσθήποτε θυσιασθέντων χωριανῶν μας στὴν πολυτάραχη ζωὴ τῆς χώρας μας, παραθέτω παρακάτω ὀνομαστικὸ κατ'ὄλογο τῶν νεκρῶν κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ καὶ τοὺς παραδίδω στὴ γενικὴ ἐκτίμηση τῶν ἀναγνωστῶν:

— Ἰεθελοντὲς φονευθέντες ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὴ Στρατιανη τὸ 1913 κατὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ἐπαρχίας:

- 1) Βέτσας Νικόλαος τοῦ Χαραλάμπους
- 2) Δούκας Σπυρίδων τοῦ Ἀντωνίου
- 3) Σγολόμης Ἀνδρέας τοῦ Νικολάου
- 4) Κουρλὸς Κωνσταντῖνος τοῦ Ἰωάννου

— Στρατιῶτες φονευθέντες στὴ Μικρὰ Ἀσία (1918—1922):

- 1) Γκόρτσος Νικόλαος τοῦ Ἀποστόλου
- 2) Γκόψης Ἀλέξιος τοῦ Κωνσταντίνου
- 3) Καραγκιόζης Ἀντώνιος τοῦ Ἀνδρέα
- 4) Γκαμπέτης Γεώργιος τοῦ Κύρκα
- 5) Δούκας Ἀχιλλεὺς τοῦ Νικολάου
- 6) Δούκας Θεόδωρος τοῦ Κωνσταντίνου
- 7) Κοντοζήσης Νέστωρ τοῦ Ἰωάννου
- 8) Παπανικολάου Κωνσταντῖνος τοῦ Ἀλεξίου
- 9) Θεοδώρου Κωνσταντῖνος τοῦ Δημητρίου

- 10) Μαρτσέκης Νέστωρ τοῦ Βασιλείου
- 11) Καραγιώργος Δημήτριος τοῦ Ζήση
- 12) Καλλίνης Γεώργιος τοῦ Κωνσταντίνου
- 13) Περόνης Δημήτριος τοῦ Ἰωάννου
- 14) Πύρσος Νικόλαος τοῦ Χαραλάμπους
- 15) Πετσίνης Χαράλαμπος τοῦ Γεωργίου (ἀπεθ. 1924)
- 16) Κουρλὸς Ἰωάννης τοῦ Στέργιου
- 17) Τσίπας Δημήτριος τοῦ Ἰωάννου (23-10-1923)
- 18) Παπανικολάου Δημήτριος τοῦ Κωνσταντίνου
- 19) Τζούμας Πέτρος
- 20) Δούμας Θεμιστοκλῆς τοῦ Ἀντωνίου
- 21) Σπῦρος Γκάσιος τοῦ Δημητρίου (ἀπεθ. 1929)

— Φονευθέντες στρατιῶτες 1940—1949:

- 1) Χαλκιᾶς Σωτήριος τοῦ Κωνσταντίνου
- 2) Πετσίνης Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου
- 3) Χριστόπουλος Χρήστος τοῦ Ἀθανασίου
- 4) Κοντοζήσης Γεώργιος τοῦ Λουκᾶ
- 5) Πετσίνης Μιχαὴλ τοῦ Ἀνδρέα
- 6) Ζαφείρης Ἀπόστολος τοῦ Μάνθου
- 7) Γκόψης Ἀθανάσιος τοῦ Ζήση
- 8) Γαλιάνης Ἡλίας τοῦ Νικολάου

— Φονευθέντες γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου:

- 1) Παπαλαμπρίδης Γεώργιος τοῦ Στεφάνου, Ἀνθ)γὸς

— Φονευθέντες ἐθελοντὲς 1946—1949 στὴν Πυρσόγιαννη:

- 1) Κοντοζήσης Νικόλαος τοῦ Πέτρου
- 2) Κιόχος Δημήτριος τοῦ Ἀνδρέα
- 3) Κολιάτσης Ἀναστάσιος

— Ἐκτελεσθέντες ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἰδιῶτες 1941—44:

- 1) Χατζῆς Ἀπόστολος στὸ Μάζι Κονίτσης
- 2) Γκάσιος Ἀθανάσιος τοῦ Πέτρου στὴ Σπάρτη
- 3) Γκάσιος Ἀνδρέας τοῦ Νέστορα στὸ Αἶγιο

— Έκτελεσθέντες από τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ 1946—49 ἰδιῶτες:

- 1) Βαζούκης Νικόλαος
- 2) Μαρτσέκης Ἀλέξιος (πρόεδρος τῆς Κοινότητος)
- 3) Περόνης Βασίλειος
- 4) Καλλίνης Δημήτριος
- 5) Βέτσα Χαρίκλεια χήρα Ἀλεξίου
- 6) Γαλάνη Ἀγαθὴ χήρα Νικολάου
- 7) Κιόχου Ἑρμιόνη χήρα Γεωργίου
- 8) Μαζιώτη Ἀνδρονίκη τοῦ Νικολάου
- 9) Οἰκονόμου Μαρία χήρα Ἀποστόλου
- 10) Παγώνη Εὐφροσύνη τοῦ Νικολάου
- 11) Σγολάμπη Ἀγαθὴ χήρα Χαραλάμπους
- 12) Τσιάνη Εὐθαλία χήρα Πασχάλη
- 13) Κοντοζήση Ἐλευθερία χήρα Νικολάου
- 14) Πύρσου Σοφία τοῦ Ἀντωνίου
- 15) Χαλκιά Λευκοθέα χήρα Ἀθανασίου

— Φονευθέντες στὴ Θεσπρωτία ἀπὸ Ἀλβανοτσάμηδες 1941—43:

- 1) Περόνης Κλεόβουλος τοῦ Θωμᾶ
- 2) Περόνης Χριστόφορος τοῦ Κωνσταντίνου
- 3) Περόνης Τηλέμαχος τοῦ Κωνσταντίνου
- 4) Περόνης Εὐθύμιος τοῦ Χαραλάμπους
- 5) Κουρλὸς Κωνσταντίνος τοῦ Δημητρίου
- 6) Γκόρτσος Μιχαὴλ τοῦ Δημητρίου
- 7) Μαυροζήσης Δημήτριος τοῦ Χαραλάμπους

Ὁ δραματικὸς ἐπίλογος τοῦ χωριοῦ

Ἡ Πυρσόγιανη μὲ τοὺς ἀπλοὺς καὶ ἐργατικούς ἀνθρώπους της, τὴν ὀμορφιά της, τὴν ἱστορία της καὶ τὶς παραδόσεις της, ποὺ ἐξυμνήθηκαν ἀπὸ ἐξαίρετους χωριανοὺς λόγιους καὶ διακεκριμένους χειριστὲς τῆς πέννας, ὅπως ὁ παιδαγωγὸς Εὐριπίδης Σούρλας, ὁ Βασίλης Βετσόπουλος, ὁ Πέτρος Φρόντζος, ὁ πατριδολάτρης Νίκος Τσίπας, ὁ Κώστας Χαρισούλης

κ.ά., επέπρωτο μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1940 καὶ τὶς ἀπ' αὐτὸν συνέπειες νὰ ὑποκύψει στὰ δεινὰ της καὶ νὰ ὑποταχθεῖ στὴ μοίρα της. Πόλεμος. Κατοχή. Πείνα. Ἐμφύλιος.

Τὸ Παγουλιεῖκο σπίτι μισογκρεμισμένο

Ἔνας κόσμος ἀγνὸς οἱ Πυρσογιαννίτες, ποὺ τοὺς συνέδεε κοινὴ πορεία καὶ κοινὰ ἰδανικὰ γιὰ τὴν πρόοδό τους τὴν ἀτομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνέλιξη τοῦ χωριοῦ, ὑποτάχτηκε, ἄθελά του, στὶς διχαστικὲς ἐπιδιώξεις ξένων συμφερόντων καὶ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συρθοῦμε στὴν ἀλληλοεξόντωση καὶ τὸν ἀφανισμό μεταξύ μας, ποὺ κατέληξε στὴν ἐρήμωση τοῦ χωριοῦ.

Ἡ φυγὴ ἑνὸς μεγάλου μέρους τῶν κατοίκων του στὰ κέντρα τοῦ ἐσωτερικοῦ νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ καὶ ἕνα ἄλλο μέρος μὲ τὴ φυγὴ του, ἀκούσια ἢ ἐκούσια, στὰ γειτονικὰ κράτη πρὸς ἀναζήτησι προστάσιας σ' αὐτά, λόγω ἐξελισσόμενων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων στὴν περιοχὴ, συνετέλεσαν στὸ νὰ ἐρημωθεῖ τὸ χωριὸ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του.

Καὶ ὁ ἐμφύλιος;

Ἐμφύλιο πόλεμο λένε τὴν κατάρρα ἐνὸς λαοῦ ποὺ τρώει τὶς σάρκες του καὶ ἀφήνει βαθειῆς πληγῆς στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸν ζοῦν καὶ στοὺς ἀπογόνους τους γιὰ πολλὰ χρόνια. Ἡ περίοδος αὕτη, 1946—1949, εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐμφυλίου σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα ποὺ τὰ δεινὰ του πλήρωσε καὶ ἡ Πυρσόγιαννη ὅπως καὶ τ' ἄλλα χωριά.

Μαζὶ μὲ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ἐμφυλίου τὸ 1949 σημαδεύτηκε καὶ τὸ τέλος τοῦ χωριοῦ μας. Γιατὶ ἂς μὴ γελιόμαστε. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴ τὴ λαίλαπα ποιὸς θ' ἀποφάσιζε νὰ γυρίσει στὸ χωριό; Ἀπὸ ποῦ νὰ ξεκινήσει νὰ φικιάσει τὸ σπιτικό του; Ἀλλὰ ἀκόμα ποιὸς θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε τὴ σιγουριά καὶ τὴ χωρὶς φόβο ἀντεκδικήσεων ζωὴ του;

Ἐκτὸς αὐτοῦ, πολλές οἰκογένειες μὲ τὴ φυγὴ τους ἀπὸ τὸ χωριό, ἐγκαταστάθηκαν σὲ ὀρισμένες πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, Ἰωάννινα, Ἡγουμενίτσα, Ἀργίνο, Ἀθήνα, Καρδίτσα, Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλοι, ὅπου συνήθισαν ἕναν ἄλλο τρόπο ζωῆς μὲ εὐνοϊκότερες συνθήκες διαβίωσης καὶ δυνατότητες νὰ σπουδάσουν τὰ παιδιὰ τους οἱ περισσότεροι καὶ μὲ τὴν ἐργατικότητα καὶ οἰκονομία ν' ἀποκτήσουν περιουσίες ποὺ τοὺς ἐπέτρεπαν μιὰ ἀνετώτερη ζωὴ.

Στὸ χωριὸ εἶχαν μείνει οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ βγάλουν νειάτα, νὰ φύγουν κι αὐτοί. Αὐτὴ ἦταν ἡ εἰκόνα τοῦ χωριοῦ μέχρι τὸ 1960 σχεδὸν ποὺ ἄρχισε ἡ ἀντίστροφη μέτρηση, χάρις στὸν πατριωτισμὸ τῶν Πυρσογιαννιτῶν, τὴν ἀγάπη τους γιὰ τὸ χωριό, τὴ νοσταλγία τους γιὰ τὴ γενέθλια γῆ, τὰ ἔθιμά της καὶ τὶς παραδόσεις της.

Μὲ πρωτοπόρο τὴν «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ» ποὺ διατηροῦσε τὴν ἐπαφὴ καὶ τὸ σύνδεσμο ὅλων τῶν χωριανῶν ἀνὰ τὸν κόσμο, τὴν προώθηση τῶν ἀναπτυξιακῶν ἔργων ἀπὸ τὸ κράτος, συγκοινωνιακὰ (δρόμοι σὲ ὅλα τὰ χωριά), ἐξηλεκτρισμό, τηλεπικοινωνία, ὑδρευση καὶ ἄλλα, πρὸ παντὸς ἢ κατὰ πολὺ βελτιωθεῖσα οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν στὰ ἀστικά κέντρα Πυρσογιαννιτῶν, ἐπέτρεψε ὥστε πολλοὶ χωριανοὶ νὰ χτί-

σουν καινούργια σπίτια στο χωριό με όλες τις ανέσεις, που δεν έχουν να ζηλέψουν τίποτε από τα σπίτια των πόλεων.

Έτσι η Πυρσόγιαννη σιγά σιγά αναπτύσσεται και εξελίσσεται σε παραθεριστικό κέντρο για τους χωριανούς και τους ξένους, με το ξενοδοχείο, το εστιατόριο, το Μουσείο, τη διαρκή έκθεση φωτογραφίας, καθώς και τις άλλες διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες του Συλλόγου «Π.Ε.» σε συσχετισμό και με το υπέροχο κλίμα της ώστε κάθε καλοκαίρι να γεμίζουν τα κέντρα από κόσμο και τα σοκκάκια της από χαρούμενο παιδόκοιμο.

Άτυχως όμως. Μόνο το καλοκαίρι και για λίγο διάστημα (ένα - δυο μήνες). Τον άλλο καιρό έρημια και κατάθλιψη. Πέντε - δέκα γερόντοι καθισμένοι στους πάγκους του ξενοδοχείου και στο καφενείο του Γούλα κλαίνε τη μοίρα τους. Άκόμα και το σχολείο, που άλλοτε φοιτούσαν 250 μαθητές έμεινε με 4 παιδιά υπαλλήλων, ξένων προς το χωριό, έκλεισε κι αυτό και καταργήθηκε.

Με τη συμπαράσταση όμως της «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ» που τόσο αγαπήθηκε από τους Πυρσογιαννίτες, μερικοί νέοι επιστήμονες, σπουδαστές και εργαζόμενοι, σαν μέλη του Συλλόγου, αποτέλεσαν τη συντακτική ομάδα του μηνιαίου περιοδικού «Αρμολοί» το 1976 και εκδίδουν το πρώτο τεύχος.

Οι ταξιδεμένοι αυτοί χωριανοί στη Λάρισα, ο Γιώργος Κουρλός, ο Θανάσης Παπαγεωργίου, ο Λεωνίδας Ντόβας και ο Βασίλης Παπαγεωργίου, με ένθουσιασμό εκδίδουν το πρώτο τεύχος του περιοδικού από αγάπη, μεράκι και φροντίδα για το χωριό, με σκοπό να βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων του χωριού και της έπαρχίας.

Οι νέοι αυτοί, όλοι φοιτητές ακόμα και σπουδαστές σε κατώτερες ή μέσες σχολές, με την έκδοση του περιοδικού ξαναζωντάνεψαν τις ανάμνησεις των Πυρσογιαννιτών που ξεκομμένοι από το χωριό ζούσαν με τη νοσταλγία του γυρισμού στη γενέθλια γη. Η συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού άτυχως διακόπη στο δέκατο τεύχος λόγω τεχνικών αδυναμιών, αφού πλούτισε σημαντικά με νέα και άγνωστα ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία την ιστορία του χωριού.

Ἡ δραστηριότητα τοῦ Συλλόγου «Π.Ε.» δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Ἡ διοίκησή του ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς λίγους μόνιμους κατοίκους τοῦ χωριοῦ, ὅπως τὸ Χρήστο Παπανικολάου, Μιχάλη Γκάσιο καὶ ἄλλων καὶ μὲ τὴ θερμὴ καὶ ἀδιάκοπη συμπαράσταση χωριανῶν ποὺ περιοδικὰ ἐπισκέπτονται τὸ χωριὸ καὶ προσφέρουν τὴν προσωπικὴ τους ἐργασία, ὅπως ὁ Βασίλης Παπαγεωργίου, ὁ Κώστας Μαρτσέκης, ὁ Σπῦρος Ντόβας καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀξιοποίησαν τοὺς ὑπόγειους χώρους τοῦ κτιρίου τοῦ καταργηθέντος Σχολείου καὶ μὲ ἀξιόλογες ἐπισκευές ποὺ τὶς χρηματοδότησε μερικὰ τὸ κράτος, τὸ μετέτρεψαν σὲ Μουσεῖο ὅπου θὰ συγκεντρωθεῖ καὶ θὰ διαφυλαχθεῖ ὅ,τι λαογραφικὸ ὕλικὸ συνθέτει τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ χωριοῦ: ἔργα λαϊκῆς τέχνης, ὡς ἐπίσης καὶ πλούσια ἔκθεσις φωτογραφίας.

Γιὰ τὴν ἱστορίαν πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ἐδῶ ὅτι στὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἔκθεσις φωτογραφίας μὲ τὸν πλοῦτον τὸν φωτογραφιῶν ποὺ καταπλήσσει τοὺς ἐπισκέπτες, συνετέλεσε ἡ ἐξαίρετη καλλιτέχνης τῆς φωτογραφίας σύζυγος τοῦ Β. Παπαγεωργίου Κα Φανὴ Σαρρῆ ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης, ἡ ὁποία μὲ πάθος καὶ εὐγενεῖς φιλοδοξίες συμπορεύτηκε μὲ τὸ σύζυγόν της νὰ παρουσιάσουν τὴ ζωὴν τοῦ χωριοῦ, τὰ ἔθιμα καὶ τὶς παραδόσεις τους, μέσα ἀπὸ φωτογραφίας.

Τὰ ἱστορηθέντα περιληπτικὰ γεγονότα, γεγονότα τῶν τελευταίων μεταπολεμικῶν χρόνων καὶ οἱ συνέπειες ποὺ ἐπακολούθησαν ἀνέκοψαν τὴν πρόοδον καὶ τὴν παραδοσιακὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ καὶ δίχασαν τὸν κόσμον μέχρι ἐνός σημείου.

Οἱ Πυρσογιαννίτες ὅμως μὲ τὴ φιλοπατρίαν ποὺ τοὺς διακρίνει καὶ τὴ μαστορικὴν τους τέχνην, ποὺ μ' αὐτὴν ἔχτισαν τὸν κόσμον, ὅπως λέει ἡ παροιμία, θὰ ξαναχτίσουν καὶ θὰ ξαναζωντανέψουν τὸ χωριὸν τους.

Οἱ Πυρσογιαννίτες ἔχουν πολλὰ χαρίσματα, ψυχικὰ καὶ κοινωνικὰ, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ πρᾶκοψαν στὴν ξενιτιὰν τους, ὅπου κι ἂν βρέθησαν. Οἱ ὀραματισμοὶ τους καὶ οἱ ἐπιδιώξεις ὅλων στρέφονται τώρα στὸ χωριὸν καὶ φιλοδοξοῦν νὰ ξαναγυρίσουν στὸν τόπον τους ὅπου καὶ οἱ τάφοι τῶν προγόνων τους.

Ἐντυπωσιακὸ ντοκυμαντέρ τῆς ET - 2

Τὸ ντοκυμαντέρ «Τὰ Μαστοροχώρια τῆς Κόνιτσας» ποὺ προβλήθηκε ἀπὸ τοὺς δέκτες τῆς ET - 1 σὲ τρεῖς ἐκπομπές, 6, 13 καὶ 23 Ἰανουαρίου 1989, τὸ παρακολούθησαν μὲ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον Ἡπειρώτες, τμῆμα τῶν ὁποίων καὶ καύχημα ἀποτελοῦν οἱ μαστόροι τῆς Κόνιτσας καὶ τῶν χωριῶν της, ἀλλὰ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμα καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Ἡ παρουσίαση τῆς Μαστορικῆς τέχνης τῆς πέτρας ποὺ μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ὑλικῶν μέσων ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴν ἐποχὴ μας κρίνεται ἀπαραίτητη γιατί μᾶς δίνει στοιχεῖα μελέτης αὐθεντικὰ καὶ συμβάλλει στὴν ἔρευνα τῆς ἐπιστήμης.

Ὁ σεβαστὸς καὶ ἐκλεκτὸς ἀρχιτέκτων καὶ φίλος τῆς Πυρσόγιανης καθηγητῆς τοῦ Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης κ. Ἀργύρης Πετρονώτης ποὺ ἀσχολήθηκε μὲ ἐπιστημονικὴ μέθοδο στὴν ἔρευνα τῶν τότε δυνατοτήτων τῶν μαστόρων τῆς πέτρας καὶ τῆς ἱκανότητάς των ἄνευ ἐπιστημονικῶν γνώσεων νὰ ἐμπνέονται καὶ νὰ ἐκτελοῦν ἔργα κλασσικῆς τέχνης ἀξιόλογα, μὲ μόνη τὴν αἴσθησι τῆς ἀρμονίας καὶ τὴν πρακτικὴ τῆς στατικῆς ἀντοχῆς, μᾶς δίνει ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῆς μαστορικῆς.

Ἐρέθισμα γιὰ τὴν ἔρευνα αὐτὴ ὁ καθηγητῆς κ. Πετρονώτης ἐδέχθη στὸ χωριὸ του τὴ Δημητσάνα ὅπου Πυρσογιαννίτες μαστόροι ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἐντοιχισμένη πλάκα ἔχτισαν μὲ καταπληκτικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἀρμονία τὸ φημισμένο καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Δημητσάνας.

Ὁ ἴδιος μᾶς παρουσίασε στὴν ἐν λόγω τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ τῆς ET - 1 τὰ ἐπὶ μέρους συμπεράσματά του ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ἔργου: θεμελίωση, βάση, ἀνωδομή, στέγη - ἀρχιτεκτονικὴ ἀρμονία καὶ ἰσομετρία ὡς καὶ στατικὴ.

Λεπτολόγησε καὶ ἐρμήνευσε λεπτομερειακὰ τὴ φαντασία τῶν μαστόρων πρὸς καλλιέργεια καὶ πρόοδο τῆς τέχνης στὰ μεγάλα ἔργα ὅπως γεφύρια τοξωτὰ καὶ ἄλλα ἀριστουργήματα ἀρχιτεκτονικὰ ποὺ προκαλοῦν τὸ θαυμασμό. Δυστυχῶς ἡ ἐξέλιξη τῆς τεχνικῆς ἐπιστήμης, τῶν μηχανικῶν μέσων καὶ ἡ χρῆσι σύγχρονων μεθόδων καὶ ὑλικῶν ἐπέφεραν ἀνατροπὴ

της πορείας τῶν ἀσχολουμένων μετὴν μαστορικὴ τέχνη σὲ ἄλλα σύγχρονα συστήματα κατασκευῶν, μετὰ ἀποτέλεσμα ἐλάχιστοι μαστόροι μετὴν πατρογονικὴ παράδοση νὰ ἀσχολοῦνται μετὴν πέτρα.

Ἴτσι σιγὰ - σιγὰ θὰ ἐξαφανιστοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι ποὺ ἀπόμειναν καὶ ἡ μαστορικὴ τέχνη θὰ παραμείνει πλέον στὴν ἱστορία.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὸ ντοκιμαντέρ ποὺ πρόβαλε ἡ ΕΤ - 1 γιὰ τὰ Μαστοροχώρια τῆς Κόνιτσας μετὰ τοὺς παλιούς μαστόρους τῆς πέτρας τῆς Πυρσόγιαννης καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς ἐπαρχίας ἔχει μεγάλη σημασία καὶ θὰ ἀποτελεῖ ἱστορικὸ ντοκιμαντέρ στὰ ἀρχεῖα τῆς ΕΤ καὶ σὲ ὅσους προμηθευτοῦν τὰ σχετικὰ φιλμ τῆς ἐκπομπῆς.

Στὴν «Προοδευτικὴ Ἐνωσις» τῆς Πυρσόγιαννης ἐναποθέτομε τὸ καθήκον αὐτὸ τῆς προμήθειας τῆς κασέτας μετὰ τὸ ντοκιμαντέρ καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἐμπλουτίσει τόσο τὸ ἀρχεῖο τοῦ Συλλόγου ὅσο καὶ τὸ νεοσύστατο Μουσεῖο τοῦ χωριοῦ. Δὲν ἐπιθυμοῦμε νὰ μονοπωλήσομε τὸ προνόμιο ὅτι μόνο ἡ Πυρσόγιαννη ἔβγαζε μαστόρους καὶ θὰ ἦταν παράλειψη ἂν δὲν ἀναφερθοῦμε καὶ στὰ ἄλλα χωριά τῆς ἐπαρχίας ποὺ καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦσαν πηγὴ μαστόρων, κουδαρομάνες τῆς πέτρας, ὅπως Κεράσσοβο, Κάντσικο, Ζέρμα, Βούρμπιανη, Ὁξυά, Πληκάτι, Λογγάδα, Σπράτσιανη κ.ἄ.

Ὁ φίλος κ. Νίκος Τσίπας, τ. Δ)ντῆς Ὑπουργείου Ἐμπορίου ἔρριξε τὴν ἰδέα καὶ χρηματοδότησε ἐν μέρει τὴν ἀνέγερση στὴν Πυρσόγιαννη τοῦ μνημείου τοῦ Πυρσογιαννίτη μαστορα. Καιρὸς εἶναι νὰ ὑλοποιηθεῖ.

Μιὰ ἀληθινὴ περιπέτεια ἐνὸς βρέφους

Μιὰ δραματικὴ ἱστορία ποὺ ἔγινε γνωστὴ ὕστερα ἀπὸ 46 χρόνια καὶ ποὺ ἐκτυλίχθηκε στὴν Πυρσόγιαννη τὸ 1942 ὅταν ἡ πείνα θέριζε τὸν κόσμον, δίνει τὴν πραγματικὴ εἰκόνα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀπόγνωσης ποὺ κατεῖχε τοὺς μεγάλους οἰκογενειάρχες ἀπὸ τὴν ἔλλειψη τροφίμων, ἀκόμα καὶ αὐτοῦ τοῦ ψωμιοῦ στὴν Κατοχή.

Ἐκφράζει τὸ δράμα μιᾶς μητέρας καὶ τὴν ἀγωνία της νὰ σώσει τὸ νεογέννητο πέμπτο στὴ σειρά παιδί της ἀπὸ τὸ βέβαιο θάνατο καὶ ἀναγκάζεται νὰ τὸ ἀφήσει γιὰ θηλασμό γιὰ λίγες μέρες σὲ μιὰ τουρκάλα στὴν Ἀλβανία ποὺ εἶχε πάει γιὰ διακονιὸ μὲ συνέπεια νὰ χάσει τὰ ἴχνη του καὶ νὰ ξανα-σμίξουν ὕστερα ἀπὸ 27 χρόνια ὑπὸ μυθιστορηματικὲς συνθήκες.

Ἦταν Ἰούνιος μήνας 1942, ἡ πείνα στὸ κορύφωμά της καὶ ἡ Ἀγλαῖα Περόνη ἐτοιμόγεννη. Βλέποντας τὰ τέσσερα παιδιά της ἀπὸ δύο ἕως ὀκτὼ χρονῶν σκελετωμένα νὰ σύρονται στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ της παρὰ νὰ παίζουν, θλιβερὲς σκέψεις στριφογύριζαν στὸ μυαλό της καὶ κουρασμένη ἀπὸ τὴ ζωὴ ὅπως ἦταν γέμισαν τὰ μάτια της δάκρυα. Τὰ δάκρυα ποὺ ἔχυσε αὐτὴ τὴ μέρα, ὅπως μᾶς διηγεῖται ἡ ἴδια, ἐνώθη-καν μὲ τὰ δάκρυα καὶ τοὺς πόνους τῆς γέννας τοῦ Χρήστου αὐτὸ τὸ βράδυ.

Ἀντὶ χαρὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ γέννα, ποὺ κάθε μάνα αἰσθάνε-ται γιὰ τὸ νεογέννητο, ἡ Ἀγλαὶα στενοχωροῦνταν γιὰτὶ ἡ κα-τάσταση δὲν ἐπέτρεπε τὴν αὔξησιν τῆς οἰκογένειας, πολὺ πε-ρισσότερο τὴ βασάνιζε ἡ σκέψη ὅτι σὰν μωρὸ δὲν θὰ εἶχε γά-λα νὰ τὸ θηλάσῃ ἀφοῦ καὶ ἡ ἴδια ἦταν νηστική.

Ἔτσι ἀπὸ τὶς πρώτες μέρες, μητέρα τοῦ νεογέννητου μω-ροῦ ἔγινε ἡ θεία Ἐλένη, ἀδελφὴ τῆς Ἀγλαῖας, ποὺ φρόντιζε νὰ ἐξασφαλίσῃ τροφὴ ἀπὸ μοῦρα, ἀφοῦ γάλα δὲν ὑπῆρχε.

Τυλιγμένα τὰ μοῦρα σ' ἓνα μικρὸ πανάκι τάβαζε στὸ στό-μα τοῦ μωροῦ σὲ σχῆμα θηλῆς μὲ τὴν ψευδαίσθησιν ὅτι τὰ μοῦρα ἀντικαθιστοῦν τὸ μητρικὸ γάλα ποὺ δὲν διέθετε ἡ λε-χώνα ἀφοῦ καὶ ἐκεῖνη ἦταν νηστική. Τὴν ἴδια στενοχώρια γιὰ τὸ παιδί εἶχαν καὶ οἱ ἄλλες δυὸ ἀδελφές τῆς Ἀγλαῖας καὶ ἡ μάνα της.

Ὁ Γιώργος ὁ ἄντρας τῆς Ἀγλαῖας, εἶχε ἀπὸ λίγο καιρὸ πάει στὴν Ἀλβανία γιὰ διακονιὸ καὶ σ' ἓνα χωριὸ ἔξω ἀπὸ τὴν Κορυτσά, τὸ Γκιάντς, μπῆκε βοσκὸς σὲ κοπάδι γίδια νὰ ψωμοζήσει χωρὶς νὰ ἀποικοκαταστήσῃ ἐπικοινωνία μὲ τὴν οἰκο-γένειά του.

Ἡ Ἀγλαῖα, ποὺ τὰ ὄρια τῆς ἀπελπισίας της στένευσαν, ἀ-ποφάσισε νὰ πάρῃ τοὺς ἄγνωστους δρόμους πρὸς ἀναζήτησιν

του άντρα της στην Άλβανία. Άφήνει τὰ τρία από τὰ τέσσερα μεγαλύτερα παιδιά στη φροντίδα τῆς μάνας της καὶ τῆς ἀδελφῆς της Βικτώριας γιὰ λίγες μέρες ὅσο νὰ γυρίσει από τὴν Άλβανία καὶ με ἄλλες γυναῖκες μαζί καὶ τὸ μεγαλύτερο γιό της τὸν Πέτρο, με χίλιους φόβους διασχίζουν τὰ σύνορα τῆς Άλβανίας στὴ Γράμουστα, τὴ νύχτα.

Κατὰ κακὴ τύχη πέφτουν σὲ συμπλοκὴ Ἰταλῶν καὶ Άλβανῶν άνταρτῶν ποὺ οἱ σφαῖρες σφύριζαν πάνω από τὰ κεφάλια τους με κίνδυνο νὰ σκοτωθοῦν.

Στὴ σύγχυση αὐτὴ πέταξαν τὰ πράγματα ποὺ εἶχαν μαζί τους οἱ γυναῖκες καὶ τρομοκρατημένες χάθηκαν ἢ μιὰ από τὴν ἄλλη στὸ βάθος μιᾶς χαράδρας στὸ δάσος.

“Ὅταν σταμάτησαν οἱ πυροβολισμοὶ καὶ ἐξέλειπε πλέον ὁ κίνδυνος, σκέφτηκαν τὰ πράγματα ποὺ εἶχαν πετάξει καὶ ἡ Ἄγλω διαπίστωσε ὅτι τραβοῦσε τὸ μωρὸ σβάρνα, σέρνοντάς το τυλιγμένο σὲ μιὰ κουβέρτα ἀσυναίσθητα από τὸ φόβο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔψαχναν νὰ βροῦν τίς σικογένειές τους, ὅπως κι αὐτὴ τὸν Πέτρο.

“Ὑστερα από αὐτὴ τὴν φοβερὴ περιπέτεια, διηγεῖται ἡ ἴδια, συνεχίσαμε τὸ δρόμο πρὸς τὴν Κορυτσά. “Ὅταν φθάσαμε ἔξω από τὴν πόλη ἐγὼ κι ὁ Πέτρος μπήκαμε σ’ ἓνα μποστάνι νὰ μαζέψουμε ρίζες από χόρτα νὰ κορέσουμε τὴν πείνα μας. Τὴν ὥρα ἐκείνη παρουσιάζεται ὁ νοικοκύρης τοῦ μποστανιοῦ. Ἐγὼ φοβήθηκα καὶ μάζεψα τὰ παιδιά, τὸ μωρὸ καὶ τὸν Πέτρο, σὰν ἡ κλῶσα κάτω από τὰ φτερά της. Ὁ Άλβανὸς νοικοκύρης τοῦ μποστανιοῦ ποὺ τὸ ὄνομά του ἦταν Τσιανῆς Γκόρας μουσουλμάνος ἀλλὰ μιλοῦσε τὰ ἑλληνικὰ καλὰ, κατάλαβε τοὺς φόβους μου καὶ μοῦ εἶπε:

— Μὴ φοβάστε, ἐλάτε μέσα στὸ σπίτι νὰ φᾶτε καὶ θὰ σᾶς φιλοξενήσω ὅπως τὸ ἔχει τὸ ἄλβανικὸ ἔθιμο.

Ἐγὼ κι ὁ Πέτρος μπήκαμε στὸ σπίτι τοῦ Τσιανῆ ὅπου μᾶς ἔδωκε καὶ φάγαμε. Τὴν ἴδια ὥρα λέω στὸν Τσιανῆ ἂν ξέρει ἐκεῖ γύρω καμμιά γυναῖκα νὰ θηλάζει μωρὸ παιδί νὰ θηλάσει καὶ τὸ δικό μου γιατί πεθαίνει. Εἶναι στὰ τελευταῖα του. Ἦταν τυχερὸ νὰ εἶναι στὸ μποστάνι τοῦ Τσιανῆ ποὺ δούλευε αὐτὴ τὴν ὥρα με ἓνα μικρὸ στὴν ἀγκαλιά της μιὰ Τουρκάλα

νέα στην ηλικία που την έλεγαν Σαμπιγιέ και τή φώναξε ο Τσιανής μέσα στο σπίτι. — "Ελα, τής λέει, δώσε λίγο γάλα στο μικρό αυτής τής Έλληνίδας γιατί πεθαίνει.

Ή Σαμπιγιέ άρπάζει τὸ παιδί στην άγκαλιά της, ξεκουμπώνει τὸ φόρεμά της και τὸ θάζει άμέσως στὸ στήθος της νά θηλάσει. Τὸ παιδί όμως ήταν τόσο αδύνατο και έξαντλημένο που δέν μπορούσε νά παίξει τὰ χείλη του. Τότε έγώ τραβοῦσα τὰ μαλλιά μου και έλεγα πεθαίνει τὸ παιδί μου. Ή Σαμπιγιέ που με είδε νά χτυπιέμαι μου έδινε θάρρος και μου έλεγε νά μὴ φοβάμαι. Με τή βοήθεια τοῦ Τσιανῆ άνοιξε τὸ στόμα τοῦ μωροῦ και πίεσε τὸ στήθος της ώσπου άρχισε νά τρέχει τὸ γάλα στὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ ενώ έμένα μου έτρεμαν τὰ χέρια.

"Υστερα από λίγο, όταν τὸ παιδί κατάλαθε νά περνάει τὸ γάλα στὸ λαρύγγι του, πήρε δύναμη κι άρχισε νά θηλάζει μόνο του. Τότε έγώ, σαν είδα τὸ παιδί νά συνέρχεται, σήκωσα τὰ χέρια μου στὸ Θεὸ που με βοήθησε νά σωθεῖ τὸ παιδί μου. Παρακάλεσα τὸν Τσιανῆ νά μου κρατήσει τὸ παιδί για λίγες μέρες ώσπου νά ξαναγυρίσω νά τὸ πάρω, γιατί δέν ήξερα που νά πάω οὔτε και γλώσσα. Ὁ Τσιανῆς μου λέει ὅτι ἡ γυναῖκα του δέν έχει γάλα αλλά θά τὸ κρατήσει ἡ Σαμπιγιέ και σὺ νά θυμάσαι τὸ μέρος νά ξαναγυρίσεις νά τὸ πάρεις.

Άφήνω τὸ παιδί εκεί και φεύγω κλαίγοντας. Φτάνω στὸ χωριό Γκιάντς ὅπου βρίσκω τὸν άντρα μου και φιλοξενηθήκαμε ἐπὶ ὀχτὼ χρόνια στὸ σπίτι τοῦ Γκούρη Τζιουλιάπη χωρίς νά μᾶς παίρνει ένοίκιο.

"Υστερα από λίγες μέρες γυρίζω στὸ μποσάνι που είχα αφήσει τὸ παιδί στὴ Σαμπιγιέ και δέν τὴ βρίσκω εκεί οὔτε αυτή οὔτε τὸν Τσιανῆ που αυτή τὴ μέρα είχε πάει στὸ παζάρι στὴν Κορυτσά. Ἡ Σαμπιγιέ είχε φύγει άφοῦ προηγουμένως έδωσε τὸ παιδί στὸ Μουχαρέμη που έμενε στὴν Κορυτσά ὁ ὁποῖος τὴ διαβεβαίωσε ὅτι θά παραδώσει τὸ παιδί στὴν πραγματική του μάνα όταν τὸ ζητήσει.

Ὁ Μουχαρέμ δέν κράτησε τὸ λόγο του. "Οχι από κακία αλλά ἤθελε νά τὸ κρατήσει για δικό του άφοῦ δέν είχε παιδιά. Με τὴ δικαιολογία αυτή και με τὰ παρακάλια σέ μένα και

τὸν ἄντρα μου ὁ Μουχαρέμ καὶ ἡ γυναῖκα του Ἄννέ, ὅταν τοὺς βρήκαμε καὶ ζητήσαμε νὰ πάρουμε τὸ παιδί, μᾶς ἔπεισαν ὅτι θὰ τὸ μεγαλώσουν μὲ ὅλα τὰ καλὰ σὰν δικό τους.

— Ἐσεῖς ἔχετε ἄλλα τέσσερα παιδιά, μᾶς εἶπαν. Αὐτὸ ἀφήστε το σὲ μᾶς καὶ εἶναι πάλι δικό σας.

Μὲ βουρκωμένα τὰ μάτια μας ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ μὲ τὴν προσδοκία καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ παιδί θὰ εἶναι δικό μας, τὸ ἀφήσαμε στὸ Μουχαρέμη καὶ τὴν Ἄννέ νὰ τὸ μεγαλώσουν. Ἐμεῖς φύγαμε κλαίγοντας γιὰ τὸ Γκιάντς.

Τοὺς ἐπόμενους μῆνες ἐπισκεφτήκαμε τὸ Μουχαρέμ γιὰ τὸ παιδί ἄλλες δυὸ - τρεῖς φορές ἀλλὰ μᾶς ἔδινε πάντα τὶς ἴδιες διαβεβαιώσεις γιὰ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ.

Ἐπειτα ἀπὸ δυὸ - τρία χρόνια, ὅσο μεγάλωνε τὸ παιδί, μεγάλωναν καὶ οἱ ἀνησυχίες τοῦ Μουχαρέμη ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενο οἱ Ἕλληνες γονεῖς τοῦ παιδιοῦ νὰ ζητήσουν νὰ τὸ πάρουν ἢ νὰ τὸ κλέψουν ἀφοῦ εἶναι δικό τους. Κατέστρωσε ἕνα σχέδιο. Παίρνει τὸ παιδί καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ ἐγκαθίστανται σὲ κάποιο χωριὸ πού ἔμενε ἡ ἀδερφή του. Ἄφησε παραγγελία στὴ γειτονιά του, ἂν ἔρθουν οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ καὶ τοὺς ζητήσουν, νὰ τοὺς ποῦν ὅτι τὸ παιδί ἀρρώστησε καὶ πέθανε καὶ ὁ Μουχαρέμης μὲ τὴν Ἄννέ πῆγαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὰ Τίρανα. Ἐτσι οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ σὲ ἐπίσκεψή τους νὰ δοῦν τὸ παιδί πληροφορήθηκαν ὅτι πέθανε.

Τότε τὸ ἔκλαψαν καὶ γύρισαν στὸ Γκιάντς καὶ δὲν ἀσχολήθηκαν πλέον μὲ τὸ παιδί πού πίστευαν ὅτι εἶναι πεθαμένο.

Τὸ παιδί, μὲ τὸ ὄνομα Ἀργκὸν πού τοῦ ἔδωσε ὁ Μουχαρέμ, μεγάλωνε μὲ ὅλα τὰ καλὰ στὰ χέρια τοῦ Μουχαρέμ καὶ τῆς Ἄννέ, πῆγε στὰ ἀλβανικὰ σχολεῖα μέχρι τὸ Γυμνάσιο καὶ σὲ μιὰ Τεχνικὴ Σχολὴ στὰ Τίρανα ἔμαθε μαραγκὸς καὶ ὑπὲρ-ρέτησε στρατιώτης στὸν ἀλβανικὸ στρατὸ στὸ Ἐλμπασάν.

Ὅταν ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸ στρατό, παντρεύτηκε ὀθωμανίδα μὲ τὴν ὁποία καὶ ζεῖ μαζί μὲ τοὺς θετοὺς γονεῖς του.

Ὁ ἴδιος ὁ Χρῆστος, πρῶην Ἀργκὸν, μᾶς διηγεῖται τὴν περιπέτειά του ὅπως τὴν ἔζησε καὶ ὅπως τὴ θυμᾶται (κατὰ μετάφραση) :

Τὸ 1949 μὲ τὸ ὄνομα Ἀργκὸν εἶμαι πλέον ἑπτὰ χρονῶν

καὶ πηγαίνω στὴν πρώτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου στὴν Κορυτσά. Ἦμουν στὸν τέταρτο μῆνα στὴν πρώτη τάξη καὶ οἱ γονεῖς μου μαθαίνουν ὅτι ζῶ. Ἡ θετὴ μου μητέρα ποὺ τὴ φώναζα Ἀννέ, ἔρχεται στὸ σχολεῖο καὶ λέει στὴ δασκάλα Ἰρμέτε ποὺ ἦταν Ὀθωμανίδα ὅτι ἔρχονται νὰ τῆς πάρουν τὸ παιδί. Μὲ παίρνει ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ μὲ πηγαίνει στὸ χωριὸ Ματσιουρίτς ἔξω ἀπὸ τὴν Κορυτσά ποὺ ζοῦσε ἡ ἀδερφή της Τζικιέ.

Ἐγὼ δὲν ἤξερα γιατί μὲ πῆραν ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἔκλαιγα καὶ φώναζα νὰ μὲ πᾶνε πάλι στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ οἱ γυναῖκες τῆς γειτονιάς ρωτοῦσαν τὴ Τζικιέ τίνοσ εἶναι τὸ παιδί. Αὐτὴ ἔλεγε ὅτι εἶναι τῆς ἀδελφῆς της. Μὰ δὲ μοιάζει μ' αὐτὴ οὔτε ἀπὸ τὸ Μουχαρέμ Μπέκο. Αὐτὸ εἶναι πιὸ ἄσπρο.

Μὲ ρωτοῦσαν γιατί κλαῖς. Μήπως θέλεις γάλα, γλυκά. Τοὺς ἔλεγα ὅτι δὲν θέλω τίποτε. Θέλω τὰ βιβλία τοῦ σχολείου. Αὐτοὶ μοῦ ἔλεγαν νὰ μὴν κλαίω. Θὰ πᾶς στὴν Κορυτσά στὸ σχολεῖο σου.

Δυὸ μέρες μόνο ἔμεινα ἐκεῖ ἀφοῦ ἔκλαιγα συνέχεια. Ἦρθε ἡ Ἀννέ καὶ μὲ πῆρε στὴν Κορυτσά στὸ σχολεῖο.

Στὴν Κορυτσά οἱ θετοὶ γονεῖς μου μὲ ἀγαποῦσαν πολὺ. Μοῦ ἀγόραζαν καινούργια παπούτσια καὶ ὅ,τι ἤθελα. Ὅταν ἀρρώσταινα μὲ πῆγαιναν σὲ ἓνα σὲ δυὸ γιατροὺς καὶ μὲ πρόσεχαν πολὺ. Λέγανε στοὺς γιατροὺς νὰ μὲ προσέξουν μὴν ἔχω κανένα κρυολόγημα ἀπὸ τὰ παιχνίδια μου. Ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια μὲ πρόσεχαν περισσότερο καὶ καταλάβαινα ὅτι μὲ ἀγαποῦσαν καὶ περνοῦσα καλύτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιά. Εἶχα μάθει ἀπὸ μικρὸς ὅτι δὲν ἦμουν πραγματικὸ παιδί τους καὶ ὅτι ἦμουν ἐλληνικῆς καταγωγῆς.

Τελειώνω τὸ ἑφτάχρονο σχολεῖο στὴν Κορυτσά τὸ 1958 καὶ πηγαίνω στὰ Τίρανα ὅπου σὲ κρατικὸ σχολεῖο καὶ μὲ κρατικὰ ἔξοδα ἔμαθα μαραγκός. Ἡ σχολὴ αὐτὴ εἶναι διετής. Μετὰ ποὺ τελείωσα ἦρθα στὴν Κορυτσά καὶ μπῆκα σὲ ξυλουργικὴ βιοτεχνία καὶ ἐργαζόμουν ὡς ξυλουργός.

Ἦστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια, τὸ 1961, πῆγα στρατιώτης καὶ ὑπηρετήσα τρία χρόνια στὸ Ἐλμπασάν καὶ ὅταν ἀπολύθηκα

γύρισα στην Κορυτσά όπου συνεχίζω να εργάζομαι μαραγκός στο εργοστάσιο.

Είχα ένα φίλο αδελφικό που εΐμασταν μαζί στα Τίρανα στο σχολείο, μαζί στρατιῶτες, μαζί και στο εργοστάσιο που εργαζόμαστε, τὸν Έμβέρ. Ὁ Έμβέρ ἔπαθε στο εργοστάσιο ένα μικρὸ ἀτύχημα καὶ ἔμεινε στο σπίτι του, ὅπου τοῦ ἔκανα ἐπίσκεψη. Ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι του, αὐτὸς εἶπε στὸν πατέρα του, πὸν δὲν ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὸν Τσιανῆ Γκόρα, τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ μποστάνιου, τὴν ἱστορία μου.

Ὅταν ξαναπῆγα ἐπίσκεψη μὲ ρώτησε ὁ πατέρας τοῦ Έμβέρ πῶς μὲ λένε. Τοῦ εἶπα ὅτι μὲ λένε Ἀγκρόν. Αὐτὸς μὲ ἀπάντησε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἑλληνικὸ ὄνομα Ἀγκρόν ἐνῶ ἐσὺ δὲν εἶσαι Ἀλβανὸς ἀλλὰ Ἕλληνας. Τοῦ εἶπα ὅτι καὶ ἐγὼ τὸ ἔχω ἀκούσει ἀπὸ φίλους μου ἀλλὰ δὲν ξέρω ποιὰ εἶναι ἡ οἰκογένειά μου ἢ ἑλληνική. Μοῦ λέει τότε ὁ Τσιανῆς. — Ἐγὼ γνωρίζω τὸν μεγάλο σου ἀδερφὸ πὸν τὸν λένε Πέτρο. Μοῦ εἶπε ἀκόμα ὅτι θὰ συναντηθεῖ μὲ τὸν Πέτρο καὶ θὰ τοῦ τὸ πει.

Ὅταν πῆγα καὶ πάλι ἐπίσκεψη στο σπίτι του τὸν βρίσκω χαρούμενο. Μὲ ἀγκαλιάζει καὶ μοῦ λέει: Βρῆκα τὸν Πέτρο καὶ τοῦ εἶπα ὅτι ὁ μικρὸς σας ἀδερφὸς πὸν εἶχατε χάσει καὶ τὸν θεωρεῖτε πεθαμένο ζεῖ καὶ εἶναι ἐδῶ στὴν Κορυτσά. Αὐτὸ ἔγινε 17 Φεβρουαρίου 1969. (Σημ. Συντ.: Τί σύμπτωση! 17 Φεβρουαρίου 1989 νὰ ἔρθει ὡς ἐπισκέπτης στὴν Ἑλλάδα!).

Ὅταν ὁ Έμβέρ εἶπε στὸν πατέρα του τὸν Τσιανῆ ὅτι ὁ φίλος του εἶναι τοῦ Μουχαρέμη, τότε ὁ Τσιανῆς κατάλαβε περὶ τίνος πρόκειται, ὅτι δηλαδὴ εἶμαι τὸ ἴδιο παιδὶ πὸν παρέδωσε αὐτὸς καὶ ἡ Σαμπιγιέ στο Μουχαρέμη. Δηλαδὴ ἐγὼ. Μοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι μοῦ ἐτοιμάζει συνάντηση μὲ τὸν Πέτρο, πὸν ἔγινε τὴν ἄλλη μέρα, ὕστερα ἀπὸ 27 χρόνια.

Ὅταν συναντήθηκα μὲ τὸν ἀδερφὸ μου τὸν Πέτρο ἀγκαλιαστήκαμε γιὰ πολὺ ὥρα, κλάψαμε καὶ οἱ δυὸ καὶ τοῦ ζήτησα νὰ πᾶμε στοὺς γονεῖς μας. Ὁ Πέτρος μὲ τὸ ὑποσχέθηκε ἀλλὰ ἔπρεπε πρῶτα νὰ τοὺς προδιαθέσουν γιὰ τὸ χαρούμενο γεγονός.

Στὸ ἴδιο διάστημα προσπάθησαν νὰ μὲ φέρουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀδελφὴ μου τὴν Κωσπάντω, πὸν πήγαμε στο σπίτι της

μέ μιὰ γνωστή μας γυναῖκα. Ἄλλὰ ἡ ἀδερφή μου ὅπως εἶναι ἀγρία ἀρνήθηκε ὅτι μέ ἔχει ἀδερφό. Μάλιστα χωρίς κανένα σεβασμὸ λέγει στὴ γυναῖκα ποὺ μέ συνόδευε: Μὲ ποιό δικαίωμα θρῖσκεις στὸ δρόμο ἕναν ἄνθρωπο καὶ μοῦ τὸν φέρνεις γιὰ ἀδερφό μου; Ἡ γυναῖκα λέει στὴν Κωστάντω: Δὲν ντρέπεσαι νὰ λές τέτοια λόγια γιὰ τὸν χαμένο ἀδερφό σου ποὺ ἡ μάνα σου τὸν ἔχει κλάψει ζωντανό; Ἀφοῦ εἶδα τὴ στάση τῆς Κωστάντως, τῆς εἶπα: Ἐγὼ δὲν ἔχω ἔλλειψη ἀπὸ ἀνθρώπους ἀλλὰ θέλω νὰ θρῶ τοὺς δικούς μου, τοὺς γονεῖς μου ποὺ μέ γέννησαν. Θέλω νὰ σιγουρευτῶ ἂν ἔχω ἢ δὲν ἔχω γονεῖς καὶ ποῦ εἶναι. Αὐτὸ μοῦ φτάνει. Ἐμένα δὲν μ' ἐνδιαφέρει τί ζητᾶς ἐσύ, λέει ἡ Κωστάντω. Οἱ γονεῖς μου σκοτώθηκαν στὸν πόλεμο. Σὰν νὰ ἔλεγες σήκω φύγε. Παίρνω τὴ γυναῖκα καὶ φεύγω στενοχωρημένος.

Ἡ γυναῖκα ποὺ μέ συνόδευσε στὴν Κωστάντω μοῦ εἶπε ὅτι μετάνοιωσε ποὺ ἦρθε σ' αὐτὴ τὴν παλιογυναῖκα καὶ ὅτι ἐγὼ ξέρω τὴν ἱστορία σου, ὅτι εἶσαι παιδί τῆς Ἀγλαΐας ποὺ ἔζησα μαζί της τόσα χρόνια στὸ Γκιάντς. Εἶμαι ἡ Πετρίνα, ἀλθανίδα χριστιανή.

Μετὰ ἀπ' αὐτά, συναντιέται ὁ Πέτρος μέ τὸν ἄλλο ἀδερφό μου τὸ Σωτήρη καὶ τὸν πατέρα καὶ συζητοῦν μέ τί τρόπο νὰ τὸ ποῦν στὴ μάνα. Τὸν ἴδιο καιρὸ θρέθηκα μέ ἕνα κοινὸ φίλο τοῦ ἄλλου ἀδερφοῦ μου Εὐριπίδη στὴν Κορυτσά. Ὁ φίλος αὐτὸς τὴν ἄλλη μέρα ποὺ τελείωνε ἡ δουλειά μας μέ γνώρισε μέ τὸν Εὐριπίδη γιὰ ἀδερφό καὶ ἐνῶ ἔβρεχε ἀγκαλιαστήκαμε καὶ φιληθήκαμε γιὰ πολὺ ὥρα.

Ὁ Εὐριπίδης μοῦ εἶπε ὅτι θὰ συναντηθοῦμε μέ τοὺς γονεῖς μας ποὺ ἔμεναν μαζί του ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ μητέρα ὅταν τὸ ἔμαθε ἔπαθε ἕνα σόκ, θὰ πᾶμε μετὰ ἀπὸ μιὰ βδομάδα στὸ σπίτι νὰ τὴ δεῖς. Μετὰ μιὰ βδομάδα συναντηθήκαμε μέ τὸν Πέτρο καὶ τὸ Σωτήρη νὰ πᾶμε στοὺς γονεῖς μας ἀλλὰ ὁ Πέτρος εἶπε ὅτι εἶχε δουλειὰ καὶ δὲν ἦρθε. Τότε ἐγὼ μέ τὸν ἀδερφό μου Σωτήρη προχωρήσαμε πρὸς τὸ σπίτι ποὺ ἔμεναν οἱ γονεῖς μας.

Μόλις μπῆκα στὴν αὐλὴ ἔτρεμαν τὰ πόδια μου καὶ χτυ-

ποῦσε ἡ καρδιά μου δυνατά. Μὲ ἔκοψε κρύος ιδρώτας. Μὲ τρεμιάμενα πόδια ἀνέβαινα τὴ σκάλα.

Ἐκείνη τὴ στιγμή λέει ὁ Σωτήρης στὴ μάνα:

— Μάνα, ἦρθε τὸ χαμένο σου παιδί!

Ἡ μάνα, καθὼς κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς ἓνα πιάτο μὲ φασολάκια, τῆς ξέφυγε ἀπὸ τὰ χέρια κι ἔπεσε στὸ πάτωμα.

Μόλις μπῆκα κι ἐγὼ στὸ δωμάτιο καὶ ἀγκαλιαστήκαμε μὲ τὴ μητέρα, λύγισαν τὰ πόδια μου καὶ πέσαμε κι οἱ δυὸ στὸ ντιβάνι. Ἡ μητέρα μὲ φιλοῦσε στὰ μάτια κι ἐγὼ τῆς φιλοῦσα τὰ χέρια καὶ γιὰ πολὺ ὥρα κλαίγαμε χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ μιλήσουμε. Ὑστερα ἀγκαλιάστηκα μὲ τὸν πατέρα τοῦ μοῦ ἔκανε κουράγιο νὰ μὴ κλαίω ἀλλὰ αὐτὸς ἔκλαιγε περισσότερο.

Δεκαπενταύγουστο στὸ χωριὸ ἀπὸ παλιὰ

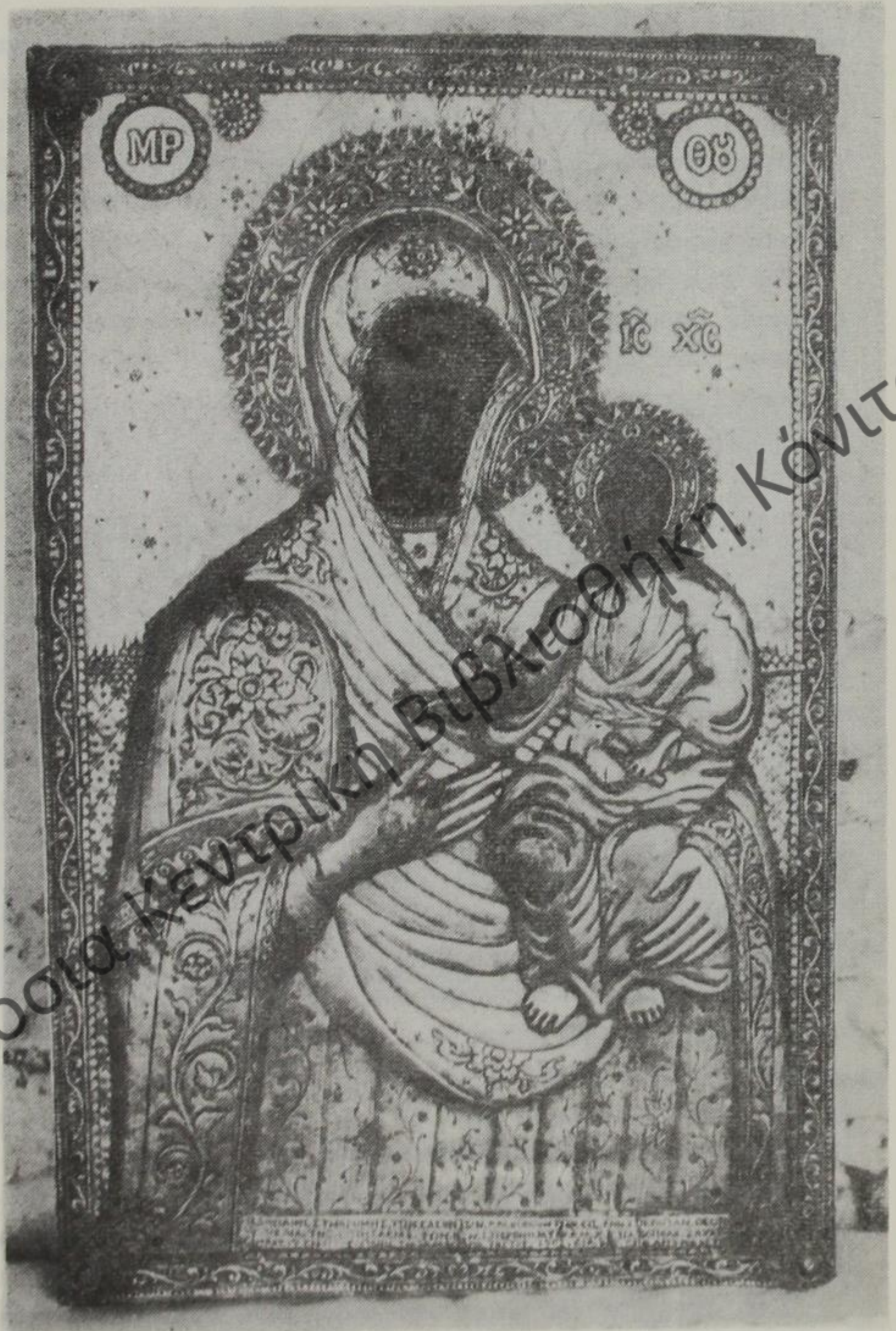
Τὸ Δεκαπενταύγουστο στὸ χωριὸ γιόρταζαν τὴν Παναγία στὸ ὁμώνυμο ξωκκλήσι πρὸ δὲν θυμᾶται κανένας πότε χτίστηκε καὶ εἶναι χτισμένο κάτω ἀπὸ τὰ ἀλώνια σ' ἓνα γούπατο σκεπασμένο μὲ βαθύσκια δέντρα ἀπὸ πανάρχαιες δρυς, καρυδιές, κρانيές καὶ γράβους.

Ὅπως ἀναφέρει ἡ παράδοση, ἡ θέσις τῆς ἐκκλησιᾶς διαλέχτηκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ποὺ βρέθηκε ἐκεῖ λίγο πρὸ πάνω, κάτω ἀπὸ τὸ σκέμπι στὸν Πετρίτη.

Ὅταν τὴ μετέφεραν στὸ χωριὸ καὶ τὴν ἔβαλαν στὴν ἐκκλησία, ἡ εἰκόνα ἐξαφανίζονταν καὶ τὴν ξανάβρισκαν στὴν ἴδια θέσις. Ἐτσι χτίστηκε ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας καὶ τοποθετήθηκε ἡ ἅγια καὶ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς σ' αὐτὴ καὶ ἐκρτάζεται μὲ κατάνυξη ἀπὸ τοὺς χωριανοὺς κάθε Δεκαπενταύγουστο ἀπὸ τότε.

Ἡ ἐκκλησία, ὅπως λένε, ἀνήκε στὴν οἰκογένεια τῶν Τσουβαλάδων, ὅπως κι ὅλα τὰ ξωκκλήσια τῆς Πυρσόγιανης ἀνήκουν σὲ ἄλλες οἰκογένειες ὄχι ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς ἐκμετάλλευσης ἀλλὰ τῆς προστασίας καὶ συντήρησης τοῦ κτιρίου, τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἱερῶν σκευῶν.

Παράδειγμα, ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀνήκε στοὺς Τσιαναίους, ὁ Ἅγιος Νικόλαος στοὺς Χαλκιάδες ἀνήκε

Ἡ θαυματουργὸς εἰκόνα τῆς Παναγίας πὸν λιτανεύουν οἱ χωριανοὶ μὲ εὐλάβεια σὲ κάθε κρίσιμη περίσπαση τοῦ χωριοῦ, ἐπιδημίας, ἀνομβρίας, ἐπιδρομὴ ἀρκίδας κ.ἄ.

στοὺς Μπιρκαίους, ὁ "Ἅγιος Ἀθανάσιος ἐπίσης τῶν Χαλκιάδων στοὺς Μπατσακαίους, ὁ "Ἅγιος Χριστόφορος στοὺς Μπατσακαλήδες, ἡ Ἁγία Τριάδα στοὺς Χρυσαφάδες, ὁ "Ἅγιος Χαράλαμπος στοὺς Τζαμπολωλαίους, ἡ Ἀνάληψη στοὺς Περωνάδες, ὁ "Ἁη Λιάς στὸν Παπαλάμπρο Πάσχο καὶ ὁ "Ἅγιος Δημήτριος στοὺς Γκοψιάδες.

Τὸ ξωκκλήσι τῆς Παναγίας, προτοῦ γίνεται ὁ σημερινὸς δημόσιος δρόμος, συνδέονταν μὲ τὸ χωριὸ μὲ δυὸ μουλαρόδρομους, βατούς, ποὺ οἱ προσκυνητὲς γιὰ νὰ φτάσουν ἐκεῖ ὁδοιποροῦντες ἢ μὲ τὰ ζῶα χρειάζονταν μιάμισυ ἕως δυὸ ὧρες. Ὁ ἓνας δρόμος ὀδηγοῦσε ἀπὸ τὴ Γκάλινα — "Ἅγιο Χριστόφορο — Παναγία καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ Σελλὸ — "Ἅγιο Ἀπόστολο — Μούζγκα — Παναγία. Ὁμῶς ὁ δεύτερος αὐτὸς ἦταν μακρυνὸς καὶ δὲν προτιμοῦνταν.

Τὸ Δεκαπενταύγουστο, τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τῆς Παναγίας, ὁ περισσότερος κόσμος ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη ξεκινοῦσε τὸ ἀπόγευμα νωρὶς μὲ τὰ πόδια ἢ καβάλα στὰ ζῶα, ὅσοι εἶχαν, καὶ ἀνηφόριζαν καραβάνι πρὸς τὸν "Ἅγιο Χριστόφορο ποὺ μὲ κόπο ἀνέβαιναν τὸν ἀπότομο σὰν μαχαίρι ἀνήφορο, ἰδίως ὅσοι ἦταν φορτωμένοι μὲ τρόφιμα καὶ βελέντζες γιὰ τὸ βράδυ, καὶ νὰ κατρακυλίσουν ἄλλο τόσο κατήφορο ὅσο νὰ φτάσουν στὸ σιάδι μπροστὰ στὴν ἐκκλησίαι ὅπου ξεπέζευαν.

Οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ πολὺ ὥρα εἶχαν προηγηθεῖ καθὼς καὶ ὁ ἐφημέριος ποὺ προετοίμαζε τὰ τοῦ ἑσπερινοῦ. Ὅπως ἔφτανε ὁ κόσμος στὴν Παναγία, ἔμπαινε στὴν ἐκκλησίαι μὲ τὴ λαμπάδα ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ παγκάρι ποὺ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ ἐπίτροπου, τὴν ἀναβε καὶ τὴν τοσπθετοῦσε στὸ μανάλι πρὸ τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας τὴν ὁποία μὲ εὐλάβεια ἀσπάζονταν.

Ἐπειδὴ ὁ χῶρος ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας εἶναι μικρὸς, μετὰ τὸν χαιρετισμὸ τῆς ἁγίας εἰκόνας ἐξήρχοντο γιὰ νὰ δώσουν τὴν εὐχέρεια στοῦ» ἐπόμενους νὰ ἀσπαστοῦν τὴν εἰκόνα.

Στὴ συνέχεια ἀπλωναν στὸ σιάδι καὶ διάλεγαν κατάλληλη θέση κάτω ἀπὸ τὰ βαθύσκια δέντρα γιὰ νὰ ἀνάψουν φωτιά καὶ νὰ στρώσουν στρωματσάδα γύρω - γύρω γιὰ μοαμπέτι καὶ γιὰ ὕπνο τὴ νύχτα, ἐνῶ ἄλλοι γύριζαν στὸ λόγγο νὰ

μαζέψουν ξερά ξύλα για τή νύχτα και για τήν έπομένη τὸ πρωϊ πὸυ θὰ ἔψηναν τὸ ἀρνὶ στή σούβλα.

Τὸ βράδυ ἄρχιζε ὁ ἔσπερινὸς μὲ ὄλονύκτια ἀγρυπνία ἐν-
τὸς τοῦ ναοῦ. Οἱ παρέες ἔξω ἀπὸ τήν ἐκκλησία, καθισμένες
γύρω ἀπὸ τὶς φωτιές μὲ καλαμπούρια καὶ διάφορα παραμύ-
θια καὶ ἱστορίες γιὰ νὰ περάσει ἡ ὥρα μέχρι νὰ ξημερώσει,
ἔπαιρναν τὶς δόσεις τους ἀπὸ ρακὶ ἢ κρασί μὲ τοὺς σχετικοὺς
μεζέδες πὸυ ἐτοίμαζαν οἱ γυναῖκες ἀπὸ τὸ σπίτι.

Μετὰ τὴ λειτουργία στὸ στρωμένο τραπέζι γιὰ φαγοπότη.

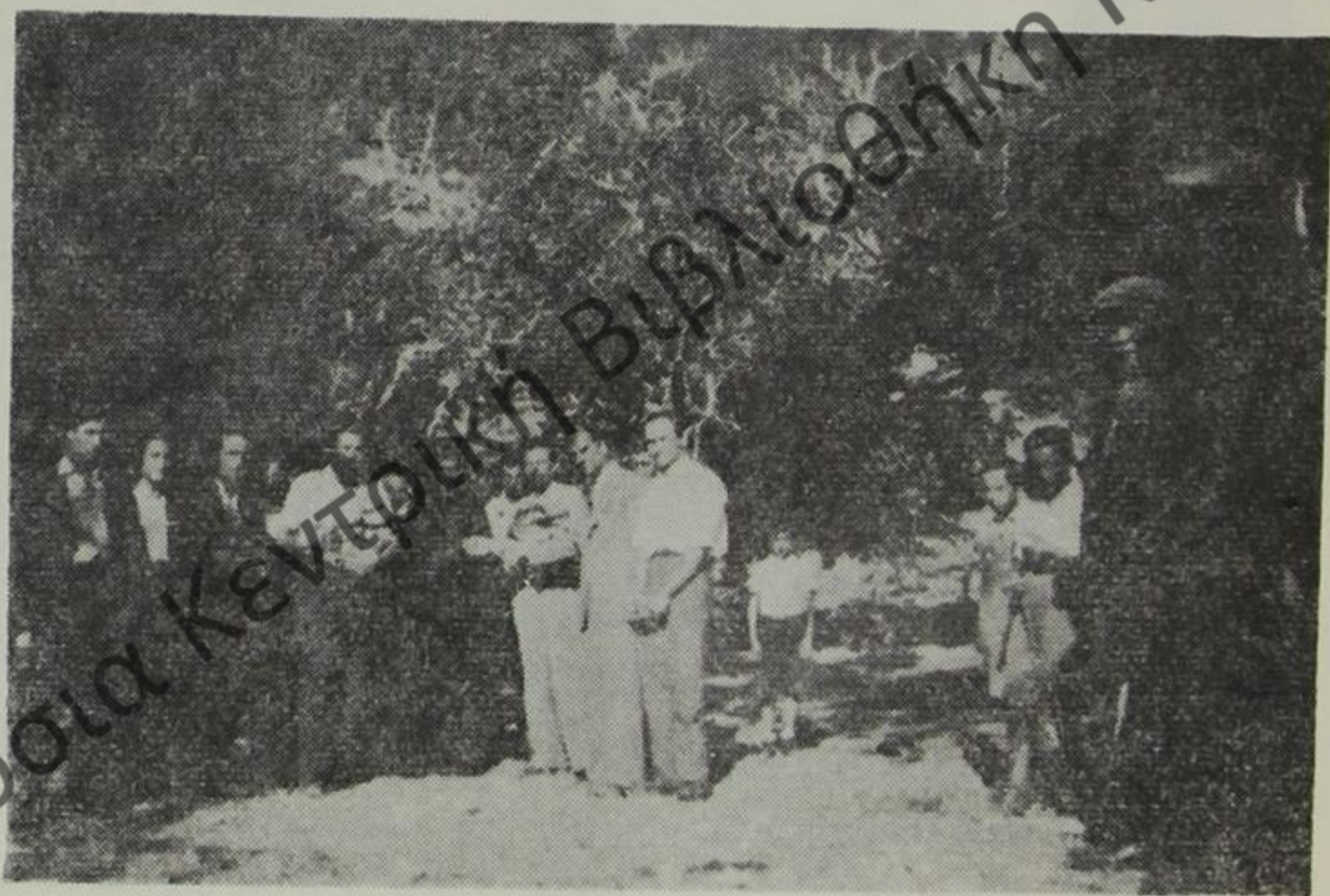
Τὸ θέαμα τὴ νύχτα τῆς παραμονῆς στήν Παναγία μὲ τὶς
ἀναμμένες φωτιές ἕνα γύρω, ἦταν γραφικότατο καὶ θύμιζε
καταυλισμὸ στρατοπέδου σὲ ἐκστρατεία.

Τὸ πρωϊ ἔφταναν καὶ οἱ τελευταῖοι προσκυνητὲς ἀπὸ τὸ
χωριό.

Ὁ σήμαντρος (ἕνα κομμάτι ἀτσάλι) κρεμασμένος στὸ με-
γάλο δέντρο ἔξω ἀπὸ τὰ κελιά, σήμαινε ἀπὸ τὸ πρωϊ τὴν ἔ-
ναρξη τῆς λειτουργίας. Ἐδῶ κάνω μιὰ παρένθεση γιὰ τὰ κε-

λιά. Ἐξω καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας ἦταν χτισμένα δυὸ δωμάτια ποὺ εἶχαν ἀπὸ κάτω κατῶϊ γιὰ τὰ ζῶα ἢ γιὰ ἀποθήκες. Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δωμάτια τὸ χρησιμοποίησε ὁ παππᾶς μετὰ τὴν ἀγρυπνία καὶ ξάπλωνε καναδυὸ ὥρες ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ τὸ πρωῖ.

Στὸ ἄλλο δωμάτιο ἔστρωναν κι ἐκεῖ στρωματσάδα τὸ βράδυ γερόντοι φιλάσθενοι, μικρομάνες μὲ μικρὰ παιδιὰ στὴ σαρμανίτσα γιὰ προφύλαξη ἀπὸ τὴ δροσιὰ τῆς νύχτας. Αὐτὸ τὸ ρόλο ἔπαιζαν τὰ κελιά τὰ ὁποῖα διατηροῦνται μέχρι σήμερα μὲ τὴ διαφορά ὅτι τὰ δωμάτια ἔχουν ἐφοδιαστῆ μὲ κρεβάτια, στρώματα κλπ.

Ὁ παπα - Χρηῆσιος μὲ τοὺς ἐπιτρόπους μοιράζει τὶς προσφορὰς σὲ κάθε παρῆα.

Μόλις ἀρχίζε ἡ λειτουργία οἱ γυναῖκες πήγαιναν τὶς προσφορὰς νὰ τὶς διαβάσει ὁ παππᾶς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων τῆς οἰκογένειας, προσκυνοῦσαν κι ἀσπάζονταν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὅπως ἔκαναν στὴ συνέχεια κι ὅλοι οἱ προσκυνητές, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Στὴ συνέχεια καὶ μέχρι νὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία, ἡ κά-

θε παρέα πού ἦταν ἔξω στοὺς ἴσκιους τῆς πλατείας μεριμνοῦσε γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ὄβελία καὶ τὴν προετοιμασία τοῦ τραπεζιοῦ.

Στὸ μεταξὺ ὁ ἐπίτροπος περιέφερε τὸ δίσκο «γιὰ τὸ λάδι τῆς ἐκκλησίας» σὲ ὅλες τὶς παρέες.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ὁ παππὰς ἐξήρχετο τοῦ ναοῦ καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐπιτρόπων περιέρχονταν τὶς παρέες καὶ μοίραζε προσφορὲς καὶ τὴν εὐλογία του σὲ κάθε μία.

Ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτὴ ἄρχιζαν καὶ τὰ λαϊκὰ ὄργανα νὰ παίζουν σὲ κάθε παρέα τὸ παραδοσιακὸ νουμπέτι καὶ συνεχίζονταν τὸ φαγοπάτι μὲ ἀνταλλαγὴ μεζέδων ἀπὸ παρέα σὲ παρέα.

Μετὰ τὸ φαγητὸ ἄρχιζε κοινὸς χορὸς διπλῆς καὶ τριπλῆς σειρᾶς πού διαρκοῦσε ὡς τὸ ἀπόγευμα πού ἄρχιζε ἡ ἐπιστροφή στὸ χωριὸ μὲ τὴν ἴδια πεζοπορεία. Αὐτὸ τὸ γιορταστικὸ ξέσπασμα τὸ Δεκαπενταύγουστο στὸ χωριὸ ἄφηνε μιὰ γλυκεία ἀνάμνηση στοὺς ταξιδεμένους Πυρσογιαννίτες καὶ πού συνεχίζεται μὲ ἄλλη μορφή μέχρι σήμερα.

Ἡ ἐφημερίδα τῶν Ἰωαννίνων «ΕΡΕΥΝΑ» τὸν Αὐγούστο τοῦ 1972 δημοσιεύει ἄρθρο μου σχετικὸ μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Πυρσογιαννιτῶν στὸ γιορταστικὸ πανηγύρι τοῦ Δεκαπενταύγουστου στὸ χωριό, πού καταχωρῶ ἀμέσως στὴ συνέχεια.

Δεκαπενταύγουστο στην Πυρσόγιαννη

Κοσμοσυρροὴ αἰεὺ προηγουμένου δυναμένη νὰ χαρακτηρισθεῖ πραγματικὴ κοισμοπλημμύρα ἔλαβε χώρα ἐφέτος στὴν Πυρσόγιαννη μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Θεομήτορος εἰς τὸ ὁμώνυμον ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας.

Ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ταξιδεμένοι Πυρσογιαννίτες ὡς καὶ ἐξ Ἀμερικῆς προσηλθόν στὸ θρησκευτικὸ αὐτὸ πανηγύρι καὶ μὲ κατάνυξη καὶ εὐλάβεια ἐξέπεμψαν τὶς εὐχαριστίες τους πρὸς τὴν Θεομήτορα πού τοὺς ἀξίωσε νὰ ξαναγυρίσουν στὴν πατρίδα ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ξενητιᾶς, καὶ τὴν παράκλησιν ὅπως τοὺς φωτίζει καὶ καθοδηγεῖ εἰς τὴν ξέ-

νην διὰ ἀτομικὴν, οἰκογενειακὴν καὶ κοινωνικὴν εὐημερίαν ἵνα μὲ τὸ ἀνεπτυγμένον αἶσθημα τῆς πατριδολατρείας ἀξιοθῶν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν μητέρα ἰδιαίτερα πατρίδα, τὸ χωριό τους τὴν Πυρσόγιαννη.

Κάτω ἀπὸ τὰ θαυόσκηνα δέντρα τῆς Παναγίας ὁ χορός.

Ἵπὲρ τὰ τριάκοντα μέλη τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Συλλόγου Πυρσογιαννιτῶν «Ὁ Ἅγιος Κοσμάς» μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πρόεδρόν τους κ. Κων. Βέτσα, ὁ Σύλλογος τῶν ἐν Ἀθήναις Πυρσογιαννιτῶν μὲ τὸν πρόεδρό του κ. Διομήδη Παπαχαραλάμπους καὶ Γενικὸν Γραμματέα κ. Μιχ. Μαρτσέκη, ὁμάδες Πυρσογιαννιτῶν ἀπὸ τὴν Ἡγουμενίτσα, τὸ Ἀγρίνιο, τὴν Καρδίτσα, τὴ Λάρισσα, Κοζάνη, Θεσσαλονίκη καὶ πάρα πολλοὶ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα κατέκλυσαν τὶς πλατεῖες καὶ τοὺς δρόμους τῆς Πυρσόγιαννης.

Εἰς τὸ περিকাλὲς κτήριον τοῦ Ξενοδοχείου τῆς «Προοδευτικῆς Ἐνώσεως» Πυρσόγιαννης ποὺ σήμερα κοσμεῖ πραγματικὰ τὸ χωριὸ καὶ εἶναι ἔργο ἀξιοπρόσεκτο γιὰτὶ ἔγινε μὲ τὴν

προσωπική φροντίδα δύο τριῶν προοδευτικῶν Πυρσογιαννιτῶν ποὺ διοικοῦν τὴν «Προοδευτικὴ Ἑνωσις» καὶ μὲ εἰσφορὰς ἀπὸ τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς ὑδρογείου Πυρσογιαννίτες ὁ πρόεδρος τῆς «Προοδευτικῆς Ἑνώσεως» Πυρσόγιαννης κ. Διονύσιος Περώνης καὶ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον ἐδεξιώθησαν τοὺς ξενητεμένους σὲ ἀτμόσφαιρα ἐγκαρδιότητος.

Κατὰ τὴν δεξίωσιν ὁ πρόεδρος τῆς «Προοδ. Ἑνώσεως» κ. Περώνης προσεφώνησε τοὺς ταξιδεμένους μὲ συγκινητικὰς ἐκφράσεις καὶ νοήματα.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Φωτογραφίες ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τῶν μελῶν
τῆς «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ»
τοῦ Παραρτήματος Ἀθηνῶν

Ἐκδρομὴ στὴ Λούτσα Ἀττικῆς 1936

Ἡ Γλυκερία Εὐριπ. Σούραλα σέρνει τὸ χορό.

Πυρσογιαννίτες νέοι, ὀργανοκπῆς τῆς ἐκδρομῆς.

“Ένα γκρουπ εκδρομέων στη Λούισα. Μεταξύ αυτών ο Περγκλής Δούκας, ο Νίκος Τσίπας και η αφεντιά μου...”

Φωτογραφίες ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τῶν μελῶν
τῆς «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ»
τοῦ Παραρτήματος Ἀθηνῶν

Ἐκδρομὴ στὴ Λούτσα Ἀττικῆς 1936

Ἡ Γλυκερία Εὐριπ. Σούραλα σέβνει τὸ χορό.

Πυρσοογιαννίτες νέοι, ὀργανωαῖς τῆς ἐκδρομῆς.

“Ένα γκρουπ εκδρομέων στη Λούσα. Μεταξύ αυτών ο Περι-
κλής Δούκας, ο Νίκος Τσίπας και η αδελφή μου...”

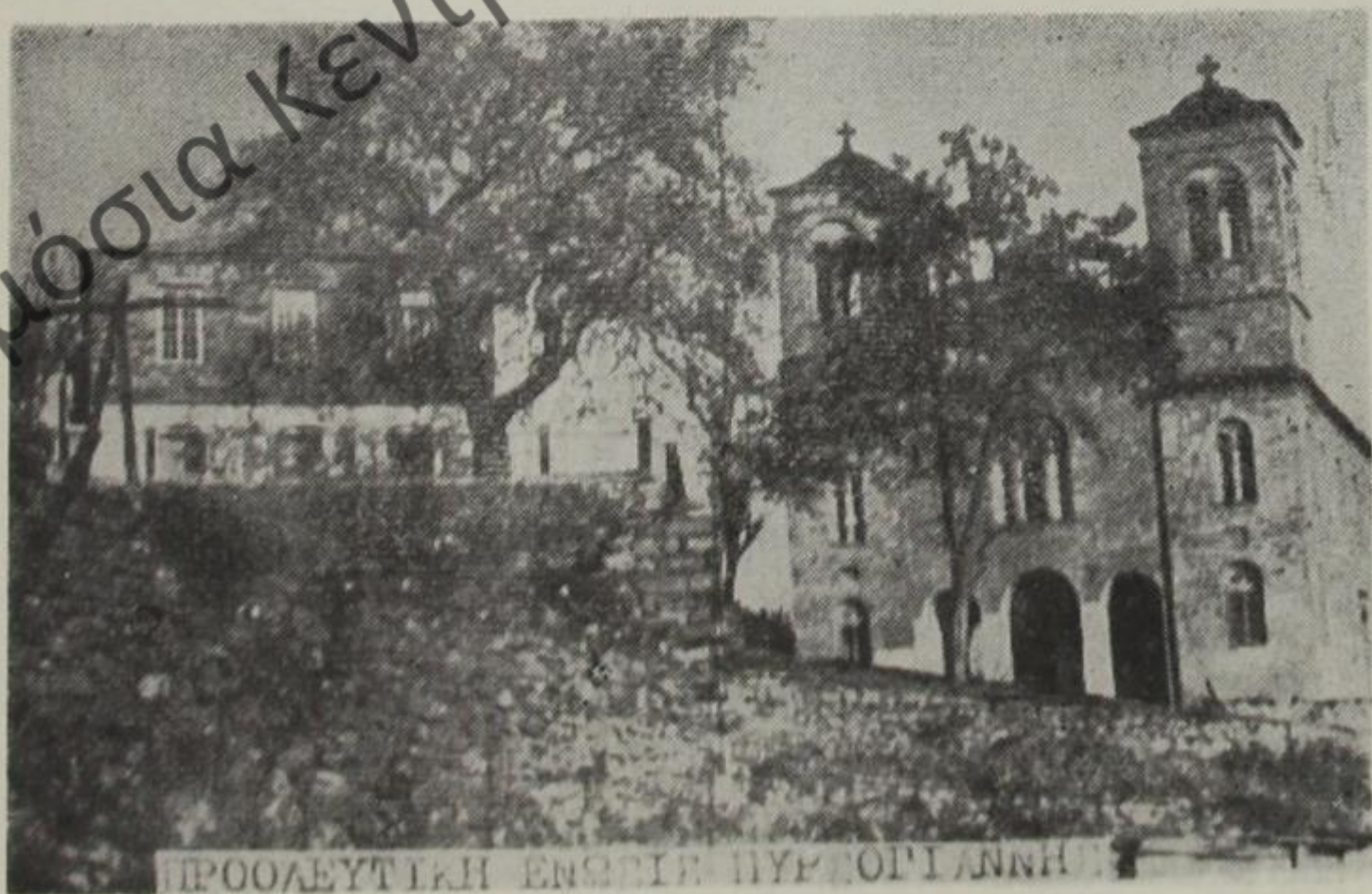
Τὰ μέλη τῆς ἐκδρομῆς σιὴ Λούτσα ἀπολαμβάνουν τὴ δροσιά τοῦ πεύκου καὶ τῆς θάλασσας.

Ἀποκριὰ μὲ τὸ Σπῦρο Γεραβέλη καὶ τὴ Μαρία σὶ Κόκκινο Θηβῶν ἀνάμεσα σιὴν οἰκογένεια τοῦ Παπανιῶνη Δημητριάδη.

Γιορταστική συγκέντρωση χωριανών έξω από την εκκλησία
του Ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ Ναός Ἁγίου Γεωργίου

Ὁ ἀείμνησιος Σπύρος Γεραβέλης μὲ τὴν Πυροογιαντίτισσα σύ-
ζυγό του Μαρία καὶ τὸ γιό τους Χαράλαμμο σὲ σπίτι τους σὴν
ὁδὸ Πυροόγιάννης.

Δύο από τὰ θύματα τοῦ ἐμφύλιου
Νικόλαος καὶ Ἐλευθερία Κομποζήση.

“Ένα άλλο άδωο θῦμα τοῦ εμφύλιου
ἢ Χαρίκλεια Βέισα χήρα Ἀλεξίου

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Γεννήθηκα στην Πυρσόγιαννη τὸ ἔτος 1909 ἀπὸ πατέρα βιοπαλαιστή ποὺ ἐπαγγέλονταν τὴ μαστορικὴ τέχνη καὶ μητέρα ἀγράμματη, συνηθισμένο φαινόμενο στὶς γυναῖκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἦμουν τὸ τέταρτο κατὰ σειρά ἀρσενικὸ τέκνο τῆς οἰκογένειας γιὰ νὰ ἀκολουθήσει καὶ πέμπτο, κορίτσι αὐτὴ τὴ φορά.

Στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο μέχρι τὴν ἕκτη τάξη φοίτησα στὸ χωριὸ καὶ ἀμέσως γράφτηκα στὸ Σχολαρχεῖο τῆς Βούρμπιανης ὅπου τελείωσα καὶ τὴν τρίτη τάξη του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν θερινῶν διακοπῶν ὅλα τὰ χρόνια μὲ ἔπαιρνε ὁ πατέρας μου κοντά του, ταξιδεύοντας μὲ τὰ μπουλούκια τῶν μαστόρων στὰ χωριὰ τοῦ Πωγωνίου ὅπου κουβαλοῦσα λάσπη μὲ τὸ πηλοφόρι ἢ πέτρες μὲ τὰ ζῶα.

Μετὰ τὸ Σχολαρχεῖο κατέβηκα στὰ Γιάννινα νὰ ἐγγραφῶ στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ κατὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἀδελφοῦ μου Κώστα ποὺ ἦταν στὴν Ἀμερικὴ καὶ εἶχε στείλει 5.000 δρχ. τότε στὸ συγγενὴ τῆς γυναίκας του Πέτρο Παγώνη γιὰ τὴ συνέχιση τῶν σπουδῶν μου. Πλὴν ὅμως ὁ πατέρας δὲν ἤθελε νὰ σπουδάσω ἀπὸ τὸ φόβο μήπως φύγω ἀπὸ κοντά του, ἀπὸ τὸ χωριό, ἀπὸ τὴν οἰκογένεια καὶ νὰ μὲ χάσει σπουδάζοντας.

Κατεβαίνει καὶ ὁ ἴδιος στὰ Γιάννενα καὶ ἀντὶ νὰ γραφῶ στὴ Ζωσιμαία μὲ ἔβαλε νὰ μάθω ἐπιπλοποιὸς στοῦ Σεπετᾶ ἀπὸ ὅπου πρὶν κλείσω τὴν πρώτη μέρα, τῶσκάσα ἀπὸ τὸ ἐργαστήριο καὶ βγῆκα στὰ μπουλούκια μέχρι ποὺ πῆγα στρατιώτης κληρωτός. Μετὰ παντρεύτηκα τὴν Πυρσογιαννίτισσα Ἑλένη Ἀλέξη Βέτσα.

Ὅταν ἀπολύθηκα πῆγα στὴν Ἀθήνα ὅπου μετὰ ἀπὸ λίγο

διάστημα διορίστηκα σὲ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Ἀεροπορίας στὴν Ἀεροβάση Φαλήρου, ἀμέσως μετὰ τὸ κίνημα Πλαστήρα τὸ 1935. Παρακολούθησα ἕνα χρόνο τὴ νυχτερινὴ Βιοτεχνικὴ Σχολὴ καθὼς καὶ τὸ παράρτημα τῆς Χορωδίας καὶ Ἀθηναϊκῆς μαντολινάτας στὴ Λέσχη τοῦ Ἐργαζόμενου Παιδιοῦ.

Ἀνήσυχος ἔκ χαρακτῆρος, τὶς ὥρες τῆς σχολῆς μου ἀσχολήθηκα καὶ στὸν Τύπο. Στὴν ἀρχὴ ἄρχισα νὰ γράφω στὶς Ἑπειρωτικὲς ἔφημερίδες καὶ περιοδικὰ ὅπως τὰ «Ξενητεμένα Πουλιὰ» τοῦ Β. Φανίτσιου καὶ τὸ «Ἑπειρωτικὸ Μέλλον». Ἀκολουθῶς ἐξοικειώθηκα ὡς εἰδησεοσυλλέκτης στὶς ἀθηναϊκὲς ἔφημερίδες, στὸν «Τύπο», τὴν «Ἀκρόπολη», «Βραδυνὴ» κ.ἄ.

Ἐπιστρατεύτηκα δυὸ φορές τὸ 1939 γιὰ τρεῖς μῆνες καὶ τὸ 1940 πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου μετὰ τοὺς Ἰταλοὺς μέχρι τέλους μετὰ τὸ βαθμὸ τοῦ λοχίου.

Ἡ κήρυξη τοῦ πολέμου μετὰ βρῆκε στὸν Κλέφτη τοῦ Σμόλικα ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ Δαβάρη ὅπου ἔλαβα μέρος στὶς μάχες τῆς Πίνδου μετὰ τὴν ἰταλικὴ μεραρχία τῶν ἀλπινιστῶν «Τζούλια» καὶ στὴ συνέχεια μετὰ τὸ σχηματισθὲν ἀπόσπασμα Ἀῶου μετὰ Διοικητὴ τὸ Συνταγματάρχη Φρεζῆ προελάσαμε μέχρι τὴν Κλεισούρα κατὰ μῆκος τοῦ Ἀῶου.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1941 τὸ Τάγμα Κονίτσης καὶ τὸ Τάγμα Φυλακῶν συναντῶνται στὸ Λιμπόχοβο καὶ ἀποτελοῦν τὸ 85 Συνταγμα Πεζικοῦ τῆς 8ης Μεραρχίας καὶ προωθοῦνται στὸ Γκολέμι - Μάλε Σπάτ ὅπου παρέμειναν μέχρι τῆς ὑποχώρησεως καὶ τῆς λήξεως τοῦ πολέμου.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπιχειρήσεων προήχθη ἐπ' ἀνδραγαθία εἰς ἐπιλοχίαν καὶ μοῦ ἀνετέθη διοίκηση διμοιρίας ὡς νεωτέρου ἐπιλοχίου μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Τὰ χρόνια τῆς Ἰταλογερμανικῆς Κατοχῆς τὰ πέρασα στὴν Πυρσόγιαννη καὶ δοκίμασα τὶς στερήσεις καὶ τὴν πείνα ὅσον ὀλίγοι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη λόγω τῆς μεγάλης οἰκογενείας μου καὶ ἡ ἐπιβίωσή μας ὀφείλεται στὴν ζητιανιά ποὺ ἀσκήσαμε ὁμαδικὰ στὴν Ἀλβανία ποὺ τότε τελοῦσε ὑπὸ τὴν ἰταλικὴ προστασία καὶ ἐφοδιασμὸ ἀγαθῶν.

Ὅταν ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται τὸ ἀντάρτικο ἐντάχτηκα

στο ένοπλο τμήμα του ΕΔΕΣ στο λόχο Πυρσόγιαννης του Τάγματος Κονίτσης αποτελούμενο από 85 άνδρες έθελοντές από την Πυρσόγιαννη και τὰ γύρω χωριά.

“Όπως είναι γνωστό, ή ανάπτυξη του έπαναστατικού αντίρτικου κινήματος αντίστασεως του Έλληνικού λαού κατά τών κατακτητών, δημιούργησε, ως μη όφειλε, ανταγωνισμό ιδεολογικής έπικρατήσεως μεταξύ τών δύο μεγαλυτέρων αντιστασιακών οργανώσεων ΕΑΜ και ΕΔΕΣ με αίματηρές συγκρούσεις και πολλά θύματα μέχρι την άπειλευθήρωση της χώρας.

Κατά τὸ διάστημα αυτό τών έμφυλίων συγκρούσεων τραυματίστηκα. Απέδρασα μετά δέκα τρείς μήνες κρατήσεως μου και μετά δραματικής και περιπετειώδους πεζοπορίας σαράντα πέντε ημερών μέσω Μακεδονίας και Θεσσαλίας παρουσιάστηκα στην Ταξιαρχία του Ρίμινι που ήταν στρατοπεδευμένη στο Γκριμπά της Κωπαΐδας και εκείθεν απεστάλην σε Νοσοκομείο τών Αθηνών όπου παρέμεινα επί πεντάμηνο.

Τόν Ιανουάριο 1946 έπανήλθα στην Πυρσόγιαννη όπου εντάχτηκα στις ομάδες ασφαλείας υπαίθρου (ΜΑΥ).

Έλαβα μέρος σε δύο επιθέσεις κατά της Πυρσόγιαννης ενόπλων ομάδων οργανωθέντων, όπλισθέντων και γυμνασθέντων στο στρατόπεδο Μπουλκες της Σερβίας στις 16)9)1946 με όκτώ νεκρούς και στις 21)5)1947 άνευ εύτυχώς θυμάτων.

Τὸ 1948 διορίστηκα τεχνικός υπάλληλος στο τότε Υπουργείο Ανυκοδομήσεως και τοποθετήθηκα στον 8ο Τομέα Ηνωμενίτσας.

Στὰ χρόνια που πέρασαν, στο μέτωπο και την Κατοχή, δέν έπαυσα να γράφω σατιρικά ποιήματα που ήταν τὸ πάθος μου, σε ένα είδος χειρόγραφης έφημερίδας που σατίριζα τὰ γεγονότα, ακόμα και φίλους.

Τέτοιες έφημερίδες ήταν στο μέτωπο ή «ΣΚΟΠΙΑ» και στην Κατοχή ή «ΠΕΙΝΑ». Από τὸ 1946 διετέλεσα ανταποκριτής στον «Έθνικὸ Αγωνά» και από της εκδόσεώς του στον «Πρωϊνὸ Λόγο» μέχρι σήμερα.

Έπίσης επί σειρά έτων ανταποκριτής τών αθηναϊκών έ-

φημερίδων «Ἀκρόπολις», «Ἀπογευματινή», «Ἐλεύθερος Κόσμος» κ.ά.

Πολλὰ ἄρθρα μου δημοσιεύτηκαν στὸ φιλολογικὸ περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια», στὸ «Ἡπειρωτικὸ Ἡμερολόγιο» τῆς Ἑταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ στὶς ἑφημερίδες «Ἐλεύθερο Βῆμα» καὶ «Θεσπρωτικὴ» Ἡγουμενίτσας.

I. M.

δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Α Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Α
ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΙΑΛΕΧΤΟΥ ΧΩΡΙΑΝΟΥ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

«Ἐμεῖνο πὺν πρέπει νὰ μᾶς τρομάζει
εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος δυναμιίζει τὶς
γέφυρες πὺν τὸν συνδέουν μὲ τὸ πα-
ρελθόν».

Κὰρλ Γιάσπερ

Ὁ ἄνθρωπος πὺν δὲν φωτίζεται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῆς προ-
γανικῆς παράδοσης, ἀπὸ τὴ λάμπουσα αὐτὴ προγονικὴ ἱστορικὴ
δάδα, μὲ συνειδητὴ συμμετοχὴ, σὶν ἀγῶνα καὶ τὴ θυσία, μὲ ξέ-
χωρη ἀγάπη, μὲ πίστη ὄχι λιπόφυγη καὶ ἀμφιταλαντευόμενη ξε-
γελιέται ἀπόλυτα, βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸ σταυροδρόμι τοῦ ἱεροῦ
καὶ ἠθικοῦ καθήκοντος.

Αὐτὲς οἱ πλούσιες δὲ περιεχόμενα σκέψεις καὶ ὄνειρα,
φώλιαζον μέσα σὶν μεγάλο ψυχικὸ κόσμον τοῦ Γιάννη Μαυρομ-
μάτη ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια.

Δειλὰ δειλὰ ἔρχεται σήμερον μὲ τὸ πρῶτο γραπτὸ βιβλίο
του πὺν εἶχα τὴν τιμὴ νὰ λάβω γνώση τοῦ προαιούπου, τὸ γε-
μάτο λυσιμύ, ἀγάπη καὶ πίστη, ἐμφανίζονται ἄξιος συνεχιστῆς
τῆς ἀξιόλογης γύρω ἀπὸ τὴ λαογραφία συμβολῆς τῶν ὀλίγων
δυστυχῶς συγχωριανῶν συγγραφέων.

Ὁ Γιάννης Μαυρομμάτης, πὺν εἶναι καὶ αὐτὸς χρεώσις
παπαιτῶν πρὸς ὅλους τοὺς χωριανούς, πρὸς τὴ Μάνα γῆ, κα-
τόρθωσε νὰ προσφέρει μέσα ἀπὸ τὶς πολύτιμες σελίδες του ὀ,τι
σωατό, δίκαιο, φυσικὸ καὶ ὠραῖο μάζεψε, σαχυολόγησε ἀπὸ τὴ
ζωὴ του, ἀπὸ διάφορες σημαντικὲς ἢ ὄχι μελέτες καὶ ἔρευνες
πὺν ἔκαμε μὲ κόπο καὶ θυσίες.

Ναμίζω ὅτι ἐπέτυχε σὲ μεγάλο βαθμὸ νὰ εἶναι συνεπῆς,
χωρὶς παραποίηση καὶ πλασιογράφηση τῆς ἱστορίας καὶ τῶν
γεγονότων.

Ὅταν διαβάσεις τὴν ἱστορία τῶν προγόνων μας, ὅπως τὴν

ιστορεῖ ὁ I.M. προσεκπικῶς, αὐτόματα μειαφέρεσαι σιούς τότε ιστορικούς χώρους, σιούς τόπους καὶ καιροὺς καὶ ἔχεις τὴν καλὴ προαίσθησι ὅτι βλέπεις, ἀκοῦς, ἀμιλεῖς, σκέπτεσαι, αἰσθάνεσαι, ἀγαπᾷς, σπλαχνίζεσαι τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα καὶ κατανοεῖς καλύτερα τὸ σήμερον τοῦ πατρογονικοῦ χθές.

Τὸ παραδοσιακὸ βιβλίον γενικῶς, εἶναι ἕνας ἐξαιρετικὸς εὐνοεικὸς σύνδεσμος πὸν δίκαια διώχνει τὴν πεζότητα καὶ τὴ μονοτονία τῆς ζωῆς, εἶναι ἕνας ιστορικὸς συμβιβασμός.

Μὲ ἄλλα λόγια ὁ I.M. μᾶς δείχνει περίτρανα μὲ τὸ σιωπὸν γράμμα πὸς πράγματι ἐμφορεῖται ἀπὸ ἕνα μεγάλο καὶ ἀξιοπρόσεκτο σεβασμό, σὸ γεωγραφικόν, ιστορικόν καὶ παραδοσιακόν χῶρον.

Μᾶς προσφέρει μιὰ ἐξαιρετικὴ κάτοψη τῆς Πυρσόγειαννης μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ γραφικὰ δραμάκια τῆς, τὰ ἰσκιωτά τῆς, τὰ ἰδιαίτερος γνωστὰ παραδοσιακὰ στίπια καὶ μὲ τὶς ὠραῖες καὶ διαλεχτιῆς φωτογραφίαις πὸν πλούσια παραθέτει μὲ πλήρη ἐπιτυχία.

Κακορθώνει ἔτσι νὰ ἐνσταλάξει τὴν ἴδια χαρὰ, συγκίνηση καὶ σεβασμό πὸν νοιώθει αὐτὸς τώρα πὸν τὸ ἔργον του εἶναι τελειωμένο καὶ σὴ διάθεσι τοῦ καθενός.

Πρόκειται γιὰ ἕνα πολὺ σημαντικὸ βιβλίον πὸν σκοπεύει περὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα νὰ καλύψει ἕνα μεγάλο κενὸ τῆς χωριανικῆς βιβλιογραφίας. Εἶναι κοινὴ διαπίσιωσι ὅλων μας γενικότερα, ὅτι στεροῦμεθα ἑνὸς βοηθήματος γιὰ νὰ μπορούν νὰ κατανοοῦν, νὰ θυμοῦνται καὶ νὰ μαθαίνουν τὴν πατρογονικὴν ἱστορία οἱ νεώτεροι.

Συνεπῶς τὸ θαυμάσιον αὐτὸ βιβλίον κρίνεται ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον γιὰ κάθε πατριώτη καὶ φίλον καὶ τὸ συνιστῶ ἀνεπιφύλακτα, τὴ σιγμὴ πὸν τόσο ἡ προφορικὴ καὶ γραπτὴ ἱστορία τῆς Πυρσόγειαννης ὅσο καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἱστορικὰ κείμενα εἶναι ἔλλειπόμενα.

Καὶ μιὰ προτροπὴ σιούς ἀγαπητοὺς χωριανοὺς καὶ φίλους: «Φύλαξε τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ I.M. σὰν τὰ μάτια σου, γιὰ νὰ γνωρίσεις τὴν καταγωγὴν σου, νὰ μαθαίνεις τὴν πατρογονικὴν σου ἱστορία, νὰ παίρνεις μαθήματα ἀπὸ αὐτὸ καὶ νὰ μὴ κανχᾶσαι μόνο γιὰ τὴν πατρογονία σου, ἀλλὰ νὰ πασχίζεις διαβάζοντας νὰ

γίνεις πιὸ ἀνώτερος, παραγωγικὸς καὶ ὠφέλιμος. Ἐτσι ἡ πίστι σου σὰ παρογογνικὰ πεπρωμένα θὰ καταπαύσει τοὺς φόβους σου, θὰ διαλύσει τὶς ἀμφιβολίες σου καὶ θὰ ἀνάστυλώσει τὶς προσδοκίες σου.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΣΙΠΑΣ

Πυρσογιαννίτης

Μαρούσι 26-7-89

Ξανοφῶπιος 4

Τ.Κ. 151 24

ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Γιὰ μισὸ καὶ πλέον αἰῶνα(!) σκασιανέας τοῦ πνεύματος καὶ ἀκούρατος ἐργάτης τῆς δημοσιογραφίας ὁ κ. Γιάννης Μαυρομιμάτης, μὲ τὸ βιβλίο του «Ἱστορία καὶ παράδοση τῆς Πυρσόγιαννης» ἀφήνει πολύτιμη κληρονομιά στους συμπατριῶτες του Πυρσογιαννίτες.

Στὸ πρόωτο του αὐτὸ πόνημα, μ' ἕναν ἐπιελῶς δικό του ξεχωριστὸ πρόπο, ὁ κ. Γιάννης Μαυρομιμάτης ἐπιχειρεῖ —καὶ ἄριστὰ τὸ κατορθώνει— ν' ἀποτυπώσει γνωστὲς ἀλλὰ καὶ ἄγνωστες πτυχὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ, τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορία τῆς ἀκριτικῆς Πυρσόγιαννης (Κονίτισης) καιαγράφοντας γεγονότα, ὅπως ὁ ἴδιος πὰ ἔζησε, ἢ ἐξιστορώντας ἀφηγήσεις παλαιοτέρων συγχωριανῶν του.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ποικουμμεταρισμένη συγγραφικὴ δουλειά, πὸν θὰ συμβάλλει σημαντικὰ στὴ διατήρηση τῆς τόσο πλούσιας Ἑπειρωτικῆς Παράδοσης.

ΒΑΣΙΛΗΣ Ι. ΚΟΥΤΣΟΛΙΟΝΤΟΣ

Δημοσιογράφος

Δ)τιῆς «ΠΡΩΤΟΝΟΥ ΛΟΓΟΥ» Ἰωαννίνων

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος — Εισαγωγή Σελ. 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Ίστορικά	» 5
Ή ζωή τῶν κατοίκων καὶ οἱ ἀσχολίες τους	» 16
Ή παιδεία στὴν ἐπαρχία Κονίτσης καὶ στὴν Πυρσόγιανη	» 19
Πῶς γλύτωσε τὸ χωριὸ τὸ κάψιμο ἀπὸ τοὺς Τούρκους	» 25
Ἀπελευθέρωση τῆς Κόνιτσας — Ἑλληνοἰταλικὸς πόλεμος 1940	» 31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Πῶς διοικοῦνταν τὸ χωριὸ ἐπὶ Τουρκοκρατίας μέχρι τὶς μέρες μας	» 35
Ἵδρόμυλοι καὶ ἀργαλειοὶ	» 37
Τὰ προικιά στὴν Πυρσόγιανη	» 40
Κοινωνικὴ ζωὴ — Πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις, γλέντια	» 43
Ἡ «Προοδευτικὴ Ἑνωσις» πολιτιστικὸς πυρήνας	» 46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Τὸ ξεκίνημα τῶν μαστόρων ἀπὸ τὸ χωριὸ	» 53
Τὸ σαρανταήμερο μέχρι τὸ Πάσχα	» 57
Ἀνέκδοτες ἱστορίες τῶν μαστόρων ἐπὶ Τουρκοκρατίας	» 60
Προλήψεις καὶ τεχνάσματα τῶν μαστόρων	» 65
Τὰ Κουδαρίτικα	» 68
Ταξίδια μὲ τοὺς κερατζήδες (ἀγωγιάτες)	» 70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Παραδοσιακὰ ἔθιμα	
Τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ	» 78
Ἡ πιρπιρούνα	» 80
Ὁ Λάζαρος	» 82
Ὁ τρύγος στὸ χωριὸ	» 85
Τὸ Μεγαλοβδόμαδο καὶ τὸ Πάσχα	» 89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Οί πρώτοι έπιστήμονες	»	93
Ή άμιλα για σπουδές	»	94
Διακεκριμένοι έπιστήμονες	»	99
Πυρσογιαννίτες στην ΄Αμερική	»	102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

Τò ζάλωμα τών γυναικών	»	106
Εύχές και κατάρες	»	112
Μοιρολόγια	»	113
΄Ιστορίες και μολοήματα για γέλια	»	115

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

΄Ο Γιάννης Ντούκας και τò πάθημα τής Μαλέκως	»	122
΄Ο Γιάννης Ντούκας και τò μανάρι του Μπάσιου	»	125
΄Ο Τάκης ΄Αλεξίου (Ζάτσης)	»	129
΄Ο Μαστρο - Τζίμος κι ó άγάς	»	134

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

΄Εθνικοί άγώνες και έμφύλιοι (΄Η προσφορά τής Πυρ- σόγιανης σέ αίμα)	»	136
Δραματικός επίλογος του χωριού (΄Ο ρόλος τής «Προ- οδευτικής "Ενώσης»)	»	138
΄Ενδιαφέρον ντοκιμανταίρ τής ΕΡΤ	»	143
Μιά άληθινή περιπέτεια ένός βρέφους	»	144
Δεκαπενταύγουστος στην Παναγία	»	152

Δ) νση συγγραφέα:

Ἰωάννης Μαυρομμάτης - Γ. Βασιλάκου 2 - Τηλ. 22.327

Ἡγουμενίτσα

Τυπογραφικές Εργασίες

ΓΕΡ. ΔΟΥΒΑΛΗΣ — ΕΛΕΥΘ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Ο.Ε.

28 Οκτωβρίου 41 τηλ. 20544 - 27845 Γιάννινα

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ελληνική Δημοκρατία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

55763

KON

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

55763

KON

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας